

PLANI KOMBËTAR SEKTORIAL I TURIZMIT RAJONI I ALPEVE SHQIPTARE

STRATEGJIA SEKTORIALE

REPUBLIKA E SHQIPËRISË
KËSHILLI KOMBËTAR I TERRITORIT

MIRATOHET

KRYETARI I K.K.T-së

Z. EDI RAMA

MINISTËR I TURIZMIT DHE MJEDISIT

Z. BLENDI KLOSI

PLANI I KOMBËTAR SEKTORIAL I TURIZMIT PËR RAJONIN E ALPEVE SHQIPTARE

STRATEGJIA SEKTORIALE

Miratuar me Vendim të Këshillit Kombëtar të Territorit Nr. 1, Datë 09.12.2017

STUDIO KONSULENTE

PM Group, *Irlandë*.

Instituti i Politikave Publike dhe Private IP3,
Tiranë.

AUTORËSIA DHE KONTRIBUTET

Ky dokument u përgatit me mbështetjen financiare të Fondit të Përbashkët Evropian të Ballkanit Perëndimor nën kornizën e investimeve në rajon, përfituar nëpërmjet Bankës për Zhvillim të Këshillit të Evropës. Opinionet, gjetjet, konkluzionet dhe rekomandimet e shprehura në këtë dokument janë të autor-it/ve (konsorciumi që përbëhet nga PM Group, Archidata, Globaldit, Instituti i Politikave Publike e Private IP3 dhe Seda) dhe nuk përfaqësojnë domosdoshmërisht ato të kontribuesve në Fondin e Përbashkët Evropian të Ballkanit Perëndimor, të EBRD, si bashkë-menaxher i Fondit të Përbashkët për Ballkanin Perëndimor, apo Bankës për Zhvillim të Këshillit të Evropës si institucion financiar kryesor në lidhje me projektin.

EKSPERTËT KRYESORË (KEY EXPERTS)

Gabriele Bonafede, udhëheqësi i grupit;
Manfred Kojan, ekspert për marketimin dhe turizmin;
Max Haberstroh, ekspert i turizmit;
David Lyth, ekspert mjedisi;
Fredrik Pitzner-Jorgensen, ekonomist për investimet;
Ariela Kushi, ekspert i planifikimit urban;
Romina Sahiti, ekspert i planifikimit urban;
Endri Noçka, ekonomist urban;
Gent Nechwatal, ekspert i transportit;
Luan Mlloja, ekspert për ujësjellës-kanalizime;
Bukurosh Onuzi, ekspert i turizmit;
Genc Metohu, ekspert i turizmit;
Abdulla Diku, ekspert mjedisi;
Artur Galanxhi, ekspert i bujqësisë;
Erin Mlloja, ekspert GIS.

EKSPERTËT MBËSHTETËS (NON-KEY EXPERTS)

Iva Tavanxhiu, ekspert i planifikimit urban;
Orinda Biba, ekspert mjedisi;
Kreshnik Bajraktari, ekspert transporti;
Besmira Vishe, ekspert ligjor.

PËRMBAJTJA

1. HYRJE	10
1.1 KUADRI LIGJOR	11
1.2 QËLLIMI I PLANIT	14
2. PLANI	17
2.1 STRATEGJIA KOMBËTARE E TURIZMIT	18
2.2 NDIKIMI NGA PLANET E TJERA KOMBËTARE	24
2.3 BASHKËRENDIMI ME PLANET E PËRGJITHSHME VENDORE	32
2.4 PARKU NDËRKUFITAR DHE BASHKËPUNIMI PËR TURIZMIN	35
3. ANALIZA SEKTORIALE DHE TERRITORIALE	40
3.1 ZHVILLIMET SEKTORIALE RAJONALE	42
3.2 AKSESI NË RAJON	45
3.3 ANALIZA DEMOGRAFIKE	48
3.3.1 Shpërndarja territoriale e popullsisë, investimet dhe turizmi	48
3.3.2 Popullsia e parqeve dhe sektorët e ekonomisë	48
3.3.3 Bashkëpunimi ndërkufitar	48
3.3.4 Marrëdhënia e rajonit me qendrat e rëndësishme	49
3.3.5 Migrimi i lartë i popullsisë	49
3.3.6 Ndikimi i infrastrukturës në emigrimin e popullsisë rurale	49
3.3.7 Diaspora	50
3.3.8 Projeksioni i popullsisë	51
3.3.9 Tendencat demografike	52
3.4 TREGU I PUNËS	53
3.4.1 Popullsia në moshë pune	53
3.4.2 Popullsia në moshë pune e punësuar	53
3.4.3 Papunësia në mosha të reja	54
3.4.4 Karakteristikat e punësimit	54
3.4.5 Sektorët e punësimit	55
3.4.6 Tregu i punës dhe kualifikimi i forcës punëtore	55
3.5 PËRCAKTIMI I TERRITORIT NË BAZË TË 5 SISTEMEVE	57
3.5.1 Sistemi urban	57
3.5.2 Sistemi bujqësor	57
3.5.3 Sistemi natyror	57
3.5.4 Sistemi ujor	58
3.5.5 Sistemi infrastrukturor	58
3.6 METABOLIZMI I FLUKSEVE TË RËNDËSISHME PËR SEKTORIN	60
3.7 TURIZMI NË BOTË DHE SHQIPËRI	62
3.7.1 Përkufizimet e turizmit	62
3.7.2 Roli ekonomik i industrisë së turizmit	63
3.7.3 Shqipëria në flukset e vizitorëve ndërkombëtarë	64
3.7.4 Konkurrentët kryesorë të Alpeve Shqiptare në Ballkan	69
3.7.5 Pozicionimi i Alpeve Shqiptare dhe konkurrenca rajonale	79

3.8	KËRKESA TURISTIKE NË RAJONIN E ALPEVE	84
3.8.1	Rezultatet kryesore të pyetësorit të turistëve	84
3.8.2	Potenciali turistik i Alpeve Shqiptare	89
3.9	TË DHËNAT MAKROEKONOMIKE	94
3.9.1	Skenarët e përcaktuar nga kërkesa dhe të kombinuar me vizionin	95
3.9.2	Tendencat historike të vizitorëve	95
3.9.3	Hyrjet ndërkombëtare të pritshme nga viti 2017 deri në vitin 2033	97
3.9.4	Skenari i numrit të netëve të qëndrimit dhe shpenzimeve	99
3.9.5	Strategjia e përqendruar e mangësive	102
3.10	KARAKTERISTIKA E TURIZMIT AKTUAL SIPAS SEGMENTEVE	103
3.10.1	Karakteristika kryesore të segmenteve turistike	106
3.10.2	Segmentet kryesore të turizmit	107
3.10.3	Eksperiencia natyrore dhe malore	107
3.10.4	Eksperiencia kulturore	107
3.10.5	Segmentet kryesore që do të synohen në të ardhmen	108
3.11	INDUSTRIA E TURIZMIT NË RAJONIN E ALPEVE	110
3.11.1	Sistemi i akomodimit në Shqipëri dhe në rajonin e alpeve	110
3.11.2	Strukturat e akomodimit në Alpet Shqiptare	111
3.11.3	Kapaciteti pritës i strukturave të akomodimit	112
3.11.4	Pyetësi dhe hulumtimet mbi sistemin e akomodimit	113
3.11.5	Shërbimet e tjera turistike me ndikim direkt në ekonominë e zonës	115
3.12	KAPACITETI MBAJTËS I TERRITORIT	117
3.12.1	Kërkesa aktuale dhe frekuentimi i ardhshëm turistik	117
3.12.2	Kapaciteti mbajtës dhe akomodues i territorit	120
3.13	NATYRA	121
3.14	KULTURA DHE AKTIVITETET TRADICIONALE	126
3.15	NDËRTIMET DHE ELEMENTET KARAKTERISTIKE	132
3.16	TRASHËGIMIA KULTURORE	138
3.17	ANALIZA SWOT	142
3.18	ÇËSHTJE QË DUHET TË TRAJTOHEN	144
4.	ZHVILLIMI	148
4.1	ELEMENTET PËRJASHTUESE DHE LEJUESE	149
4.1.1	Parku kombëtar i Alpeve	149
4.1.2	Parku Natyror Bashkiak Nikaj-Mërtur	153
4.1.3	Parku Natyror Bashkiak i Shkrelit	157
4.1.4	Thethi - Qendër e mbrojtur historike	161
4.1.5	Monumente kulture dhe natyre në zonë	162
4.1.6	Kufizime të tjera	164
4.2	PARIMET E PLANIFIKIMIT	166
4.3	MUNDËSITË E ZHVILLIMIT	167
4.4	KRAHASIMI DHE VLERËSIMI I SKENARËVE	176
4.5	VIZIONI	184
4.6	OBJEKTIVAT SPECIFIKE	189

4.7	KONCEPTI I ZHVILLIMIT	191
4.7.1	Kategoria I: Lokalitetet Urbane	194
4.7.2	Kategoria II: Lokalitetet Ndërmjetëse	194
4.7.3	Kategoria III: Lokalitetet Bërthamë	195
4.7.4	Kategoria IV : Lokalitete Natyrore	196
4.8	PLANI I VEPRIMEVE PRIORITARE	198
5.	ORIENTIME NDËRSEKTORIALE	218
5.1	TURIZMI DHE AKSESI	219
5.1.1	Itineraret kryesore turistike	219
5.1.2	Infrastruktura e mobilitetit	219
5.1.3	Infrastruktura e nevojshme	219
5.1.4	Mirëmbajtja e infrastrukturës rrugore	223
5.1.5	Transporti dhe parkimi	223
5.1.6	Shtigjet për këmbësorë dhe biçikleta	225
5.2	TURIZMI DHE SHËRBIMET PUBLIKE	228
5.2.1	Shërbimi i furnizimit me ujë dhe kanalizime	228
5.2.2	Shërbimi i grumbullimit të mbetjeve urbane	231
5.2.3	Energjia dhe telekomunikacioni	232
5.2.4	Qendrat shëndetësore dhe skuadrat e kërkim-shpëtimit	233
5.3	TURIZMI DHE MJEDISI	235
5.3.1	Rekomandime për mbrojtjen e tokës	235
5.3.2	Rekomandime për ruajtjen e cilësisë së ajrit	236
5.3.3	Rekomandime për mbrojtjen e elementëve ujore	236
5.3.4	Rekomandime për mbrojtjen e peizazhit natyror dhe kulturor	236
5.3.5	Rekomandime për mbrojtjen e natyrës dhe biodiversitetit	237
5.3.6	Rekomandime për uljen e zhurmave dhe ndotjen akustike	238
5.3.7	Rekomandime ndaj ndryshimeve klimatike	238
5.4	DIREKTIVA MBI NXITËSIT FINANCIARË	239
6.	FISHAT E PROJEKTEVE STRATEGJIKE	241
6.1	MENAXHIMI I MBETJEVE	242
6.2	RIKUALIFIKIM I QENDRAVE TË FSHATRAVE	245
6.3	SHËRBIME, ARSIM, SHËNDETËSI, QENDRA INFORMACIONI	247
6.4	TRANSPORTI DHE INFRASTRUKTURA TURISTIKE	253
6.5	TRASHËGIMIA KULTURORE	270
6.6	UJËSJELLËS - KANALIZIME	278
6.6.1	Kanalizime dhe impiante trajtimi	278
6.6.2	Ujësjellës, furnizimi me ujë	289
7.	TAKIMET PUBLIKE DHE PALËT E INTERESUARA	294
7.1	KONSULTIME DHE DISKUTIME PUBLIKE	295
7.2	FORUMI PËR BASHKËRENDIMIN E PLANIFIKIMIT NË NIVEL QENDROR	303
7.3	SHËNIME DHE REFERENCA	306

IMAZHE

1. Hierarkia e dokumentave të planifikimit	24
2. Plani i Përgjithshëm Kombëtar: Vizioni	26
3. Plani i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit	29
4. PINS-Bregdeti: Infrastruktura dhe transporti	30
5. PINS-Bregdeti: Ekonomi - bujqësi	30
6. PINS-Bregdeti: Turizmi	31
7. Parku ndërkufitar mes Shqipërisë, Kosovës dhe Malit të Zi	35
8. Shtegu “Via Dinarica”	37
9. Shtegu “Majat e Ballkanit”, burimi: GIZ	37
10. Zonat përfituese të programit IPA CBC Shqipëri - Kosovë	43
11. Zonat përfituese të programit IPA CBC Shqipëri - Mali i Zi	44
12. Skema e arritshmërisë në kohë udhëtimi	45
13. Harta e izokromeve. Arritshmëria e qendrave	47
14. Zona Bërthamë dhe Zona Mbështetëse	48
15. Ndryshimi i popullsisë	50
16. Papunësia	54
17. Punësimi sipas sektorit	56
18. Sistemet territoriale	59
19. Fluksi i turizmit	61
20. Ndikimi direkt, indirekt dhe i induktuar i turizmit	63
21. Vizitorët e huaj në botë	65
22. Vizitorët e huaj në Evropë	67
23. Problematika mjedisore. Hec-et në rajonin e Alpeve	123
24. Festa e Logut të Bjeshkëve	126
25. Festa e Gështenjës, Bajram Curri, Tropojë	127
26. Kalendari i aktiviteteve	131
27. Stanet në lagjen Mustafaj, Tropojë	132
28. Detaje të shtëpive në rajonin e Alpeve Shqiptare	133
29. Theth, ndërtesat sot	134
30. Banesat bosh ose të pazëna	135
31. Xhubleta shqiptare	139
32. Harta e veshjeve tradicionale	141
33. Plani i menaxhimit, Parku Kombëtar i Alpeve	150
34. Parku natyror bashkiak Nikaj-Mërtur, Plani i menaxhimit	153
35. Parku Natyror Bashkiak i Shkrelit. Plani i menaxhimit	157
36. Zona e shpallur Qendër e mbrojtur historike e Thethit	161
37. Harta e monumenteve të natyrës dhe kulturës	163
38. Harta e elementeve lejuese dhe përjashtuese	165
39. Skenari i tendencave aktuale	169
40. Skenari i zhvillimit maksimal	171
41. Skenari i mbrojtjes maksimale	173
42. Skenari i zhvillimit optimal	175
43. Vizioni i zhvillimit të Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit	187
44. Harta e hierarkisë së qendrave sipas konceptit të zhvillimit	193

45. Itineraret kryesore turistike	221
46. Harta e gjendjes aktuale të rrjetit rrugor	222
47. Shembuj të gjendjes ekzistuese të shtigjeve për këmbësorë	217

TABELA DHE GRAFIKË

Tabela 1. Projeksioni i popullsisë	51
Tabela 2. Sistemet territoriale	57
Tabela 3. Konkurrueshmëria	81
Tabela 4. Projeksioni i sezonit turistik	91
Tabela 5. Projeksioni i nr. të turistëve në Alpet Shqiptare	92
Tabela 6. Të dhënat mbi turizmin	94
Tabela 7. Të dhënat makroekonomike	94
Tabela 8. Të dhënat historike, trendet e vizitorëve të huaj në Shqipëri	95
Tabela 9. Parashikimet mbi numrin e pritshëm të hyrjeve ndërkombëtare	97
Tabela 10. Netë qëndrimi të pritshme të hyrjeve ndërkombëtare 2017-2033	99
Tabela 11. Shpenzimet e pritshme të vizitorëve ndërkombëtarë 2017-2033	101
Tabela 12. Karakteristikat e turizmit aktual sipas segmenteve	105
Tabela 13. Segmentimi i tregut	108
Tabela 14. Strukturat e akomodimit	111
Tabela 15. Kapaciteti i strukturave të akomodimit	112
Tabela 16. Kapaciteti i strukturave të akomodimit sipas strukturës	113
Tabela 17. Vlerësimi i netë-qendrimin në Alpet Shqiptare në 2031	118
Tabela 18. Vlerësimi i nr. të shtretërve për 2031	119
Tabela 19. Projeksioni i numrit të shtretërve dhe preferencat për akomodimin	120
Tabela 20. Zonat e lejimit dhe përjashtimit nga PM për Parkun Kombëtar të Alpeve	152
Tabela 21. Zonat e lejimit dhe përjashtimit Parkun Natyror Bashkiak Nikaj-Mërtur	156
Tabela 22. Zonat e lejimit dhe përjashtimit për Parkun Natyror Bashkiak të Shkrelit	160
Tabela 23. Gjendja aktuale e rrjetit rrugor	206
Tabela 24. Shtigjet për këmbësorë	226
Tabela 25. Shtigjet për biçikleta	227

Grafiku 1. Piramida e moshës. Burimi: IP3.....	52
Grafiku 2. Sezonaliteti turistik	68

01

HYRJE

- 1.1 KUADRI LIGJOR
- 1.2 QËLLIMI I PLANIT

1.1

KUADRI LIGJOR

Plani Kombëtar Sektorial është një plan që mbështetet në një kuadër të gjerë ligjor të përbërë nga ligje organike, ligje specifike, akte nënligjore zbërthyesë të ligjeve si dhe në vendime të Këshillit të Ministrave.

Një aspekt i rëndësishëm i këtij plani është edhe sektori të cilin plani trajton, sektori strategjik i turizmit në zonën e Alpeve Shqiptare. Ligji kryesor sektorial në të cilin mbështetet ky plan është Ligji nr. 93/2015 “Për turizmin”.

Në kreun IV të këtij ligji parashikohet “PLANIFIKIMI I ZHVILLIMIT TË TURIZMIT” në të cilin synohet të krijohet një harmonizim me ligjin e planifikimit dhe zhvillimit të territorit, duke njohur ministrinë si autoritetin kombëtar sektorial të planifikimit që do të hartojë Planin Kombëtar Sektorial të Turizmit. Hartimi i këtij plani parashikon një përdorim të disiplinuar të territorit dhe minimizon mundësitë dhe hapësirat për ndërhyrje të pakontrolluara në të.

Kuadri ligjor i këtij sektori ka mangësi për shkak të mosplotësisht të ligjit Ligji Nr. 93/2015 “Për turizmin” më akte të tjera nënligjore, çka e bën edhe vetë ligjin jo plotësisht të zbatueshëm, duke marrë në konsideratë që aktet nënligjore janë një mjet themelor për detajimin dhe rritjen e zbatueshmërisë së ligjeve.

Çështjet urbane dhe territoriale janë të rëndësishme dhe prioritare në axhendën e zhvillimit në Shqipëri, veçanërisht me përfshirjen dhe respektimin e konceptit të zhvillimit të qëndrueshëm. Ky ligj bazohet në ligjin e planifikimit të territorit, i cili e ka shpallur turizmin si sektor të rëndësishëm kombëtar dhe e ndjek këtë parim.

Ligji i planifikimit të territorit ka pësuar një sërë ndryshimesh dhe rishikimesh duke u përditësuar në Ligjin nr.107 / 2014 “Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit”, i ndryshuar. Ky i fundit, pasuron sektorin e planifikimit me instrumente të posaçme për qeverisjen e burimeve territoriale. Si rrjedhojë, një ndër to janë dhe Planet Kombëtare Sektoriale (PKS) për zona të caktuara të territorit që do të shërbejnë si promovues dhe si shembull për hartimin e planeve të tjera territoriale,

rajonale apo dhe vendore. Autoriteti përgjegjës për hartimin e instrumentit të planifikimit sektorial kombëtar siguron një proces horizontal dhe vertikal dialogu, bashkëpunimi dhe koordinimi me çdo autoritet të planifikimit dhe me të gjitha palët e interesuara në fillim të procesit dhe gjatë hartimit të instrumenteve të planifikimit.

Autoriteti konsultohet me Agjencinë Kombëtare të Planifikimit të Territorit (AKPT) së bashku me palët e interesuara, dhe i informon ato në mënyrë periodike mbi ecurinë e procesit të hartimit.

Në këtë ligj, parashikohet gjithashtu roli ndërveprues i Ministrisë së Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes¹ me ministrinë e tjera të linjës, të cilat sipas fushave të përgjegjësisë luajnë rol në zhvillimin e turizmit, duke përfshirë infrastrukturën, shërbimet publike, arsimimin dhe formimin profesional.

Të interesuarit publikë apo privatë, në rast investimi në zonën e Alpeve Shqiptare duhet të njohin dhe respektojnë legjislacionin përkatës, vendimet e miratuara lidhur me këtë zonë, dhe duhet të ndjekin në mënyrë rigorozë hapat ligjore duke respektuar parimet, objektivat, standardet dhe kriteret e këtij plani.

Ky plan mbështetet gjithashtu edhe në ligjet dhe aktet nënligjore sektoriale për bujqësinë, arsimin dhe shëndetin, pyjet dhe kullotat, administrimin e ujit, trashëgiminë kulturore, faunën dhe florën, emergjencat civile, hidrokarburet, mjedisin, mbrojtjen nga zjarri, ndërtimin dhe strehimin, transportin, infrastrukturën dhe komunikimet elektronike.

Baza ligjore të tjera të rëndësishme të cilave u referohet ky plan, janë:

- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 676, datë 20.12.2002 “Për shpalljen “zonë e mbrojtur” të monumenteve të natyrës shqiptare”.
- Ligji nr. 93/2015 “Për turizmin”, si ligji themelor sektorial në hartimin e këtij Plani;
- Ligji nr. 139/2015 “Për vetëqeverisjen vendore”;

¹ Sot, Ministria e Turizmit dhe Mjedisit

- Ligji nr. 111/2012 "Për menaxhimin e integruar të burimeve ujore";
 - Ligji nr. 16/2012 për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 8752, datë 26.3.2001 "Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", i ndryshuar;
 - Ligji nr. 8906, datë 6.6.2002 "Për zonat e mbrojtura", i ndryshuar;
 - VKM, nr. 266, datë 24.4.2003 "Për administratat e zonave të mbrojtura", i ndryshuar;
 - Ligji nr. 8752, datë 26.03.2001 "Për krijimin dhe funksionimin e strukturave për administrimin dhe mbrojtjen e tokës", i ndryshuar;
 - Ligji nr. 9244, datë 17.06.2004 "Për mbrojtjen e tokës bujqësore";
 - Ligji nr. 91, datë 28.2.2013 "Për vlerësimin strategjik mjedisor";
 - Ligj nr. 9693 datë 19.03.2007 "Për fondin kullosor";
 - VKM nr. 86, datë 11.2.2005 "Për krijimin e komiteteve të menaxhimit të zonave të mbrojtura";
 - VKM, nr. 267, datë 24.4.2003 "Për procedurat e propozimit dhe shpalljen e zonave të mbrojtura dhe baferike";
 - VKM nr. 807, datë 4.12.2003 "Për rregullat e dhënies në përdorim të shpellave";
 - Ligji nr. 10 431, datë 9.6.2011 "Për mbrojtjen e mjedisit";
 - Ligji i ri "Për vlerësimin e ndikimit në mjedis nr.10 440, datë 7.07. 2011, i cili është përafruar me Direktivën 85/337/EEC, datë 27 korrik 1985, për vlerësimin e efekteve të disa projekteve publike dhe private mbi mjedisin. Ky ligj ka për qëllim mbrojtjen e mjedisit nëpërmjet parandalimit, zbutjes dhe kompensimit të dëmeve të projekt-propozimit i cili mund të shkaktojë efekte negative të rëndësishme direkte ose indirekte mbi mjedisin për shkak të madhësisë, natyrës ose zonës ku parashikohet të zbatohet. Ligji përcakton rregulla për vlerësimin e efekteve mjedisore, palët e përfshira dhe detyrimet e autoriteteve për të bërë të aksesueshëm informacionin dhe qëndrimin ndaj raportit të VNM-së për zhvilluesin. Një vëmendje e posaçme i kushtohet zonave të mbrojtura ku nuk lejohet zhvillimi i projekteve me përjashtim të disa rasteve të veçanta. Gjithashtu, pjesë e këtij ligji është edhe trajtimi i efekteve ndërkufitare.
 - Ligji nr. 162/2014 "Për mbrojtjen e cilësisë së ajrit në mjedis";
 - Ligji "Për disa ndryshime dhe shtesa në ligjin nr. 9587, datë 20.7.2006, "Për mbrojtjen e biodiversitetit", i ndryshuar, që përafrohet plotësisht me direktivën e Këshillit 92/43/EEC, në 21 maj 1992, "Për ruajtjen e habitatëve natyrore të faunës dhe florës së egër", miratuar më 2 korrik 2014;
 - VKM nr. 31, datë 20.1.2016 "Për miratimin e dokumentit të politikave strategjike për mbrojtjen e biodiversitetit";
 - Ligji nr.9817, datë 22.10.2007 "Për bujqësinë dhe zhvillimin rural";
 - Ligji nr. 8093, datë 21.03.1996 "Për rezervat ujore" ndryshuar me ligjin Nr. 8375 date 15.07.1998;
 - Ligji Nr. 9048, datë 07.04.2003, "Për trashëgiminë kulturore" i ndryshuar me Ligjin nr. 9592, datë 27.07.2006, Ligjin nr. 9882, datë 28.02.2008;
 - Ky Ligj përfaqëson përpjekjen e parë për të zgjeruar mbrojtjen ligjore në fushën e trashëgimisë kulturore jo-materiale. Këtu përfshihen: kategoritë e trashëgimisë kulturore shqiptare për t'u mbrojtur (p.sh. të prekshme, të paprekshme, të luajtshme, të paluajtshme), përkufizime dhe shembuj të trashëgimisë materiale dhe jo-materiale, përgjegjësitë e institucioneve përkatëse dhe organeve të pushtetit, dënimet për ata që dëmtojnë trashëgiminë kulturore dhe procedurat lehtësuese.
 - Ligjin nr. 9385, datë 4.5.2005, "Për pyjet dhe shërbimin pyjor", i ndryshuar me Ligjin nr. 48/2016;
 - Ligji nr.10006, datë 23.10.2008 "Për mbrojtjen e faunës së egër";
 - Ligji nr. 10.253, datë 11.3.2010 "Për gjuetinë";
 - Ligji nr.10 304 datë 15.7.2010 "Për sektorin minerar në Republikën e Shqipërisë".
- Aktualisht, brenda kufirit të PKST-Alpe gjenden tre zona të mbrojtura të kategorisë së parë dhe të dytë sipas IUCN, deklaruar si të tilla në bazë të vendimeve qeveritare:
- Rezervat Shkencor / Rezervat Strikt Natyror: "Lugina e Lumit të Gashit", zonë e shpallur sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr.102, datë 15.1.1996 "Për miratimin në parim të strategjisë për zbatimin e projektit për vlerësimin mjedisor nga zbatimi i projektit të pyjeve", me sip. 3000 ha, kategoria e parë e mbrojtjes.
 - Parku Kombëtar i Thethit, i shpallur sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 96, datë 21.11.1966, me sip. 2630 ha, kategoria dytë e

mbrojtjes.

- Parku Kombëtar i Luginës së Valbonës, propozuar si park kombëtar sipas vendimit nr.102, datë 15.1.1996 “Për miratimin në parim të strategjisë për zbatimin e projektit për vlerësimin mjedisor nga zbatimi i projektit të pyjeve”, me sip. 8000 ha, kategoria e dytë e mbrojtjes.

Vizioni për strategjinë e zhvillimit të territorit dhe detajimi i objektivave strategjike do të kenë parasysh direktivat ndërkombëtare dhe disa kritere kryesore si:

- Sigurimi i njohjes dhe përpilimi i treguesve për zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit;
- Lidhja e produktit turistik me rrjetet;
- Mbrojtja e trashëgimisë kulturore;
- Mbrojtja e biodiversitetit dhe mjedisit;
- Strategjia e menaxhimit;
- Hierarkia hapësinore;
- Zonat e menaxhimit;
- Ngritja e kapaciteteve institucionale.

Në implementimin të këtij vizioni, ky plan mbështetet edhe në akte ndërkombëtare në të cilat Shqipëria është aderuese duke respektuar me përpikmëri detyrimet e marra përsipër.

Mund të përmendim një sërë ligjesh që kanë ratifikuar akte ndërkombëtare në të cilat Shqipëria ka aderuar, me ndikim në hartimin e kësaj PKS-je si:

- Ligji nr. 9478, datë 16.02.2006 “Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në vendimet II/14 dhe III/7, amendamentet e Konventës Espoo për VNM-në në kontekstin ndërkufitar;
- Ligji nr. 9424, datë 06.10.2005 “Për ratifikimin e protokollit të vlerësimit strategjik mjedisor”.

Në Shqipëri janë hartuar ndër vite tre strategji për turizmin: strategjia e vitit 1993, ajo e vitit 2002, dhe e vitit 2007, ndërkohë që është në proces miratimi Strategjia Kombëtare e Turizmit 2017 - 2022. Strategjitë e hartuara kanë pasur mungesa në aspekte të ndryshme si: mungesë zbatueshmërie, probleme koordinimi me ligjet e fushave ndikuese, mungesë kontrolli mbi zhvillimet, mungesë bashkëpunimi institucional, etj.

Në mbështetje të kuadrit ligjor të turizmit dhe strategjive mbështetëse, Plani Kombëtar Sektorial i Turizmit për Rajonin e Alpeve të Shqipërisë synon arritjen e një modeli turizmi të integruar, aktiv dhe social.

1.2

QËLLIMI I PLANIT

Një ndër prioritetet më të rëndësishme në kontekstin e planifikimit është edhe zhvillimi i qëndrueshëm i turizmit, veçanërisht në rajonin e Alpeve Shqiptare. Ky rajon i spikatur për lloje të ndryshme të turizmit rural dhe malor, sot po ndeshet me një zhvillim të vrullshëm dhe kaotik. Sipas ligjit të planifikimit të territorit, Planet Kombëtare Sektoriale hartohen “me qëllim zhvillimin strategjik të një ose më shumë sektorëve sipas fushave të kompetencës.”² Sektori kryesor i planifikimit në këtë dokument është turizmi, kështu plani në vetvete do të formulojë një kornizë afatgjatë për zhvillimin e turizmit me anë të politikave, strategjive zhvillimore, planifikimit, forcimit institucional, legjislacionit dhe rregullores, zhvillimit dhe diversifikimit të produkteve, marketingut dhe promovimit, infrastrukturës së turizmit, zhvillimit të burimeve njerëzore dhe atyre socio-kulturore.

Turizmi është një nga industritë më të mëdha në botë që gjeneron të ardhura dhe lidhet ngushtë me sektorët e tjerë të zhvillimit. Në këtë rajon, punësimi në sektorin e turizmit ofron një potencial të konsiderueshëm për zbutjen e varfërisë dhe arritjen e barazisë gjinore. Përveç kësaj, industria e turizmit ndikon menjëherë edhe në sektorët e tjerë si industria e prodhimit, bujqësia dhe sektori i shërbimeve. Këto lidhje kanë krijuar efekte shumëzuese të cilat stimulojnë ekonominë lokale dhe gjithashtu ofrojnë burime të ndryshme të të ardhurave për popullsinë vendase dhe jo vetëm. Përveç nxitjes ekonomike, turizmi mund të ndikojë edhe në ruajtjen e biodiversitetit, duke qenë se me rritjen e numrit të vizitorëve dhe aplikimin e tarifave, shumë parqe dhe zona të mbrojtura do mund të përballojnë financiarisht menaxhimin e tyre.

Turizmi i qëndrueshëm, sidomos në vendet në zhvillim si Shqipëria, ofron mundësi për të edukuar vizitorët në lidhje me objektivat e politikave të bashkëpunimit për zhvillim, me sfidat në destinacionet e ndryshme dhe në të njëjtën kohë për të rritur ndërgjegjësimin e përgjithshëm mbi nevojën globale, qëndrueshmërinë dhe të drejtat e njeriut bazuar në zhvillim.

Plani për turizmin do të hartohet me synimin për të rritur burimet njerëzore të kualifikuara e të trajnuara në sektorët publikë e privatë, për të shërbyer dhe menaxhuar industrinë e turizmit në mënyrë të qëndrueshme dhe konkurruese në përputhje me standardet ndërkombëtare, për të përmirësuar kapacitetet menaxhuese të burimeve njerëzore, për të përforcuar sistemin arsimor apo trajnimet dhe për të krijuar një standard cilësie. Përmirësimi i industrisë së turizmit përfshin edhe cilësinë e produkteve dhe të shërbimeve (akomodimin, restorantet, guidat turistike, operatorët turistikë, etj.), me qëllim rritjen e kërkesës kombëtare, rajonale dhe ndërkombëtare, promovimin e konkurrueshmërisë brenda kësaj industrie dhe prodhimin e informacioneve të besueshme e të vlefshme mbi standardet e cilësisë.

Ky plan nuk do të ndikojë vetëm në industrinë e turizmit, por me anë të kësaj të fundit qëllimi shkon përtej duke arritur në dimensione ekonomike e sociale në aspektin e kërkesës (origjina e vizitorëve, karakteristikat e vizitës, konsumimi i produkteve dhe shërbimeve) dhe ofertës (karakteristikat e industrisë vendase të turizmit, produktet përkatëse, përdorimi i kapitaleve), duke drejtuar kështu politikat e turizmit dhe planifikimin e territorit në këtë zonë.

Zhvillimi i turizmit është i rëndësishëm për të rritur konkurrueshmërinë e industrisë kombëtare, duke vlerësuar qëllimin dhe diversitetin e burimeve potenciale ekzistuese. Synimi është transformimi i këtyre potencialeve në produkte cilësore turistike bazuar në prirjet aktuale dhe të ardhshme të tregut, për të drejtuar sfidat kombëtare dhe rajonale të produkteve të përbashkëta dhe mungesës së shumëllojshmërisë së tyre me qëllimin final për të përthithur turistë të rinj, për të zgjatur qëndrimin e tyre dhe për të ndikuar ekonomikisht jo vetëm në zonë por në të gjithë vendin.

² VKM N671, “Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit”, datë 29.07.2015

Rajoni i Alpeve të Shqipërisë me gjithë potencialet e tij për turizëm, ka nevojë për një plan të detajuar dhe promovues për sektorin në fjalë. Ky plan duhet të marrë në konsideratë cilësinë dhe sasinë e produkteve turistike, shumëllojshmërinë, tregjet ndërkombëtare dhe rajonale, imazhin dhe pozicionimin, markën me të cilën do të prezantohet dhe sigurisht mekanizmat institucionalë për tregtimin dhe promovimin e këtyre produkteve si në sektorin publik ashtu edhe privat.

Metodologjia për hartimin e këtij dokumenti do të udhëhiqet nga procese dialogu dhe konsultimi me të gjithë aktorët dhe grupet e interesit. Qeverisjet e niveleve të ndryshme, sektori privat dhe shoqëria civile duhet të punojnë së bashku në mënyrë konstruktive për të kuptuar potencialin e madh që mbart industria e turizmit për një zhvillim të qëndrueshëm. Më tej, kjo metodologji mbështetet në një vlerësim të detajuar të territorit nëpërmjet mbledhjes dhe përditësimit të vazhdueshëm të të dhënave dhe indekseve ekonomike, sociale dhe infrastrukturore.

Rajoni i Alpeve Shqiptare, i karakterizuar nga një përqendrim i madh e i shumëllojshëm i burimeve natyrore, ka filluar të jetë nën tryshninë e kërkesës së lartë për përdorim e shfrytëzim të burimeve të tij. Nëse kjo tryshni nuk kontrollohet dhe orientohet në kohë, rrezikon të prodhojë zhvillim jo të qëndrueshëm dhe të shkatërrojë në mënyrë të pakthyeshme pasuritë natyrore, ekosistemet shumë specifike të rajonit, si dhe rrezikon degradimin e vazhdueshëm të peizazhit rural e natyror.

02

PLANI

- 2.1 STRATEGJIA KOMBËTARE E TURIZMIT
- 2.2 NDIKIMI NGA PLANET E TJERA KOMBËTARE
- 2.3 BASHKËRENDIMI ME PLANET E PËRGJITHSHME
VENDORE
- 2.4 PARKU NDËRKUFITAR DHE BASHKËPUNIMI
PËR TURIZMIN

2.1

STRATEGJIA KOMBËTARE E TURIZMIT

Analiza të ndryshme ndërkombëtare kanë përcaktuar sektorin e turizmit si një ndër sektorët më dinamikë në zhvillimin ekonomik botëror. Në këtë kuadër, zhvillimi i Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit shfaqet si një prioritet kombëtar për zhvillimin e qëndrueshëm. Për këtë arsye, MZHETTS ka ndërmarrë hartimin e draft “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”.

Pavarësisht zhvillimit të sektorit turistik gjatë viteve të fundit, trashëgimisë së pasur kulturore, historike dhe natyrore, pozicionit të favorshëm të Shqipërisë në rajon, sektori i turizmit në Shqipëri përballet me disa problematika të theksuara.

Problematikat kryesore të identifikuara nga “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” janë:

- “Sezoni i shkurtër turistik, i përqendruar në muajt korrik dhe gusht;
- Mungesa e standardizimit dhe klasifikimit të shërbimeve turistike;
- Mungesa e markave të njohura të hotelerisë dhe operatorëve turistikë me emër në tregun turistik ndërkombëtar;

- Mungesa e theksuar e trajnimit të të punësuarve në sektorin e turizmit;
- Infrastruktura e dobët në destinacione;
- Mungesa e transportit ajror të zhvilluar;
- Përdorimi i dobët i teknologjisë së informacionit dhe telekomunikacionit;
- Mungesa e zhvillimit të një oferte të gjerë, të përfshirë në një destinacion turistik;
- Informaliteti i lartë i shërbimeve turistike;
- Mungesa e investimeve kapitale private;
- Shtëpitë sekondare të paidentifikuara;
- Problemet e pronësisë etj.”³

Nisur nga problematikat e ndryshme të identifikuara dhe rëndësia e sektorit turistik në zhvillimin ekonomik, social dhe mjedisor, drafti i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, propozon vizionin e mëposhtëm:

“Shqipëria do të njihet si një destinacion turistik tërheqës, autentik dhe mikpritës në rajonin e Mesdheut dhe Evropë, bazuar në përdorimin e qëndrueshëm të potencialeve natyrore, kulturore dhe historike të arritshme lehtësisht nga tregjet ndërkombëtare.

Turizmi luan një rol kryesor në ekonominë shqiptare, duke kontribuar në përmirësimin e cilësisë së jetës dhe duke krijuar një mjedis tërheqës për investimet.”

³ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

Ky vizion bazohet në tre objektiva kryesore: ekonomike, cilësore dhe strukturore.

- “Objektivat ekonomike” synojnë të rrisin PBB, punësimin, kualifikimin e forcës punëtore, të ardhurat nga taksat dhe tatimet, të ardhurat nga udhëtimet, numrin e bizneseve dhe investimeve publike dhe private.
- “Objektivat cilësore” synojnë zhvillimin e qëndrueshëm pozitiv dhe afatgjatë, zhvillimin e produkteve turistike falë shërbimeve, zhvillimin e infrastrukturave, lehtësirave dhe informacionit, orientimin e konsumatorit në treg, krijimin e një imazhi pozitiv në treg, përmirësimin e cilësisë së jetës, mbrojtjen e mjedisit dhe ekologjisë, si dhe rritjen e mundësisë së aksesit ndaj turizmit.
- “Objektivat strukturore” (tregjet, produktet, industria) synojnë të rrisin qëndrueshmërinë e turistëve në territor, segmentimin e turistëve për një përgjigje më të mirë ndaj ofertës, diversifikimin e produkteve turistike, zhvillimin e industrisë së turizmit në tërësi etj.

Këto objektiva do të përmbushen falë fushave kryesore të drejtimit strategjik:

- Marketingu (promovimi falë zhvillimit të teknologjisë së informacionit dhe telekomunikacionit, markimi, promovimi i produkteve turistike etj.)
- Zhvillimi i produktit (produkti i turizmit bregdetar, kulturor, turizmit natyror, turizmit shëndetësor, biznesit dhe konferencave etj.)
- Zhvillimi i burimeve njerëzore (krijimi i strukturave të formimit profesional, të forcës punëtore dhe stafit drejt fushës së turizmit, krijimi i programeve trajnuese për stafin dhe komunitetin në fushën e turizmit, etj.)
- Investimet (rritja e investimeve strategjike, përmirësimi i klimës së investimit, përthithja e investimeve private, etj.)
- Menaxhimi i procesit të implementimit dhe monitorimit të strategjisë së turizmit.

Megjithëse turizmi bregdetar (“rërë, det dhe diell”) është produkti kryesor në Shqipëri, është e nevojshme t’u jepet rëndësi edhe produkteve të tjera turistike për të zhvilluar turizmin në rang kombëtar. Draft-i i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” orientohet drejt zhvillimit të produkteve të mëposhtme:

- Turizmi bregdetar, i cili bazohet në aktivitetet e “diellit dhe detit”;
- Turizmi i kulturës, i cili bazohet në vlerat historike / arkeologjike, trashëgiminë kulturore, trashëgiminë fetare, kulinarinë, folklorin, artin, etj.;
- Turizmi i natyrës, i cili bazohet në aktivitete që praktikohen në natyrë, si për shembull turizmi malor, rural, eko-turizmi, agroturizmi dhe turizmi i aventurës;
- Turizmi shëndetësor, i cili orientohet drejt pushimit mjekësor, ujërave termale (SPA), etj.;
- Turizmi i konferencave / biznesit.

Diversifikimi i ofertës turistike kombëtare dhe shpërndarja territoriale e produkteve të ndryshme turistike, mundëson përfitimin e të ardhurave për të gjithë territorin. Janë pikërisht këto produkte turistike që synohen nga drafti “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, me qëllim përthithjen e një game të gjerë turistësh, duke nisur nga moshat e reja (18-24 vjeç), familjarët, mosha e tretë dhe çiftet në moshë 50-65 vjeç.

Turizmi natyror

Atraksionet natyrore janë tipare gjeografike ose biologjike që kanë një tërheqje të veçantë në tregun e turizmit. Shqipëria ka një potencial të lartë të zhvillimit të produkteve të turizmit natyror, falë vlerave peizazhistike dhe natyrës së virgjër që gëzon. Për të ruajtur këtë imazh pozitiv, është e nevojshme të zhvillohen shërbimet turistike rekreative, të rriten standardet e akomodimit, të ndërliken produktet e ndryshme turistike, të promovohen elementet e forta territoriale etj.

Pra, në një këndvështrim më të përgjithshëm, zhvillimi i produktit të turizmit natyror duhet të mbështetet në zhvillimin e produkteve si: turizmi rural dhe malor, turizmi sportiv dhe i aventurës, turizmi shëndetësor, turizmi i kulinarisë, eko-turizmi, turizmi i biçikletave etj.

Rritja e impaktit të turizmit natyror do të çojë në përfitimin ekonomik të komuniteteve pritëse, organizatave dhe autoriteteve që menaxhojnë zonat natyrore me qëllime konservimi, sigurimin e punësimit alternativ, shtimin e të ardhurave për komunitetet lokale dhe ndërgjegjësimin për ruajtjen e pasurive natyrore dhe kulturore.

Për zhvillimin e turizmit natyror, drafti i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, identifikon objektivat e mëposhtme:

- “Rritja e kontributit të turizmit të natyrës në të ardhurat dhe uljen e varfërisë në destinacione të ndryshme të vendit;
- Përgatitja e ofertave për nënproduktet e turizmit të natyrës për tregun: përcaktimi i 3 itinerareve rajonale të ecjes me biçikletë, 2 itinerareve kombëtare të ecjes me biçikletë, 4 oferta për alpinizëm, 3 oferta për lundrim me trap;
- Përcaktimi i itinerareve rajonale dhe itinerareve ndërkufitare të udhëtimeve me këmbë (hiking). Përcaktimi i 5 itinerareve të reja rajonale të udhëtimeve me këmbë (përveç itinerareve ekzistuese të udhëtimeve me këmbë dhe alpinizimit) dhe 2 itinerareve ndërkufitare të udhëtimeve me këmbë që përcaktohen në mënyrë profesionale;
- Rritja e standardeve të cilësisë në strukturat akomoduese dhe shërbimet në zonat rurale, malore, zonat e mbrojtura e parqet kombëtare.”⁴

Zhvillimi i mëtejshëm i produktit turistik të natyrës do të mbështetet në hartimin e një plani veprimi për zhvillimin e turizmit rural dhe malor, hartimin e një studimi për vlerësimin e ndërtimit të qendrave dimërore komplekse (pistë skish, teleferik, shërbime tregtare, akomodim, veprimtari të tjera), hartimin e një plani aktiviteteve për promovimin e turizmit alternativ dhe identifikimin e zonave të mundshme për zhvillimin e veprimtarive sportive si kajak, kanoa, etj.

Turizmi natyror do të mund të zhvillohet përmes hapave të mëposhtme:

- “Hartimi i një plani veprimi për zhvillimin e turizmit rural dhe malor;
- Hartimi i një studimi për vlerësimin e ndërtimit të qendrave dimërore komplekse (pistë skish, teleferik, shërbime tregtare, akomodim, veprimtari të tjera);
- Hartimi i një plani aktiviteteve për promovimin e turizmit alternativ;
- Krijimi i infrastrukturës turistike midis zonave malore dhe atyre bregdetare;
- Evidentimi i fermave tradicionale që mund të përdoren si ferma turistike, duke respektuar elementet tradicionale të ndërtimit dhe planin urban vendor të zhvillimit;
- Vlerësimi i aktiviteteve të përshtatshme për t’u zhvilluar dhe pasurisë së ofertës turistike në parqet natyrore dhe kombëtare dhe zonat e tjera të mbrojtura;
- Paraqitja e atraksioneve kryesore natyrore në qendrat moderne të vizitorëve, me funksion edukativ dhe informues;
- Përcaktimi i modeleve për funksionimin e shërbimeve tregtare dhe aktiviteteve turistike në parqet kombëtare dhe zonat e mbrojtura (koncesion/PPP);
- Identifikimi i zonave të mundshme për zhvillimin e veprimtarive sportive si kajak, kanoa, etj.;
- Ngritja e një shoqate profesionale kombëtare për turizmin e aventurës dhe sportiv, me fokus në testimin e tregut, ofrimin e informacionit, edukimin dhe bashkëpunimin me shoqatat sportive dhe anëtarësinë në organizatat ndërkombëtare;
- Profilizimi i destinacioneve të turizmit të aventurës dhe atij sportiv me një ofertë të përshtatshme për konsumatorët e këtij produkti;
- Menaxhimi i sistemit të edukimit në vazhdim për sipërmarrësit në zonat rurale dhe malore;

⁴ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

- Përcaktimi i itinerareve të ecjes me biçikletë, përfshirë sinjalistikën e itinerarit, vendin për të kaluar natën, sistemin e informacionit dhe nevojat për përmirësimin e infrastrukturës;
- Mbështetja për përfshirjen e ofertës shqiptare për turizmin e biçikletave në udhëzuesit turistikë ndërkombëtarë.”⁵

Turizmi kulturor

Turizmi kulturor u mundëson vizitorëve të njihen me historinë dhe zakonet lokale, duke marrë me vete jo vetëm kujtimet dhe fotot e bukura, por edhe përvojat unike që kanë përjetuar në veriun e Shqipërisë. Duke qenë se trashëgimia kulturore identifikohet si një ndër pikat më të forta të vendit, për destinacione të ndryshme ajo inkurajon komunitetet lokale që të përqafojnë kulturën e tyre si një formë edhe për të nxitur përfitime ekonomike. Zhvillimi i programeve të turizmit të orientuara drejt kulturës inkurajon destinacionet për të promovuar atë që i dallon komunitetet vendase, duke ofruar mundësi për shkëmbim autentik kulturor midis vendasve dhe vizitorëve. Fakti se produktet kulturore shfaqin një interes të pandikuar nga sezonaliteti, shërben edhe si një shtysë për të tërhequr këtë segment turistik gjatë gjithë vitit.

Për zhvillimin e turizmit kulturor drafti i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” eviden-ton objektivat e mëposhtme:

- “Të zhvillohen dhe promovohen në mënyrë të kënaqshme veprimtari kulturore ndërkombëtare me mundësi për të thithur vizitorë të huaj, si dhe të botohet kalendari vjetor i veprimtarive kulturore;
- Ofertat e ndryshme kulturore në destinacionet turistike në Shqipëri, do të çojnë në rritjen e numrit të vizitorëve të huaj dhe vendas në këto destinacione, numrin e net-qëndrimeve dhe të ardhurat në vend. Dyfishohet numri i vizitorëve të huaj, numri i net-qëndrimeve dhe shpenzimet e vizitorit në destinacione;
- Rritet ndikimi i produktit të turizmit kulturor në të gjithë turizmin në Shqipëri. 30-35% e numrit të vizitorëve të huaj shprehin interes për turizmin kulturor;
- Të zhvillohen investime në ndërtesa të destinuara për turizmin kulturor, ku përfshihet përshtatja e pronave shtetërore të amortizuara

- Të zhvillohen investime në ndërtesa të destinuara për turizmin kulturor, ku përfshihet përshtatja e pronave shtetërore të amortizuara dhe të dala jashtë përdorimit për momentin si ndërmarrje të vjetra dhe ndërtesa ushtarake, me qëllim krijimin në to të kushteve për organizimin e veprimtarive kulturore.”⁶

Hartimi i një plani veprimi për zhvillimin e turizmit kulturor në bashkëpunim me Ministrinë e Kulturës dhe krijimi i qendrave të vizitueshme moderne në destinacionet kryesore, do të ndikojnë në zhvillimin e produktit turistik kulturor.

Për të pasur një impakt pozitiv dhe për të rritur kërkesën për turizmin kulturor, synohet të bëhet identifikimi i mundësive për zhvillimin e veprimtarive të reja të njohura ndërkombëtarisht, me qëllim përmirësimin e imazhit të destinacionit. Duhet nxitur dhe zhvilluar itineraret/shtigjet me karakter historik, kulturor e fetar, të cilat duhet të përfshijnë disa kriterë të qarta për zhvillimin dhe mënyrën e menaxhimit. Gjithashtu, duhet të përmirësohen kushtet në sitet kulturore për të lehtësuar vizitat në to, si koordinimi i orarit të shërbimit me frekuentimin e vizitorëve, informacioni shpjegues lehtësisht i lexueshëm në gjuhë të ndryshme, etj.

Turizmi i kulinarisë

Sipas “Shoqatës Ndërkombëtare të Turizmit të Kulinarisë”, turizmi i kulinarisë përkufizohet si “ndjekja e përvojave unike dhe të paharrueshme në degustimin e ushqimeve dhe pijeve”. Ushqimi ka një rëndësi të pamohueshme, dhe si i tillë turizmi i kulinarisë ka fituar një potencial të madh në vitet e fundit. Një përqindje e lartë e vizitorëve e konsiderojnë turizmin kulinar si një nga aktivitetet kryesore gjatë udhëtimeve të tyre. Nga analiza të ndryshme vihet re se ushqimi vendas ka shumë potencial që të rrisë qëndrueshmërinë në turizëm, të ndikojë në identitetin e destinacionit dhe të forcojë ekonominë lokale.

⁵ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

⁶ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

Ushqimi gjithashtu mban një vend kyç në debatin “Mendoni në nivel global, veproni në nivel lokal”. Disa blerës janë të prirur të mbështesin bizneset lokale ose të mbrojnë mjedisin duke shmangur ushqimet që janë transportuar nga distanca të gjata.

Tradita dhe pasuria kulinare e Shqipërisë mundëson zhvillimin e turizmit të kulinarisë në krahina të ndryshme të vendit, duke ofruar specialitete të ndryshme ushqimore në varësi të zonave që frekuentohen.

Për zhvillimin e turizmit kulinar drafti i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” eviden-ton objektivat e mëposhtme:

- “Investime për ndërtimin e një numri të madh objektesh që ofrojnë shërbim ushqimi, të përshtatshme me arkitekturën dhe ushqimin tradicional të zonës;
- Investimet duhet të bëhen kryesisht në destinacionet kryesore turistike dhe rreth qyteteve të mëdha.”⁷

Markimi (brandimi) i produkteve ushqimore kombëtare dhe rajonale nën logon “Made in Albania”, si dhe nxitja e përsosmërisë së kuzhinës shqiptare duke mundësuar përfshirjen e saj në guidat ndërkombëtare, do të kishte një ndikim të lartë në zhvillimin e produktit turistik lidhur me kulinarinë.

Në zhvillimin e mëtejshëm të turizmit të kulinarisë do të ndikonte gjithashtu zhvillimi i programeve arsimore me shembuj nga praktikat më të mira ndërkombëtare, në shërbim të të gjithë atyre që dëshirojnë të angazhohen në industrinë e ushqimit.

Turizmi shëndetësor

Zhvillimi i produktit të turizmit shëndetësor synon të diversifikojë dhe të përmirësojë ofertën turistike shqiptare, duke i dhënë mundësi të reja rritjes ekonomike falë zhvillimit turistik. Turizmi shëndetësor përfshin njerëz që udhëtojnë në një vend tjetër për të ndjekur në mënyrë proaktive aktivitetet që ruajnë, përmirësojnë shëndetin apo mirëqenien e tyre personale, dhe që kërkojnë eksperiencë apo terapi unike, autentike ose të vendosura në zona që nuk i gjejnë në vendin e tyre.

Për zhvillimin e turizmit shëndetësor, drafti i “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” identifikon objektivat e mëposhtme:

- “Pozicionimi i Shqipërisë në tregun rajonal dhe ndërkombëtar për produktin e turizmit shëndetësor;
- Zhvillimi i ofertës së turizmit shëndetësor për segmente të ndryshme të tregut, të cilët janë përdoruesit e shërbimeve shëndetësore, mjekësore, të mirëqenies dhe zbavitjes;
- Përmirësimi dhe ndërtimi i qendrave kurative, i shoqëruar me rritjen e standardeve të strukturave akomoduese dhe zhvillimin e aktiviteteve zbavitëse;
- Përthithja e investimeve për zhvillimin e strukturave të reja akomoduese në zonat e pasura me ujëra termale, me qëllim plotësimin e ofertës së turizmit shëndetësor;
- Zhvillimi i objekteve të reja të turizmit shëndetësor duke ruajtur vlerat arkitekturore dhe mjedisore të zonës.”⁸

Për zhvillimin e mëtejshëm të produktit turistik shëndetësor, në të ardhmen synohet realizimi i një studimi fizibiliteti në disa vendburime termale në Shqipëri, si dhe hartimi i një plani veprimi për zhvillimin e turizmit shëndetësor në bashkëpunim me Ministrinë e Shëndetësisë.

Gjithashtu, zhvillimi i mëtejshëm të këtij sektori të turizmit do të nxitej edhe nga lidhja e destinacioneve shqiptare ku zhvillohet ky produkt me rrjete ndërkombëtare dhe ofrues të shërbimeve të turizmit shëndetësor në vende si Gjermania, Kroacia, Italia, Sllovenia, Italia, Hungaria, Greqia. Kështu do të mundësohej njohja dhe sjellja në vendin tonë e eksperiencave ndërkombëtare në këtë fushë.

⁷ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

⁸ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

Ngritja e një shoqate profesionale kombëtare për turizmin shëndetësor, me fokus në testimin e tregut, ofrimin e informacionit, edukimin dhe bashkëpunimin me shoqatat dhe anëtarësinë në organizatat ndërkombëtare, do të kishte një impakt pozitiv në zhvillimin e sektorit të turizmit.

Turizmi i biznesit dhe konferencave

Zhvillimi i mëtejshëm i infrastrukturës prodhuese, ndërtimi i qendrave të reja për organizimin e konferencave dhe kongreseve, përmirësimi i kapaciteteve të strukturave akomoduese për organizimin e veprimtarive të tilla, investimet për implementimin e standardeve sa më të larta në strukturat akomoduese si resortet dhe hotelet që janë pjesë e markave të njohura ndërkombëtare të hotelierisë dhe tregut të organizimit të konferencave e kongreseve, do të mundësojë zhvillimin e produktit të turizmit të biznesit e konferencave në Shqipëri, fillimisht me organizimin e aktiviteteve e konferencave deri në 500 pjesëmarrës e më pas në aktivitete e konferenca më të mëdha.

Për zhvillimin e turizmit të biznesit dhe konferencave, në draftin e “Strategjisë së Zhvillimit të Turizmit 2017-2022” identifikohen objektivat e mëposhtme:

- “Ndërtimi i të paktën një qendre multifunktionale konferencash dhe kongresesh, me një kapacitet prej 3000 vendesh;
- Ndërtimi në destinacione kryesore turistike, në varësi edhe të kapaciteteve akomoduese, i disa qendrave multifunktionale konferencash dhe kongresesh me një kapacitet prej 1000 vendesh;
- Promovimi i destinacioneve turistike ku ndodhen këto qendra.”⁹

Për zhvillimin e produktit të turizmit të biznesit dhe konferencave, synohet të hartohet studimi për zhvillimin e ofertës së turizmit të biznesit dhe konferencave në Shqipëri, si dhe tërheqja në Shqipëri e markave të njohura ndërkombëtare hoteliere.

Vendosja e linjave direkte ajrore me vendet kryesore evropiane të cilat kanë të bëjnë me zhvillimin e këtij lloj produkti, si dhe ofrimi për turizmin e biznesit dhe konferencave të siteve apo objekteve alternative si muze, parqe natyrore, etj., do të çojnë në rritjen dhe zhvillimin e këtij sektori të turizmit.

Bazuar në draft “Strategjinë e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, theksohet se hartimi i një plani kombëtar sektorial për turizmin është hapi fillëstar për zhvillimin dhe mbështetjen e zhvillimit të qëndrueshëm të turizmit. Për këto arsye lind nevoja e hartimit të Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit për Rajonin e Alpeve Shqiptare, i cili do të synojë t’u përgjigjet jo vetëm problematikave, objektivave dhe orientimeve të strategjisë kombëtare, por dhe problematikave specifike të rajonit të Alpeve Shqiptare për 15 vitet e ardhshme. Planifikimi cilësor i kësaj zone do të jetë kushti kryesor për zhvillimin e turizmit afatgjatë dhe të qëndrueshëm.

⁹ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”, M.Zh.E.T.T.S

2.2

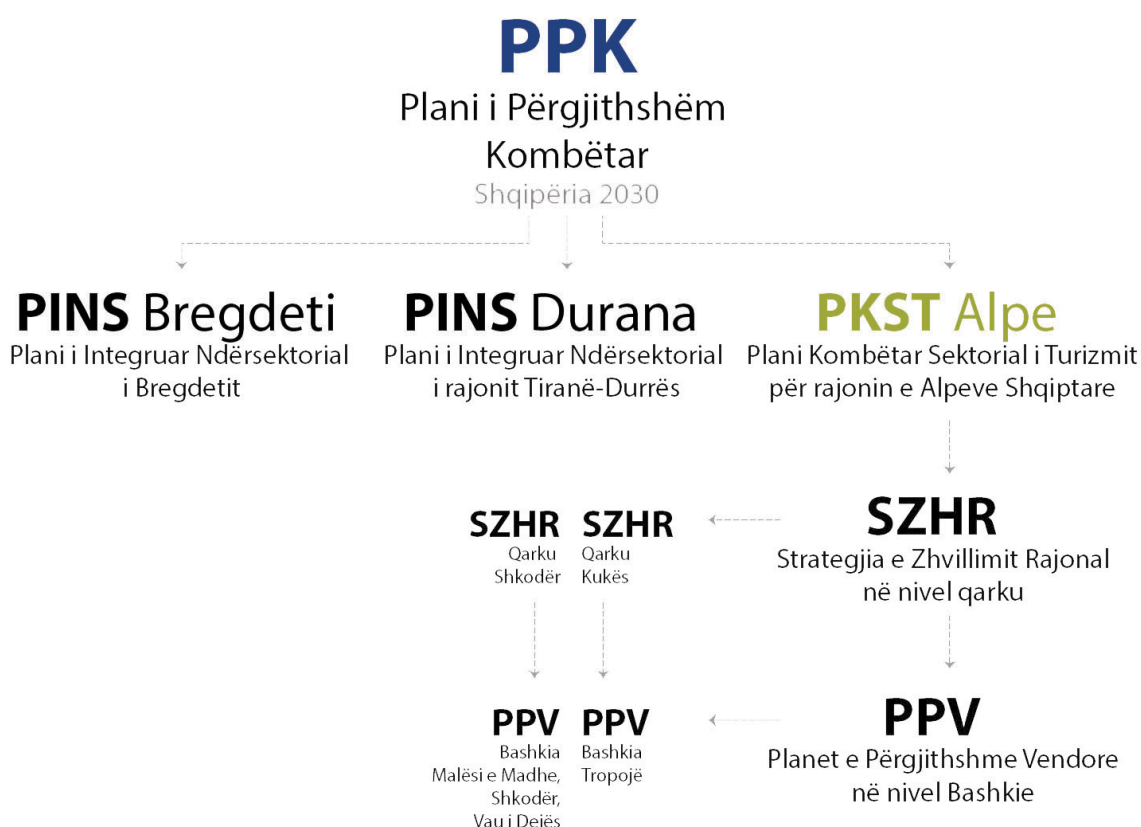
NDIKIMI NGA PLANET E TJERA KOMBËTARE

Bazuar në ligjin 107/2014 “Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit”, i ndryshuar, si dhe aktet nënligjore në zbatim të tij, më poshtë paraqitet hierarkia e instrumenteve kombëtare të planifikimit në vendin tonë.

Plani i Përgjithshëm Kombëtar (PPK) “Shqipëria 2030”, është instrumenti më i lartë i planifikimit territorial në Shqipëri, i cili adreson në mënyrë të integruar çështjet e planifikimit duke e parë territorin shqiptar si një të tërë.

Në bazë të parimeve, objektivave dhe specifikimeve të tij, detajohen planet e niveleve më të ulëta si: Planet Kombëtare Sektoriale (PKS), Planet e Detajuara të Zonave me Rëndësi Kombëtare (PDZRK), Strategjitë e Zhvillimit Rajonal (SZHR) apo Planet e Përgjithshme Vendore (PPV).

Plani Kombëtar Sektorial i Turizmit për Rajonin e Alpeve të Shqipërisë është instrument planifikimi që nga pikëpamja e hierarkisë ndodhet nën PPK dhe mbi çdo instrument tjetër planifikimi. Për këtë arsye, PPK shihet si një ndër dokumentet kryesore ku mbështeten parimet dhe strategjitë e zhvillimit të PKST-Alpe. Në të njëjtën kohë, PKST-Alpe është udhëzuesi i hartimit të politikave për SZHR, PPV apo çdo instrumenti tjetër që është në shkallë më të ulët në këtë hierarki.

Duke iu referuar kontekstit dhe karakterit të planit, është parë e arsyeshme që të merret në konsideratë PINS Bregdeti, duke qenë se janë në të njëjtin nivel planifikimi dhe jep disa direktiva të cilat prekin zonën e veriut të Shqipërisë: Strategjia e Zhvillimit Rajonal për Qarkun Shkodër, Strategjia e Zhvillimit Rajonal për Qarkun Kukës, Plani i Përgjithshëm Vendor i Vaut të Dejës (në proces), Plani i Përgjithshëm Vendor i Malësisë së Madhe (në proces), Plani i Përgjithshëm Vendor i Shkodrës (në proces miratimi në KKT), Plani i Përgjithshëm Vendor i Tropojës (në proces).

Përveç detyrimit ligjor, shihet me interes zbërthimi i disa prej politikave të PPK-së dhe planeve të niveleve të tjera. Për këtë arsye, më poshtë jepet një përmbledhje e drejtimeve të tyre kryesore.

Plani i Përgjithshëm Kombëtar PPK

Zona e PKST-Alpe shtrihet në pjesën veriore të Shqipërisë duke u pozicionuar si një zonë kyçe për zhvillimin ndërkombëtar, kombëtar dhe rajonal të vendit. Duke iu referuar këtij konteksti, PKST-Alpe merr në konsideratë të gjitha specifikimet e PPK-së në fusha dhe nivele të ndryshme.

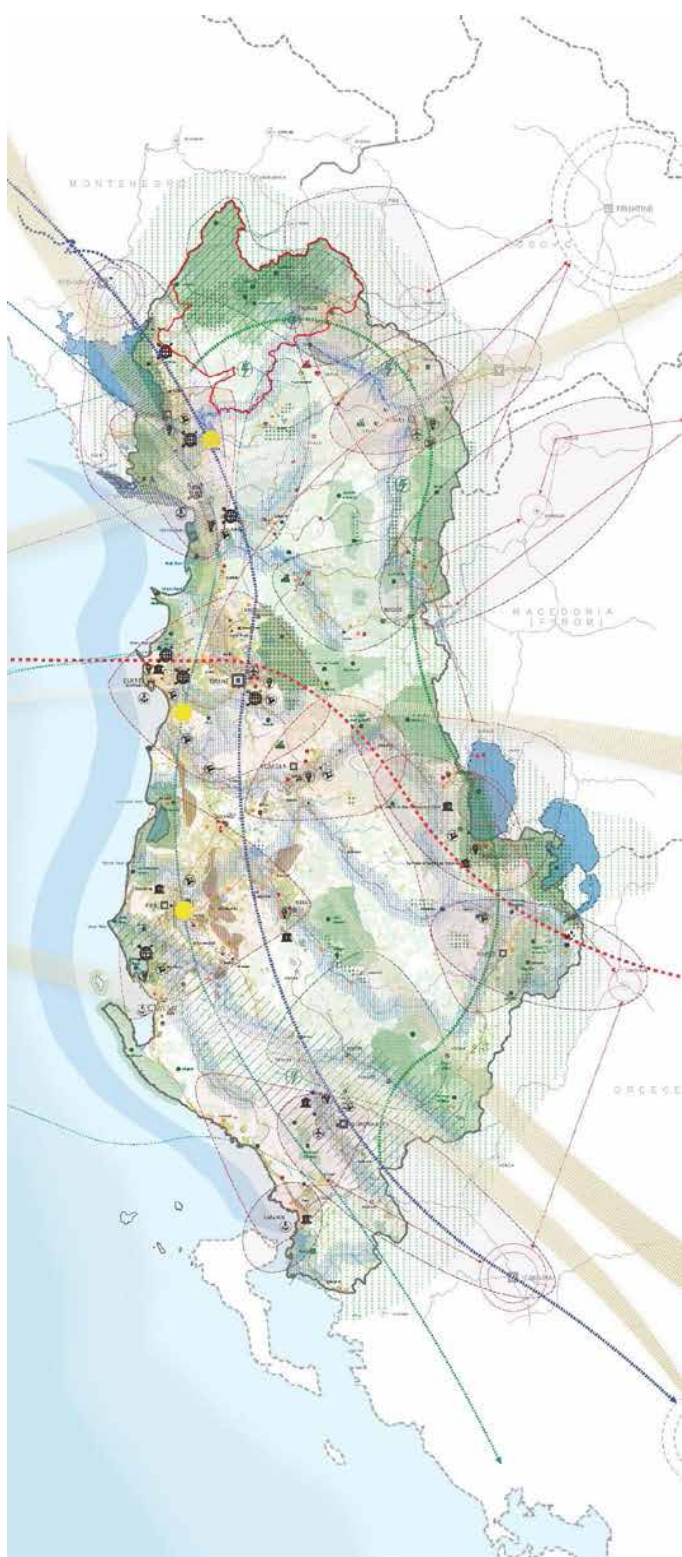
■ *Rajonizimi*

Rajoni si një formë organizimi hapësinor, i cili bën të mundur lidhjen midis territorit, politikës dhe ekonomisë, përbën një sistem elastik që ndihmon decentralizimin, siguron ekonominë e shkallës, lehtëson marrëdhëniet institucionale e më gjerë. Gjithsesi, rajonalizimi mund të ndodhë vetëm nëse komponentët strategjikë të caktuar brenda këtyre hapësirave, si qytetet dhe zonat rurale përreth, bashkëpunojnë ngushtë për rritjen e përfitimeve të përbashkëta.

Rajoni i Specializuar **MALËSI E MADHE – SHKODËR – TROPOJË** është një nga rajonet më pak të aksesuara deri më sot por me vlera të larta për zhvillimin e turizmit malor. Boga, Thethi, Lugina e Valbonës, Maja e Jezercës dhe liqenet artificiale të Fierzës dhe Komanit janë ndër zonat më peizazhistike të rajonit.

Për sa i përket sistemit urban, qendrat e këtij rajoni janë kategorizuar si më poshtë:

- Bashkia Shkodër si qendër parësore;
- Bashkia Tropojë si qendër dytësore;
- Bashkia Malësi e Madhe si qendër terciare;
- Njësitë administrative: Koplik, Fierzë, Vermosh, Bujan si qendra lokale të specializuara.

2. Plani i Përgjithshëm Kombëtar Vizioni

Rajoni dallohet për një terren të përshtatshëm për zhvillimin e turizmit të tillë si:

- liqenor - përgjatë liqenit të Shkodrës;
- eko-turizmin - qendrat lokale si Bogë, Theth, Razëm dhe Vermosh;
- malor - në të gjithë zonën e Alpeve;
- natyror - kanioni i Shoshanit, ujëvara e Grunasit, apo zonat dhe peizazhet panoramike në luginën e Valbonës.”¹⁰

■ Polet ekonomike

Për të mbështetur rajonizimin e suksesshëm të territorit të vendit, PPK përcakton 7 polet ekonomike parësore në nivel kombëtar si rrjedhojë e intensifikimit të bashkëpunimit të qendrave urbane brenda zonave ekonomike funksionale, dy ndër të cilat prekin zonën e PKST-Alpe:

1. Poli ekonomik Shkodër-Lezhë, porta perëndimore e rajonit malor verior, PPK 2030;
2. Poli ekonomik “Kukës - Has - Tropojë” porta lindore e rajonit turistik malor verior.

“Polet kryesore ekonomike mbështeten nga potenciali për zhvillimin ekonomik që ofron pozita e bashkëpunimit me rajonet ndërkufitare, në këtë rast: Shqipëri – Mali i Zi dhe Shqipëri – Kosovë”.¹¹

Përtej poleve ekonomike, PPK gjithashtu vendos theksin në konsolidimin e **4 poleve të tjera të specializuar**, ndër të cilat bëjnë pjesë edhe **zona e Alpeve, si një rajon i specializuar në prodhimet e veçanta dhe turizmin malor**.

Fuqizimi i qytetit të Kukësit si qendër primare urbane mbështetet në projektet strategjike infrastrukturore. Këtu rendisim: vënien në funksion të aeroportit të Kukësit, fuqizimin e lidhjeve me qendrat kryesore urbane përreth, rritjen e ndërveprimeve ekonomike, turistike dhe infrastrukturore ndërkufitare, aplikimin e politikave incentivuese për burimet energjetike të diversifikuara, promovimin e turizmit dhe produkteve bujqësore lokale.

¹⁰ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016

¹¹ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016

■ Organizimi territorial

Qendrat urbane

Sipas PPK, qendrat urbane kategorizohen në bazë të funksioneve. Një funksion përkufizohet si aktiviteti specifik ose shërbim i caktuar që ofrohet në një qendër urbane, që u shërben banorëve të qendrës dhe të zonave të banuara përreth kësaj qendre.

Referuar kategorizimit të qendrave urbane sipas PPK, zona në studim nga PKST-Alpe ka brenda saj por edhe ndodhet në afërsi të qendrave: primare, sekondare, terciare dhe lokale.

Konkretisht:

I. **Qendra primare urbane**, në afërsi të zonës që studion PKST-Alpe: Shkodra, Lezha, Kukësi
Këto qendra konsiderohen edhe qytete porta të Shqipërisë së Veriut, duke i dhënë kështu një vëmendje të veçantë rajonit të Alpeve.

II. **Qendra sekondare urbane**: Bajram Curri, brenda zonës që studion PKST-Alpe.

III. **Qendra terciare urbane**: Koplik, Vau i Dejës, Pukë, Fushë Arrëz, Has
Përcaktimi i tyre është i rëndësishëm për sa i përket mbulimit me funksione të shërbimeve arsimore dhe shëndetësore të nivelit të tretë.

IV. **Qendra lokale**: Kelmend, Shkrel, Pult, Shosh, Shllak, Temal, Lekbibaj, Valbonë, Theth, etj.
Qendrat lokale janë konsideruar qendrat e banuara me karakter rural dhe suburban, që përputhen me qendrat e ish komunave të vjetra. Këto qendra, edhe pse shpesh me natyrë jo urbane, karakterizohen nga tipare të veçanta të zhvillimit ekonomik, të burimeve natyrore e minerare, vlerave të veçanta peizazhiste, kulturore, historike etj.

■ Korridoret strategjike dhe lidhjet infrastrukturore

“Projektet kryesore në fuqizimin e infrastrukturës:

- Vlerësimi i potencialit natyror në aspektin e diversifikimit të energjisë së rinovueshme duke shfrytëzuar erërat e forta në grykat e lumenjve;
- Përfundimi i linjave të interkonjeksionit 400 kV që do të lidhin Elbasan-Fierzë-Kosovë dhe Burrel-Skavicë-Kosovë;
- Linja e gazit IAP – Kosovë;

- Aktivizimi i aeroportit të Kukësit nisur nga fakti se përbën një potencial për këtë rajon dhe veriun e vendit në tërësi;
- Përmirësimi i infrastrukturës lidhëse mes qendrave Kukës-Has-Tropojë dhe në raport me qendrat kufitare në Kosovë- Prizren-Gjakovë-Pejë. Infrastruktura do të shkurtonte distancat e udhëtimit dhe do të forconte e konkretizonte bashkëpunimin ndërkufitar mes këtyre qendrave;
- Rigjenerimi i aksit Fushë Arrëz - Tropojë, që do të thotë se krahas rrjetit rrugor propozohet edhe trajektorja për biçikleta, nisur nga fakti që kjo rrugë kalon anës liqenit artificial të Fierzës i cili është vend atraksioni për turizmin vozitës dhe natyror. Gjithashtu, në Fierzë mund të kryhet dhe shkëmbimi i modalitetit të transportit. Kjo pikë i referohet kryesisht Strategjisë Sektoriale të Transportit 2008- 2013 e cila zbatohet sipas parimit të transportit të qëndrueshëm. Ky i fundit nënkupton optimizmin e kostos, sigurisë së lëvizjes dhe mbrojtjes mjedisore.”¹²

Korridore strategjike tërthore:

“Korridori Verior – “Rruga e Kombit” - Aks i përfunduar, ka nevojë të përmirësohet me terminale në përforcimin e lidhjeve të transportit publik të njerëzve dhe mallrave: Kosovë - Tiranë, Kosovë - Durrës, Kosovë – Shkodër - Lezhë (Porti i Shëngjinit, plazhi i Velipojës).”¹³

Korridore tërthore mbështetëse:

Shkodër - Vau i Dejës - Kukës

“4 Korridore energjetike: TAP – IAP – WBR – Kosovë, do të mundësojnë integrimin e sistemit energjetik të Shqipërisë në infrastrukturën energjetike të Ballkanit Perëndimor dhe Evropës. Shqipëria përbën një korridor të rëndësishëm që lidh Greqinë me vendet e Bashkimit Evropian dhe Kroacinë.”¹⁴

¹² Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016

¹³ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016

¹⁴ Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016

■ *Parashikimet referuar sistemeve territoriale, propozimet sipas PPK*

Sistemi urban:

- "Hierarkia e qendrave sipas bashkive duke marrë parasysh ndryshimet territoriale pas ndarjes administrative të vitit 2014, ku propozohen Bashkitë Shkodër dhe Lezhë si Qendra Parësore dhe bashkitë e tjera si Qendra Terciare.
- Konsolidimi i qendrave dhe densifikimi i zonave urbane/suburbane si Rrethina, Shëngjin, Zejmen, Shënkoll, Kolç, Mamurras, Milot etj., për të frenuar shpërhapjen urbane dhe informalitetin." ¹⁵

Sistemi natyror:

- "Rritja e sipërfaqes së Zonave të Mbrojtura, duke i shtuar Rrjetin Emerald (Kune, Vain, Patok-Ishëm, Bërzanë, Vermosh, Lëpushë, Bogë, Razëm, Tamarë, Nikç).
- Marrja në mbrojtje të lumit Bunë dhe zonës përreth saj me statusin e Parkut Kombëtar.
- Shpallja dhe promovimi i Parkut Kombëtar të Alpeve si park me rëndësi rajonale dhe hartimi i politikave dhe instrumenteve financiare për nxitjen e zhvillimit të turizmit malor.
- Shtrirja e korridoreve natyrore përgjatë luginave të lumenjve dhe ekosistemeve të tyre." ¹⁶

Sistemi ujor:

- "Përcaktimi i Vijës Blu dhe respektimi strikt i saj si kufiri i zonave mbrojtëse të të gjitha burimeve ujore sipas përcaktimeve të legjislacionit sektorial në fuqi dhe Rregullores së Planifikimit, korrik 2015, në mënyrë që të mbrohet ekosistemi natyror i zonës.
- Qendrat Parësore dhe Dytësore duhet të pajisen me impiante të trajtimit të ujërave të ndotur, përpos 3 impianteve ekzistuese të planifikuar në Shkodër, Lezhë-Shëngjin dhe Velipojë (raportet vjetore ERRU), në mënyrë që brenda vitit 2030 të mos derdhen më ujëra të zeza në trupat ujore, duke rritur kështu cilësinë e baseneve.
- Mbulimi me shërbimin e ujësjellësit dhe kanalizimeve për zonat turistike dhe suburbane.
- Krijimi i itinerarit turistik vozitës lumor-liqenor. Integrimi i vozitjes dhe lundrimit në një rrjet rekreativ: Vau i Dejës - Liqeni i Shkodrës - Pulaj - Ishulli i Bojanës." ¹⁷

Sistemi bujqësor:

- "Krijimi i një tregu rajonal bujqësor i cili do të plotësonte zinxhirin ekonomik-bujqësor në agro-përpunimin e produkteve bujqësore (prodhim, përpunim dhe tregtim)." ¹⁸

Sistemi infrastrukturor:

- "Zhvillimi i qendrës parësore të Shkodrës dhe Lezhës si dy qytete porta, nisur nga modalitetet portuale hekurudhore dhe rrugëve kombëtare që ofrojnë. Zhvillimi i qendrave Bajzë, Koplik dhe Laç si hub-e logjistike, për shkak të pozicionit që kanë si pika grumbullimi të produkteve bujqësore dhe stacione me rëndësi për njerëz dhe mallra.
- Përmirësimi i kushteve dhe fuqizimi i kapacitetit akomodues të portit të Shëngjinit si nyje shumë e rëndësishme për polin ekonomik Shkodër-Lezhë.
- Integrimi dhe funksionimi me kapacitet të plotë sipas modaliteteve të stacioneve të rrjetit hekurudhor: Hani i Hotit, Bajzë, Koplik, Grilë, Milot si stacione mallrash, Shkodër, Lezhë si stacione qendrore, si dhe rigjallërimi i stacioneve për pasagjerë: Mjedë, Baqel, Laç, Gjorm, Mamurras". ¹⁹

Vlerësimi i potencialit natyror në aspektin e diversifikimit të energjisë alternative, duke vlerësuar këtu që rrezatimi prej 2700 orë/vit, të shfrytëzohet në ndërtimin e parqeve fotovoltaike."

¹⁵ *Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016*

¹⁶ *Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016*

¹⁷ *Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016*

¹⁸ *Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016*

¹⁹ *Plani i Përgjithshëm Kombëtar, miratuar më 14/6/2016*

Plani i Integruar Ndër-sektorial për Brezin Bregdetar PINS-Bregdeti

“Ky plan, nëpërmjet hartimit të strategjisë kombëtare dhe sektoriale të zhvillimit si pjesë përbërëse e tij, synon të vendosë një raport dhe ekuilibra të drejtë mes objektivave të zhvillimit sipas këndvështrimit të politikave të qeverisë, të drejtës për zhvillim dhe burimeve natyrore në territor. Plani i integruar ndërsektorial do të jetë kushtetuta e zhvillimit të rajonit të bregdetit, e cila do të garantojë zhvillim ekonomik të qëndrueshëm, integritet social, mbrojtje të ekologjisë dhe pasurive materiale e shpirtërore të shqiptarëve të të gjithë Shqipërisë e jo vetëm të rajonit bregdetar.

Bashkitë, pjesë përbërëse të zonës bregdetare të Shqipërisë, orientohen nga PINS-Bregdeti, për t’u zhvilluar deri në 2030, duke mbajtur në fokus kryesor lidhjen e sektorëve të ndryshëm me njëri-tjetrin: lidhjen e turizmit bregdetar (Plazhi i Velipojës) sezonal dhe eko-turizmit (laguna e Kune – Vainit) me turizmin malor, Alpet e Shqipërisë dhe me turizmin agro (pra lidhja dhe me agroturizmet, për të zhvilluar më tej sektorin e bujqësisë, peshkimit dhe blegtorisë). Gjithashtu lidhja me monumentet e kultures, nëpërmjet transportit “soft” (të lehtë) publik, me rrugë të dizenuara për biçikleta, këmbësorë, transport publik me impakt të ulët mjedisor dhe tragete për transportin publik nga deti. Kjo do të mundësojë zhvillimin e të gjitha hallkave të zhvillimit ekonomik lidhur me kategoritë e ndryshme të turizmit, dhe të zinxhirit ekonomik lidhur me agrobizneset, peshkimin dhe kulturën.

Në sektorin e turizmit, mundësia e aksesit në çdo aset kulturor, mjedisor, natyror etj., mundëson zhvillimin e shumë sektorëve njëkohësisht dhe zgjatjen kohore të turizmit në 12 muajt e vitit.”²⁰

3. Plani i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit

²⁰ Plani i Integruar Ndërsektorial për Brezin Bregdetar, 14/06/2016

Sipas PINS Bregdeti, zona e PKST-Alpe është pjesë përbërëse e rajonit natyror, e pozicionuar në zonën veriore të Shqipërisë. Më poshtë jepen interpretimet e sektorëve kryesorë duke marrë parasysh ndikimin që kanë në zonën e PKST-Alpe:

“Infrastruktura “soft” përmban”:

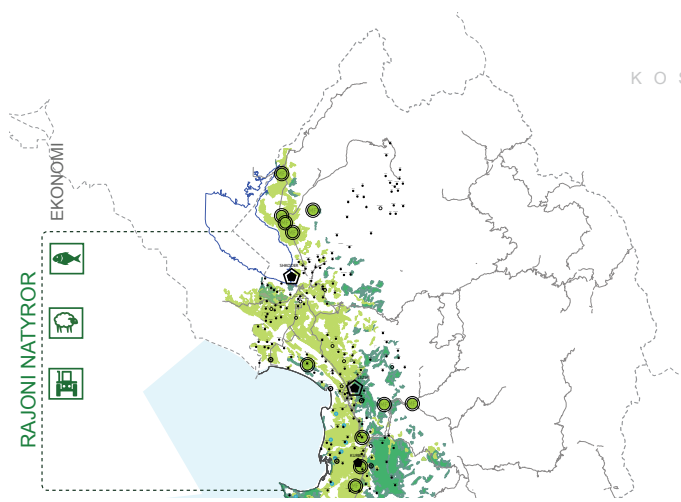
- itinerarin e biçikletave;
- itineraret kulturore (hiking and shtigje kulturore);
- autobusët lokale për udhëtime të shkurtra.”²¹

Nga ana institucionale, u përket bashkive përkatëse të ndërmarrin realizimin e kësaj infrastrukture.

“Bregdeti paraqet potenciale dhe zona të mbrojtura, të cilat nëse aktivizohen paraqesin një atraksion për zhvillimin e turizmit, dhe plani propozon që këto atraksione të aktivizohen përmes infrastrukturës soft.

Në zonën e parë bregdetare Shkodër - Lezhë gjenden atraksione turistike natyrore peizazhistike, kryhen aktivitete peshkimi, si dhe gjenden zona të mbrojtura që kanë nevojë për ndërlidhje të transportit publik dhe transportit soft”²²

■ Ekonomia dhe bujqësia

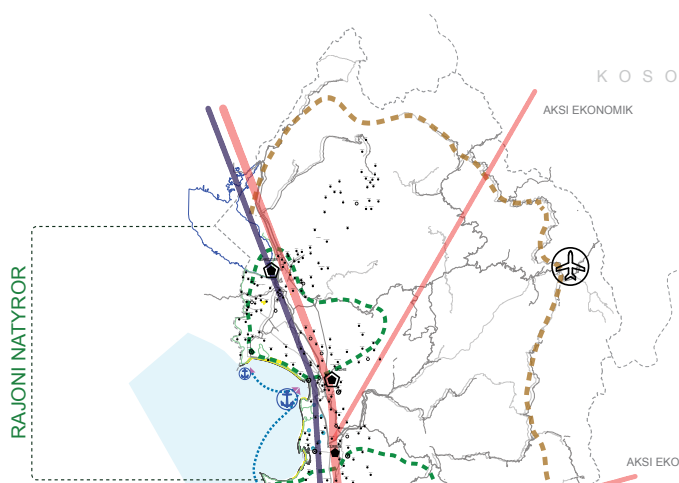
5. PINS-Bregdeti Ekonomi Bujqësi

Sipas PINS Bregdeti, ekonomia e rajonit natyror është përqendruar kryesisht në bujqësi dhe agroturizëm (bashkëveprim ndërmjet agrikulturës dhe sektorëve të ndryshëm të turizmit), i cili ofrohet kryesisht nga zonat rurale ose zonat më të thella në territor, gjë që ka lindur si nevojë e zhvillimit të një tipologjie turizmi lokal. Ky lloj turizmi ka ndikuar pozitivisht për zonën apo lokalitetin duke e bërë atë më tërheqës dhe me një vlerë ekonomike të shtuar.

²¹ Plani i Integruar Ndërsektorial për Brezin Bregdetar, 14/06/2016

²² Plani i Integruar Ndërsektorial për Brezin Bregdetar, 14/06/2016

■ Infrastruktura dhe transporti

4. PINS-Bregdeti Infrastruktura dhe transporti

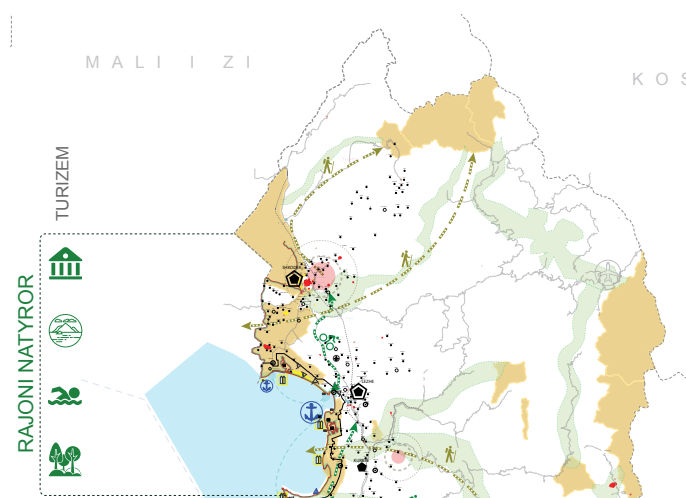
Infrastruktura është pjesë e rëndësishme në zhvillimin e zonave bregdetare pasi mundëson një akses të mirë dhe cilësor të zonave që mbulohen. Duke qenë se bregdeti i vendit tonë prek pothuajse gjithë vendin nga veriu deri në jug, korridore të rëndësishme ndikojnë në mënyrë indirekte edhe zonën e PSKT Alpe. Kështu mund të përmendim “korridorin blu” i cili do të lehtësojë aksesimin e bregdetit nga flukset ndërkombëtare, dhe rrjedhimisht është edhe boshti kryesor nga ku lidhen qendrat kryesore të vendit, përfshirë këtu edhe veriu e Shqipërisë.

Akset kryesore rrugore në Shqipëri të cilat prekin zonën tonë ndahen në: aksin veri – jug (duke filluar nga Shkodra, Lezha, Durrësi, Fieri, Vlora, Saranda) dhe akset lindje – perëndim (Durrës-Morinë) që lidhin Shqipërinë me Kosovën. Këto akse sigurojnë

“Ka një kërkesë në rritje nga turistët për infrastrukturën “eco-friendly”, ku turistë të ndryshëm kalojnë nga veriu në jug, dhe për këtë bashkitë duhet të projektojnë rrugë lidhëse të qarta të cilat do të kenë vazhdimësi dhe do të zhdukin barrierat.

Bujqësia shihet si baza e zhvillimit të ekonomisë në të cilën mbështeten zonat lokale malore dhe me të cilat rajoni bujqësor bregdetar synon të krijojë një zinxhir ekonomik nëpërmjet produkteve karakteristike të zonës, duke plotësuar nevojat familjare dhe të tregut.

■ Turizmi

6. PINS-Bregdeti Turizmi

Turizmi synon të shtrihet në të gjithë vitin duke integruar të gjithë sektorët së bashku. Në këtë mënyrë, krijohet lidhja e turizmit bregdetar me atë malor, duke ofruar shërbime, aktivitete dhe paketa turistike që mundësojnë eksplorimin e këtyre llojeve të turizmit.

Zona e PKST-Alpe karakterizohet nga turizmi natyror. Ndërkohë, PINS Bregdeti cilëson disa lloje turizmi ku vendi duhet të përqendrohet, ndër të cilat me interes për zonën tonë janë turizmi malor, turizmi natyror, eko-turizmi, turizmi kulturor dhe turizmi i sporteve.

■ Mjedisi

Mjedisi është një nga sistemet më të rëndësishme që ndikohet nga gjithë sektorët e tjerë. Synohet mbrojtje dhe menaxhim i mjedisit, mbrojtje nga erozioni, kufizim i zhvillimeve pranë baseneve ujore, pyllëzim, etj. Janë parashikuar disa itinerare peizazhistike me vlera natyrore dhe mjedisore të cilat synojnë të lidhin parqet dhe zonat kombëtare të mbrojtura, duke krijuar një rrjet ekologjik i cili ka impakt në shkallë kombëtare.

2.3

BASHKËRENDIMI ME PLANET E PËRGJITHSHME VENDORE

Plani Kombëtar Sektorial i Turizmit për rajonin e Alpeve Shqiptare qëndron më lart se planet e përgjithshme vendore të bashkive përbërëse. Gjatë hartimit të planit sektorial janë marrë parasysh vizioni dhe objektivat e parashikuara nga strategjitë e zhvillimit të këtyre bashkive.

Kufiri i PKST-Alpe përfshin ato njësi administrative, bashkitë respektive të cilave e kanë tashmë një orientim turistik. Pothuajse të gjitha këto njësi janë parashikuar si pole të specializuara në zhvillimin e turizmit malor, rural dhe agroturizmit. Bashkitë që preken nga ky plan, të paktën ato të cilat kanë arritur të përcaktojnë vizionin dhe drejtimet kryesore të zhvillimit, flasin për një zhvillim ekonomik të bazuar në turizmin e ekuilibruar, të kombinuar me zhvillimin bujqësor e blegtoral, mjedisor e turistik, vlerat e pasurive natyrore, kulturore dhe trashëgiminë historike. Qëllimet dhe objektivat e këtyre bashkive, secila prej tyre si portë unike e rajonit të Alpeve, flasin për turizëm gjithëvjetor që do të jetë vlerë të shtuar për ekonominë lokale dhe kombëtare, duke garantuar zhvillim me anë të llojeve të ndryshme të turizmit që ofron rajoni.

Lidhur me ecurinë e Planeve të Përgjithshme Vendore, Bashkia Shkodër ka qenë ndër të parat bashki që i është nënshtruar hartimit të planit vendor. Si pasojë e një ngërçi në miratim, ky plan është miratuar në Këshillin Bashkiak në muajin mars 2017.

Deklarata e vizionit për Bashkinë Shkodër:

“ Bashkia Shkodër në 2030 do të jetë një qendër e rëndësishme kombëtare, një portë e Shqipërisë në Ballkanin Perëndimor dhe një nyje e rëndësishme transporti. Bashkia Shkodër është lider i rajonit ekonomik Shkodër-Lezhë-Podgoricë dhe ndërvepron me sukses si pjesë e nënrajoneve natyrore, ndërkufitare e turistike. Një bashki me një zhvillim territorial të integruar e cila garanton barazinë në shërbime dhe në akses ndaj qytetarëve dhe vizitorëve, bazuar në një sistem politik të zhvillimit. Një qendër primare me një cilësi të lartë jetese ku ballinat ujore dhe zonat historike gjallërojnë jetën urbane të Bashkisë Shkodër. Shkodra si një model ndërkombëtar për zhvillimin e pedalimit bazuar në kulturën qytetare të përdorimit të hapësirës së përbashkët dhe kombinimit të modaliteteve të ndryshme të transportit.

Zhvillimi Ekonomik dhe Urban ndërthuret me mbrojtjen e trashëgimisë kulturore, historike e natyrore.

Turizmi gjithëvjetor do të jetë një vlerë e shtuar në ekonominë vendore e kombëtare duke garantuar larmishmëri në zhvillim me anë të eko-turizmit, agroturizmit, turizmit kulturor, malor e ujor. Një Bashki e cila promovon dhe mbështet sipërmarrjet e reja duke tërhequr talentin vendas e rajonal.

Shkodra me një mjedis të pastër e cilësor si një bashki e aftë të përballojë presionet dhe krizat e ndryshme ekonomike, sociale e natyrore duke garantuar një cilësi të lartë jetese e zhvillimi. Shkodra bashkëjeton në harmoni me ujin dhe përballat me sukses me rrezikun e përmytjeve²³ ”

²³ Plani i Përgjithshëm Vendor – bashkia Shkodër

Bashkia Tropojë ka përcaktuar deklaratën e vizionit të strategjisë territoriale, objektivat dhe programet strategjike si më poshtë:

“Vendosur në Shqipërinë verilindore, Tropoja është një nga rajonet më pak të njohura të vendit. Territori i saj malor mbetet gjerësisht i panjohur për shumicën e shqiptarëve, por ka fituar vëmendjen e turistëve të huaj, veçanërisht hikers-ve evropianë që e vizitojnë rajonin për të shijuar kushtet e saj natyrore të pa-prekura dhe shtigjet alpine. Vendndodhja e largët, në brendësi të pozitës gjeografike kombëtare, dhe vështirësia për t’u arritur janë dy nga faktorët që në të njëjtën kohë përfaqësojnë një problem dhe një aset. Ndërkohë që nga njëra anë rajoni i Tropojës ka humbur një pjesë të madhe të popullsisë së tij aktive, e cila është vendosur në qytete më të mëdha të Shqipërisë ose jashtë vendit, ka vështirësi në shpërndarjen e prodhimeve lokale me vlerë dhe është e vështirë të arrihet nga vizitorët dhe udhëtarët, nga ana tjetër, ajo mbetet ndoshta i vetmi rajon në vend që nuk është prekur nga urbanizimi i pakontrolluar, ndërtimet e paligjshme dhe dëmtimi i resurseve të peizazhit që ka përfshirë pjesën tjetër të Shqipërisë që nga vitet 90’. Mundësia për të krijuar vizionin e ardhshëm për Tropojën është një mundësi unike për të ngritur strategji, veprime dhe projekte konkrete që e bëjnë Tropojën një rajon unik, ku zhvillimi i ardhshëm socio-ekonomik bazohet në ndërlidhjen e kujdesshme midis përmirësimit, mbrojtjes dhe përdorimit të resurseve të tij territoriale.

Vizioni për të ardhmen e Tropojës bazohet në leximin e kujdesshëm të aseteve lokale të rajonit dhe në kuptuarit se shfrytëzimi i tyre nevojitet të bëhet në përfitim të ekonomisë dhe popullsisë vendase, pa cënauar vlefshmërinë dhe mundësinë e përdorimit të tyre në të ardhmen. Ky program do të zbatohet në hapa dhe faza nëpërmjet veprimeve dhe projekteve strategjike të kujdesshme që do të kontribuojnë në arritjen afatgjatë të këtyre rezultateve ²⁴ ”

²⁴ Plani i Përgjithshëm Vendor – bashkia Tropojë

Veprimet dhe projektet strategjike për bashkinë Tropojë lidhen me tri fusha kryesore:

- Zhvillimi urban i Bajram Currit dhe qendrave rurale;
- Përforcimi i bujqësisë dhe blegtorisë;
- Zhvillimi i “turizmit të lehtë” (Soft Tourism).

Plani Vendor për bashkinë Malësi e Madhe, në të njëjtin hap të procesit të planifikimit me bashkinë Tropojë, citon në deklaratën e vizionit të strategjisë së zhvillimit:

“Territori i bashkisë Malësia e Madhe, për shkak të pozicionit gjeografik dhe potencialeve të larta natyrore e turistike, ka mundësi për një zhvillim të qëndrueshëm në të ardhmen.

Skenarët e zhvillimit ndihmojnë për të theksuar elementet e forta territoriale, për të përcaktuar hapat e zhvillimit që do të ndërmerren me qëllim rritjen ekonomike të bashkisë Malësia e Madhe.

Malësia e Madhe është portë hyrëse në Shqipëri, pjesë e Alpeve Shqiptare, me pasuri natyrore dhe kulturore autoktone dhe unike, me histori e tradita, me njerëz punëtorë dhe potenciale të larta për zhvillimin ekonomik e industrial, zhvillimin turistik të ekuilibruar, i lidhur me respekt ndaj mjedisit, të kombinuar me zhvillimin bujqësor e blegtoral, mjedisor e turistik me përfitime reciproke ²⁵ ”

Duke iu referuar gjendjes ekzistuese, si dhe skenarit të menduar si më të favorshmin për zhvillimin e Malësisë së Madhe, atë hierarkik, është bërë kategorizimi i qendrave të banuara si më poshtë:

- Qendra primare: qyteti i Koplikut dhe Bajzës
- Qendra lokale turistike: Razëm, Reç, Tamarë, Lepushë, Vermosh, Bogë etj.
- Qendra lokale rurale: Gruemirë, Grizhë, Pjetrosan, Hot, Zagorë etj.

Si qendra sekondare propozohen dhe fshatra të tjerë në të cilët do të aplikohen programe mbështetëse për të përmbysur trendin e braktisjes dhe për të nxitur rimëkëmbjen e ekonomisë.

²⁵ Plani i Përgjithshëm Vendor – bashkia Malësi e Madhe

Orientimi kryesor i tyre do të jetë në drejtim të bujqësisë dhe turizmit rural. Lidhjet infrastrukturore ekzistuese do të përmirësohen dhe do të krijohen të reja, në shërbim të zhvillimit ku orientohen. Këto zona do të aksesohen nga transporti publik, dhe hapësirat publike të qendrave të këtyre fshatrave do të sistemohen duke marrë karakterin e shesheve të fshatit si pika takimi të banorëve. Për rrjedhojë, tërësia e këtyre përmirësimeve do pasojë me rritjen e cilësisë së jetës në këto zona.

Pavarësisht ecurisë së secilit prej planeve, Plani Kombëtar Sektorial i Alpeve do të përpilohet duke punuar ngushtë me planet vendore për sa i përket përcaktimeve të profilit të njësive vendore që preken nga kufiri i PKST-Alpe.

Në këtë mënyrë, Plani Kombëtar i Alpeve do të respektojë përcaktimin e disa qendrave me profilin “portë hyrëse e Alpeve”, përcaktuar këto nga planet vendore të bashkive, si p.sh.:

- Koplik, Malësi e Madhe - “portë hyrëse” perëndimore për rajonin e Alpeve;
- Bajram Curri, Tropojë - “portë hyrëse” lindore për rajonin e Alpeve;
- Shkodër - portë e rëndësishme e marrëdhënieve rajonale dhe nyje kryesore e transportit;
- Koman, Vau i Dejës - ka hapësirë për përcaktimin e profilit të kësaj qendre nga PKST-Alpe për aq kohë sa Plani i Përgjithshëm Vendor i bashkisë Vau i Dejës është në hapat e tij të parë, konkretisht në fazën e analizës së thelluar të territorit.

Objektivat strategjike të bashkisë Shkodër:

- O1 Përmirësimi i aksesit dhe marrëdhënieve rajonale;
- O2 Integrimi territorial dhe barazia në shërbime e akses;
- O3 Konkurrueshmëria dhe zhvillimi ekonomik;
- O4 Cilësia e lartë e jetesës dhe zhvillimi urban;
- O5 Mbrojtja e mjedisit dhe aftësia për t’u përshtatur, mbrojtur dhe rimëkëmbur nga rreziqet natyrore.

Objektivat për bashkinë Tropojë:

- O1 Mbrojtja e mjedisit;
- O2 Ruajtja e vlerave kulturore;
- O3 Zhvillimi i turizmit;
- O4 Fuqizimi i bujqësisë dhe blegtorisë;

- O5 Përmirësimi i aksesueshmërisë në territor dhe në lidhjet e brendshme;
- O6 Konsolidimi i qendrave urbane dhe rurale;
- O7 Përditësimi dhe krijimi i infrastrukturës bazë urbane;
- O8 Përmirësimi i bashkëpunimit ndërkufitar.

Objektivat për bashkinë Malësi e Madhe:

- O1 Zhvillimi ekonomik i qëndrueshëm dhe përdorimi me ndërgjegje i burimeve natyrore;
- O2 Përmirësimi i kushteve të vendbanimeve ekzistuese me qëllim frenimin e fenomenit të emigrimit;
- O3 Ruajtja e burimeve natyrore dhe trashëgimisë kulturore dhe promovimi i tyre si vlerë e shtuar turistike.

Planet e Përgjithshme Vendore të këtyre bashkive kanë përpiluar objektivat strategjike si më sipër, të cilët do të shërbejnë për realizimin e vizioneve respektive për 15 vitet e ardhshme. Duke qenë në nivel vendor, shumë nga synimet e bashkive kanë të bëjnë me aksesin në shërbimet publike, përmirësimin e infrastrukturës rrugore dhe zhvillimin ekonomik. Këta faktorë të synuar kanë si qëllim rritjen e cilësisë së jetesës së banorëve dhe frenimin e largimit të popullsisë së zonës.

Ajo që mbetet prioritare për Planin Kombëtar Sektorial të Turizmit për rajonin e Alpeve Shqiptare lidhur me territorin e këtyre bashkive është: mbrojtja e mjedisit, ruajtja e vlerave kulturore dhe historike, promovimi i tyre si vlerë e shtuar turistike, fuqizimi i bujqësisë e blegtorisë dhe përmirësimi i bashkëpunimit ndërkufitar, duke qenë një rajon i cili ka lidhje të ngushtë me zonat dhe parqet përtej kufirit.

Ky plan kombëtar në hapat e tij të mëtejshëm do të marrë parasysh projektet dhe investimet që parashikohen nga Planet e Përgjithshme Vendore, por duke qenë i një niveli më të lartë hierarkik dhe për më tepër i fokusuar në sektorin e turizmit, do të propozojë projekte dhe investime që kanë një impakt rajonal.

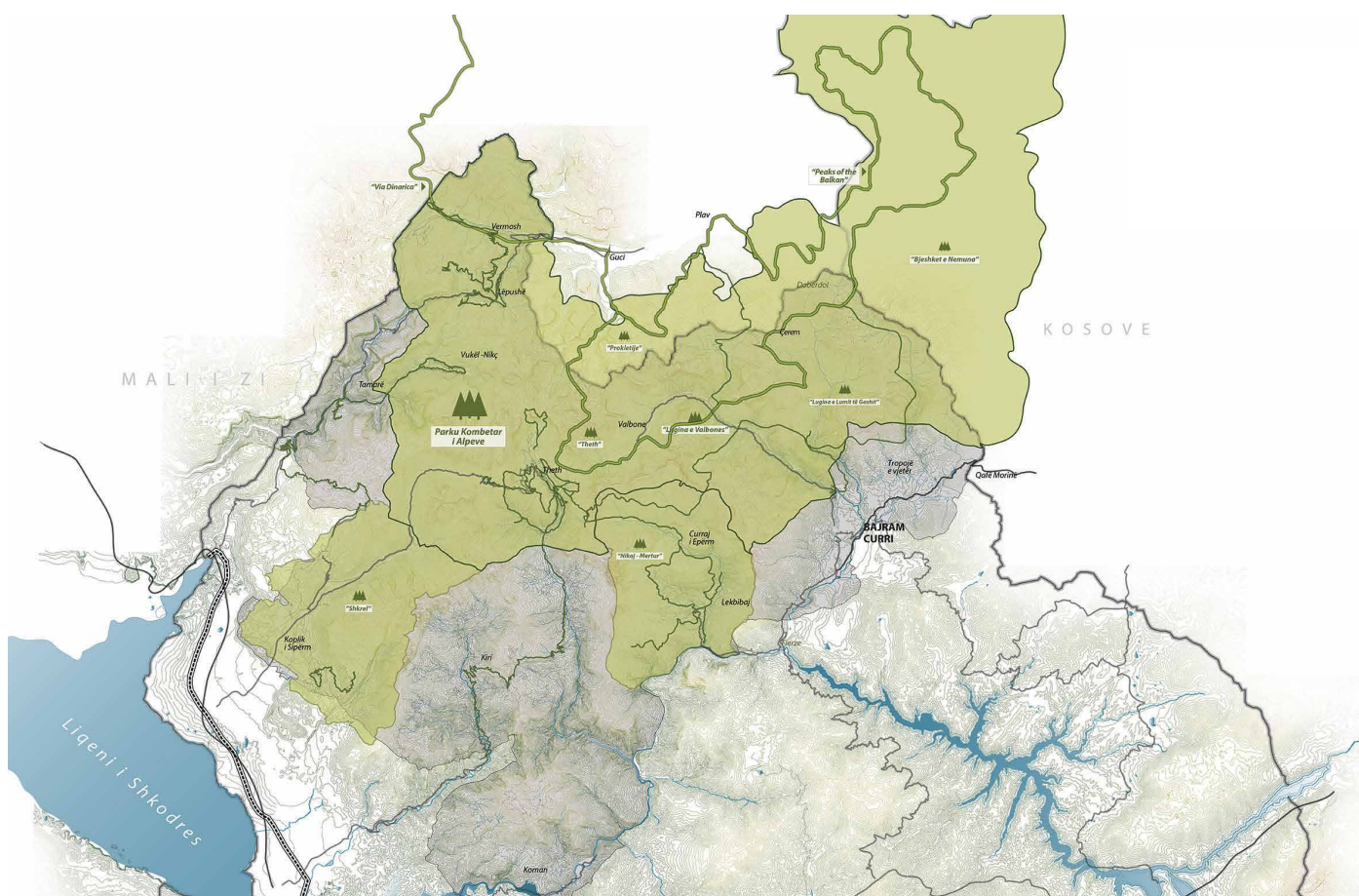
2.4

PARKU NDËRKUFITAR DHE BASHKËPUNIMI PËR TURIZMIN

Peizazhi i magjishëm malor me luginat e Alpeve të Shqipërisë, Malit të Zi dhe Kosovës përmban një florë dhe faunë të jashtëzakonshme. Gjithashtu, mënyra e jetesës tradicionale, pothuajse unike në Evropë dhe relativisht e paprekur nga zhvillimi modern, është një ndër atraksionet kryesore për turizmin.

Krijimi i një “Parku të paqes” në Ballkan mes Malit të Zi, Kosovës dhe Shqipërisë, ka qenë një qasje fillestare e cila nuk është pranuar zyrtarisht nga këto vende. Sipërfaqja e përgjithshme e tre parqeve arrin deri në 3000 km² duke përfshirë këtu Parkun Kombëtar të Alpeve të Shqipërisë, Bjeshkët e Nemuna në Kosovë (të cilat nënkuptojnë “Bjeshkët e mallkuara”) dhe Parkun Kombëtar Prokletije në Malin e Zi.

Bashkëpunimi ndërmjet këtyre parqeve dhe sigurisht bashkërendimi i planeve të zhvillimit, është një hap i rëndësishëm në vizionet kombëtare të shteteve respektive në mbrojtjen e mjedisit të përbashkët natyror dhe në promovimin e një turizmi të qëndrueshëm, duke sjellë zhvillim ekonomik për të gjithë këto zona.

7. Parku ndërkufitar mes Shqipërisë, Kosovës dhe Malit të zi

Pavarësisht se parqet ndahen nga kufij administrativ, vlerat e gjithë kësaj zone shkojnë përtej këtyre kufijve duke ndarë habitate të përbashkëta, ekosisteme me karakteristika të njëjta nga ana mjedisore dhe natyrore, si dhe elemente të rëndësishme historike dhe kulturore. Këtu mund të përmendim:

- Trashëgimia kulturore me elemente të përbashkëta si p.sh. kullat tipike të kësaj zone;
- Në aspektin etnik, vendbanimet brenda Parkut Kombëtar “Bjeshkët e Nemuna” kanë një popullsi mjaft homogjene, ku 97.5 % (2011) e popullsisë janë shqiptarë;
- Alpinizmi i zhvilluar në këto parqe ndan itinerare të përbashkëta;
- Shumëllojshmëria e pasurisë me trashëgimi kulturore, etnografike, gastronomike dhe peizazhistike paraqet potencial dhe mundëson zhvillimin e turizmit rural, ekoturizmit dhe turizmit kulturor. Gjithashtu, mundëson bashkëpunimin ndërkufitar mes njërive që janë pjesë e parkut nëpërmjet harmonizimit të planeve të zhvillimit të turizmit në Bjeshkët e Nemuna të Kosovës, Shqipërisë dhe Malit të Zi.

Në planin hapësinor të Bjeshkëve të Kosovës, parashikohen disa projekte që janë me interes për shtetin shqiptar:

- Nisja e hartimit të projekteve të përbashkëta për ngritjen e qendrave turistike në zonat ndërkufitare me Shqipërinë dhe Malin e Zi;
- Harmonizimi i planeve zhvillimore që kanë të bëjnë me zhvillimin e turizmit të Bjeshkëve të Nemuna që i takojnë Shqipërisë dhe Malit të Zi, ku do të klasifikoheshin zonat dhe lokalitetet turistike;
- Hapja e zyrave turistike në qendrat lokale dhe pikat kufitare për informacion turistik, si dhe hapja e zyrave përfaqësuese në tregjet kryesore ndërkombëtare dhe bashkëpunimi me diasporën shqiptare;
- Sigurimi i lëvizjes së lirë dhe të sigurt për vizitorët;
- Rregullimi dhe shtrimi me çakëll e rrugës dytësore për në Karakoll dhe krijimi i lidhjes me Shqipërinë.

Bashkëpunimi ndërkufitar konsiston në aksesin nëpër shtigjet që lidhin këto tri shtete nëpër viset më të larta dhe fshatrat e largëta malore të Bjeshkëve të Nemuna. Shtigjet turistike për ecje që kalojnë nëpër të treja shtetet dhe turizmi naty-

ror, kanë ndikim direkt në ngritjen ekonomike të banorëve të fshatrave të këtyre zonave përmes ofrimit të bujtinave (shtëpive malore të adaptuara për akomodim të turistëve), ushqimit etj. Ndërsa elementi kyç i zhvillimit të konceptit të Parkut Kombëtar Prokletije të Malit të Zi, që përkon me ato çka ka cituar plani i Bjeshkëve të Kosovës dhe ato çka synon Planin e Alpeve Shqiptare, është si më poshtë:

- Mbrojtja e burimeve natyrore, peizazhit kulturor dhe trashëgimisë arkitekturore të parkut;
- Përmirësimi dhe specializimi i ofertës turistike gjatë gjithë vitit, duke përdorur aktivitetet kulturore dhe sportive, ekskursionet, etj;
- Përmirësimi i strukturës së fondit pyjor nëpërmjet riformimit biologjik të llojeve autoktone dhe rikrijimit të ambientit autentik;
- Përmirësimi i bujqësisë përmes zhvillimit të blegtorisë dhe prodhimit të qumështit dhe mishit;
- Përmirësimi i marrëdhënies funksionale me mjedisin në funksion të marrëdhënieve Podgoricë - Guci - Vermosh përmes Shqipërisë, dhe ndërtimi i rrugëve kryesore.

Një nga potencialet dhe aktivitetet më tërheqëse në këtë rajon janë shtigjet turistike. E gjithë zona, në veçanti pikat tërheqëse natyrore e kulturore, janë të aksesueshme nga shtigjet për marshim. Këto shtigje që përshkohen me ecje, biçikleta ose kafshë, kanë shkallë të ndryshme vështirësie dhe sot shërbejnë si motori kryesor tërheqës për turistët e huaj dhe vendas. Ky rrjet shtigjesh promovohet nga operatorët turistikë si një nga aktivitetet kryesore të zonës. Vlen të theksohet se disa nga shtigjet janë segmente të një rrjeti më të gjerë siç përshkruhet më poshtë.

■ Shtegu “Via Dinarica”, korridori kulturor i Ballkanit

Ballkani Perëndimor është bërë më i prekshëm falë shtegut prej rreth 1900 km, i cili lidh segmente shtigjesh të vjetra që asokohe përdoreshin nga ushtria ose për tregti. Shtegu kalon përmes Alpeve Dinarike dhe prek 8 shtetet e gadishullit ballkanik, duke filluar nga Sllovenia, Kroacia, Bosnje Hercegovina, Mali i Zi, Shqipëria, Serbia, Kosova, e deri në Malet e Sharrit në Maqedoni. Udhëtarët që përshkojnë këtë shteg janë kërkues të eksperiencave të veçanta.

Mbi të gjitha shtegu ofron një udhëtim në kohë nëpërmjet kulturës së pasur e traditave të këtyre vendeve post-komuniste. Shtegu me bukuritë e tij peizazhike po tërheq turistë nga e gjithë bota dhe po krijon përfitime e bashkëpunim ndërkufitar mes këtyre shteteve. “Via Dinarica” është cituar së fundmi nga *National Geographic* si një nga udhëtimet më të mahnitshme të vitit 2017. Ky shteg ka qenë i paarritshëm deri në vitin 2008, kur u vizitua nga disa udhëtarë të pasionuar pas natyrës, të cilët më pas e promovuan në mbarë botën duke e shndërruar në një nga destinacionet më të suksesshme turistike të rajonit.

8. Shtegu Via Dinarica

■ Shtigjet e Lirisë: Gjakovë - Tropojë - Has

Projekti për bashkëpunimin ndërkufitar është projekt i ndërmarrë nga qeveritë e Republikës së Shqipërisë dhe Republikës së Kosovës dhe ka si qëllim promovimin, vendosjen e bashkëpunimit ndërkufitar dhe integrimin socio-ekonomik mes rajoneve kufitare të dy vendeve, duke përforcuar lidhjet ekonomike, sociale, mjedisore e kulturore. Këto shtigje do të shërbejnë si korridore zhvillimi të të dy vendeve, duke mundësuar eko-turizmin dhe zhvillimin rural në përgjithësi. Gërshetimi i historisë, natyrës dhe traditave është nxitës i zhvillimit të zonës, ruajtja dhe kultivimi i të cilave do të sigurojë punësim dhe mirëqenie për banorët e saj. Turizmi i bazuar në natyrë dhe ai kulturor është i dukshëm, dhe paraqitet si një ndër potencialet më të fuqishme për zhvillim ekonomik. Megjithatë, vëmendje e veçantë duhet t'i kushtohet zhvillimit të infrastrukturës turistike, sidomos asaj jomotorike (shtigjeve të këmbësorëve).

Në vitet e fundit, shtigjet për këmbësorë janë bërë tërheqësi kryesor i turizmit malor. Këto shtigje shkojnë përtej aktivitetit sportiv nëse kombinohen mirë me tematika të ndryshme si kultura, historia

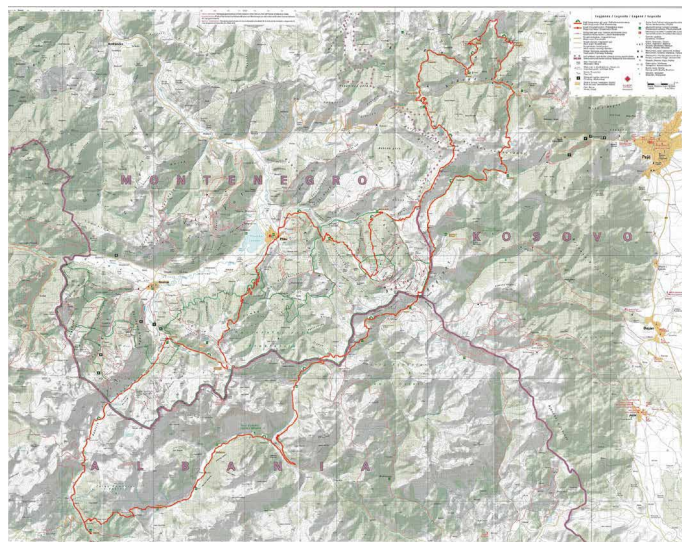
e trashëgimia. Rugët e itineraret të cilat përfshijnë disa nga shtigjet më tërheqëse historike, duhet të lidhen me elemente të tjera të rëndësishme, duke formuar kështu një bazë për turizmin e qëndrueshëm që mbështet produkte dhe shërbime vendase.

Ky interes për shtigjet duhet shoqëruar me ndërrhyrje mbrojtëse dhe përpjekje për të rehabilituar shtigjet. Ndërtimi i rrjeteve të shtigjeve mund të sjellë përfitime të ndryshme si: ruajtjen e rrugëve historike dhe monumenteve që lidhen me to, zgjerimin e mundësive të vendasve që ofrojnë guidat e shtigjeve, forcimin e ekonomive lokale dhe promovimin e peizazhit dhe trashëgimisë kulturore.

■ Shtegu “Majat e Ballkanit”

Ky shteg kalon në tri shtetet kufitare Shqipëri - Kosovë - Mali i Zi, me një gjatësi prej 192 km. Dikur shkelja në zonën kufitare mes këtyre shteteve ka qenë e pamundur, por sot me një sistem vendkalimesh kufitare dhe bashkëpunimi ndërmjet organizatave të udhëtarëve, ky shteg ofron një udhëtim të veçantë që lidh zonat më të mahnitshme malore të Shqipërisë, Kosovës e Malit të Zi. Kjo zonë është një zgjatje jugore e Alpeve Dinarike, dhe këtu përfaqësohet nga Alpet Shqiptare, Prokletije të Malit të Zi dhe Bjeshkët e Nemuna në Kosovë.

Shtegu arrin lartësitë 2300 m mbi nivelin e detit dhe shfaq përgjatë tij shumëllojshmëri të peizazheve që variojnë nga luginat e gjelbra të liqenit alpine, ujëvarat, lumenjtë e kristaltë dhe fshatrat piktoreske malore.

9. Shtegu “Majat e Ballkanit” Burimi: GIZ

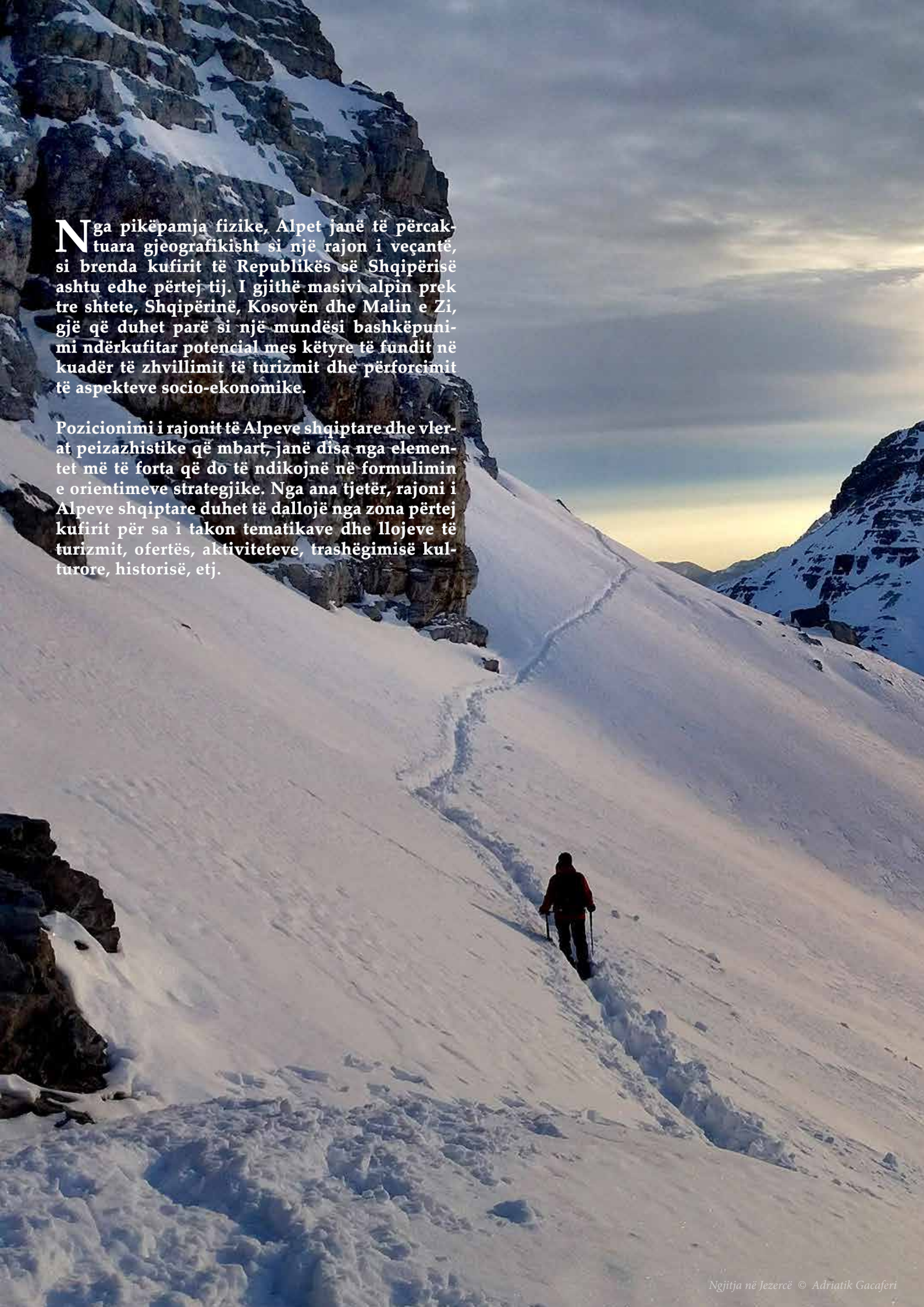

03

ANALIZA SEKTORIALE & TERRITORIALE

- 3.1 ZHVILLIMET SEKTORIALE RAJONALE
- 3.2 AKSESI NË RAJON
- 3.3 ANALIZA DEMOGRAFIKE
- 3.4 TREGU I PUNËS
- 3.5 PËRCAKTIMI I TERRITORIT NË BAZË TË 5 SISTEMEVE
- 3.6 METABOLIZMI I FLUKSEVE TË RËNDËSISHME PËR SEKTORIN
- 3.7 TURIZMI NË BOTË DHE SHQIPËRI
- 3.8 KËRKESA TURISTIKE NË RAJONIN E ALPEVE
- 3.9 TË DHËNAT MAKROEKONOMIKE
- 3.10 KARAKTERISTIKAT E TURIZMIT AKTUAL
- 3.11 INDUSTRIA E TURIZMIT NË RAJON
- 3.12 KAPACITETI MBAJTËS I TERRITORIT
- 3.13 NATYRA
- 3.14 KULTURA DHE AKTIVITETET TRADICIONALE
- 3.15 NDËRTIMET DHE ELEMENTET KARAKTERISTIKE
- 3.16 TRASHËGIMIA KULTURORE
- 3.17 ANALIZA SWOT
- 3.18 ÇËSHTJE QË DUHET TË TRAJTOHEN

A full-page photograph of a snowy mountain landscape. In the foreground, a person wearing a red jacket and dark pants is seen from behind, climbing a steep, snow-covered slope. The person is using ice axes and leaving a trail of footprints in the snow. To the left, a dark, rocky mountain face is partially covered in snow. In the background, more snow-covered mountain peaks are visible under a cloudy sky with a hint of sunset or sunrise light on the horizon.

Nga pikëpamja fizike, Alpet janë të përcaktuara gjeografikisht si një rajon i veçantë, si brenda kufirit të Republikës së Shqipërisë ashtu edhe përtej tij. I gjithë masivi alpin prek tre shtete, Shqipërinë, Kosovën dhe Malin e Zi, gjë që duhet parë si një mundësi bashkëpunimi ndërkufitar potencial mes këtyre të fundit në kuadër të zhvillimit të turizmit dhe përforcimit të aspekteve socio-ekonomike.

Pozicionimi i rajonit të Alpeve shqiptare dhe vlerat peizazhistike që mbart, janë disa nga elementet më të forta që do të ndikojnë në formulimin e orientimeve strategjike. Nga ana tjetër, rajoni i Alpeve shqiptare duhet të dallojë nga zona përtej kufirit për sa i takon tematikave dhe llojeve të turizmit, ofertës, aktiviteteve, trashëgimisë kulturore, historisë, etj.

3.1

ZHVILLIMET SEKTORIALE RAJONALE

■ Marrëveshjet e bashkëpunimit

Në këtë kuadër janë nënshkruar një sërë marrëveshesh bashkëpunimi me fokus në zonën tonë të planifikimit dhe në sektorin e turizmit mes shtetit shqiptar, kosovar dhe malazez.

Bashkëpunimi dypalësh mes Shqipërisë dhe Kosovës udhëhiqet nga interesi kombëtar për të thelluar ndërveprimin politik, ekonomik, social dhe kulturor dhe për të avancuar procesin e integritetit në Bashkimin Evropian, si projekt themelor përbashkues i hapësirës shqiptare.

Viti 2014 shënoi fillimin e një kapitulli të ri në marrëdhëniet midis Shqipërisë dhe Kosovës, dhe konsiderohet si gur themeltar për zhvillimin e gjithanshëm në të dy vendet dhe mbarë hapësirën shqiptare. Nënshkrimi i Deklaratës së Përbashkët për Bashkëpunim dhe Partneritet Strategjik, ka forcuar dhe intensifikuar me tej dialogun dhe veprimin ndërqeveritar, me synim përjetësimin e politikave të përbashkëta strategjike dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së qytetarëve të dy vendeve.

Në mars 2015 të dy qeveritë, në kuadër të bashkëpunimit G2G, nënshkruan 11 marrëveshje, memorandume dhe protokolle bashkëpunimi, si dhe një deklaratë të përbashkët në fushën e zhvillimit rajonal në zonat ndërkufitare Shqipëri - Kosovë. Kultura dhe trashëgimia kulturore është një nga pikat tona të përbashkëta. Është krijuar tashmë një traditë e mirë për projekte të orientuara në këtë drejtim, duke synuar nxitjen e bashkëpunimit mes dy vendeve në programet “Ditët e kulturës shqiptare në diasporë” dhe iniciativës së përbashkët për themelimin e “Qendrave kulturore në diasporë”.

Po në vitin 2014, qeveria e Shqipërisë nënshkroi Marrëveshjen e Turizmit me Ministrin e Zhvillimit të Qëndrueshëm dhe Turizmit të Malit të Zi. Kjo marrëveshje synon të forcojë marrëdhëniet dypalëshe në fushën e turizmit, duke kontribuar në njohjen reciproke të historisë, kulturës dhe traditës së popujve tanë fqinjë.

Marrëveshja synon lehtësimin e procedurave të kontrollit kufitar të grupeve të organizuara turistike, konform legjislacionit në fuqi. Ajo inkurajon bashkëpunimin mes institucioneve përkatëse turistike si publike ashtu edhe private, dhe nxit shkëmbimin e përvojave në fushën e turizmit dhe informacionit statistikor.

Qëllimi i kësaj marrëveshjeje është edhe nxitja e shkëmbimit të turistëve në të dy anët e kufirit duke promovuar potencialet turistike të dy vendeve, duke organizuar panaire por edhe veprimtari të përbashkëta turistike mes operatorëve turistikë. Në kuadër të kësaj marrëveshjeje u ra dakord edhe për krijimin e tregut të përbashkët të turizmit mes dy vendeve.

■ Projektet rajonale

Aktualisht Shqipëria numëron dy projekte rajonale mes Shqipërisë, Kosovës dhe Malit të Zi, projektin ndërkufitar të Alpeve dhe projektin “Majat e Ballkanit”. Përmes këtyre projekteve synohet zhvillimi i produktit lokal turistik, duke zhvilluar oferta turistike rajonale të cilat do të promovojnë atraksionet turistike, kombinimin e kulturave dhe traditave, duke garantuar zhvillimin ekonomik dhe duke e bërë rajonin tonë konkurrues në tregun evropian.

Projekti ndërkufitar i Alpeve synon realizimin e një studimi të thelluar për nxitjen e mëtejshme të turizmit në zonën e Alpeve, planifikimin e një zhvillimi të qëndrueshëm dhe investime në përmirësimin e infrastrukturës publike në koordinim me biznesin e komunitetet vendore.

Projekti “Majat e Ballkanit” synon krijimin e shtegut malor me gjatësi rreth 192 kilometra që shtrihet në 3 vendet tona: Shqipëri, Kosovë dhe Mal i Zi, i cili promovon potencialet turistike të këtyre zonave por shërben edhe si një model bashkëpunimi mes tre shteteve kufitare.

■ Programet ndërkufitare

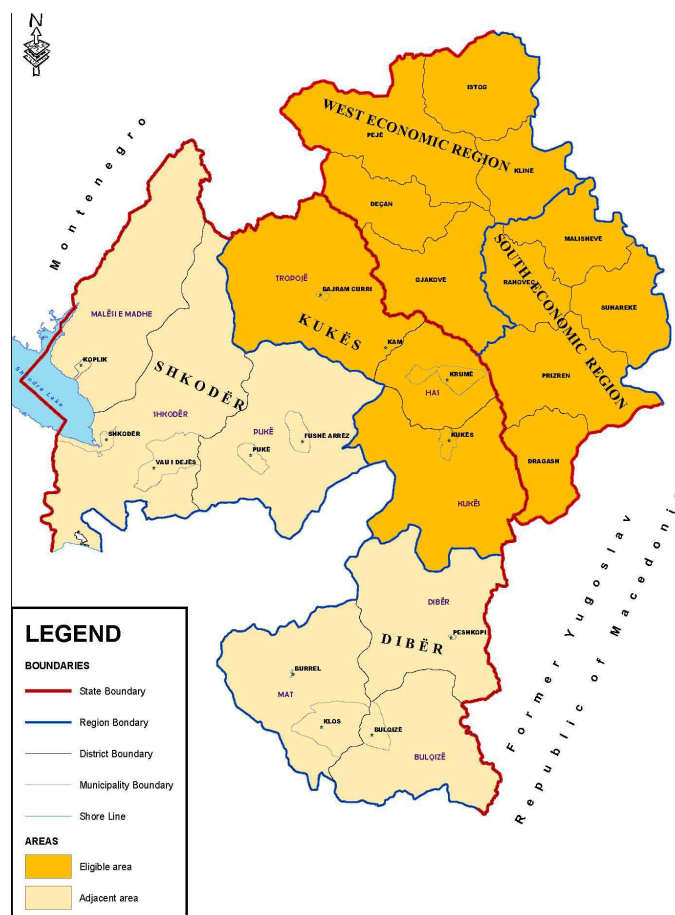
Përveç marrëveshjeve dhe projekteve me vendet e rajonit, ky plan merr në konsideratë edhe programet ndërkufitare, duke e shtrirë vizionin e planit përtej kufijve gjeografikë të shtetit shqiptar.

Aktualisht janë duke u zhvilluar dy programe ndërkufitare të financuara nga Bashkimi Evropian, konkretisht me Kosovën dhe Malin e Zi. Më poshtë jepet një përmbledhje e qëllimit të këtyre programeve që lidhen me zonat e programit.

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar (CBC) midis Shqipërisë dhe Kosovës do të zbatohet në kuadrin e Instrumentit të Para-Anëtarësimit (IPA II) për vitet 2014-2020. IPA II mbështet bashkëpunimin ndërkufitar me qëllim të promovimit të marrëdhënieve të mira fqinjësore, nxitjen e integritit dhe promovimin e zhvillimit socio-ekonomik.

Ky program mbulon një territor prej 8,335 km² dhe një popullsi rreth 936.761 banorë, nga të cilët 76% jetojnë në Kosovë dhe 24% në territorin shqiptar. Gjatësia e kufirit është 114 km. Në Shqipëri zonat përfituese mbulojnë 48% të sipërfaqes së programit që mbulon dy rajone të përbërë nga 8 komuna me një total prej 362 vendbanime. Dy rajonet nga Shqipëria përfshijnë rajonin e Kukësit dhe rajonin e Lezhës. Në Kosovë, zonat përfituese mbulojnë 52% të zonës së programit dhe përfshijnë Rajonin Ekonomik Jugor të përbërë nga 6 njësi administrative dhe Rajonin Ekonomik Perëndimor i cili përbëhet nga 6 bashki. Gjatë analizës janë evidentuar disa elemente karakteristike të zonës që konsistojnë në fushën e ekonomisë, konkurrueshmërisë, bujqësisë, infrastrukturës, zonave të mbrojtura dhe mjedisit. Vlen të përmendet që sipas këtij programi zonat e mbrojtura dhe mjedisi kanë nevojë për trajtim të veçantë në zhvillimin e planeve të ardhshme që prekin këto zona. Vlerësimi i burimeve natyrore në kuadrin e zhvillimit ekonomik është çështje kryesore në zhvillimin e zonës.

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar (CBC) midis Shqipërisë dhe Kosovës ka për qëllim promovimin e zhvillimit socio-ekonomik të qëndrueshëm më zonën e projektit, duke inkurajuar bashkëpunimin midis njerëzve, komuniteteve dhe institucioneve.

10. Zonat përfituese të programit IPA CBC Shqipëri-Kosovë

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar (CBC) midis Shqipërisë dhe Malit të Zi do të zbatohet në kuadrin e Instrumentit të Para-Anëtarësimit (IPA II) për vitet 2014-2020. IPA II mbështet bashkëpunimin ndërkufitar me qëllim promovimin e marrëdhënieve të mira fqinjësore, nxitjen e integritit dhe promovimin e zhvillimit socio-ekonomik.

11. Zonat përfituese të programit IPA CBC Shqipëri - Mali i Zi

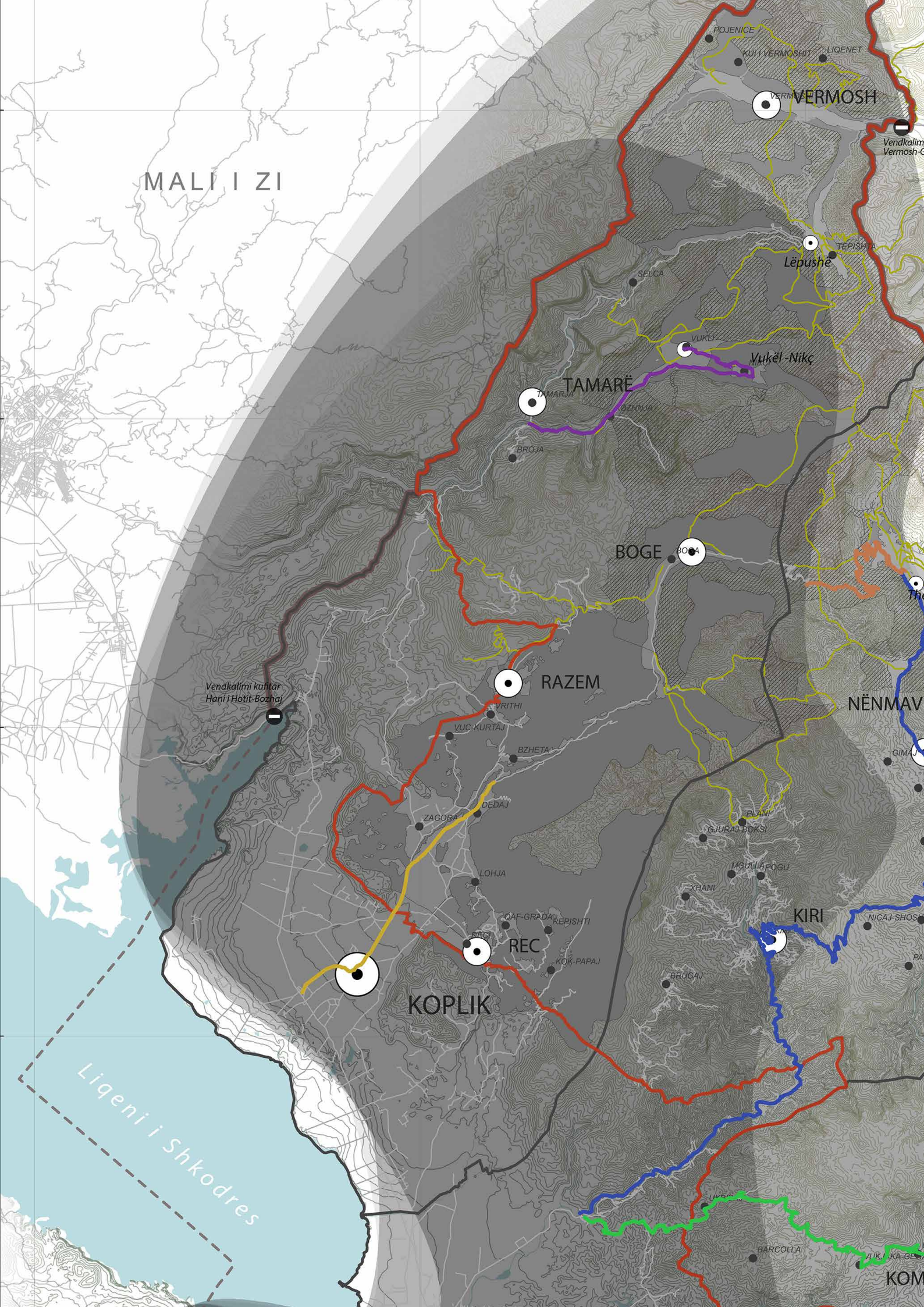
Ky program bashkëpunimi mbështetet në Ligjin nr. 31/2016 datë 17.3.2016 "Për aderimin e Republikës së Shqipërisë në marrëveshjen e financimit ndërmjet qeverisë së Malit të Zi dhe Komisionit Evropian për programin e veprimit të bashkëpunimit ndërkufitar Mali i Zi - Shqipëri 2014 - 2020, alokimi i vitit 2014, në kuadër të Instrumentit të Asistencës së Paraaderimit IPA II."

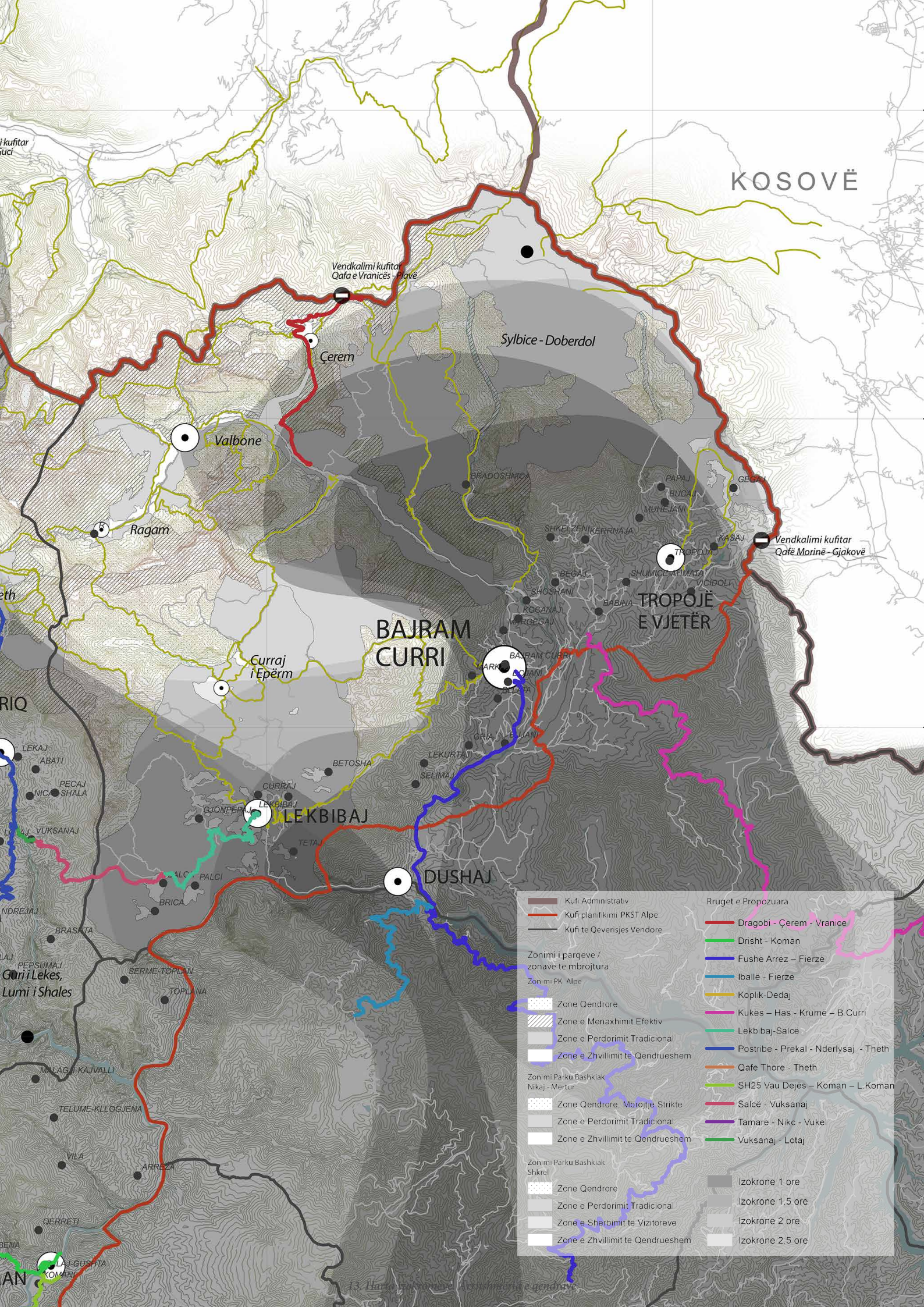
Ky program mbulon një territor prej 11,970 km² dhe një popullsi rreth 749,257 banorë, nga të cilët 61% jetojnë në Mal të Zi dhe 13.5% në territorin shqiptar (përqindje e popullsisë totale të shteteve). Gjatësia e kufirit është 244 km, prej së cilës 38 km përbëhet nga vijë ujore.

Zona e programit karakterizohet nga një profil me kontraste gjeografike dhe klimaterike, duke qenë se në të gjenden male, kodra, lumenj, liqene dhe vijë detare shumë pranë njëra-tjetrës. Kjo zonë përbëhet nga disa parqe kombëtare, zona të mbrojtura dhe peizazhe të cilat reflektojnë biodiversitetin e pasur dhe diferencat mjedisore. Zona e programit përfshin në total 23 bashki dhe një total prej 1,144 banesa, qytete dhe fshatra.

Gjatë analizës janë evidentuar disa gjetje kryesore që kanë të bëjnë me: pabarazitë rajonale që gjenden në zonë në termat e zhvillimeve socio-ekonomike, konkurrueshmërisë së ulët të biznesit, potencialit të madh ekonomik të sektorit të bujqësisë pavarësisht prodhueshmërisë së ulët dhe konkurrueshmërisë, potencialit turistik, papunësisë shumë të lartë në të dyja zonat e programit, zhvillimit, informimit dhe teknologjisë së komunikimit dhe mbrojtjes mjedisore.

Programi i Bashkëpunimit Ndërkufitar midis Shqipërisë dhe Malit të Zi ka për qëllim promovimin e iniciativave ndërkufitare dhe veprimeve që nxisin përmirësimin e ekonomisë në zonat kufitare të programit në një mënyrë sociale dhe të qëndrueshme.

KOSOVË

Vendkalimi kufitar
Qafa e Vranicës - Plavë

Cerem

Sylbice - Doberdol

Valbonë

Ragam

Curraj
i Epërm

BAJRAM
CURRI

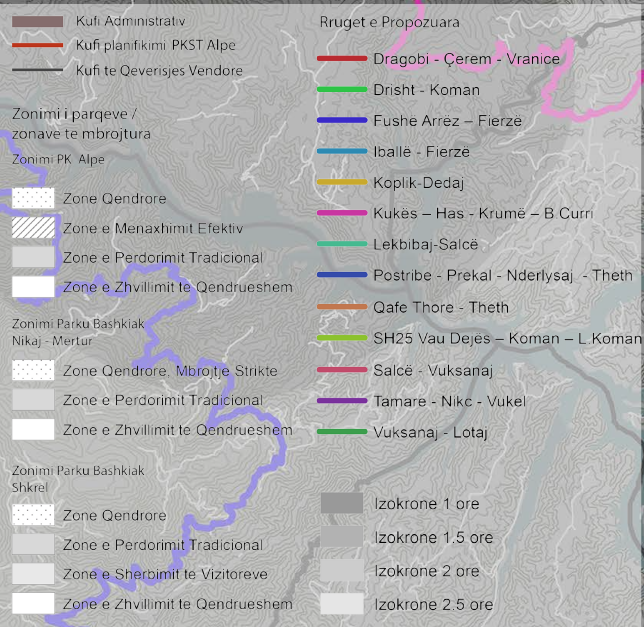
TROPOJË
E VJETËR

Vendkalimi kufitar
Qafa Morinë - Gjakovë

LEKBIBAJ

DUSHAJ

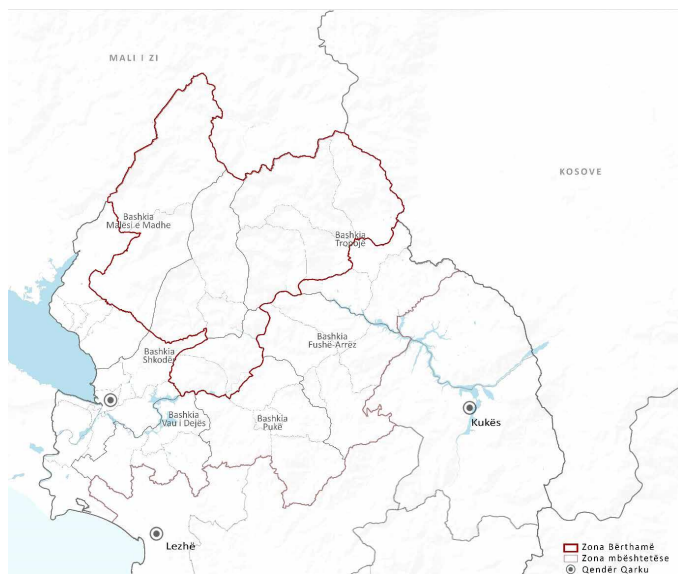
Guri i Lekes,
Lumi i Shales

3.3

ANALIZA DEMOGRAFIKE

Për një qasje konkrete të situatës demografike në rajonin e Alpeve shqiptare, është gjykuar e rëndësishme të analizohet një zonë më e gjerë se ajo në studim, e quajtur “zonë mbështetëse”, e cila përfshin të gjithë territorin administrativ të bashkive: Malësi e Madhe, Shkodër, Vau i Dejës, Pukë, Fushë-Arrëz dhe Tropojë.

14. Zona Bërthamë dhe Zona Mbështetëse

3.3.1 Shpërndarja territoriale e popullsisë, investimet dhe turizmi

Të dhënat e Census 2011, regjistrojnë në zonën e Alpeve një popullsi rezidente prej 28,006 banorë, të cilët përfaqësojnë rreth 1% të banorëve të Republikës së Shqipërisë dhe rreth 11.9% të “zonës mbështetëse”. Për shkak të numrit të ulët të popullsisë rezidente dhe sipërfaqes së madhe të zonës në studim, vërehet një densitet tepër i ulët prej 14 banorësh/km². Ky densitet i ulët i popullsisë, shënon vlera nën mesataren kombëtare dhe mesataren e “zonës mbështetëse”, të cilat përkatësisht janë 97 banorë/km² dhe 53 banorë/km².

Krahas densitetit të ulët, shpërndarja e popullsisë dhe e banesave thekson karakterin rural të zonës, ku vërehet një përqendrim banesash përgjatë akseve rrugore (si në rastin e Vermoshit dhe Vukëlit) ose ishujve demografikë si Boga, Thethi, Valbona dhe Dragobia.

Densiteti i ulët dhe shpërndarja territoriale e popullsisë dhe banesave, vështirësojnë përmirësimin e shërbimeve publike dhe

shfrytëzimin optimal të territorit. Në këtë kontekst, zhvillimi i turizmit mbështet fizibilitetin e investimeve në përmirësimin e shërbimeve publike. Implementimi i shërbimeve publike cilësore ka ndikim në rritjen e cilësisë së jetës së banorëve të zonës dhe për rrjedhojë në uljen e emigrimit të popullsisë.

3.3.2 Popullsia e parqeve dhe sektorët e ekonomisë

Zona në studim shtrihet në një territor prej 2,003 km², duke përfaqësuar 6.97% të sipërfaqes totale të Republikës së Shqipërisë. Në këtë zonë ndodhen 106 fshatra, të cilat përfshihen në 12 njësi administrative që janë: Kelmend, Shkrel, Pult, Shalë, Shosh, Temal, Shllak, Bajram Curri, Lekbibaj, Margegaj, Bujan dhe Tropojë, dhe janë pjesë e 4 bashkive: Malësi e Madhe, Shkodër, Vau i Dejës dhe Tropojë, të cilat i përkasin qarkut Shkodër dhe Kukës. Pra, sikurse vërehet, sipërfaqja e zonës së Alpeve është mjaft e gjerë.

Nëse marrim në konsideratë shtirjen e Parkut Kombëtar të Alpeve dhe parqeve bashkiake të Shkrelit dhe Nikaj-Mërturit, 26.4% e popullsisë rezidente (ose 7,388 banorë) jeton në brendësi të territoreve të parqeve. Rreth 12.1% e popullsisë rezidente jeton brenda territorit të Parkut Natyror Bashkiak të Shkrelit, 10.2% jeton brenda territorit të Parkut të Alpeve dhe 4.1% e popullsisë rezidente jeton brenda territorit të Parkut Natyror Bashkiak Nikaj-Mërtur. **Duke marrë në konsideratë sipërfaqen e madhe të parkut kombëtar, parqeve bashkiake dhe popullsisë që gjendet brenda territorit të parqeve, sektori i turizmit, bujqësia dhe tregtia shfaqen si aktivitete ekonomike kryesore që mund të zhvillohen në zonë.**

3.3.3 Bashkëpunimi ndërkufitar

Pozicioni i rajonit të Alpeve në kufi me Malin e Zi dhe Kosovën përbën një potencial real në zhvillimin e zonës. Përmirësimi i lidhjeve infrastrukturore, përforcimi i marrëdhënieve ndërkufitare me vendet fqinje dhe bashkëpunimi ekonomik për një qarkullim të lirë të mallrave, shërbimeve dhe njerëzve, ka për efekt zgjerimin e tregut për produktet vendase.

Bashkëpunimi ndërkufitar duhet të shoqërohet me përforcimin e lidhjes së zonës në studim me tregun e Podgoricës dhe Gjakovës.

3.3.4 Ndërlidhja e qendrave të rëndësishme në rajonin e Alpeve Shqiptare.

Shkodra renditet nga PPK si një qendër primare që luan rolin e një poli ekonomik, demografik, social dhe infrastrukturor në pjesën veri-perëndimore të Shqipërisë. Qyteti i Bajram Currit përcaktohet si një qendër sekondare në rajonin e Alpeve, jo vetëm për shkak të përqendrimit të popullsisë dhe aktiviteteve ekonomike por dhe të ndërlidhjes infrastrukture që ka kjo qendër në shkallë rajoni. Krahas Shkodrës dhe Bajram Currit, është e vlefshme të përmenden dhe qendrat terciare si Kopliku, Vau i Dejës, Puka dhe Fushë-Arrëzi, si qendra me ndikim të drejtpërdrejtë në rajonin e Alpeve.

Lidhja e qendrave mes tyre dhe me qendrat kryesore në vend, mundëson ndërveprimin mes tregjeve lokale, lehtëson dinamikën rajonale dhe kombëtare dhe për rrjedhojë favorizon zhvillimin ekonomik të territorit.

3.3.5 Migrimi i lartë i popullsisë

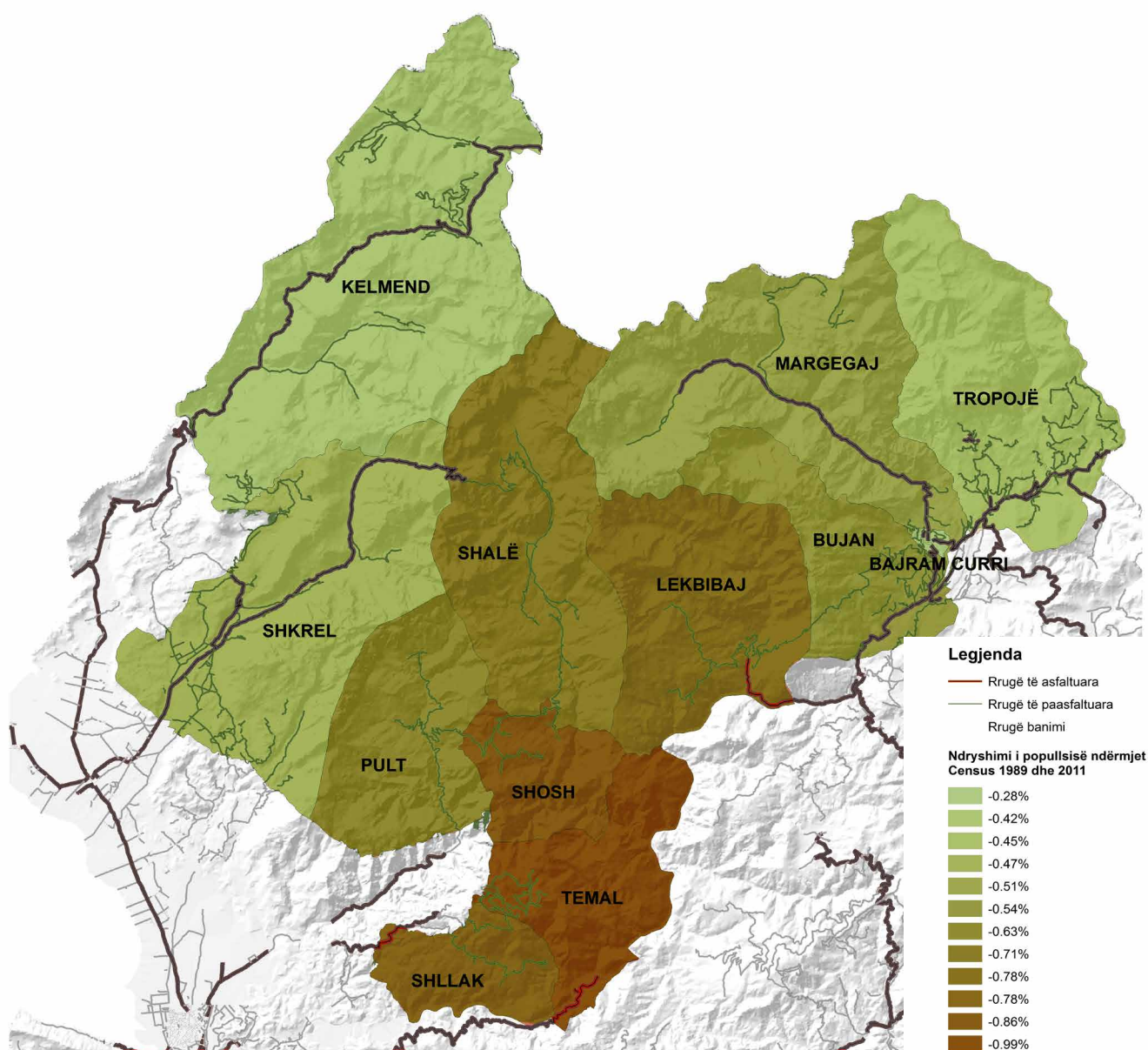
Migrimi i lartë i popullsisë që ka prekur zonën e Alpeve gjatë 25 viteve të fundit, vjen si pasojë e largimit të popullsisë jashtë vendit nga fenomeni i eksodit rural dhe migrimi i brendshëm. Megjithatë këto fenomene vërehen në të gjithë territorin e Shqipërisë, rajoni i Alpeve paraqet një migrim që tejkalon ndjeshëm mesataren kombëtare. Largimi popullsisë nga zona në studim vërehet jo vetëm nga regjistrimi i përgjithshëm i popullsisë (Census 1989, 2001 dhe 2011), por dhe nga të dhënat e gjendjes civile. Gjatë viteve 1989-2011, ekuivalenti i 62% të popullsisë rezidente aktuale është larguar nga rajoni i Alpeve. Për më tepër, të dhënat e gjendjes civile shfaqin një tendencë në rënie të popullsisë prej 8% gjatë 10 viteve të fundit. Njësitë administrative si Temal, Shosh, Shllak, Lekbibaj dhe Shalë, regjistrojnë vlera të larta emigrimi gjatë 25 viteve të fundit.

Emigrimi i popullsisë shfaqet si një nga problematikat kryesore të zonës në studim. Për këtë arsye, ndërmarrja e politikave dhe strategjive në përmirësimin e cilësisë së jetës, ekonomisë rajonale dhe tregut të punës, janë një domosdoshmëri për zhvillimin e qëndrueshëm të territorit.

3.3.6 Ndikimi i infrastrukturës në emigrimin e popullsisë rurale

Ndryshimi i popullsisë i evidentuar nga regjistrimi i përgjithshëm i popullsisë (Census 2001 dhe 2011), shënon vlera tepër të larta në disa zona të Alpeve (p.sh rasti i njësisë administrative Temal, e cila ka njohur një përgjysmim të popullsisë gjatë 25 viteve të fundit). Krahas njësisë Temal, mund të përmendim dhe njësitë administrative: Shosh, Shllak, Lekbibaj dhe Shalë, ku me shume se 1/3 e popullsisë rezidente është larguar gjatë 25 viteve të fundit. Janë pikërisht njësitë që ndodhen në pjesën qendrore të rajonit të Alpeve, të cilat hasin një mungesë të theksuar në infrastrukturën rrugore dhe njëkohësisht njohin dhe migrimin më të lartë.

Mungesa e infrastrukturës ka një ndikim negativ në zhvillimin e aktivitetit ekonomik të zonës dhe në cilësinë e jetës së banorëve. Ndërlidhja e dobët e qendrave kryesore dhe tregjeve lokale e rajonale, frenon zhvillimin e aktiviteteve ekonomike dhe rritjen e të ardhurave të popullsisë. Për më tepër, mungesa e infrastrukturës rrugore vështirëson ofrimin e shërbimeve publike cilësore. Për këto arsye, investimi në infrastrukturën rrugore përbën një element të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik të rajonit, në përmirësimin e cilësisë së jetës dhe në frenimin e emigrimit të popullsisë.

15. Ndryshimi i popullsisë Burimi: Census

3.3.7 Diaspora

Diferenca e lartë ndërmjet popullsisë rezidente dhe popullsisë së regjistruar në gjendje civile, tregon se ka një nivel të lartë emigrimi jashtë shtetit. Emigrimi i popullsisë lokale drejt vendeve të huaja si Amerika, Anglia, Italia, Greqia etj., pasqyron problematikat socio-ekonomike të rajonit. Megjithëse emigrimi është një fenomen që duhet frenuar për shkak të largimit të forcës punëtore, ky fenomen ka rezultuar në krijimin e një diaspore shqiptare tepër aktive. Kjo diasporë përbën një potencial të lartë në prurjen e investimeve private, investimeve të huaja direkte, shkëmbimin e eksperiencës dhe shfrytëzimin optimal të bane-save të pashfrytëzuara.

3.3.8 Projektioni i popullsisë

Bazuar në të dhënat e Gjendjes Civile dhe projektionit falë regresionit linear, aritmetik dhe gjeometrik, vërehet se popullsia pritët të kalojë nga 46,396 të regjistruar në 2016 në 40,239 të regjistruar në 2031, duke shënuar një rënie prej 6,157 banorësh.

Bazuar në të dhënat e Census 2011 dhe në tendencat demografike të shtjelluara në "Projektionet e Popullsisë 2011-2031" (INSTAT 2014), pritët që popullsia rezidente të kalojë nga 25,799 rezidentë në 2016, në 21,155 rezidentë në 2031, duke shfaqur kështu një rënie prej 4,644 banorësh.

Projektioni i popullsisë rezidente dhe projektioni i popullsisë së regjistruar në gjendjen civile, shfaqin në të dyja rastet një tendencë në rënie, duke theksuar qëndrueshmërinë e fenomenit të emigrimit që prek këtë territor. Politikatat e zhvillimit ekonomik, punësimit, përmirësimit të cilësisë së jetës dhe zhvillimit social të rajonit, shfaqen si një domosdoshmëri për të frenuar tendencat e emigrimit të popullsisë për 15 vitet e ardhshme.

	2011		2016		2021		2026		2031	
<i>Njësi administrative</i>	<i>Census</i>	<i>Gj.C</i>	<i>Census</i>	<i>Gj.C</i>	<i>Census</i>	<i>Gj.C</i>	<i>Census</i>	<i>Gj.C</i>	<i>Census</i>	<i>Gj.C</i>
Bajram Curri	5,340	8,423	4,772	8,230	4,317	7,969	3,924	7,758	3,553	7,550
Bujan	2,550	3,265	2,313	2,881	2,121	2,493	1,960	2,166	1,804	1,856
Kelmend	3,056	6,306	2,934	6,232	2,842	5,982	2,770	5,766	2,692	5,555
Lekbibaj	1,207	2,126	1,074	1,912	968	1,577	876	1,297	790	1,045
Margegaj	2,346	3,186	2,117	3,047	1,937	2,994	1,785	2,944	1,639	2,894
Pult	1,529	3,080	1,437	3,103	1,370	2,932	1,312	2,768	1,254	2,611
Shalë	1,804	4,145	1,700	3,821	1,622	3,182	1,554	2,627	1,485	2,141
Shkrel	3,520	5,893	3,364	6,033	3,250	6,011	3,158	6,021	3,060	6,031
Shllak	671	1,713	633	1,741	604	1,640	577	1,540	551	1,443
Shosh	304	1,615	290	1,542	278	1,491	268	1,441	258	1,391
Temal	1,562	2,308	1,456	2,390	1,376	2,369	1,303	2,348	1,232	2,327
Tropojë	4,117	5,495	3,708	5,464	3,381	5,439	3,103	5,417	2,837	5,394
Zona PKST Alpe	28,006	47,555	25,799	46,396	24,066	44,078	22,592	42,093	21,155	40,239

Tabela 1. Projektioni i popullsisë

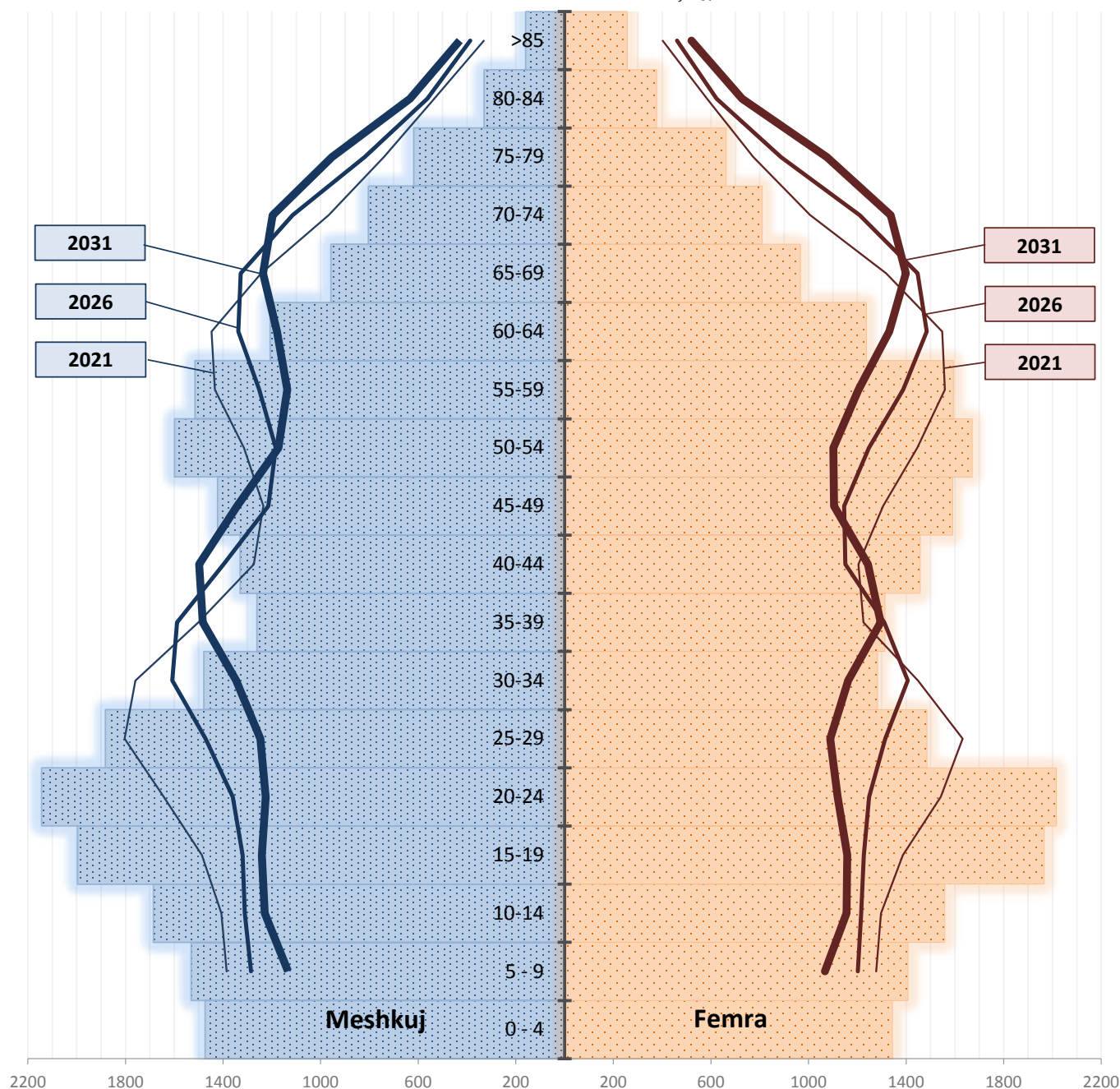
3.3.9 Tendencat demografike

Bazuar në projeksionet e popullsisë të prezantuara në piramidën e moshës së zonës në studim, vërehen tre fenomene demografike të rëndësishme:

- Rënia e lindshmërisë - fenomen i cili ka ndikim të rëndësishëm në rinovimin e forcës punëtore dhe organizimin e shërbimeve publike.
- Emigrimi i popullsisë në moshë punë - fenomen që ka një ndikim jo vetëm në prodhueshmërinë ekonomike të territorit, por dhe në zhvillimin e aktiviteteve të reja ekonomike. Pakësimi i forcës punëtore ndikon negativisht në tërheqjen dhe zhvillimin e aktiviteteve ekonomike të zonës.

- Vjetërsimi i popullsisë - fenomen nga i cili lind nevoja e një force punëtore që kontribuon në mënyrë të mjaftueshme në kontribute sociale dhe shëndetësore.

Përmirësimi i klimës së biznesit, tregut të punës, aktivitetit ekonomik, prodhueshmërisë dhe rritjes së të ardhurave, përbëjnë faktorët kryesorë në uljen e fenomenit të emigrimit. Qëndrueshmëria e popullsisë në moshë pune është edhe më e rëndësishme nëse marrim në konsideratë faktin se është pikërisht kjo popullsi e cila financon ekonominë, kontributet sociale dhe shëndetësore nga të cilat përfitojnë grupmoshat në varësi (nën 15 vjeç dhe mbi 65 vjeç).

Grafiku 1. Piramida e moshës. Burimi: IP3

3.4

TREGU I PUNËS

3.4.1 Popullsia në moshë pune

Popullsia në moshë pune përfaqëson 66% të popullsisë rezidente aktuale dhe pritet të përfaqësojë vetëm 59% të popullsisë rezidente në 2031. Njësitë administrative Shkrel, Margegaj dhe Kelmend regjistrojnë rënien më të lartë të pjesës së popullsisë në moshë pune, duke arritur vlerat e 57% të popullsisë rezidente në 2031.

Niveli i lartë i popullsisë në moshë pune për-bën një forcë territoriale, jo vetëm për tërheqjen e aktiviteteve ekonomike por dhe mbështetjen e grupmoshave në varësi (popullsia nën 15 vjeç dhe mbi 65 vjeç).

Paralelisht parashikohet se pjesa e popullsisë mbi 65 vjeç kalon nga 10.8% në vitin 2011, në 22% në vitin 2031, duke shfaqur një vjetërsim të popullsisë kryesisht për njësitë administrative Kelmend, Shkrel, Bujan, Margegaj dhe Shosh. Pra pritet që koeficienti i përgjithshëm i popullsisë së zonës në studim të kalojë nga 47.1% në 2011, në 68% në 2031, fenomen që pritet të prekë kryesisht njësitë administrative Kelmend dhe Shkrel. Rritja e koeficientit të varësisë rrjedh si pasojë e rritjes së grupmoshës mbi 65 vjeç, migrimit të popullsisë në moshë pune dhe rënies së lehtë të grupmoshës nën 15 vjeç. **Duhet ti kushtohet vëmendje tregut të punës, përmirësimit të të ardhurave të popullsisë rezidente dhe përmirësimit të shërbimeve publike (kryesisht të grup-moshave mbi 65 vjeç).**

3.4.2 Popullsia në moshë pune e punësuar

Popullsia në moshë pune shfaq një nivel të lartë papunësie, ku vetëm 53% të popullsisë në moshë pune deklaron se është e punësuar. Hendeku i lartë i papunësisë është një nga problematikat jo vetëm në shkallë kombëtare (ku mesatarja e papunësisë në Shqipëri është gati tre herë më e lartë se mesatarja e Komunitetit Evropian prej 10%), por është një nga problematikat kryesore që kërkon një ndërhyrje të menjëhershme në zonën në studim. Situata e tregut të punës në zonën e Alpeve është edhe më kritike në njësitë administrative Shalë, Pult, Temal dhe Lekbibaj, ku shkalla e papunësisë tejkalon 2/3 e popullsisë në moshë pune. Papunësia është shqetësuese edhe për njësitë administrative Bujan, Kelmend, Margegaj dhe

Bajram Curri, ku gati 1/2 e popullsisë në moshë pune deklaron se është e papunë.

Krahas rasteve të njësive me një shkallë papunësie të lartë, vlen të përmendim njësitë administrative Shkrel dhe Shosh që shfaqin një treg pune relativisht të konsoliduar me një shkallë papunësie përkatësisht prej 17% dhe 22%, duke u pozicionuar nën mesataren kombëtare. Vlen të veçojmë rastin e njësive Shosh dhe Shllak, ku papunësia relativisht e ulët në dukje, vjen si pasojë e një niveli të lartë emigrimi të popullsisë.

Duke veçuar rastin e njësive Shosh dhe Shllak që kanë njohur një shkallë të lartë emigrimi, vërehet se pjesa qendrore e zonës në studim njih nivelin më të lartë të papunësisë, kjo për shkak të morfologjisë së këtyre zonave, mungesës së aksesit, distancës nga qendrat urbane dhe përdorimit të tokës.

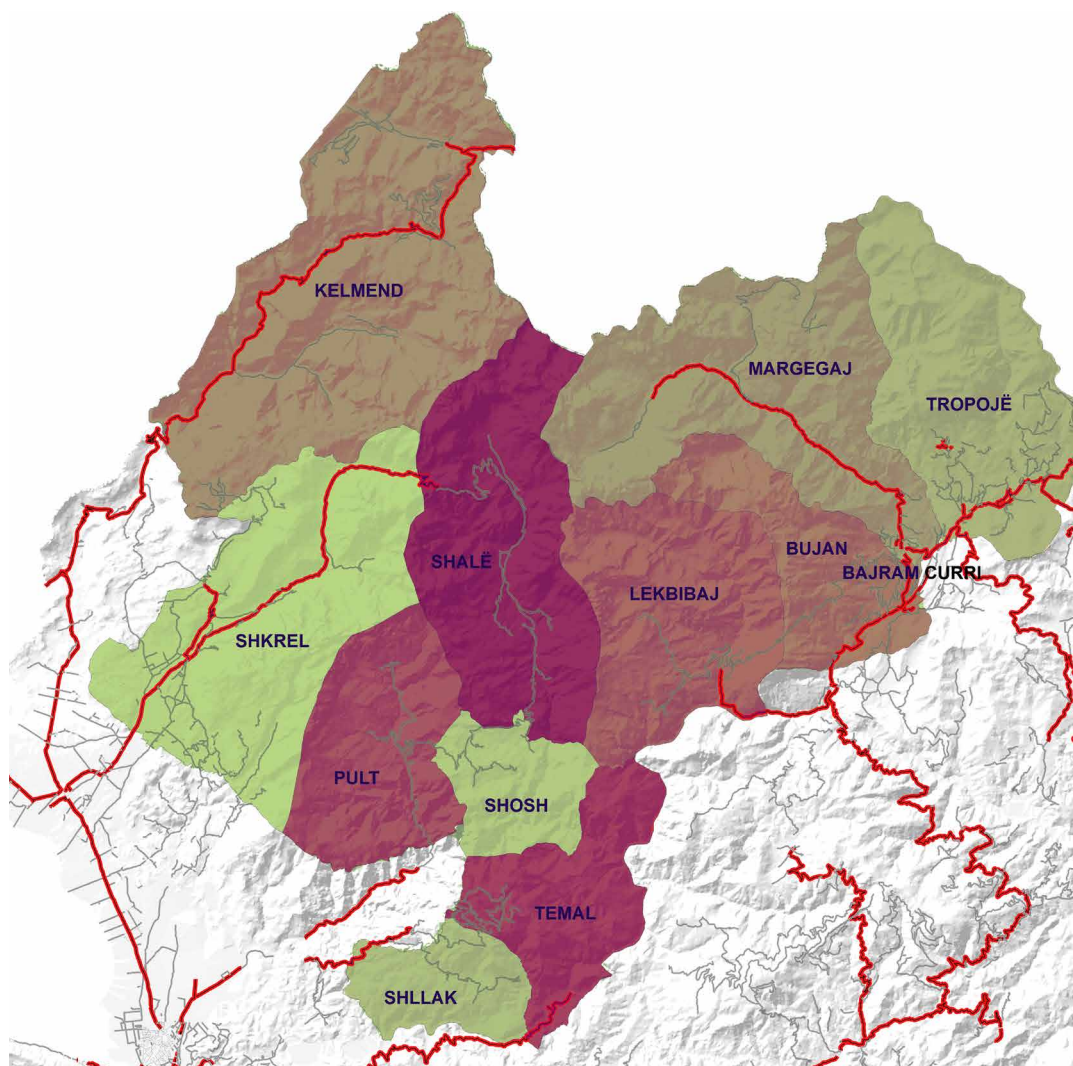
Mungesa e infrastrukturës është një element me ndikim të lartë territorial, për shkak se përbën pengesë në zhvillimin e aktivitetit ekonomik dhe për rrjedhojë ndikon negativisht në tregun e punës. Përmirësimi i infrastrukturës dhe nxitja e aktiviteteve të reja ekonomike përbëjnë objektivat kryesore për zhvillimin e zonës së Alpeve.

Legjenda

- Rrugë të asfaltuara
- Rrugë në gjendje të paasfaltuara
- Rrugë banimi

Papunësia

- 16.72%
- 21.80%
- 32.26%
- 36.89%
- 45.06%
- 46.96%
- 48.12%
- 55.23%
- 69.89%
- 70.98%
- 71.32%
- 82.55%

16. Papunësia Burimi: Census

3.4.3 Papunësia në moshë të reja

Në rajonin e Alpeve regjistrohet një nivel i lartë i papunësisë së moshave të reja, duke tejkaluar ndjeshëm mesataren kombëtare prej 53%. Njësitë administrative Bajram Curri, Bujan, Kelmend, Lekbibaj, Margegaj, Pult, Shalë, Shllak, Temal dhe Tropojë, regjistrojnë si të papunë më shumë se 2/3 e popullsisë të grupmoshës 15-24 vjeç. Papunësia e lartë e popullsisë në moshë të re ka një efekt negativ mbi qëndrueshmërinë demografike në zonë, thënë ndryshe përbën një shtysë në emigrimin e moshës së re drejt baseneve të punësimit. **Përmirësimi i tregut të punës në përthithjen e forcës së re punëtore (falë implementimit në zonë të aktiviteteve ekonomike të cilat ofrojnë një volum të madh punësimi) dhe formimi i forcës punëtore (për një përgjigje efikase ndaj kërkesë së tregut), përbëjnë prioritet kryesor për të gjithë zonën. Duke marrë parasysh edhe konkluzionet e G20 për turizmin, zhvillimi i industrisë së turizmit përbën një hap konkret drejt punësimit të forcës punëtore në moshë të re.**

Paradoksi qëndron te fakti se volumi i lartë i forcës së lirë punëtore në moshë të re, përbën një avantazh territorial në implementimin e aktiviteteve të reja ekonomike, për shkak se janë pikërisht moshat e reja ato që shfaqin një fleksibilitet më të lartë në tregun e punës.

3.4.4 Karakteristikat e punësimit

Rreth 55% e popullsisë së punësuar në zonën në studim regjistrohet si e punësuar me pagë, ndërsa 45% e të punësuarve regjistrohen si të vetëpunësuar dhe të punësuar pa pagesë në familje. Njësitë administrative si: Bujani, Bajram Curri, Lekbibaj, Margegaj dhe Tropoja regjistrojnë një pjesë të lartë rrogëtarësh, që shpjegohet kryesisht për shkak të rolit të rëndësishëm që luan në punësim pushteti qendror dhe lokal, si dhe prania e industrisë energjetike dhe minerare në punësim. Nga ana tjetër, në njësitë Shkrel, Pult dhe Shosh, rreth 80% e popullsisë regjistrohet si jo rrogëtare, pra si e vetëpunësuar ose kontribuese

familjar. Shkalla e lartë e të vetëpunësuarve dhe kontribuesve familjarë tregon qartë se tregu i punës mbizotërohet nga sipërmarrja private. **Në këtë kuadër, mbështetja e sipërmarrjes private lokale shfaqet si një mundësi konkrete në përmirësimin e tregut të punës.**

3.4.5 Sektorët e punësimit

Spektori kryesor i punësimit të popullsisë në moshë pune është sektori i shërbimeve që regjistron 5,196 të punësuar, ose 55% të të punësuarve në rajonin e Alpeve. Megjithatë bujqësia është një nga aktivitetet kryesore që mbështet ekonominë familjare, ky sektor regjistron vetëm 3,562 të punësuar, ose 34% të të punësuarve në zonë. Ndërkohë, sektori i industrisë regjistron vetëm 1,044 të punësuar, ose 11% të të punësuarve.

Nga pikëpamja gjeografike vërehet një ndarje homojene, ku bujqësia ka një ndikim më të lartë në tregun e punës në pjesën perëndimore (kryesisht për njësitë administrative Shosh, Shkrel, Pult dhe Kelmend), dhe sektori i shërbimeve ka një ndikim më të lartë në pjesën lindore të rajonit (Njësitë administrative Bajram Curri, Bujan, Lekbibaj, Margegaj). **Zhvillimi i industrisë së turizmit mundëson zhvillimin e sektorit të shërbimeve dhe në mënyrë indirekte zhvillimin e sektorit bujqësor dhe industrial, duke pasur një ndikim të gjerë në punësim.**

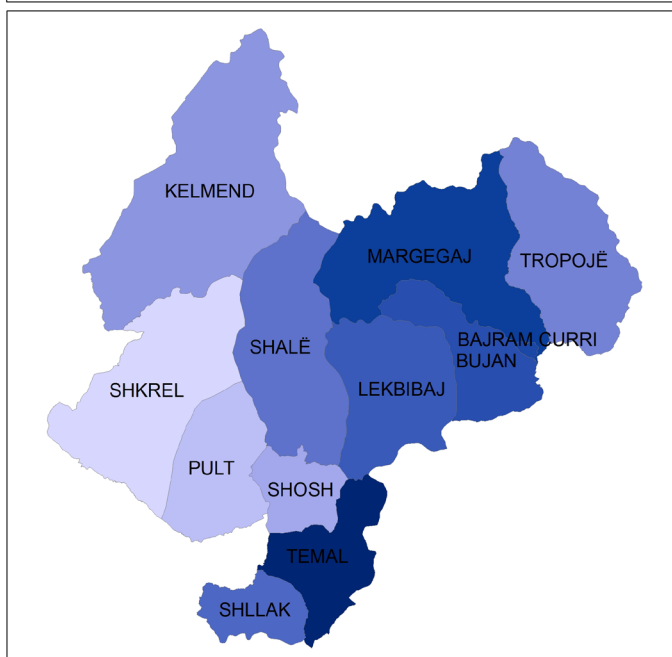
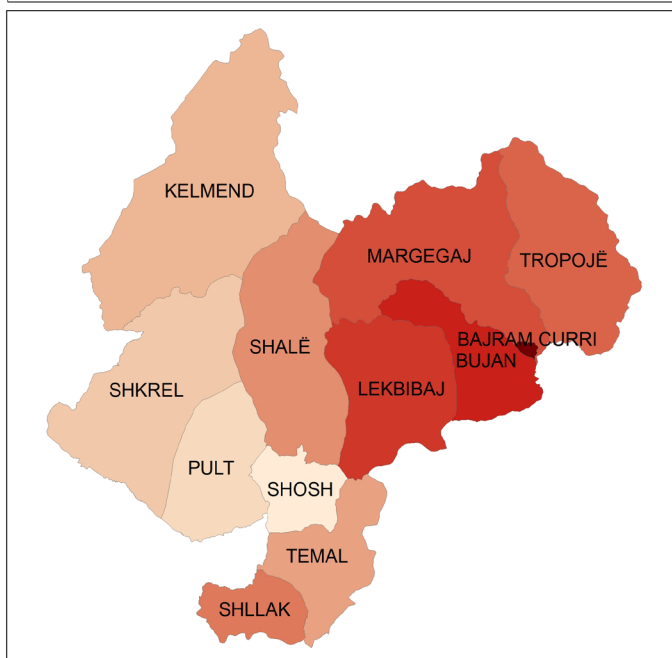
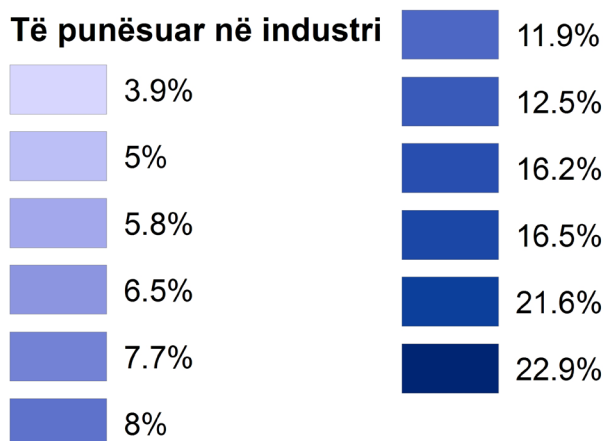
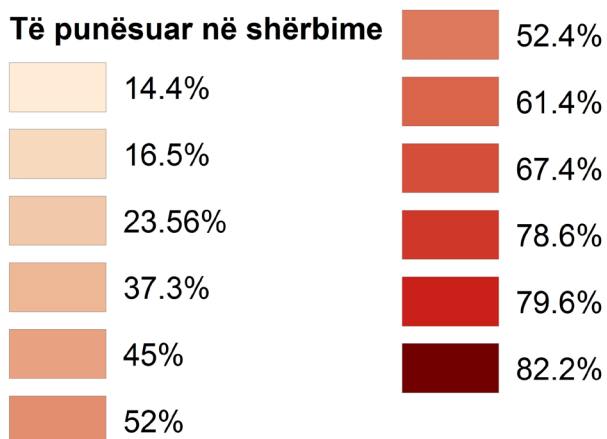
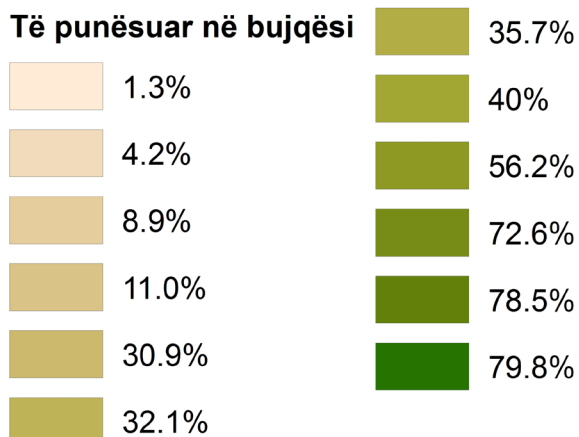
3.4.6 Tregu i punës dhe kualifikimi i forcës punëtore

Aktualisht forca punëtore e punësuar lidhet ngushtë me aktivitetin ekonomik kryesor në rajon. Njësitë administrative Shosh, Shkrel, Pult dhe Kelmend regjistrojnë bujqësinë si sektor kryesor në punësim dhe njohin shkallën më të lartë të punësimit të forcës punëtore me arsim të ulët. Njësitë administrative që kanë një punësim të forcës punëtore me arsim të mesëm e të lartë, janë pikërisht zonat ku shërbimet janë sektori kryesor i punësimit, ku vlen të përmenden njësitë Bajram Curri, Bujan, Lekbibaj dhe Margegaj. Rajoni i Alpeve ka një forcë punëtore me formim kryesisht të ulët, me një mesatare prej 9.2 vite shkolle, ku vlen të përmendim rastet e njësive Pult, Shosh, Shkrel, Shllak, Kelmend dhe Shalë, të cilat regjistrojnë më shumë se 2/3 e popullsisë së tyre me arsim të ulët. Formimi i ulët lidhet ngushtë me sistemin arsimor, ku vërehet se njësitë administrative Pult, Shllak, Shosh, Temal, Margegaj dhe

Tropojë nuk kanë shkollë të mesme në territorin e tyre. Njësia Bajram Curri është e vetmja njësi që paraqet kryesisht një forcë punëtore me arsim të mesëm dhe të lartë, me përkatësisht 51% të popullsisë me arsim të mesëm dhe 17% me arsim të lartë ose pasuniversitar. Sistemi arsimor në zonën në studim nuk ofron mundësinë e kualifikimit gjithëpërfshirës të forcës punëtore, për shkak të largësisë gjeografike të vendbanimeve nga institucionet arsimore të mesme dhe mungesës së infrastrukturës.

Mbështetja e arsimit të popullsisë në zonën e Alpeve përbën një potencial të ardhshëm të zhvillimit social dhe ekonomik të rajonit. Për këtë arsye, përmirësimi i sistemit arsimor të mesëm dhe zhvillimi i shkollave profesionale të orientuara në sektorin e bujqësisë dhe shërbimeve të hotelieri-turizmit, shfaqen si orientimet e duhura në mbështetje të tregut të punës, zhvillimit teknik, teknologjik dhe socio-ekonomik të zonës. Formimi i forcës së re punëtore është faktor kryesor në lehtësimin e integritetit të grupmoshave të reja në tregun e punës dhe për rrjedhojë në uljen e emigrimit të popullsisë.

Legjenda

3.5

PËRCAKTIMI I TERRITORIT NË BAZË TË 5 SISTEMEVE

Bazuar në kërkesat e VKM nr. 671, datë 29.7.2015, sipërfaqja e zonës në studim të Planit Kombëtar Sektorial të Alpeve ndahet në pesë sisteme territoriale:

- Sistemi urban (UB);
- Sistemi natyror (N);
- Sistemi bujqësor (B);
- Sistemi ujqor (U);
- Sistemi infrastrukturor (IN)

Pjesa më e madhe e këtij territori përbëhet nga sistemi natyror me rreth 87.15%. Krahasuar me të, të gjitha sistemet e tjera kanë një vlerë shumë herë më të vogël. Sistemi bujqësor dhe ai ujqor është gjithashtu i konsiderueshëm, dhe së bashku me sistemin natyror justifikojnë karakterin e zonës, ndërsa sistemi urban dhe infrastrukturor është pothuajse i papërfillshëm (më pak se 1% i zonës).

Sistemet Territoriale	2000 Km ²	%
Sistemi Urban	17	0.85%
Sistemi Bujqësor	216	10.80%
Sistemi Natyror	1743	87.15%
Sistemi Ujqor	19	9.5%
Sistemi Infrastrukturor	5	0.25%

Tabela 2. Sistemet territoriale

3.5.1 Sistemi urban

Sistemi urban përbën 0.85% të zonës dhe është sistemi me më pak sipërfaqe pas atij infrastrukturor, gjë që thekson karakterin kryesisht rural të zonës. E vetmja qendër urbane e mirëfilltë në zonën në studim është ajo e Bajram Currit, e cila sipas PPK cilësohet qendër sekondare urbane. Qendrat lokale si Kelmend, Shkrel, Pult, Shosh, Shllak, Temal, Lekbibaj, Valbonë, Theth, etj., janë ato që dominojnë në zonë si fshatra me vendbanime rurale karakteristike të zonës së Alpeve. Shërbimet publike, sociale dhe administrative janë të përqendruara kryesisht në Bajram Curri, ndërsa në qendrat e tjera vërehet mungesa e theksuar në shërbime publike.

3.5.2 Sistemi bujqësor

Sistemi bujqësor zë një sipërfaqe prej 10.8% të territorit të zonës së studimit. Bujqësia dhe produktet bujqësore konsiderohen si aktivitete shumë të rëndësishme për popullsinë dhe ekonominë vendase. Baza e bujqësisë janë perimet, frutat, mishi, produktet e qumështit si djathi, gjalpi, gjiza, si dhe produktet e bletarisë si mjalti dhe nënprodukte të tij. Këto produkte kanë një cilësi shumë të lartë për shkak të mjedisit të pastër dhe tokës pjellore në të cilën kultivohen.

3.5.3 Sistemi natyror

Sistemi natyror mbulon pjesën më të madhe të rajonit, ku zonat e mbrojtura zënë rreth 76% të territorit ose 1314 km². Aktualisht, brenda kufirit të PKS-së gjenden tre zona të mbrojtura të kategorisë së parë dhe të dytë: Rezervat Shkencor / Rezervat Strikt Natyror "Lugina e Lumit të Gashit", Parku Kombëtar i "Thethit", Parku Kombëtar i "Luginës së Valbonës" (këto tre parqe, përfshirë dhe një zonë e gjerë natyrore janë duke iu nënshtruar një plani të përbashkët menaxhimi, Planit të Menaxhimit të Parkut Kombëtar të Alpeve Shqiptare, plan i cili është ende në proces miratimi). Përveç këtyre parqeve, në zonë shtrihen edhe dy parqe të tjera me rëndësi rajonale: Parku Natyror Bashkiak (PNB) Nikaj-Mërtur (kategoria katërt) dhe Parku Natyror Bashkiak i Shkrelit (kategoria katërt). Prania e këtyre zonave dhe parqeve të mbrojtura e bën sistemin natyror të ketë një trajtim të veçantë nga rëndësia dhe vlerat unike të tij.

Sistemi natyror përbëhet gjithashtu nga elemente të tjera natyrore si:

- Pyjet (17%): pyje gjethegjërë, pyje halorë, pyje të përzier.
- Hapësirat e gjera me pak ose pa gjelbërim (2.2%): shkëmbinj të zhveshur dhe zona me gjelbërim të pakët.
- Shkurret dhe bimët mjekësore (10%): kullo-ta natyrore, livadhe, bimësi barishtore, pyje. Biodiversiteti në territorin e PKST-Alpe është shumë i pasur dhe i larmishëm, kjo për shkak të faktorëve natyrorë, klimatikë dhe morfologjikë. Prania e zonave dhe parqeve të

mbrojtura ka mundësuar krijimin e një sërë habitatesh të cilat janë të pasura me larmishmëri elementesh si specie endemike dhe specie bimore të mbrojtura nga konventa ndërkombëtare me interes evropian ruajtjeje. Janë identifikuar rreth 31 lloje habitatesh brenda Parkut Kombëtar të Alpeve (Plani i Menaxhimit të Alpeve Shqiptare), ku pesë nga të cilët kërkojnë masa të veçanta mbrojtjeje si: habitatet e livadheve dhe kullotave alpine, pyjet me bredh dhe hormoq, pyjet me arnen dhe pishë, pyjet e ahut, pyjet e dushkut, habitatet e tokave shkurre, shkëmbinjtë dhe rrëpirat, shpellat, lumenjtë dhe përrenjtë malorë.

- Katet bimore që identifikohen në zonë janë kati i dushkut, kati i ahut, kati i pyjeve hallore, kati i kullotave alpine.
- Fauna është gjithashtu e larmishme dhe mund të identifikohen gjallesa mjaft interesante që përfaqësohen nga grupe jorruazorësh (jovetërorësh): insekte, larva, molusqe njëkapakorë dhe molusqe dykapakorë të ujërave të freskëta, dhe rruazorësh (vertebrorësh): peshq, amfibë dhe zvarranikë, shpendë, gjitarë, që janë mjaft të rralla për rajonin e Ballkanit dhe më gjerë. Disa prej tyre janë endemike, të kërcënuara nga zhdukja, dhe për këtë arsye gjenden në listat dhe në librat e kuq ndërkombëtarë.
- Monumentet e natyrës në zonë janë të shumta dhe përbëhen nga burime, dru, gurë, shkëmbinj, kanione, ura, liqene akullnajore, lugina, shpella, ujëvara, etj.

3.5.4 Sistemi ujq

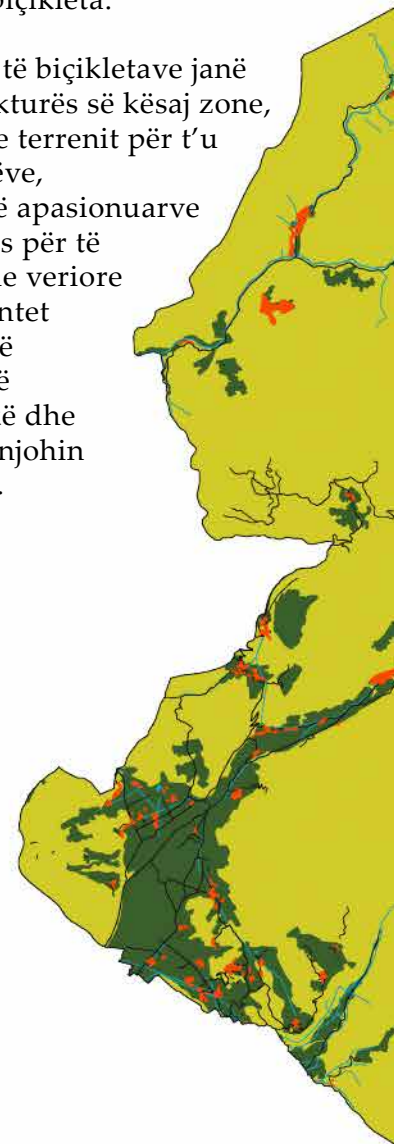
Sistemi ujq zë rreth 9.5% të territorit të PKST-Alpe, dhe elementet përbërëse të tij janë luginat, lumenjtë dhe liqenet. Vlen të përmenden luginat e lumenjve kryesorë si: lumi i Vermoshit, Cemit, Vuklit, Përroi i Thatë ("Lumi i Thatë"), Kirit, Shalës, Curraj i Epërm, Nikaj-Mërturit, Drinit, Valbonës, Gashit dhe Tropojës. Nga liqenet mund të përmendim liqenet artificiale të Komanit, Fierzës dhe Vaut të Dejës.

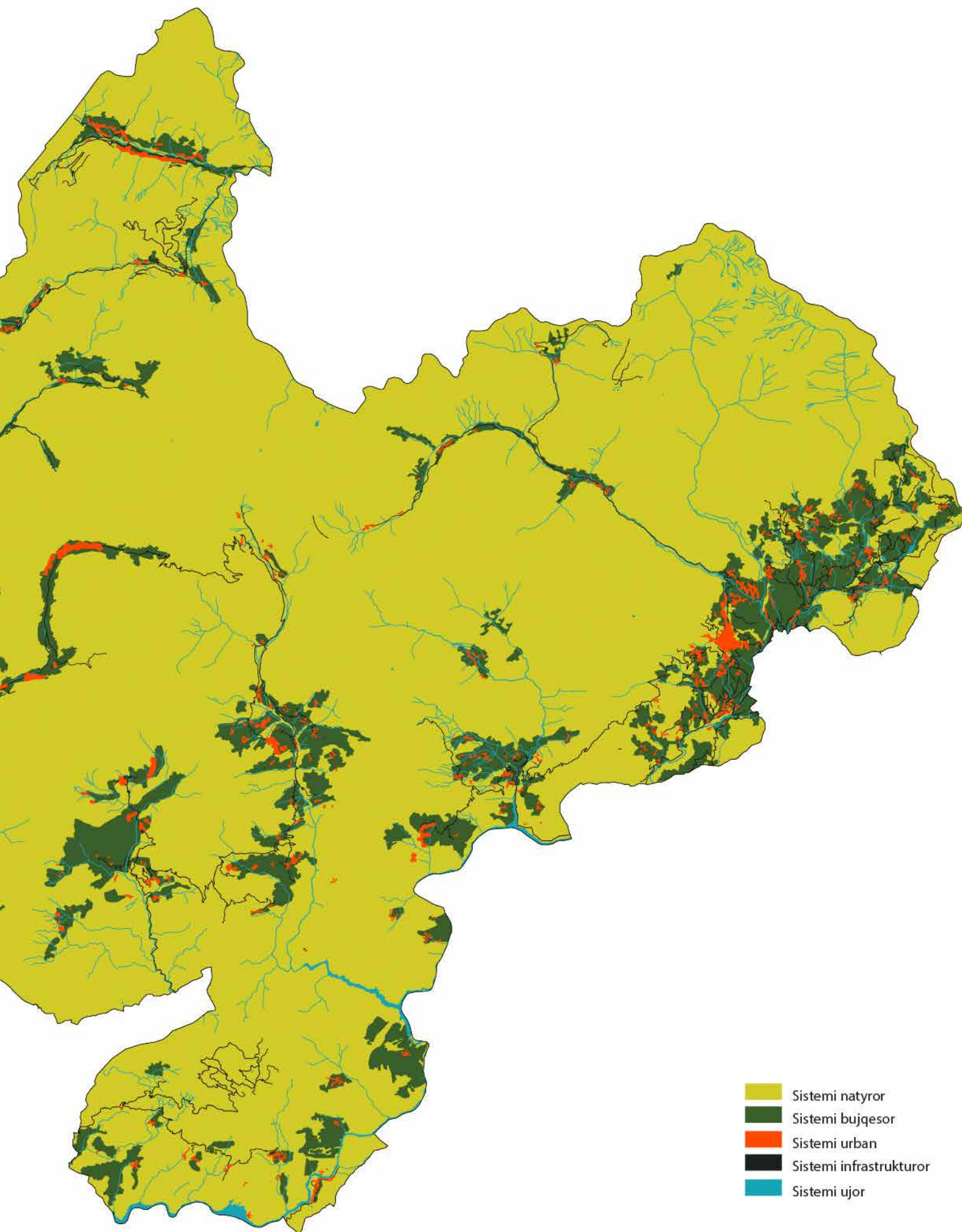
3.5.5 Sistemi infrastrukturor

Sistemi infrastrukturor përbën pjesën më vogël të kësaj zone, me vetëm 0.25% të territorit. Nga pikëpamja infrastrukturor, zona e PKST-Alpe paraqitet si një terren mjaft i vështirë për t'u arritur për shkak të relievit të thyer dhe gjendjes

së infrastrukturës ekzistuese. Ky rajon si pjesë përbërëse e rrjetit kombëtar aksesohet nëpërmjet tre "portave" kryesore: në lindje nga qyteti i Bajram Currit (Bashkia Tropojë), në perëndim nga qyteti i Koplikut (Bashkia Malësi e Madhe) dhe në jug nga qyteti i Vaut të Dejës. Sistemi infrastrukturor përbëhet nga rrugë interurbane dytësore, interurbane kryesore, urbane dytësore, lokale dhe shtigje për këmbësorë dhe biçikleta.

Shtigjet e këmbësorëve dhe të biçikletave janë tipi më i veçantë i infrastrukturës së kësaj zone, për shkak të peizazheve dhe terrenit për t'u eksploruar nga ana e turistëve, alpinistëve, çiklistëve dhe të apasionuarve pas natyrës. Ata kanë interes për të vizituar shtëpitë tradicionale veriore shqiptare (kullat), monumentet kulturore, zonat historike, të shijojnë ushqimin vendas, të ndjekin festivalet me muzikë dhe valle tradicionale, si dhe të njohin kulturën vendase shqiptare.

3.6

METABOLIZMI I FLUKSEVE TË RËNDËSISHME PËR SEKTORIN

Sipas Nenit 2 të VKM nr.671 “Për miratimin e Sregullores së planifikimit të territorit”, metabolizmi i territorit është model që përdoret për identifikimin dhe analizën e flukseve të materialeve dhe të energjisë brenda territoreve të caktuara. Ky model u ofron studiuesve një kuadër nëpërmjet të cilit mund të studiojnë ndërveprimet e sistemeve natyrore dhe njerëzore në rajone të caktuara. Metabolizmi urban është një vatër humltimi shumëdisiplinare, e prirur për të ofruar njohuri të rëndësishme rreth dinamikës së territorit, me qëllim përfitim të propozimeve për një të ardhme më njerëzore dhe ekologjikisht të përgjegjshme.

Flukset që analizon metabolizmi i territorit mund të jenë flukse të tilla si: energjia, uji, ushqimi, mbetjet, biomasa, mallrat, paratë, informacioni, sedimentet dhe burimet njerëzore. Fokusi kryesor do të jetë në flukset e energjisë, ushqimit dhe ujit, duke qenë se këto flukse kanë ndikim të drejtpërdrejtë në jetën e përditshme të njerëzve dhe rëndësi të madhe në kontekstin shqiptar. Nëse analizohen këto flukse dhe studiohen me koherencë, ka mundësi të zhvillohen ndërhyrje hapësinore të cilat shfrytëzojnë metabolizmin në mënyrë proaktive dhe produktive, duke krijuar kështu modele më të qëndrueshme të zhvillimit hapësinor që krijojnë një territor.

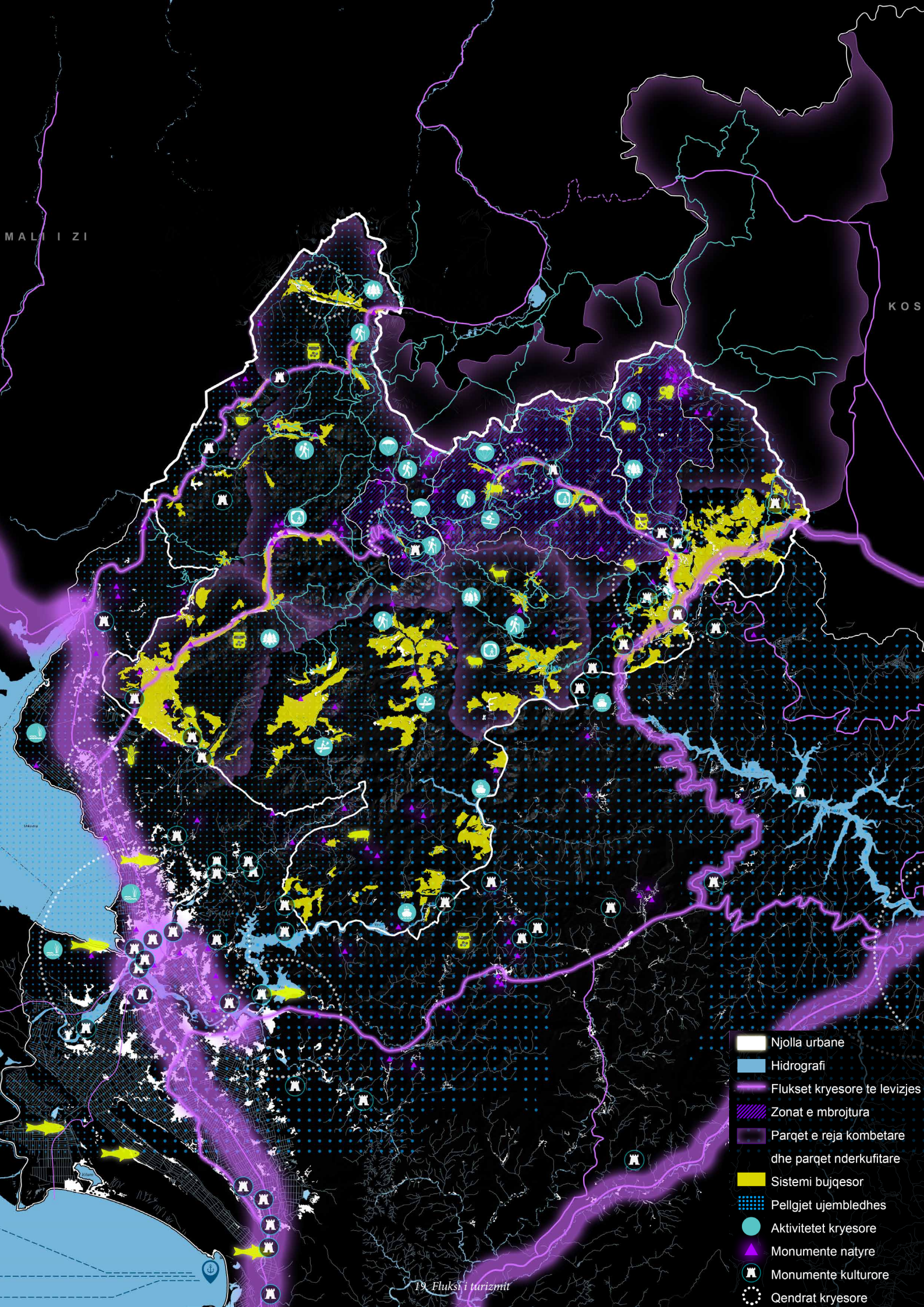
Kur flasim për metabolizmin e territorit, fokusohemi te materialet, mënyra e jetesës së shoqërisë, mënyra shfrytëzimit të disa burimeve për të jetuar dhe shmangia e përdorimit të disa energjive të caktuara. Koncepti i metabolizmit vjen nga biologjia, por në këtë rast materia dhe burimet që gjenden në territor luajnë një rol të rëndësishëm në analizimin e flukseve në të. Këto të fundit bëjnë të mundur përcaktimin e vendndodhjes së komuniteteve apo edhe të lëvizjes së vizitorëve në të gjithë rajonin. Identifikimi i flukseve sjell një perspektivë të re dhe të integruar për analizën ekonomike, ekologjike dhe hapësinore, të shoqëruara këto me një lexim gjithëpërfshirës të të gjithë rajonit. Këto flukse do të identifikojnë se cilat do të jenë sfidat që kanë nevojë për ndërhyrje urgjente dhe për të cilat strategjia e zhvillimit do të hartojë ndryshimet e nevojshme.

Rajoni ofron potenciale nga më të ndryshmet për të gjitha llojet e turizmit, përmendim këtu atë kulturor e historik, speleologjik, turizmin e sportit dhe aventurës, agriturizmin, kulinarinë, etj. Nga analiza e flukseve të ujit, ushqimit dhe energjisë, sfidat kryesore të turizmit malor (dhe jo vetëm) në këtë rajon janë se si do të kombinohet zhvillimi i turizmit në ekuilibër me ruajtjen e natyrës, si do të integrohet presioni dhe rritja e qendrave të banuara me karakterin peizazhistik, si do të zgjatet sezoni turistik, si do të promovohen prodhimet e zonës dhe të krijohen zinxhirë të mirëorganizuar për agriturizmin, si do të trajnohet dhe rritet kapaciteti i burimeve njerëzore në funksion të turizmit, si do të promovohen dhe ruhen itineraret natyrore, historike, kulturore, etj.

Ky studim selektiv i flukseve të cituara si më të rëndësishmet në këtë territor dhe në rang kombëtar, bën të mundur që të gjurmohen dhe të zbulohen të gjitha mënyrat e zhvillimit. Uji, energjia dhe ushqimi janë në fakt flukset më të rëndësishme që ndikojnë në planifikimin hapësinor dhe që tregojnë për metabolizmin e territorit, kjo e fundit një mënyrë alternative për qasjen e kërkuar nga planifikimi.

Studimi i metabolizmit na bën të kuptojmë inputet, rezultatet dhe ndërveprimin e njeriut me territorin ku ndodhet. Studimi i fluksit të turizmit në veçanti tregon dinamika të tjera, ndryshe nga ato me të cilat lidhet shoqëria njerëzore që jeton aty. Lëvizjet më të mëdha të turistëve lidhen me ushqimin, me elemente ujore që cilësohen si pika atraktive natyrore, por jo me flukset e ujit në përgjithësi. Ky i fundit lidhet ngushtë me fluksin e energjisë, fluks i cili në fakt vjen nga përdorimi i burimeve ujore për hidroenergjitikën, çka i shërben më shumë pjesës tjetër të Shqipërisë dhe shumë pak rajonit në fjalë.

Nëse zakonisht fluksi i ujit mbështet edhe prodhimin bujqësor, shumë pak nga potencialet hidrike të rajonit shfrytëzohen për këtë sektor. Megjithatë, fluksi i ushqimit do të përshtatej mirë me fluksin e turizmit me anë të krijimit të zinxhirëve bujqësi-turizëm, duke sjellë kështu zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm që do të çojë edhe në lulëzimin ekonomik të rajonit të Alpeve dhe të gjithë vendit.

MALI I ZI

KOS

- Njolla urbane
- Hidrografi
- Flukset kryesore te levizjes
- Zonat e mbrojtura
- Parqet e reja kombetare dhe parqet nderkufitare
- Sistemi bujqesor
- Pellgjetet ujembledhes
- Aktivitetet kryesore
- Monumente natyre
- Monumente kulturore
- Qendrat kryesore

3.7

TURIZMI NË BOTË DHE SHQIPËRI

3.7.1 Përkufizimet e turizmit

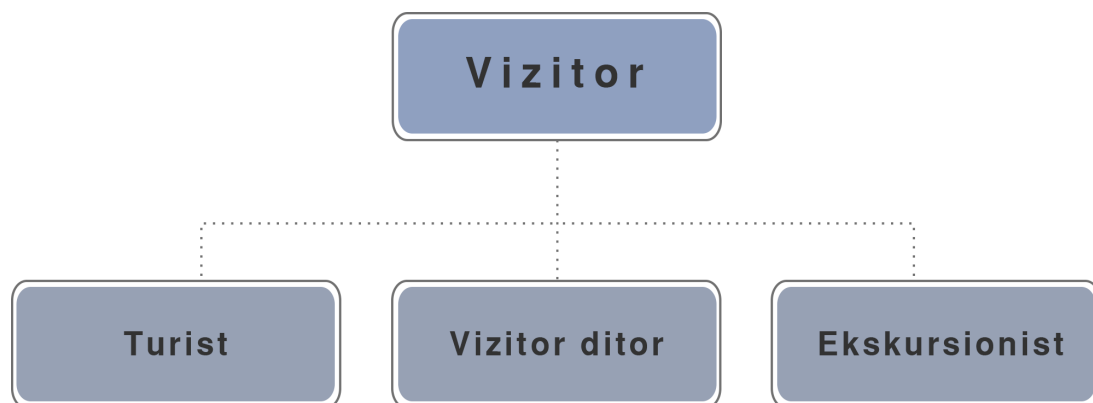
Turizmi është një fenomen social, kulturor dhe ekonomik që nënkupton lëvizjet e njerëzve drejt shteteve apo vendeve që ndodhen jashtë mjedisit të tyre të zakonshëm, lëvizje kjo për arsye personale, profesionale apo biznesi. Pra, janë njerëzit që lëvizin duke vizituar mjedise të ndryshme, të cilët duke konsumuar produkte dhe shërbime turistike përbëjnë kërkesën turistike të një zone.

Në Ligjin Nr. 93/2015 “Për turizmin”, termi turizëm përkufizohet si “tërësia e veprimtarive të personave që udhëtojnë dhe qëndrojnë për jo më shumë se një vit në vende jashtë mjedisit të tyre të zakonshëm për pushim, biznes dhe qëllime të tjera që nuk kanë lidhje me ushtrimin e ndonjë veprimtarie të paguar në vendin që vizitohet.”²⁶ Personat që kryejnë veprimtari turistike quhen vizitorë, term ky që nënkupton “çdo person që udhëton në një vend të ndryshëm nga vendbanimi i tij i zakonshëm për më pak se një vit dhe që nuk ka si qëllim të ndërmarrë veprimtari që paguhet në vendin e vizituar.”²⁷

Pra vizitorët e huaj dhe vendas përbëjnë kërkesën turistike të një zone, falë konsumit të produkteve dhe shërbimeve turistike. Vizitorët mund të kategorizohen në tre nën-kategori :²⁸

- Turist – “është vizitori që qëndron, të paktën për një natë, në vendin që viziton për pushim, biznes dhe qëllime të tjera.”
- Vizitor ditor – “është personi që viziton për-kohësisht një vend dhe qëndron për më pak se 24 orë, me qëllimin e kalimit të kohës së lirë apo të biznesit, por jo për tranzit.”
- Ekskursionist – “është vizitori që udhëton për qëllime turizmi pa kaluar natën në vendin e vizituar.”

Konsumi i produkteve dhe shërbimeve turistike nga vizitorët, rrit aktivitetin ekonomik të vendeve që vizitohen dhe gjeneron të ardhura për ekonominë vendase. Kërkesa për produkte dhe shërbime turistike përbën elementin fillestar të efektit multiplikativ të investimeve të paraqitur nga Keynes, ku shpenzimi primar nxit jo vetëm aktivitetet që ndikojnë në mënyrë direkte, por dhe aktorët të tjerë ekonomikë mbështetës.

²⁶ Ligji 93, “Për turizmin” 2015

²⁷ Ligji 93, “Për turizmin” 2015

²⁸ Ligji 93, “Për turizmin” 2015

3.7.2 Roli ekonomik i industrisë së turizmit

Kërkesa për produkte dhe shërbime sjell të ardhura për aktorët që lidhen në mënyrë të drejtpërdrejtë me aktivitetet turistike (si strehimi turistik, udhëtimet turistike, furnizimi me ushqim për turistët, turet turistike, argëtimi, muzetë). Me rritjen e të ardhurave të aktiviteteve të lidhura në mënyrë të drejtpërdrejtë me turizmin, aktivizohet dhe një rreth i dytë aktorësh që plotësojnë nevojat e rrethit të parë (si shërbime komerciale, juridike, financiare, shëndetësore, produkte ushqimore, investime infrastrukturore, shërbime publike).

Së fundi, rritja e të ardhurave të aktorëve direktë dhe indirektë, jo vetëm që ka për efekt rritjen e punësimit, prodhimit dhe të ardhurave, por i nxit këta aktorë drejt rritjes së konsumit. Pra, shpenzimet e turistëve, ose turizmi në përgjithësi, kanë një ndikim ekonomik direkt, indirekt ose të inductuar në tërësinë *“e bizneseve që ofrojnë shërbime dhe lehtësi të tjera në funksion të fushës së turizmit”*, ose thënë ndryshe në industrinë e turizmit.

- Me **ndikim sektorial direkt** të turizmit në ekonomi kuptohet konsumi i produkteve dhe shërbimeve turistike, si për shembull: akomodimi turistik; bar/restorante; transporti i udhëtareve; shërbime informative turistike; shërbime rekreative; kulturore dhe argëtuese etj. Pra janë aktivitet ekonomike që ndikojnë në mënyrë direkte në shpenzimet e vizitorëve, duke krijuar në këtë mënyrë ofertën turistike.
- Me **ndikim sektorial indirekt** të turizmit në ekonomi kuptohet konsumi i produkteve dhe shërbimeve mbështetëse nga sipërmarrjet turistike në përmbushjen e rolit të tyre, si për shembull: prodhime bujqësore, mallra konsumi, informatike, ndërtimi, shërbime komerciale, shërbime juridike, shërbime shëndetësore etj.
- Me **ndikim sektorial të induktuar** të turizmit kuptohen shpenzimet direkte dhe indirekte të përfituesve të industrisë së turizmit, si për shembull: veshje, transport, mallra për shtëpinë, ushqime dhe pije etj.

Në një mënyrë më të përgjithshme, fushat kryesore të cilat preken nga industria e turizmit janë: transporti, ndërtimi, tregtia / artizanati, bujqësia, industria ushqimore, teknologjia e informacionit dhe telekomunikacionit, edukimi dhe formimi, energjia, produktet dhe shërbimet e lidhura me turizmin etj. Në këtë kuadër, theksohet se industria e turizmit ka një rol të gjerë në zhvillimin ekonomik, përmirësimin e prodhueshmërisë dhe të ardhurave, uljen e varfërisë, punësimin (sidomos në punësimin e moshave të reja), etj.

3.7.3 Shqipëria në flukset e vizitorëve ndërkombëtarë

Numri i vizitorëve të huaj që vizitojnë një shtet është një nga treguesit kryesorë të turizmit. Ky indikator tregon një rritje të lartë globalisht, nga 25 milionë vizitorë të huaj në 1950, në 1,186 milionë në 2015.²⁹ Numri i vizitorëve të huaj në botë pritet të arrijë vlerën prej 1.6 miliardë vizitorë për vitin 2020.³⁰ Krahës rritjes së numrit të vizitorëve të huaj në botë, vërehet se ka një rritje të konsiderueshme të të ardhurave nga turizmi, nga 2 miliardë dollarë në 1950, në 1,260 miliardë dollarë në 2015.³¹

Për më shumë se 53% e vizitorëve të huaj në botë, arsyet kryesore të udhëtimit për vitin 2014 kanë qenë relaksi, pushimi apo ndonjë lloj tjetër aktiviteti argëtues. Rreth 14% e turistëve ndërkombëtarë raportojnë se udhëtojnë për arsye biznesi ose profesionale, ndërsa 27% të tjerë kanë udhëtuar për arsye të tjera (vizitë tek të afërmit dhe miqtë, arsye fetare / pelegrinazhi, trajtim shëndetësor, etj.).

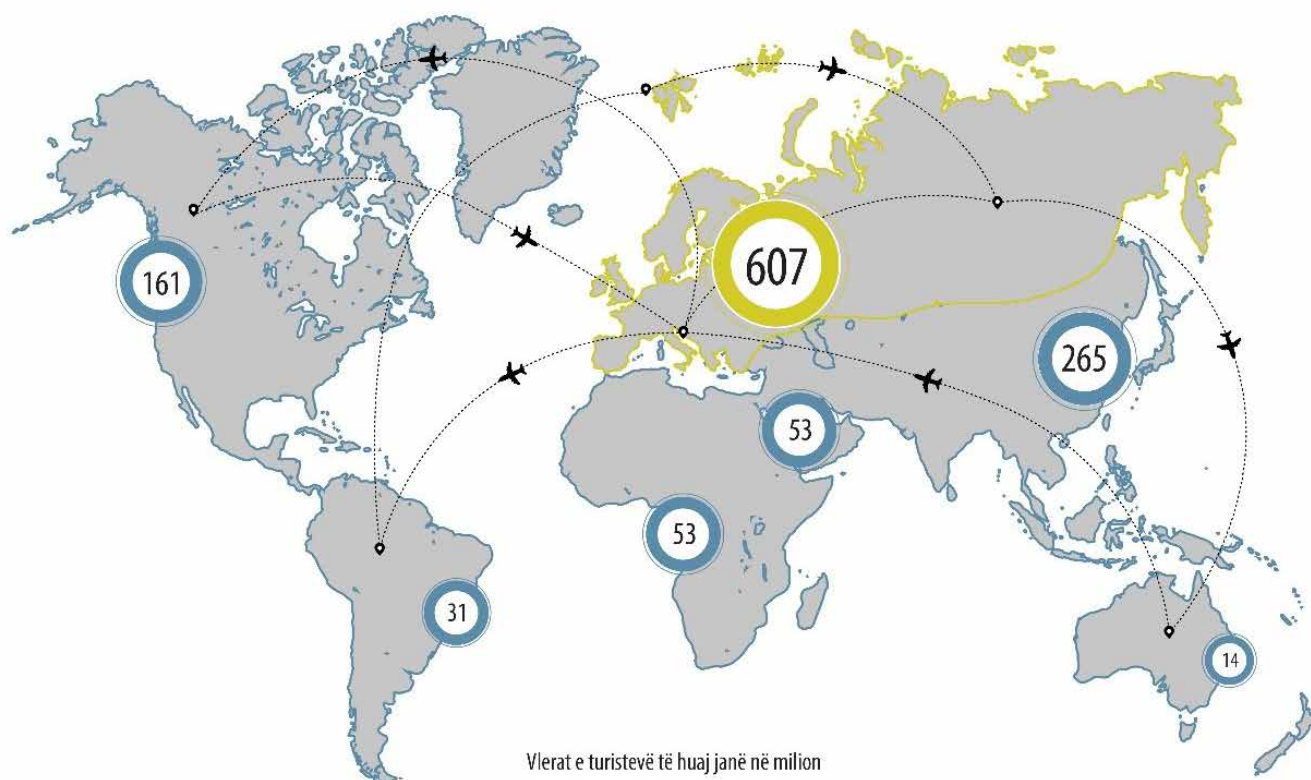
Tendencat pozitive të numrit të vizitorëve të huaj dhe të ardhurave nga turizmi, shfaqin një vazhdueshmëri edhe gjatë periudhave të recesioneve ekonomike botërore, duke shfaqur në këtë mënyrë qëndrueshmërinë e sektorit turistik kundrejt krizave ekonomike.

²⁹ Këshilli Botëror për Turizmin dhe Udhëtimet (WTTC)

³⁰ Organizata Botërore të Turizmit të Kombeve të Bashkuara (UNWTO)

³¹ Këshilli Botëror për Turizmin dhe Udhëtimet (WTTC)

MËNYRA E UDHËTIMIT

Vlerat e turistëve të huaj janë në milion

TE ARDHURAT NGA TURISTËT

NË BOTË: 1, 260, 000, 000 \$
NË EUROPE: 451, 000, 000 \$

21. Vizitorët e huaj në botë

Kontinenti Evropian është një nga destinacionet kryesore në botë, duke tërhequr 607 milionë vizitorë të huaj dhe duke përfituar mbi 451 miliardë dollarë nga turizmi. Nëse fokusohemi më tej, Evropa Mesdhetare (në të cilën përfshihet edhe shteti shqiptar) tërheq pjesën më të madhe të vizitorëve ndërkombëtarë, me 225 milionë vizitorë të huaj në 2015. Franca, Spanja dhe Italia tërheqin pjesën më të madhe të flukseve në Evropë, duke lënë mbrapa shtetet ballkanike, të cilat tërheqin vetëm 9% të vizitorëve të huaj që vijnë në kontinentin evropian

Në shkallë ballkanike, Greqia dhe Kroacia renditen si destinacionet më të pëlqyera, duke tërhequr përkatësisht 42% dhe 25% të vizitorëve të huaj në Ballkan. Megjithatë Shqipëria tërheq një numër relativisht modest të vizitorëve të huaj, frekuentimi i Shqipërisë nga shtetasit e huaj është dhjetëfishuar në 15 vitet e fundit. Në 2015, numri i vizitorëve të huaj ka prekur shifrën prej 4.13 milionë vizitorë, duke gjeneruar si sektor rreth 1.705 milionë dollarë.³² Duke qenë se Ballkani konsiderohet si një nga zonat në zhvillim në sektorin e turizmit, reflektohet qartë mundësia që Shqipëria të integrohet në dinamikat ndërkombëtare.

Në shkallë vendi, 93.22% e vizitorëve të huaj që vijnë në Shqipëri janë kryesisht nga shtetet e kontinentit evropian. Pjesa më e madhe e vizitorëve të huaj vjen nga vendet fqinje si Kosova, Maqedonia, Mali Zi, Greqia dhe Italia, të cilët përfaqësojnë 74% të hyrjeve në total.³³ Pra shtetet e rajonit shfaqin interesin më të lartë për të vizituar Shqipërinë.

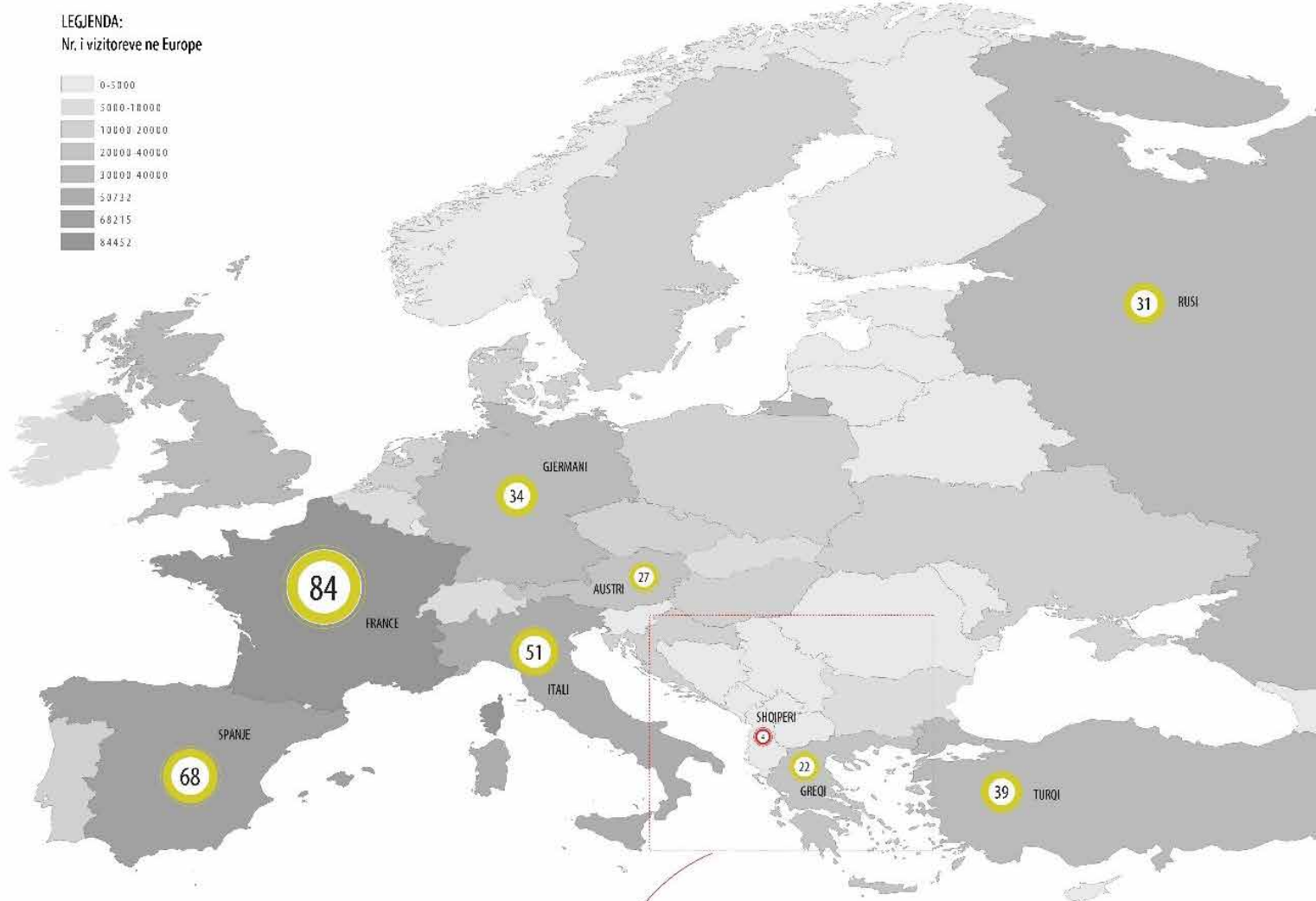
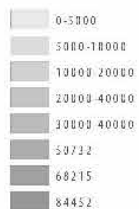
Transporti rrugor përfaqëson 85% të hyrjeve të vizitorëve huaj në Shqipëri, duke lënë pas transportin ajror dhe detar, me përkatësisht me 9% dhe 5%. Vlen të theksohet se Shqipëria përballlet me një hendek të madh në transportin ajror, i cili përfaqëson 54% të mënyrës së transportit më të përdorur nga vizitorët e huaj në botë.³⁴

³² Këshilli Botëror për Turizmin dhe Udhëtimet (WTTC)

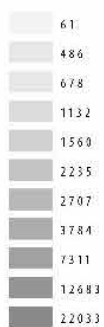
³³ INSTAT 2015

³⁴ INSTAT 2015

LEGJENDA:
Nr. i vizitoreve ne Europe

LEGJENDA:
Nr. i vizitoreve ne Ballkan

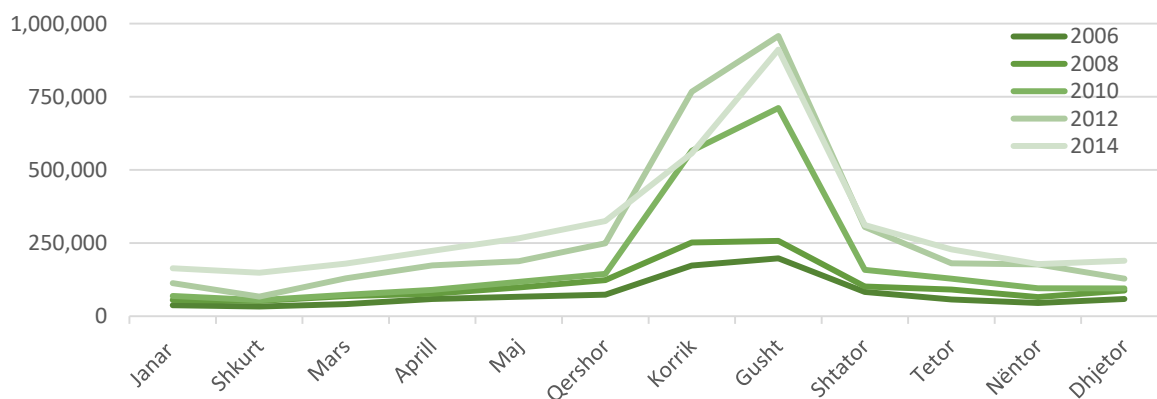
Fakti se 40% e vizitorëve të huaj vijnë në Shqipëri gjatë muajve korrik – gusht, tregon shkallën e lartë të sezonalitetit. Megjithëse numri i vizitorëve të huaj ka pasur një rritje të konsiderueshme ndër vite, vërehet se nuk ka zgjatje të sezonit turistik. Bazuar në të dhënat e INSTAT dhe në konkluzionet e draft “Strategjisë së zhvillimit të turizmit”, sezoni turistik në rang kombëtar është i shkurtër.

Për të vlerësuar sezonin turistik në tërësinë e tij, duhen përmendur edhe vizitorët vendas, të cilët përbëjnë një segment të rëndësishëm turistik. Megjithëse tendenca aktuale e vizitorëve vendas orientohet drejt vendeve të huaja, është pikërisht ky segment i cili mund të jetë iniciator në zgjatjen e sezonit turistik.

Nëse i referohemi të dhënave të Këshillit Botëror për Turizmin dhe Udhëtimin për Shqipërinë, sektori i turizmit ka një kontribut gjithnjë e më të lartë në PBB kombëtar. Për vitin 2013, sektori i turizmit ndikonte në mënyrë direkte vetëm në 4.8% të PBB, duke u rritur në 6% në vitin 2015. Në një shkallë më të gjerë, kontributi i përgjithshëm i sektorit të turizmit në PBB kombëtar, vlerësohet të ketë arritur nga 16.7% në 2013, në 21.1% në 2015. Parashikohet që në vitin 2022 turizmi të ketë kontribut direkt me 7% dhe kontribut indirekt me 24.2% në PBB kombëtar.³⁵

Kjo rritje e kontributit të sektorit të turizmit në ekonomi, shoqërohet edhe me një rritje të numrit të vendeve të punës. Në vitin 2013, sektori i turizmit punësonte në mënyrë direkte 41,000 punonjës, duke arritur në 51,000 vende pune në vitin 2015. Në mënyrë direkte dhe indirekte, sektori i turizmit nga 146,500 vende punë në 2013, u përfaqësua me 180,000 vende pune në 2015, ose rreth 15% të forcës punëtore aktive të Republikës së Shqipërisë. Numri i të punësuarve pritet të rritet ndjeshëm me zhvillimin e mëtejshëm të sektorit turistik.

Turizmi është një sektor me ndikim të gjerë në zhvillimin ekonomik falë një numri gjithnjë e më të lartë vizitorësh që gjenerojnë gjithnjë e më shumë të ardhura. Megjithëse Shqipëria gëzon një pozitë gjeografike të përshtatshme për të tërhequr flukset turistike botërore, roli i turizmit mbetet ende modest dhe i përqendruar në turizmin bregdetar. Përmirësimi i sistemit të transportit në rang ndërkombëtar, shfaqet si një nevojë në zgjerimin e numrit të turistëve të huaj në vend dhe zgjatjes së sezonit turistik. Pra, zhvillimi i sektorit turistik, i cili ka ndikim të lartë në prodhim dhe punësim, përbën një potencial konkret në zhvillimin e ardhshëm ekonomik të vendit.

Grafiku 2. Sezonaliteti turistik

³⁵ Draft “Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022”

3.7.4 Konkurrentët kryesorë të Alpeve Shqiptare në Ballkan

Alpet Shqiptare duhet t'i bëjnë ballë një konkurrence të lartë ndërkombëtare jo vetëm evropiane por dhe rajonale. Nëse fokusohemi në zonën e gadishullit të Ballkanit, evidentohen rreth 16 zona kryesore me karakteristika të ngjashme që janë konkurrente direkte dhe indirekte të Alpeve Shqiptare.

Mali i Zi

- Bjelasica dhe Komov
- Durmitor dhe Tara Gorge

Kosova

- Lugina e Rugovës

Maqedonia

- Parku Kombëtar i maleve të Sharrit
- Parku Kombëtar i Mavrovës
- Mali Pelister

Greqia

- Majat e Pindus
- Mali i Olimp
- Malet Pighadia

Bosnje Hercegovina

- Jahorina

Serbia

- Parku Kombëtar i malit Tara
- Zlatibor
- Kopaonik

Bullgaria

- Malet e Prinit dhe Rilla
- Malet Rhodope
- Parku Kombëtar i Ballkanit Qendror

Karakteristikat kryesore të konkurrentëve të sipërpërmendur, janë:

- Rrjete të mira shtigjesh (të sinjalizuara, me elemente sigurie etj.);
- Tabela informuese (tabelat e informacionit, shtigjet e shënuara);
- Vende pushimi, pika vërtetimi, zona pikniku përgjatë itinerareve / shtigjeve;
- Strehime alpine në zonat malore për të siguruar strehim, akomodim dhe ushqim për alpinistët;
- Ofertë e larmishme e aktiviteteve të kohës së lirë në mal (biçikleta në mal, kalërim, speleologji, kayaking, rafting, paragliding, ski

sportive, shëtitje me ski, vëzhgim kafshësh të egra etj.);

- Sistemi i akomodimit turistik ofron një atmosferë autentike të kulturës dhe stilit të jetesës lokale;
- Një gastronomi e pasur e cila bazohet në specialitete rajonale dhe produkte të fermerëve lokalë,
- Prania e organizatave, shoqatave dhe strukturave në mbështetje të turizmit, të cilat kanë për qëllim zhvillimin e ofertës turistike (aktivitete dhe atraksione të reja), zhvillimin dhe mirëmbajtjen e shtigjeve, organizimin e guidave malore dhe shërbimeve të kërkim-shpëtimit, promovimin dhe marketingun e rajonit (harta, broshura, internet, panairë të turizmit, ndjekjen e medias, etj.), bashkërendimin e aktorëve të ndryshëm të industrisë së turizmit (shoqata e alpinizmit, bizneset e akomodimit, fermerët lokalë, administrata lokale dhe rajonale, menaxhimi i Parkut Kombëtar, operatorët e aktiviteteve të tjera turistike etj.).

Për një vlerësim të konkurrencës dhe të pozicionimit të Alpeve Shqiptare në tregun e turizmit në rajon, do të përqendrohemi në një vlerësim të konkurrencës direkte rajonale, e cila shfaq ngjashmëri të mëdha me ofertën dhe potencialin turistik të Alpeve Shqiptare. Në këtë rast vlen të përmendim pozicionimin e zonës Bjelasica – Komovi – Prokletije në Malin e Zi, luginën e Rugovës në Kosovë dhe zonën e malit të Sharrit e Parkut Kombëtar Mavrovë në Maqedoni.

3.7.4.1 Pozicioni konkurrues i Bjelasica - Komovi - Prokletije (Mal i Zi)

Mali i Zi ka zona të cilat përbëjnë një konkurrencë të drejtpërdrejtë me Alpet Shqiptare, si për shembull zona e Bjelasicës, Komovit dhe Parkut Kombëtar Prokletije (në kufi me zonën e Alpeve Shqiptare).

Karakteristika të përgjithshme të Bjelasica - Komovi – Prokletije

Zona e Bjelasicës, duke përfshirë dhe Parkun Kombëtar të Biogradska Gorës, ndodhet në zemër të maleve Bjelasica, të cilat mbulojnë një sipërfaqe prej 5650 ha. Vargmali i Bjelasicës është një nga krahinat më të bukura të Malit të Zi, në të cilin evidentohen 10 maja malesh mbi 2000 m, me kreshta malore me forma të buta, të skalitura nga akullnajt e vjetra, të mbuluara me livadhe malore dhe të pasura me liqene akullnajore dhe pyje.

Për më tepër, Parku Kombëtar i Biogradska Gorës është i mirënjohur për pyllin e virgjër dhe shekullor, të vendosur në pjesën qendrore të saj dhe të shpallur Rezervë Biosfere e UNESCO-s. Ky park dallon për një bukuri të jashtëzakonshme të natyrës dhe të peizazhit (liqene, kanione, pemë, bimë etj.).

Bjelasica dhe Komovi gëzojnë një pasuri të madhe natyrore, ku peizazhet e natyrës dhe ato rurale janë të larmishme dhe ndryshojnë nga një zonë në tjetrën.

Zona e Bjelasicës karakterizohet nga:

- pyjet e virgjër dhe shekullorë, pjesë e UNESCO-s;
- shpatet malore dhe maja me lartësi mbi 2000 m;
- liqenet akullnajore, pesë prej tyre me një lartësi prej 1820 m dhe një liqen lehtësisht i arritshëm në hyrje të parkut (liqeni Biogradsko);
- flora dhe fauna e pasur.

Krahas zonës së Bjelasicës, malet e Komovit përbejnë një nga zonat malore më mbresëlënëse dhe madhështore të Malit të Zi dhe Alpeve Dinarike. Kjo zonë është e mbuluar nga të gjitha anët nga rrafshnaltat të mëdha me lartësi mesatare prej 1900 m, ku shënohen dhe tre majat më të larta me një lartësi prej afro 2500 m. Malet e Komovit kanë një karakter të thyer malor si dhe florë dhe faunë të pasur.

Malet e Komovit dhe Parku Kombëtar Prokletije ndodhen në pjesën jugore të Malit të Zi dhe janë vazhdimësi e Alpeve shqiptare. Parku Kombëtar Prokletije mbulon një sipërfaqe prej 16.630 ha, me maja të larta, gryka, shpate të pjerrëta, lugina, liqene malore, burime dhe pasuri të tjera natyrore. Tipari dominues i parkut Prokletije është pasuria dhe diversiteti i florës dhe faunës (1700 lloje bimësh, 161 specie të regjistruara zogjsh dhe një numër i lartë gjitarësh të vegjël).

Traditat dhe kultura e zonës Bjelasica - Komovi - Prokletije

Zona e Parkut Kombëtar Biogradska Gora – Bjelasica, malet e Komovit dhe Parkut Kombëtar të Prokletijes, kanë një të kaluar të pasur kulturore dhe historike, duke filluar nga parahistoria deri në ditët e sotme. Kjo dëshmohet me ngjashmërinë e qytetërimeve dhe kulturave të ndryshme, siç vërtetohet dhe nga kalatë, kishat, xhamitë, varrezat, kullat, mullinjtë, vendbanimet e hershme etj.

Krahas monumenteve kulturore dhe arkitekturës tradicionale të larmishme, këto zona gëzojnë një pasuri etnografike e cila përfaqësohet nga popullsia multietnike (si boshnjakë, shqiptarë dhe malazezë). Shumëllojshmëria e kostumeve popullore, muzikës, folklorit, zakoneve dhe produkteve artizanale lokale, përbëjnë një ofertë shumë interesante për turistët që frekuentojnë këto zona.

Oferta e akomodimit turistik

Sistemi i akomodimit që ofrohet në zonën Bjelasica- Komovi – Prokletije shfaq tipologji të ndryshme, ku vërehen struktura hoteliere, shtëpi private, akomodim pranë popullsisë lokale, kabina druri etj. Vlen të përmendim se akomodimi i ofruar në këtë zonë shtrihet dhe në parqet kombëtare.

Në disa fshatra në rrafshnaltën Štavna në hyrje të Komovit, janë zhvilluar struktura akomodimi ekologjike, që ofrojnë shërbimet bazë për alpinistët dhe ekskursionistët.

Një shembull objekti banimi në zonë është “Eko Katun Stavna”, një kompleks ekologjik shtëpish me kapacitet strehimi prej 50 shtretërish të shpërndarë në 10 shtëpi, ku çdo shtëpi ka një dhomë, banjë, sobë druri dhe tarracë në katin e fundit. Në këtë kompleks ofrohen produktet natyrore të kultivuara të zonës, biçikleta me qira, pajisje kampingu, shëtitje me kuaj, aktivitete artizanale dhe evente festive. Ky shembull tregon qartë orientimin e disa zonave drejt një turizmi të qëndrueshëm.

Kapaciteti total i akomodimit në rajonin Bjelasica – Komovi – Prokletije është rreth 4000 shtretër.

Oferta e shërbimeve turistike

Zona e Bjelasicës, maleve Komovi dhe Prokletije ka një rrjet të konsiderueshëm infrastrukturash të dedikuara për vizitorët dhe turizmin si: shtigje të sinjalizuara për hiking dhe biçikleta, zona kampingu, zona të dedikuara për alpinizëm, vende hedhjeje me paragliding, pika dhe kulla vrojtimi, itinerare ekskursioni me guida lokale, mundësi për rafting etj.

Vlen të përmendet itinerari turistik CT1 në Zonën e Bjelasicës dhe Komovit që përshkon malet Komovi, Bjelasica, Sinjajevina dhe Durmitor, duke lidhur në këtë mënyrë dy parqet kombëtare, Biogradska Gora dhe Durmitor. Përgjatë këtij itinerari vizitorët kalojnë nëpër peizazhe të ndryshme si liqene, lumenj dhe lugina, si dhe në majat më të larta të maleve të Malit të Zi, me një gjatësi rreth

120 km. Për më tepër, këto zona ofrojnë itinera-re kombëtare të biçikletave malore, të cilat janë të sinjalizuara sipas standardeve dhe të gjeoreferencuara për vizitorët.

Shtigjet e këmbësorëve, biçikletave dhe itineraret turistike kalojnë përgjatë disa nga peizazheve më të bukura në vend, duke përfshirë parqet kombëtare Biogradska Gora dhe Prokletije, malet Bjelasica e Komovi, liqene, pyje të thella, livadhe shumëngjyrëshe malore dhe lumenj të pastër malorë.

Krahas aktiviteteve turistike verore, këto zona ofrojnë dhe aktivitete dimërore, falë impianteve të mëdha me standarde bashkëkohore për ski, si:

- Resorti i skive në Kolasin (16,5 km me shpate dhe shtigje për ski)
- Qendrat e skive në Berane-Lokve
- Qendra e vogël e skive për fëmijët në zonën Petnjik -Beran

Në zonën Bjelasica - Komovi – Prokletije ofrohen specialitete të ndryshme gastronomike bazuar në traditën, prodhimet dhe produktet lokale.

Agjencitë kryesore të udhëtimit që operojnë në këtë rajon janë: <http://www.3etravel.at/>, <http://www.explorer.co.me>, <http://www.eco-tours.co.me>.

Në zonën Bjelasica - Komovi - Prokletije operojnë shoqata ose klube sportive që ofrojnë udhëzime dhe eksperiencat e tyre për turistët që vijnë në rajon, si: Kajak Club Plavsko Jezero, Shoqëria Sportive e Peshkimit Plavsko Jezero, Shoqata e Skive Alpine Kofiljaca; Shoqata e Skive Malore Karanfil, Shoqata e Alpinizmit, Shoqata e Gjuetisë Rocks Plav, Shoqata e Gjuetisë Sportive etj.

Megjithëse këto zona shfaqin një zhvillim të industrisë së turizmit malor, ende ka mangësi në ofertën dhe orientimin turistik të turistëve në territor, si për shembull:

- Mungesa e një sinjalizimi të plotë për orientimin e turizmit në territor (mungesë tabelash informuese dhe orientuese);
- Mungesa e ndërlidhjes të infrastrukturave turistike;
- Mungesa larmishmërisë së atraksioneve;
- Mungesa e aktiviteteve turistike të ofruara gjatë motit të keq apo mbrëmjeve;
- Mungesa e ofertës së kohës së lirë për familjet me fëmijë;
- Mungesa e strukturave që i përgjigjen turizmit të shëndetit (SPA, sauna, masazh, banjë me avull, etj.).

Aksesi në zonë

Parku kombëtar Biogradska Gora - Malet e Bjelasicës - Rajoni i Komovit dhe Parku Kombëtar Prokletije, vuajnë përgjithësisht nga një cilësi e dobët e rrugëve, megjithëse rrjeti rrugor mundëson ndërlidhjen me Kroacinë, Serbinë, Bosnjë-Hercegovinën dhe Kosovën.

Aeroporti ndërkombëtar i Podgoricës luan një rol të rëndësishëm në aksesin e këtyre zonave, duke lidhur Malin e Zi me aeroportet kryesore evropiane përfshirë edhe linjat ajrore me kosto të ulët. Distanca nga aeroporti i Podgoricës në Parkun Kombëtar të Biogradska Gorës është 102 km / 1 orë dhe 53 minuta. Distanca nga aeroporti i Podgoricës me Parkun Kombëtar të Prokletijes (Gusinje) është 158 km / 3h 9min.

Flukset turistike

Nuk ka informacione zyrtare mbi numrin e turistëve që frekuentojnë zonën e Bjelasicës - Komovi - Prokletije, por vlerësohet se në Parkun Kombëtar Prokletije qarkullojnë rreth 2000 turistë në vit, ndërsa në Parkun Kombëtar Biogradska Gora rreth 33.000 turistë në vit.

Marketingu dhe promovimi aktual i zonës

Promovimi i Parkut Kombëtar Biogradska Gora, maleve të Bjelasicës, maleve të Komovit dhe Parkut Kombëtar të Prokletijes, bazohet kryesisht në faqet e internetit të parqeve kombëtare, faqet e administruara nga pushteti lokal, dhe në faqet dhe blog private. Megjithëse promovimi mbetet ende modest, në platformat online mund të gjendet një numër i lartë broshurash promovuese në gjuhën angleze, si edhe harta të shtigjeve për hiking dhe biking etj. Janë agjencitë rajonale të Bjelasica, Komovi dhe Prokletije të cilat organizojnë dhe menaxhojnë turizmin në zonë.

Vlerësimi i vizitorëve

Në TripAdvisor,³⁶ vargmali i Bjelasicës dhe Komovit vlerësohet si “i shkëlqyer” me 5 pikë nga 5. Nga vlerësimet e vizitorëve mund të arrijmë në përfundimin se kjo zonë është tërheqëse për ecje, trekking dhe alpinizëm, me një segment vizitorësh të orientuar drejt aventurës, natyrës dhe stilit të jetesës tradicionale.

³⁶ TripAdvisor, është një kompani amerikane ku ofrohen përshtypjet e vizitorëve për të gjitha elementet e industrisë së turizmit, shërbimin, akomodimin, përmbajtje të tjera që lidhen me udhëtimet, etj.

Kjo kompani përfshin gjithashtu forume interaktive për udhëtarët.

3.7.4.2 Pozicioni konkurrues i luginës së Rugovës në Kosovë

Karakteristikat e përgjithshme

Lugina e Rugovës është shpallur si monument i mbrojtur i natyrës, i cili ndodhet në Parkun Kombëtar të Bjeshkëve të Nemuna, park që mbulon rreth 62.488 ha. Kjo luginë konsiderohet si një destinacion i largët dhe i egër malor, i pozicionuar në rajonin e Dukagjinit në Kosovën veriperëndimore. Lugina e Rugovës përfaqëson një nga zonat më të bukura dhe më të frekuentuara të turizmit malor dhe natyror në Kosovë. Zona është e pasur me pyje halorë piktoreskë, kullota malore, gjeodiversitet dhe karakteristika të rralla hidrologjike, me liqene dhe ujëvara që dhurojnë peizazhe tërheqëse.

Lumi i Lumbardhit, i cili përshkon luginën e Rugovës përgjatë 12 km, krijon grykën e Rugovës të njohur për thellësinë e saj prej 1000 m, e cila klasifikohet si një nga kanionet më të thella në Evropë.

Disa nga monumentet më mbresëlënëse natyrore në luginën e Rugovës janë: gryka e Rugovës, burimi i Drinit të Bardhë, ujëvara Mirusha, shpella e Radavcit, shpella në Gorën, shpella e Zatriqit, vaska e burimit Istog etj. Për më tepër, lugina e Rugovës është e pasur me liqene, ujëvara dhe shpella të cilat e bëjnë një nga zonat më tërheqëse në vend.

Traditat kulturore

Lugina Rugovës ka tradita shumë të pasura kulturore, me veshje unike, zakone, zejтари, produkte të ndryshme të artizanatit, shtëpi tradicionale, valle dhe këngë që pasqyrojnë traditën e pasur lokale. Mikpritja konsiderohet si një nga pikat më të forta të kësaj zone. Afërsia me qytetin e Pejës, mundëson dhe promovimin kulturor të të gjithë zonës, falë atraksioneve të trashëgimisë që ofrohen në këtë qytet. Kultura e larmishme pasqyron traditën dhe historinë e vendit, ku një nga elementet është dhe gastronomia me një përzierje specialitetesh ballkanike me ato orientale, të trashëguara nga periudha e pushtimit otoman.

Sistemi i akomodimit

Sistemi i akomodimit turistik mbetet ende modest, megjithëse vërehet një shumëllojshmëri e tipologjisë së strukturave akomoduese duke filluar nga resorte, hotele, shtëpi banimi dhe akomodim pranë banorëve të zonës. Afërsia me qytetin

e Pejës, e bën zonën e Rugovës një destinacion shumë të preferuar gjatë fundjavave.

Oferta e shërbimeve turistike.

Aktivitetet turistike kryesore të ofruara në zonë, janë:

- Alpinizëm
- Via ferrata
- Hiking / trekking
- Çiklizëm malor
- Paragliding
- Speleologji
- Gjueti dhe peshkim
- Rafting / kajak
- Sporte dimërore si ecje me raketa dhe ski

Shtigjet për këmbësorë dhe për biçikleta në zonën e Rugovës kanë përgjithësisht një sinjalizim të mirë. Shtegu “Majat e Ballkanit” është një nga shtigjet më të rëndësishme të zonës, i cili kalon përmes Bjeshkëve të Nemuna në Kosovë, Alpeve shqiptare dhe Parkut Kombëtar Prokletije në Malin e Zi. Zonat e identifikuar dhe të kategorizuara të alpinizmit dhe via ferrata e Rugovës që ndodhet në hyrje të luginës dhe pranë qytetit të Pejës, përbëjnë një nga potencialet më të mëdha të luginës të Rugovës. Shpella që ndodhen në këtë zonë janë elemente të forta territoriale të cilat mundësojnë vizitat speleologjike. Lugina e Rugovës ka dhe një pistë të vogël për ski në fshatin Bogë (Boga Ski Resort, vendbanim i vogël me rëndësi lokale të pajisur me teleferik).

Në zonën e Rugovës ka një numër të madh shoqatash / klubesh lidhur me aktivitet turistike të zonës, ku vlen të përmenden: shoqata për alpinizëm “Gjeravica”, shoqata për alpinizëm “Marjashi”, shoqata alpine dhe për ngjitje “Merimangat / Spiders”, shoqata speleologjike “Aragoni”, shoqata rekreative e çiklizmit “Biçiklistat pa kufi”, klubi i çiklizmit “Peja”, shoqata e skive “Pro Ski”, paragliding në aeroportin e Pejës. Zyra turistike e komunës së Pejës është përgjegjëse për çështjet e turizmit në zonë e në luginën e Rugovës.

Aksesi në zonë

Lugina e Rugovës ka një rrjet të mirë rrugor falë afërsisë me qytetin Pejës, të Prishtinës por edhe me Serbinë dhe Shqipërinë. Distanca nga aeroporti i Prishtinës në qytetin e Pejës është vetëm 72 km / 1h e 21min. Aeroporti i Prishtinës ofron një ndërlihdje të mirë me aeroportet evropiane dhe bashkëpunon me një numër të lartë kompanish *low cost* dhe *charter*.

Flukset turistike

Lugina e Rugovës vlerësohet të ketë një frekuentim vjetor prej rreth 20.000 turistësh. Një nga karakteristikat e frekuentimit turistik të zonës janë vizitat turistike kryesisht gjatë fundjavave.

Marketingu aktual

Promovimi luginës mbetet ende modest dhe bazohet kryesisht në faqet e internetit. Faqja kryesore është ajo e Zyrës së Informacionit Turistik të Pejës (<http://www.pejatourism.org/en/>), ku lugina e Rugovës ka një seksion të dedikuar. Kjo faqe interneti ofron informacion të detajuar turistik në gjuhët angleze, gjermane, serbe dhe shqipe. Në këtë faqe ofrohen broshura elektronike, kalendari i aktiviteteve, harta dhe informacione të ndryshme të shkarkueshme, të cilat udhëzojnë dhe informojnë turistët që dëshirojnë të vizitojnë zonën. Për më tepër, ka dhe blogje të udhëtarëve që shkruajnë për luginën e Rugovës, si p.sh. <http://floatingmyboat.com/kosovo-travel-guide-6-places-you-should-visit/>, etj.

Vlerësimi i vizitorëve

Lugina e Rugovës vlerësohet maksimalisht nga vizitorët, me notën 5/5, në faqen e mirënjohur Tripadvisor. Nga vlerësimet e vizitorëve, del në pah se kjo zonë ka një potencial të lartë për alpinizëm, dhe *hiking*, me një segment vizitorësh të orientuar drejt aventurës, natyrës dhe aktiviteteve sportive.

3.7.4.3 Pozicioni konkurrues i maleve të Sharrit dhe Parkut Kombëtar të Mavrovës

Karakteristikat e përgjithshme

Masivi i malit të Sharrit shtrihet përgjatë 80 km, me një sipërfaqe të përgjithshme prej rreth 1600 km², duke e bërë atë një nga masivet më të mëdha në Ballkan. Ky masiv shtrihet në dy shtete, Kosovë dhe Maqedoni, dhe një pjesë e vogël në Shqipëri (56,25% në Republikën e Maqedonisë, 43,12% në Kosovë dhe 0,63% në Shqipëri). Në Kosovë, Parku Kombëtar i Sharrit shtrihet mes kufirit me Maqedoninë dhe Shqipërinë, ku vërehen 20 maja më të larta se 2500 m. Malet mbulojnë 48% të sipërfaqes, dhe 49% e këtij parku mbulohet nga kullotat, 1,6% nga livadhet dhe 1,4% nga kanionet. Peizazhi natyror karakterizohet nga pyjet dhe kullotat, malet e larta, luginat, burimet, lumenjtë, ujëvarat, liqenet akullnajore etj.

Në Maqedoni, malet e Sharrit fillojnë nga lumi Lepenec dhe mali i Ljubotenit (2499 m), duke përfunduar me majën e Moravës (2147 m) dhe liqenin e Mavrovës. Parku Kombëtar i Mavrovës përfshin pjesë të maleve Sharrit, Planinën, Korabin dhe Bistrën, me 52 maja më të larta se 2000 m. Pika më e lartë, që është dhe pika më e lartë brenda parkut kombëtar dhe Republikës së Maqedonisë, është Golem Korabi me një lartësi prej 2764 m. Malet e Parkut Kombëtar të Mavrovës ofrojnë peizazhe madhështore. Masivi karakterizohet nga një florë dhe faunë e larmishme. Sipërfaqja prej rreth 45.000 ha me kullota malore, pyje halore, pyje ahu dhe gështenje nën kuotën 1700 m (të cilat zënë një sipërfaqe prej 10.000 ha), i japin kësaj zone një karakter të veçantë.

Masivi i Sharrit shtrihet në Parkun Kombëtar të Mavrovës, park me një sipërfaqe prej 730 km². Parku Kombëtar i Mavrovës është i famshëm për florën dhe faunën jashtëzakonisht të pasur, ku identifikohen rreth 300 lloje zogjsh, 45 lloje vertebrorësh dhe 1200 lloje bimësh. Elementet me të rëndësishme të zonës janë: "Sytë e Sharrit" (liqenet akullnajore prej të cilave 25 janë të përhershme, 14 janë të rastësishme dhe 150 janë pellgje), burimet e shumta ujore (mbi 200 burime të ujit të pastër), etj. Vlen të përmendim këtu liqenin e Mavrovës, i cili është një nga elementet më të rëndësishme të territorit, jo vetëm për shkak të peizazhit, por edhe për potencialin e shfrytëzimit të tij (not dhe shëtitje me varkë në muajt e verës). Pranë këtij liqeni ndodhet dhe një qendër skish, e cila i ka dhënë Parkut Kombëtar të Mavrovës

shumë popullaritet. Një pikë tjetër e fortë e këtij liqeni është kisha gjysmë e zhytur në mes të liqenit.

Shtrirja e masivit të Sharrit në Shqipëri identifikohet me malin e Korabit, i cili shfaq një karakter të thyer në pjesën veriore dhe një karakter më të butë në pjesën lindore. Maja më e lartë e vargmalit të Korabit është Golem Korabi (2764 m), e cila është maja më e lartë e Shqipërisë dhe një nga më të lartat në Ballkan. Parku Natyror Korab - Koritnik shtrihet në një sipërfaqe prej 55.550 ha në rajonin e Kukësit dhe Dibrës. Parku është i pasur me burime ujore, duke përfshirë lumenj, përrenj, liqene natyrore, dhe mbart një faunë dhe florë nga më të larmishmet në Ballkan.

Vargmali i Sharrit dhe parqet kombëtare shfaqin një larmishmëri të madhe të peizazheve malore, me gryka të thella, formacione shkëmbore, livadhe e kullota, pyje, liqene akullnajore (ku 25 prej tyre janë në lartësinë mbi 1900 m), të cilat dallohen nga bukuria dhe madhësia e tyre, duke i dhënë vlerë të shtuar cilësisë së peizazhit. Klima kontinentale dhe ndikimet malore mundësojnë deri në 280 ditë dëborë në pjesët më të larta, duke përbërë një eksperiencë të shkëlqyer për vizitorët e zonës dhe duke mundësuar potencialin e zhvillimit të sporteve dimërore.

Traditat kulturore

Historikisht zona maleve të Sharrit dhe Parkut Kombëtar të Mavrovës ka luajtur rolin e një udhëkryqi kulturor. Kjo zonë ka shërbyer si një ndërlidhje mes kulturave latine dhe greke si dhe midis perandrive Romake dhe Bizantine. Brenda kësaj zone ekzistojnë 7 grupe të ndryshme etnike: shqiptarë, maqedonas, serbë, boshnjakë, turq, goranë dhe romë, duke e bërë atë një nga zonat më multietnike në Ballkan. Për shkak të bashkëjetesës së etnive, kulturave, besimeve dhe traditave të ndryshme, ky rajon merr një karakter unik me veshjet, ndërtesat, kuzhinën, evenimentet, gjuhën dhe stilin tradicional të jetesës.

Rajoni është i mirënjohur për artizanatin (zejtari, punimi i lëkurës etj.). Nga ana tjetër, diversiteti kulturor dhe etnik mundëson ofrimin e një gastronomie të larmishme, ku përzihen ndikimet e kuzhinës turke, shqiptare, maqedonase, serbe dhe greke. Rajoni i Sharrit në përgjithësi është i njohur tradicionalisht për produktet e qumështit dhe nënproduktet e tij.

Oferta e shërbimeve turistike

Malet e Sharrit ofrojnë shumë mundësi për aktivitete të ndryshme në natyrë, si ngjitje në mal, hiking, alpinizëm, ski, shëtitje më kalë, çiklizëm, paragliding, gjueti dhe peshkim, vërtim i faunës etj. Në zonën e maleve të Sharrit dhe Parkut Kombëtar të Mavrovës ka një numër të lartë shtigjesh për këmbësorë dhe për çiklizëm malor, por këto shtigje ende nuk janë të sinjalizuara plotësisht. Vetëm shtigjet e Parkut Kombëtar të Mavrovës janë pajisur me sinjalistikë dhe tabela informuese në orientimin e turistëve.

Majat e maleve të Sharrit përbëjnë atraksionet kryesore turistike, ku mund të përmendim:

- Maja e Liqenit (2580 m) – ku mund të shijohet një pamje madhështore të Piribegut, liqenit të mrekullueshëm Jazhichko Ezero dhe majës së Chaushica.
- Maja e Piribegut (2530 m) - që përfiton dhe nga teleferiku i qendrës të skive të Brezovicës.
- Maja e Livadicës (2514 m.) - ku mund të përftohet nga një pamje e mrekullueshme e liqenit Livadichko dhe qendrës së skive së Brezovicës.
- Maja e Ljubotenit (2499 m) - është një nga pamjet më tërheqëse të malit të Sharrit, ku mund të shihen liqeni Livadichko, lugina e Pollogut dhe vazhdimi masivitet të Kosovës.
- Zona e Dragashit në pjesën juglindore të territorit të Kosovës ofron mundësi për shtigje ecjeje dhe çiklizëm malor, por është ende e pazhvilluar plotësisht.
- Falë klimës dhe morfologjisë së favorshme, kanë pasur zhvillim pistat dhe qendrat e skive. Në këtë zonë gjenden qendrat e mëposhtme të skive:
 - Qendra e Brezovicës ofron rreth 16 km shpatë mali me një gjatësi mesatare prej 3 km, të cilat kanë dhe sisteme teleferike. Zona ofron struktura hoteliere në Brezovicë, si dhe shtëpi private me qira. Administrimi i dobët i strukturave nuk është i kënaqshëm, por masterplani i zhvillimit të zonës (financuar nga Bashkimi Evropian) shfaq një potencial të lartë të zhvillimit të ardhshëm të zonës.
 - Popova Shapka është një nga qendrat më të vjetra dhe më të mëdha të skive në Maqedoni. E vendosur në shpatet e malit të Sharrit, qendra mbulon një sipërfaqe prej rreth 35 km² dhe është një nga qendrat më të vizituara të skive në Maqedoni. Qendra

ka një teleferik me kapacitet të lartë (8000 skiatorë në orë). Ajo pritet të zgjerohet duke përfshirë pista të tjera skish dhe teleferikë, si dhe investime në sistemin e akomodimit për të pritur një numër gjithnjë e më të lartë turistësh.

Oferta akomoduese

Qendra e skive në Brezovicë ka një kapacitet prej 1112 shtetërisht të regjistruar, si dhe rreth 500 shtëpi pushimi të ndërtuara në mënyrë të paligjshme, të cilat rrisin në mënyrë të konsiderueshme kapacitetin akomodues të zonës. Ndërkohë, në zonën e Parkut Kombëtar të Mavrovës ka rreth 12 hotele dhe një numër të lartë apartamentesh që jepen me qira (ku 5 hotele janë të vendosura në qendrën e skive). Së fundi, në qendrën e skive Popova Shapka ka disa hotele, shtëpi banimi, strehime dhe kasolle malore.

Aksesi në zonë

Rajoni i malit të Sharrit ka lidhje me të tre shtetet: Shqipërinë, Maqedoninë dhe Kosovën. Parku Kombëtar i Sharrit është 70 km larg Prishtinës dhe ndërlidhet mirë me rrugët kryesore të Shqipërisë, Maqedonisë dhe Serbisë. Nga ana maqedonase, infrastruktura rrugore ofron një lidhje të mirë me qytetet kufitare. Gjithashtu, autostradat dhe rrugët rajonale lidhin rajonin e Sharrit me aeroportet përkatëse të të tre vendeve, (rreth 1 orë nga qyteti i Shkupit, 3 orë nga qyteti i Tiranës dhe 3 orë e 45 minuta nga Prishtina).

Marketingu

Promovimi i maleve të Sharrit bëhet kryesisht përmes faqeve të internetit të qendrës së skive të Brezovicës (Brezovica: <http://www.brezovica-ski.com/en> dhe Popova Shapka: <http://skimacedonia.mk/en/ski-center/popova-sapka/>). Maqedonia shfaq promovimin më të mirë të zonës, ku malet e Sharrit promovohen përmes portaleve dhe faqeve zyrtare, si: Portali Kombëtar i Turizmit në Maqedoni; <http://www.exploringmacedonia.com>; Agjencia për Promovimin dhe Mbështetjen e Turizmit; <http://tourismmacedonia.gov.mk/en/>; Parku Kombëtar i Mavrovës; <http://www.npmavrovo.org.mk>. Gjithsesi, vlen të theksohet se ka një mungesë të marketingut dhe orientimit të turistëve në territor.

3.7.5 Pozicionimi i Alpeve Shqiptare dhe konkurrenca rajonale.

Karakteristikat e Përgjithshme të Alpeve Shqiptare
Jo të gjithë rajonet turistike ekzistuese mund t'i mbijetojnë konkurrencës ndërkombëtare dhe rajonale. Në këtë kontekst mund të analizohen mundësitë e zhvillimit të turizmit malor në Alpet Shqiptare. Kështu, zona e Alpeve Shqiptare përfaqëson një ambient tipik alpin, me reliev të lartë, të ashpër e mjaft të copëtuar, me një klimë tipike malore ku mbizotëron stina e dimrit, e ftohtë dhe me reshje të bollshme bore, me hidrografi të pasur dhe lloje të shumta drurësh e kullotash alpine. Format e relievit, klima dhe morfologjia përbëjnë një premisë për zhvillimin e mundshëm turistik rajonal, duke pasur parasysh pozicionin gjeografik të luginave dhe mundësitë e lidhjes mes tyre.

I gjithë rajoni i Alpeve Shqiptare përfshin 11 luginë dhe komplekse mikro-gjeografike si më poshtë:

- Lugina e lumit të Vermoshit, Lëpusha dhe vargjet malore të Marulë - Maja e Bojës;
- Lugina e lumit të Cemit dhe vargjet malore Dubinë – Golish –Berizhdol;
- Bjeshkët e Nemuna dhe Maja e Bridashit;
- Lugina e sipërme e Përroit të Thatë;
- Lugina e lumit të Shalës në Theth;
- Lugina e lumit të Currajt të Epërm;
- Basenet e Nikaj-Mërturit dhe malet përreth;
- Lugina e lumit të Valbonës dhe malet mes luginës së Valbonës dhe luginës së Gashit;
- Blloqet e Jezercës dhe Kollatës;
- Lugina e lumit të Gashit;
- Vargjet malore mes luginës së Gashit dhe luginës së Tropojës.

Alpet Shqiptare dallohen për kontraste të forta të relievit, ku ndryshimi i madh ndërmjet luginave dhe kreshtave alpine arrin deri në 2000 m. Pothuajse të gjitha vargjet malore, luginat dhe lumenjtë fillojnë nga qendra e Alpeve (aksi vertikal i territorit të Shqipërisë), duke zbritur gradualisht deri në basenet përreth. Disa vargje malore janë formuar si blloqe, si p.sh. Blloku i Jezercës, Kollatës, Bjeshkët e Nemuna, Kunora dhe Loha, Maja e Hekurave, etj. Luginat e thella alpine janë të kufizuara nga skarpitetet e kreshtave përreth, ndërsa luginat të tjera janë të shtrira dhe të ngushta duke formuar gryka e kanione.

Zona e Alpeve Shqiptare është ndër zonat më të pasura me burime ujore, kjo për shkak të modulit

të reshjeve (alpet përbëjnë zonën me më shumë reshje në Shqipëri). Si pasojë e lartësisë së konsiderueshme mbi nivelin e detit dhe erërat e forta, Alpet paraqiten si një zonë mjaft e lagësht, me nivel të lartë të sasisë mesatare vjetore të reshjeve që arrijnë 2000-3500 mm/vit. Kjo sasi lagështire, së bashku me kushtet e përshtatshme gjeologjike e orografike, ka përcaktuar dhe pasurinë ujore të rajonit.

Formacionet gjeologjike të Alpeve, në ndërveprim me faktorët natyrorë dhe ata erozivë, kanë krijuar gryka e luginat të veçanta duke i dhënë zonës peizazhe nga më unikat në vend. Rajoni i Alpeve përbëhet kryesisht nga gëlqeroret, por atje gjenden edhe depozitime terrigjene dhe magmatike. Me këtë ndërtim gjeologjik lidhen pasuritë minerare si: minerali i kromit, bakrit, boksitet dhe kuarcitet, etj.

Në kuadrin e burimeve natyrore të Alpeve mund të shtojmë dhe pasurinë bimore, pyjet e faunën, si elemente të domosdoshme plotësues të një ambienti turistik alpin. Kjo sipërfaqe malore dallohet sidomos për pyje me ah e pisha, shkurre si dhe kullota alpine.

Bujqësia dhe blegtoria në këto rajone janë burimet kryesore të ardhurave dhe aktivitetit ekonomik të zonës. Tregtia është e zhvilluar sidomos në drejtim të shitjes së prodhimeve blegtorale, artizanale dhe punishteve të përpunimit të drurit.

Tipari më karakteristik i ambientit alpin shqiptar është kombinimi i mrekullueshëm i formave fizike me ato kulturore autentike të fshatrave alpin, me një komunitet cili ndër shekuj ka qenë i lidhur ngushtë me zakonet e tij dhe natyrën. Tipike është edhe tradita artizanale, sidomos ajo e përpunimit të drurit e të leshit. Punimet e veshjeve, qilimave apo prodhimet e drurit në objekte apo zbukurime shtëpiake, janë shumë të njohura për të gjithë zonën fushore edhe më gjerë.

Zona përmban monumente dhe prova historike që flasin për qytetërimet që nga epoka e hekurit e deri në ditët e sotme. Këtu përmenden: qyteza ilire e Rosujës, qyteza e Shoshanit, qyteza e Grisë, qyteza e Disdarit, Kalaja e Lekës, si dhe muret ilire në Rajë. Rajoni i Alpeve Shqiptare dallohet edhe për morfologjinë malore të terrenit dhe një pozicion gjeografik strategjik. Pothuajse të gjitha njësitë administrative në këtë rajon kanë karakteristika të njëjta përsa i përket morfologjisë dhe karakterit territorial. Ky element paraqet në të

njëjtën kohë veçori pozitive të cilat janë kthyer në potenciale për zhvillimin e llojeve të ndryshme të turizmit.

Veçoritë dhe problematikat e përgjithshme të industrisë së turizmit në Alpet Shqiptare

Alpet Shqiptare, vazhdim organik i Alpeve Dinarike, përbëjnë një nga zonat kryesore të turizmit natyror malor të Shqipërisë. Kontrasti mbresëlënës i relievit, ku shfaqet ndryshimi i ndjeshëm mes luginave, kreshtave alpine dhe vlerave natyrore, del në pah si avantazh konkurruese kryesor i Alpeve Shqiptare. Natyra e virgjër dhe e larmishme ka tërhequr çdo vit e më shumë turistë në zonë, duke i vendosur Alpet Shqiptare në një pozicion konkurrues me destinacionet e tjera të rajonit.

Rritja e fluksit turistik këto 10 vitet e fundit, ka shërbyer si një motor për zhvillimin e ofertës turistike. Aktualisht në zonën e Alpeve ka rreth 180 struktura akomodimi, me një kapacitet prej 2877 shtretërish, ku 82% prej tyre janë bujtina, 13% janë struktura hoteliere dhe vetëm 5% janë struktura kampingu. Zhvillimi i numrit të strukturave të akomodimit ka ardhur si pasojë e përgjigjes së ofertës lokale ndaj kërkesës turistike, duke sjellë në disa raste zhvillim të pakontrolluar, jocilësor dhe jokonkurrues në tregun ndërkombëtar.

82% e strukturave akomoduese janë bujtina që administrohen nga familjarët, të cilët për të pritur turistët, kanë vënë në dispozicion ambientet e tyre të banimit. Kjo ka krijuar problematika të ndryshme ende të pazgjidhura, si mungesën e standardeve, mungesën e edukimit dhe specializimit të forcës punëtore në fushën e turizmit, dhe numrin e ulët të shërbimeve turistike të ofruara nga sistemi i akomodimit.

Megjithëse tradita, kultura dhe mikpritja lokale përbëjnë faktorët më të rëndësishëm në frekuencimin gjithnjë e më të lartë të rajonit, mungesa e specializimit të forcës punëtore në fushën e turizmit, përbën një kërcënim në zhvillimin e ardhshëm të turizmit në Alpe.

Një element tjetër i rëndësishëm është dhe mungesa e promovimit të kulturës, traditës dhe eventeve lokale. Kjo për shkak se jo të gjithë muzetë e pranishme në zonë janë funksionale, dhe elementet e trashëgimisë kulturore nuk përbëjnë ende një pikë të fortë në promovimin dhe rritjen e aktivitetit turistik të zonës.

Mungesa e shërbimeve turistike në zonë ka një efekt negativ në qëndrueshmërinë dhe vlerën turistike të territorit. Shërbimet kryesore mbeten bar-restorantet që ofrojnë produkte lokale ose të prodhimit familjar, ku mbizotëron gastronomia lokale. Shërbimet rekreative janë të limituara dhe përqendrohen në hiking, trekking dhe vizita në natyrë. Në Alpet Shqiptare vërehet një mungesë e theksuar e sinjalistikës informuese dhe orientuese për turistët e zonës. Gjithashtu, mungesa e guidave turistike të licencuara dhe të specializuara e çënon imazhin e zonës. Mungesa e infrastrukturës rrugore dhe mirëmbajtja e dobët e saj, vështirëson aksesin në Alpet Shqiptare. Strukturat e ujësjellës-kanalizimeve vështirësojnë ndjeshëm përmirësimin e standardeve të strukturave akomoduese dhe mbrojtjes së mjedisit.

Një dobësi tjetër e zonës së Alpeve Shqiptare është dhe mungesa e orientimit dhe informimit të turistëve në zonë. Industria e turizmit shfaq ende problematika të ndryshme për shkak të mungesës së bashkëpunimit me operatorët turistikë ndërkombëtarë, si dhe mungesës së ndërveprimit mes aktorëve të ndryshëm që operojnë në zonë. Marketingu i Alpeve Shqiptare mbetet ende modest dhe kufizohet kryesisht në promovimin e portaleve kombëtare dhe faqeve individuale të internetit. Në këtë kontekst, për të zhvilluar konkurrueshmërinë e Alpeve Shqiptare në rajon duhet një ndërhyrje në disa aspekte, qofshin infrastrukturore, kulturore, cilësore etj.

Alpet Shqiptare dhe konkurrenca

Sot rajoni i Alpeve është kthyer në destinacionin më tërheqës për turizëm malor. Turistët i drejtohen malit për klimën dhe ajrin e pastër, diversitetin morfologjik, peizazhin e mahnitshëm, traditat e vendasve, stilin e thjeshtë të jetesës, sportet që kërkojnë shpate të thepisura dhe borën gjatë dimrit. Pavarësisht mungesës së disa aktiviteteve, organizata të ndryshme dhe agjenci turistike private janë të fokusuara në organizimin e aktiviteteve kryesisht verore, si ecjet në natyrë dhe ngjitjet në mal. Një pjesë e mirë e turistëve zgjedhin rajonin e Alpeve Shqiptare për të ndjekur shtigjet malore që ofrojnë pamje mahnitëse dhe habitatet natyrore që janë akoma në gjendje të virgjër.

Alpet Shqiptare enden në shfaqje konkurruese më të lartë turistike në tregjet ndërkombëtare dhe ato rajonale, për shkak të mungesës së theksuar në infrastrukturë, aksesueshmërisë së dobët, promovimit dhe vizibilitetit në tregjet ndërkombëtare, etj.

Për të vlerësuar konkurrueshmërinë e Alpeve Shqiptare është ndërtuar një matricë ku janë vlerësuar me notë (nga 0 në 6) disa nga elementet kryesore që ofrojnë zonat turistike malore (0 - Nuk ekziston, 1 - Shumë e varfër, 2 - E varfër, 3 - Mesatare, 4 - Mirë, 5 - Shumë mirë, 6 - Jashtëzakonisht mirë).

Pozicioni konkurrues i Alpeve Shqiptare kundrejt konkurrentëve kryesorë		Albanian Alps	Bjelasica (MNE)	Rugova Valley (KOS)	Sharr Mountains (MKD)
Asetet kryesore	Peisazhi malor	5	4	3	4
	Asetet natyrore	4	4	3	3
	Trashgimia materiale dhe imateriale	4	3	2	3
	Karakterit i traditës lokale	4	3	2	3
Oferta turistike	Cilësia e Akomodimi	2	5	4	3
	Shërbimet rekreative të kohës së lirë	2	5	3	3
	Oferta e aktiviteteve	2	4	3	3
	Gastronomia	3	4	2	2
	Infrastuktura për Ski	0	4	3	5
	Aktivitetet turistike në ambiente të mbyllura	1	2	3	3
Promovimi dhe organizimi	Ndërgjegjësimi aktual për imazhin e zonës në treg.	1	4	2	2
	Marketingu aktual	1	4	1	2
	Instrumentet e shpërndarjes	1	3	1	2
	Organizimi Turistik	1	3	1	2
Të ndryshme	Çmimi, vlera në para	5	3	3	3
	Aksesi	2	4	3	3
	Intensiteti aktual i turizmit	2	4	2	3
	Vlerësimi Trusitk	5	5	5	5

Tabela 3. Konkurrueshmëria

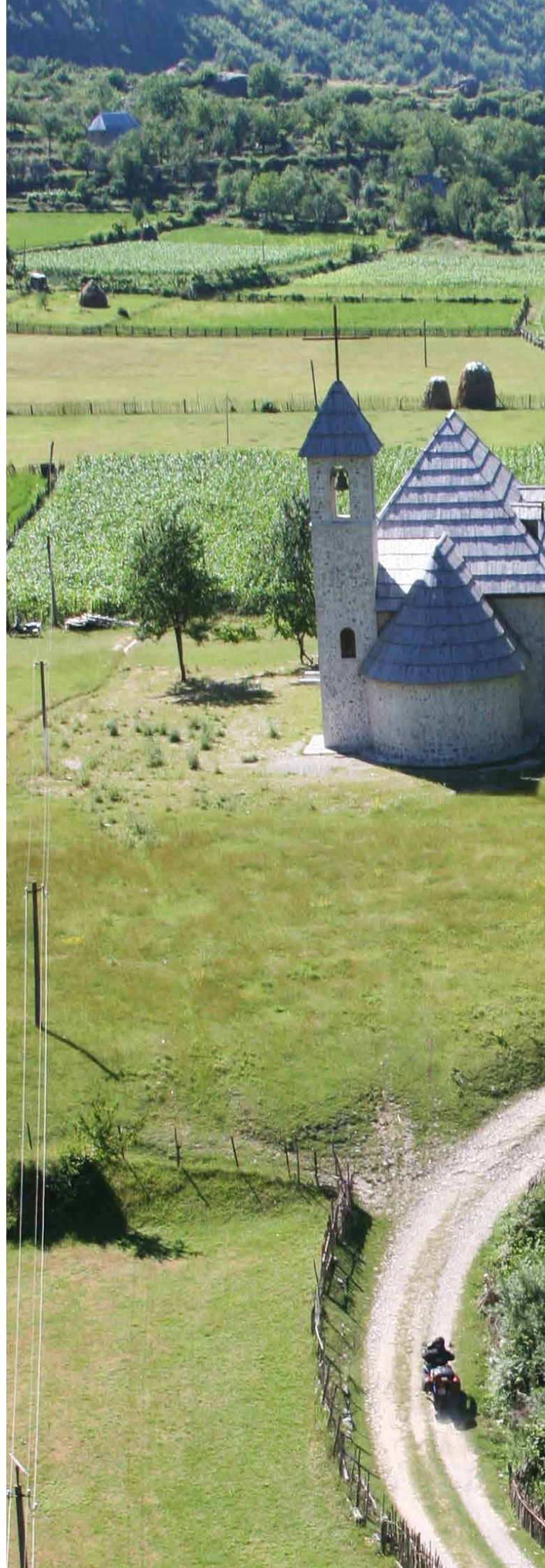
Rajoni i Alpeve Shqiptare në përgjithësi ka një ofertë turistike më pak të zhvilluar se konkurrentët e tij, me një mungesë të theksuar të promovimit të zonës, informimit dhe orientimit të vizitorëve, si dhe mungesë të një oferte turistike cilësore dhe të larmishme.

Aspektet e forta që përbëjnë përparësi të Alpeve Shqiptare krahasuar me konkurrentët janë:

- Peizazhi malor atipik, me një natyrë të egër dhe mahnitëse;
- Pasuritë natyrore (parqet kombëtare, zona të gjera natyrore, monumente të natyrës etj.);
- Trashëgimia kulturore materiale dhe jomateriale (monumentet e kulturës, legjendat etj.);
- Traditat lokale unike, që mund të përjetohen gjatë vizitave turistike të zonës;
- Avantazhi në çmimet e produkteve të ndryshme turistike.

Duke marrë në konsideratë ngjashmëritë, veçoritë dhe strukturat ekzistuese të secilës prej zonave konkurruese direkte të Alpeve Shqiptare, vërehet se konkurrenca është shumë e madhe përse i takon zhvillimit të strukturave të mëdha për ski. Në këtë kontekst, për të rritur konkurrueshmërinë dhe për të forcuar avantazhet konkurruese të Alpeve Shqiptare, lind nevoja e ruajtjes dhe promovimit të natyrës, kulturës dhe traditës autentike të zonës.

Bashkëpunimi ndërkufitar mes zonave konkurruese përbën potencial zhvillimi të turizmit për të gjithë rajonin e Ballkanit. Rritja e bashkëpunimit dhe specializimi i ofertës turistike në avantazhet konkurruese, mundësojnë realizimin e ekonomisë së shkallës dhe rritjen e ndikimit të rajonit në tregun turistik ndërkombëtar. Megjithatë, që bashkëpunimi ndërmjet zonave konkurruese të jetë i efektshëm, nevojitet që sistemi i akomodimit, infrastrukturat, shërbimet turistike dhe promovimi i produkteve turistike të zonës arrijnë një nivel zhvillimi të ngjashëm.

3.8

KËRKESA TURISTIKE NË RAJONINE ALPEVE

Zona e Alpeve Shqiptare ka njohur në 8 vitet e fundit një rritje të konsiderueshme të frekuentimit, duke arritur në shifrën e rreth 119.000 vizitorëve në vitin 2016, ku 56% janë turistë dhe 44% vizitorë ditorë. Nisur nga interesi i lartë turistik dhe nga mungesa e të dhënave zyrtare, në kuadër të këtij plani janë ndërmarrë hulumtime të ndryshme si: pyetësorë drejtuar turistëve, pyetësorë cilësorë dhe sasiorë, fokus grupe me grupet e interesit, takime me ekspertët e fushës etj. Këto hulumtime kanë synuar vlerësimin e kërkesës potenciale të tregut të turizmit, identifikimin e pikave të dobëta dhe pikave të forta të turizmit, si dhe identifikimin e strategjive dhe projekteve që duhen ndjekur për zhvillimin e turizmit në zonën e Alpeve Shqiptare.

3.8.1 Rezultatet kryesore të pyetësorit të turistëve

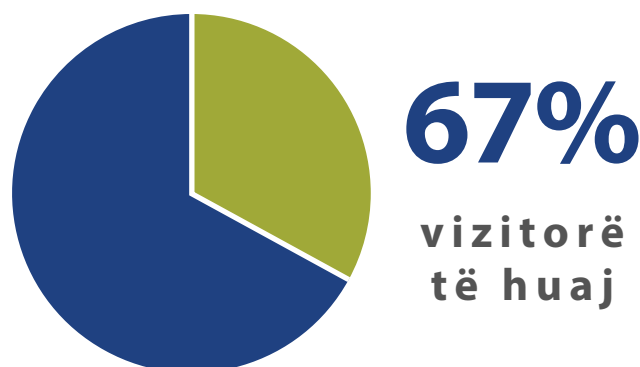
Pas një studimi paraprak mbi turizmin në Shqipëri dhe veçanërisht në Alpet Shqiptare, në kuadër të PKST-Alpe u hartua një pyetësor në 6 gjuhë të huaja, i cili u plotësua gjatë muajve qershor, korrik, gusht dhe shtator 2016. Nga kampioni përfaqësues prej 1405 vizitorësh i këtij pyetësori, dalin në pah dy segmente kryesore vizitorësh: të huaj dhe shqiptarë.

Karakteristika të përgjithshme të vizitorëve

Vizitorët e Alpeve Shqiptare janë kryesisht në moshë të re; mbi 78% prej tyre janë nën 45 vjeç (mbi 84% e vizitorëve të huaj janë nën 45 vjeç). Krahas moshës së re, vlen të përmendim faktin se pjesa më e madhe e vizitorëve të huaj janë kryesisht meshkuj (rreth 64%). Të gjithë vizitorët e Alpeve Shqiptare shfaqin një nivel të lartë arsimimi, ku 77% prej tyre janë me arsim universitar dhe pasuniversitar. Faktori i moshës dhe arsimit tregon qartë potencialin financiar dhe turistik të zonës. Produktet turistike që i përgjigjen kërkesës së grupmoshës së re dhe të arsimuar, përfshijnë aktivitete të aventurës, argëtimit, sportit, etj. Vizitorët e Alpeve Shqiptare

Vizitorët që frekuentojnë Alpet Shqiptare janë kryesisht të huaj, duke përfaqësuar rreth 67% të

numrit total të vizitorëve. Shtetasit e Komunitetit Evropian janë ata që përfaqësojnë pjesën më të madhe të vizitorëve të Alpeve shqiptare. Kombe të kryesore të identifikuar janë: gjermanë (15%), francezë (11%), italianë (8%), austriakë (5%), polakë (4%), çekë (3%), holandezë (3%), anglezë (2%) etj.

Nga hulumtimet e kryera në zonë dhe nga vërtetimet e ekspertëve të fushës, vlen të theksojmë se vizitorët vendas kanë shfaqur një interes gjithnjë e më të lartë për zonën. Megjithatë vizitorët vendas përfaqësojnë vetëm 33% të vizitorëve të Alpeve shqiptare, fakti se 44% e tyre janë rikthyer në zonë është një tregues i rëndësishëm mbi përshtypjet dhe tendencat pozitive. Në këtë kontekst vlerësohet se numri i vizitorëve vendas pritet të rritet në të ardhmen.

Fakti se vizitorët nga vendet e zhvilluara përfaqësojnë pjesën më të madhe të kampionit dhe se numri i vizitorëve vendas ka një tendencë në rritje, tregon qartë potencialin ekonomik të turizmit në zonë. Për një shfrytëzim optimal të këtij potenciali turistik, përmirësimi i sistemit të transportit dhe ndërlidhjeve kombëtare dhe ndërkombëtare, shfaqen si nevoja konkrete në garantimin dhe rritjen e numrit të vizitorëve.

Arsyet e vizitës, aktivitetet dhe dëshirat e vizitorëve

Sipas rezultateve të pyetësorit dhe hulumtimeve të kryera, arsyet kryesore për të vizituar Alpet shqiptare janë: “pushimi dhe relaksi”, “koha e lirë”, “argëtimi”, “sporti” dhe “konsumi i produkteve vendase”. Ndërkohë që aspektet kryesore që kanë motivuar vizitën e tyre, janë: “shëtitjet dhe bukuritë e natyrës”, “peizazhi dhe mjedisi”, “mikpritja”, “stili i jetesës”, “aventura dhe sporti”. Vizitorët e huaj shfaqin interes të lartë për kulturën dhe letërsinë, duke qenë se këto të fundit rezultojnë si disa nga arsyet kryesore në zgjedhjen e Alpeve shqiptare si destinacion turistik.

Ndër aktivitetet që këta vizitorë kanë kryer në zonë, përmenden: shëtitjet dhe ecjet në natyrë, fotografia dhe pikniku.

Ndërkohë, **ndër aktivitetet që do të dëshironin të kryenin** përmenden:

speleologjia, vizitat në zona të mbrojtura, vizitat pranë komuniteteve lokale, shëtitjet dhe ecjet në natyrë, sportet dimërore, alpinizmi, shëtitjet me kuaj, rafting, vizitat në monumente të kulturës, eventet kulturore, etj.

Krahas karakteristikave të përbashkëta ndërmjet segmenteve të vizitorëve, të huajt shfaqin një interes më të lartë për turizmin sportiv ("alpinizmi" përfaqëson 11% të aktiviteteve të deklaruara prej tyre), kurse vizitorët shqiptarë shfaqin një interes më të lartë për turizmin gastronomik ("ushqimi dhe pijet" përfaqëson 10% të aktiviteteve të deklaruara prej tyre).

Janë pikërisht arsyet e vizitës, aktivitetet që kanë kryer dhe ato që dëshirojnë të bëjnë, që theksojnë rolin e rëndësishëm të vlerave natyrore të Alpeve Shqiptare. Mungesa e larmishmërisë së aktiviteteve të kryera, interesi i lartë për shërbime sportive, rekreative dhe kulturore, si dhe karakteristikat e segmenteve turistike, shfaqin qartë nevojën për të zhvilluar produktet turistike në zonë.

Nisur nga këto rezultate dhe nga problematikat e identifikuar nga aktorët e sektorit të turizmit në zonë, Alpet Shqiptare, si destinacion turistik, duhet të zhvillojnë këto produkte:

- "Turizmi natyror", i cili ka nevojë për përmirësimin ose ofrimin e aktiviteteve si: shëtitje në natyrë, fotografi, vëzhgim i florës dhe i faunës dhe i peizazheve natyrore etj.
- "Turizmi i pushimit dhe relaksit", i cili ka nevojë për përmirësimin ose ofrimin e aktiviteteve që kanë për qëllim pushimin, rigjenerimin e trupit, shpenzimin e energjisë, shëtitjet etj.
- "Turizmi gastronomik", i cili ka nevojë për përmirësimin e strukturave gastronomike të zonës dhe krijimin e aktiviteteve që bazohen në specialitetet gastronomike lokale si: alkooli, djathërat, reçelet, glikotë, bulmetin etj.
- "Turizmi sportiv", i cili ka nevojë për përmirësimin ose ofrimin e aktiviteteve dhe evenimenteve sportive si: ecje në natyrë, alpinizëm, speleologji, parashutizëm, gara kombëtare ose ndërkombëtare etj.
- "Turizmi kulturor", i cili ka nevojë për përmirësimin e strukturave kulturore të zonës dhe ofrimin e aktiviteteve që bazohen në kulturën lokale, stilin e jetesës, monumentet e trashëgimisë, arkitekturën tradicionale, legendat, folklorin, artizanatin, festat lokale, etj.

Përmirësimi i produktit turistik është një nevojë konkrete në zhvillimin e mëtejshëm të turizmit në Alpet Shqiptare. Për të përmirësuar këtë produkt turistik, duhet të ndërmerren programe të cilat mbështesin, zhvillojnë dhe promovojnë

pasurinë natyrore, kulturore dhe ndërlidhjen e tyre në territor. Zgjerimi i aktiviteteve në mbështetje të turizmit natyror, kulturor, sportiv, pushues dhe relaksues, mundëson një orientim më të mirë drejt kërkesës dhe segmenteve të interesuara për zonën e Alpeve Shqiptare.

Megjithëse turizmi kulturor nuk përbën ende faktorin kryesor në përzgjedhjen e Alpeve Shqiptare nga turistët vendas e të huaj, mbështetja e aktiviteteve në këtë fushë jo vetëm që ofron një mundësi zhvillimi të kërkesës aktuale, por mundëson dhe zgjerimin e aktiviteteve turistike dhe vënien në pah të një prej avantazheve konkurruese të zonës. Përmirësimi i produktit turistik dhe zgjerimi i gamës së aktiviteteve turistike, konsolidojnë pozicionin e alpeve në tregun kombëtar dhe ndërkombëtar.

Qëndrimi në Alpet Shqiptare

Turistët që vizitojnë Alpet Shqiptare qëndrojnë për një periudhë mesatare prej 4,15 netë, një periudhë kohore relativisht e gjatë (48% prej turistëve deklarojnë se do të qëndrojnë nga 2 deri në 3 netë dhe 32% prej tyre deklarojnë se do të qëndrojnë nga 4 deri në 7 netë). Turistët e huaj qëndrojnë më gjatë, ku mbi 50% prej tyre qëndrojnë më shumë se 4 netë. Nëse do të marrim në konsideratë edhe vizitorët ditorë, kohëzgjatja e qëndrimit në zonë vlerësohet të jetë përafërsisht 2,5 netë.

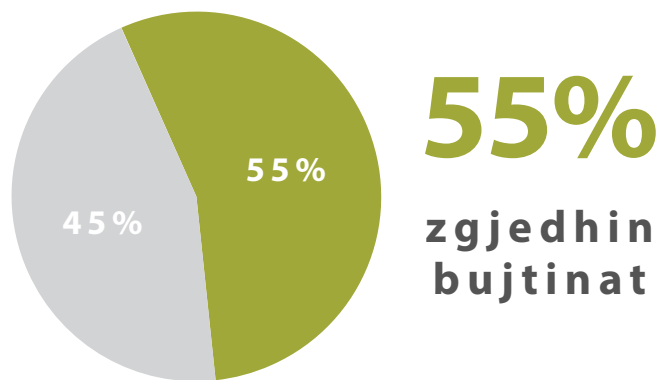
Zonat më të preferuara për të qëndruar janë Thethi, Valbona, Boga, Bajram Curri, Razma, Tamara, Dedaj, Vermoshi, Lëpusha, Selca dhe Rragami. Këto fshatra vlerësohen nga vizitorët si pjesa më e bukur vizitës së tyre në alpe. Identifikimi i qendrave më interes të lartë turistik është një tregues mjaft i dobishëm për strategjinë e zhvillimit të turizmit në rajon dhe orientim optimal i flukseve turistike në Alpet Shqiptare.

Kohëzgjatja relativisht e gjatë e qëndrimit siguron një stabilitet në gjenerimin e të ardhurave në sistemin e akomodimit dhe shërbimeve mbështetëse. Zhvillimi i produkteve turistike sipas kërkesës së tregut dhe avantazheve konkurruese të qendrave, mundëson rritjen e kohëzgjatjes së qëndrimit të turistëve në zonë.

Lloji i akomodimit i preferuar nga turistët

Bujtinat përbëjnë llojin e akomodimit më të preferuar nga turistët që vizitojnë Alpet Shqiptare. Krahas hoteleve që renditen në vendin e dytë, turistët e huaj ndryshe nga ata vendas shfaqin një preferencë më të madhe për akomodimin në struktura kampingu.

Pyetjes “Në çfarë tip akomodimi do të dëshironin të qëndronin?”, rreth 55% e të intervistuarve i janë përgjigjur “Në bujtina”. Turistët shqiptarë si zgjedhje të dytë kanë sistemin e hotelerisë (33% e tyre deklarojnë se dëshirojnë të qëndrojnë në hotele), ndërkohë që turistët e huaj tregojnë më pak interes për akomodimin në hotel (vetëm 16% prej tyre), dhe një preferencë të theksuar për akomodimin në kamping (24% prej tyre).

Nisur nga preferencat e tregut për sistemin e akomodimit, vërehet qartë se zhvillimi i akomodimit në bujtina është një prioritet që i përgjigjet kërkesës aktuale të tregut. Numri i ulët i kampingjeve në zonë kërkon mbështetje të këtyre strukturave për t’iu përgjigjur më me efikasitet kërkesës së turistëve të huaj. Nga ana tjetër, zhvillimi i strukturave të hotelerisë të nivelit mesatar (0-3 yje) i përgjigjet kërkesës së turistëve vendas.

Imazhi pozitiv i Alpeve Shqiptare

Vizitorët e Alpeve Shqiptare japin një vlerësim të lartë për eksperiencën së tyre në zonë:

- 99,7% e vizitorëve do t’ia rekomandonin Alpet Shqiptare dikujt tjetër.
- Në përgjithësi, vizitorët vlerësojnë më një notë prej 4,32/5 eksperiencën e tyre në zonë.

Vizitorët e huaj shfaqin nivelin më të lartë të kënaqësisë me një vlerësim prej 4,46/5, krahasuar me vështrimin më kritik të vizitorëve vendas me një notë prej 4,04/5.

Krahas vlerësimit të përgjithshëm, vizitorët vlerësojnë pozitivisht edhe disa aspekte specifike si: “cilësia e peizazhit” (4,51/5), “mikpritja” (4,37/5), “mundësia për të hyrë në kontakt me popullsinë lokale” (4,29/5), “stili i jetesës” (4,13/5), “hapësirat rreth strukturave të akomodimit” (4,06/5). Këto aspekte nxjerrin në pah karakteristikat më të rëndësishme të zonës, ku vlerat natyrore, kultura e popullsisë lokale dhe stili i jetesës, shfaqen si avantazhet konkurruese të Alpeve Shqiptare. Mbrojtja, mbështetja dhe promovimi i këtyre vlerave, identifikohen si objektivat kryesore në zhvillimin e produkteve turistike të këtij rajoni.

Kanalet e promovimit të Alpeve Shqiptare

Interneti dhe rekomandimi i miqve janë kanalet kryesore të informimit mbi Alpet Shqiptare, me përkatësisht 36% dhe 18% të vizitorëve. Televizioni luan një rol të konsiderueshëm në informimin e vizitorëve vendas (22% prej tyre deklarojnë se janë informuar falë televizionit), ndërsa vizitorët e huaj rendisin broshurat turistike si një kanal i tretë informimi (12% e vizitorëve të huaj deklarojnë se janë informuar falë broshurave turistike).

Megjithëse interneti identifikohet si kanal informimi kryesor, vlen të përmendim faktin se promovimi bëhet kryesisht nga blogs dhe faqe individuale që nuk kontrollohen nga struktura të specializuara. Përmirësimi i sistemit të promovimit, duke vendosur në pah avantazhet konkurruese (natyrën, peizazhin, kulturën, dhe traditën lokale) dhe produktet turistike të zonës, shfaqet si një prioritet në zhvillimin e sektorit të turizmit në Alpet Shqiptare. Orientimi i promovimit drejt produkteve të turizmit natyror, pushimit dhe relaksit, gastronomisë, sportit dhe kulturës, ka për efekt tërheqjen e një game më të gjerë turistësh.

Faktorët negativë të identifikuar nga vizitorët

“Menaxhimi i dobët i mbetjeve”, “prerja e pemëve”, “rreziku nga zjarri”, “gjuetia e paligjshme”, “shkatërrimi i zonave natyrore nga ndërtimet pa kriter dhe mosrespektimi i arkitekturës tradicionale” identifikohen si faktorët kryesorë në dëmtimin e bukurisë së Alpeve Shqiptare. Për më tepër, vizitorët identifikojnë si shumë shqetësuese:

- mbeturinat dhe ndotjen mjedisore;
- kushtet e varfëra të infrastrukturës rrugore dhe transportit;
- kontrasti arkitektonik i zonës ku ndërtesat e reja nuk përputhen me ndërtesat tradicionale dhe natyrën;

- problemet në higjienën e përgjithshme;
- mungesa në telekomunikacion;
- mungesa e aktiviteteve.

Krahas aspekteve të lartpërmendura, vlen të theksojmë dhe vlerësimin e dobët të dhënë nga vizitorët për turet dhe ekskursionet e organizuara, udhërrëfyesit turistikë, aksesin në monumente kulturore dhe natyrore, informacionin e ofruar në territor, variacionin e aktiviteteve dhe atraksioneve. Këto aspekte shfaqin nevojë për ndërhyrje specifike.

Në këtë kuadër duket qartë se vizitorët janë tepër të ndjeshëm ndaj ndotjes mjedisore, mbrojtjes së natyrës dhe mungesës së infrastrukturës. Pikërisht këto problematika të identifikuara nga vizitorët vendas e të huaj, rrezikojnë qëndrueshmërinë e turizmit në zonë.

- Menaxhimi i dobët i mbetjeve dhe ndotja mjedisore është një nga aspektet negative me ndikim të lartë të identifikuar nga vizitorët e zonës. Ndërmarrja e projekteve nga pushteti publik për menaxhimin e mbetjeve dhe sensibilizimin e popullsisë në çështje mjedisore, shfaqet me prioritet të lartë në përmirësimin e produktit turistik të zonës.
- Zhvillimi i infrastrukturës rrugore, transportit dhe aksesit të zonave më vlera të larta turistike, renditet si një prioritet tjetër në mbështetjen e turizmit në Alpet Shqiptare, jo vetëm për shkak se identifikohet si dobësi e zonës, por dhe për ndikimin negativ që ka në përzgjedhjen e destinacionit turistik.
- Zhvillimi i ulët i teknologjisë së informacionit dhe telekomunikacionit, është një tjetër dobësi e zonës e cila ka nevojë për ndërhyrje të menjëhershme. Në këtë pikë duhen mbështetur jo vetëm nevojat e vizitorëve të zonës, por dhe promovimi dhe funksionimi bashkëkohor i industrisë së turizmit në zonë.
- Gjithashtu, ruajtja e arkitekturës lokale dhe zhvillimi i aktiviteteve turistike, identifikohen si faktorë të rëndësishëm që duhen zhvilluar dhe promovuar për një imazh pozitiv të qëndrueshëm të Alpeve Shqiptare dhe promovim efikas.
- Përmirësimi i cilësisë së ofertës turistike, kryesisht në përmirësimin e udhërrëfyesve turistikë, informacionit, orientimit të turistëve në territor dhe shumëllojshmërisë së aktiviteteve, shfaqen si ndërhyrje specifike me ndikim të ndjeshëm në kënaqësinë e vizitorëve.

Shpenzimet

Turistët shqiptarë dhe të huaj shpenzojnë përafërsisht 76 euro në ditë. Vizitorët e huaj shpenzojnë më shumë, duke arritur një mesatare prej 81 euro në ditë (ku turistët gjermanë shpenzojnë rreth 92 euro në ditë, turistët austriakë shpenzojnë rreth 81 euro, turistët francezë shpenzojnë rreth 80 euro, turistët polakë rreth 76 euro, turistët italianë rreth 75 euro dhe turistët çekë rreth 71 euro në ditë), ndërkohë turistët vendas shpenzojnë mesatarisht 67 euro në ditë. Transporti zë një pjesë të madhe të shpenzimeve totale, me gati 41% të vlerës së shpenzuar. Nisur nga këto të dhëna, mund të theksojmë se transporti përfaqëson një pjesë të konsiderueshme të shpenzimeve të turistëve të Alpeve Shqiptare.

Nisur nga fakti se vizitorët e Alpeve Shqiptare janë kryesisht të huaj nga vendet e zhvilluara, me një arsimim të lartë dhe që shfaqin një shkallë të lartë kënaqësie, mund të konfirmojmë potencialin ekonomik dhe elasticitetin e ulët në çmime. Kjo do të thotë një ndjeshmëri e ulët e vizitorëve karshi rritjes së çmimeve dhe një mundësi e lartë e prurjes të ardhurave, falë zhvillimit të produkteve turistike të larmishme dhe cilësore.

Ulja i kostove të transportit do të bëhet i mundur me hapjen e aeroporteve të reja, si aeroporti i Kukësit dhe i Gjakovës. Nga ana tjetër, përmirësimi i lidhjes së zonës perëndimore të alpeve me aeroportin e Podgoricës mundëson reduktimin e shpenzimeve ditore të një turisti të huaj, duke ulur ndjeshëm elasticitetin në çmime të kërkesës se tyre turistike.

Zhvillimi i produkteve dhe aktiviteteve turistike në alpe, mundëson rritjen e shpenzimeve mesatare të turistëve dhe atraktivitetit të zonës. Përmirësimi i infrastrukturës rrugore dhe sistemit të transportit, jo vetëm që mundëson uljen e koston të transportit, por rrit dhe konkurrueshmërinë e zonës së alpeve në tregun ndërkombëtar.

Për një qasje më konkrete dhe harmonizimin e kërkesës dhe ofertës, janë ndërmarrë takime dhe fokus grupe të shumta me përfaqësues të sektorit të turizmit, si dhe një pyetësor për vlerësimin cilësor dhe sasior të potencialit të tregut të turizmit të Alpeve Shqiptare.

3.8.2 Potenciali turistik i Alpeve Shqiptare

Teknika ndërkombëtare e vlerësimit të identifikimit dhe parashikimit të kërkesës dhe potencialit turistik të zonës (teknika ekonometrike e Delphi-t), na jep një vlerësim të dobishëm në përcaktimin e faktorëve që do të ndryshojnë të ardhmen e sektorit turistik në Alpet Shqiptare.

Ndër rezultatet kryesore të identifikuara nga ky studim, përmendim:

- Megjithëse qasja tradicionale në punë, shpërblimi i punës si virtyt dhe pjesëmarrja në vendimmarrjen e biznesit identifikohen si faktorë me ndikim të lartë në turizëm, ndryshimi në vlerat e shoqërisë duket të ketë ndikim të ulët në zhvillimin e ardhshëm turistik.
- Ndryshimet strukturore identifikohen si elemente me ndikim të mesëm ose të lartë në zhvillimin e ardhshëm të turizmit. Bujtinat, ecja në natyrë (trekking), ngjitja e malit (hiking) dhe alpinizmi do të bëhen gjithnjë e më popullore për shkak të ndikimit të tyre në turizëm dhe rritjes së potencialit turistik. Krahës këtyre indikatorëve, vlerësohet se rritja e informacionit në shkallë lokale dhe rajonale, zhvillimi i strukturave të akomodimit, zhvillimi i transportit dhe i operatorëve turistikë, do të kenë një ndikim të lartë dhe të shumëfishtë në zhvillimin e turizmit. Në kontekstin e Alpeve Shqiptare roli i qeverisë në turizëm po bëhet gjithnjë e më i rëndësishëm, me shpresën se qeveria qendrore, rajonale dhe lokale do ta trajtojë turizmin me prioritet të lartë. Duhet ofruar stimuj dhe fonde për ta zhvilluar sektorin e turizmit si një tërësi të integruar, ku secili pjesëmarrës i industrisë shihet si element i domosdoshëm.
- Projektimi i skenarëve të mundshëm të zhvillimit bazohet në identifikimin e tendencave të ardhshme dhe në faktorët kryesorë të zhvillimit. Megjithatë, informacioni, zhvillimi teknologjik, trajnimi, formimi dhe arsimimi për sektorin në tërësi, bashkëpunimi publik dhe privat, koordinimi vendor në Alpet Shqiptare dhe zhvillimi i transportit në tërësi, vlerësohen të kenë mundësi të madhe realizimi dhe ndikim të ndjeshëm në turizëm.
 - **Ndikimi i teknologjisë së informacionit** në turizmin e Alpeve Shqiptare. Pritet që në të ardhmen e afërt të zhvillohet një sistem i menaxhimit të informacionit, i cili do të ofrojë në kohë reale informacion të rëndësishëm për funksionimin efikas të sektorit të turizmit. Ka gjasa që zhvillimi teknologjik të përfshijë një sistem të

inteligjencës së turizmit, i cili përfshin informacion mbi tendencat, nevojat për hulumtim, marketingun, klimën dhe produktet përkatëse të turizmit.

- **Edukimi dhe trajnimi në sektorin e turizmit dhe mikpritjes.** Për shkak të rritjes së konkurrencës, sektori i turizmit dhe operatorët turistikë janë të detyruar të krijojnë programe trajnimi për të përmirësuar cilësinë dhe shërbimet e ofruara. Sektori i turizmit kërkon një qasje shumëdisiplinore për të adresuar mangësitë e trajnimit dhe edukimit, duke bërë të qartë se trajnimi në fushën e turizmit duhet të marrë vëmendje prioritare dhe se duhet të ketë më shumë përpjekje drejt një standardi profesional ndërkombëtar.
- **Koordinimi dhe bashkëpunimi brenda vendit dhe në Alpet Shqiptare.** Shumë probleme në sektorin e turizmit, rrjedhin nga mungesa e përcaktimit të qartë të roleve të organeve të turizmit në nivel kombëtar, rajonal dhe lokal. Përcaktimi i qartë i roleve pritet të lehtësojë ndërveprimin mes komuniteteve dhe palëve të interesit.
- Vlerësimi i shkallës së kontributit në sektorin e turizmit të Alpeve Shqiptare të burimeve turistike dhe atraksioneve, strategjive të turizmit dhe mjedisit konkurrues, duke nxjerrë në pah aspektet dhe faktorët kryesorë në zhvillimin e turizmit.
 - **Burimet natyrore:** Përqendrimi dhe shumëllojshmëria e burimeve natyrore i japin Alpeve Shqiptare një avantazh konkret për turizmin.
 - **Atraksione të veçanta:** Organizimi i eventeve festive dhe festivaleve lokale marrin një meritë të veçantë e kanë ndikim të lartë në zgjatjen e sezonit turistik.
 - **Akomodimi:** Akomodimi duhet të ofrohet në cilësi dhe sasi të mjaftueshme për të përmbushur kërkesat e konsumatorit në përputhje me standardet ndërkombëtare. Mbajtja e ambienteve në gatishmëri dhe përmirësimi i atmosferës autentike në harmoni me mjedisin dhe natyrën, rrit kënaqësinë e vizitorëve, ruan integritetin historik dhe rrit kohëzgjatjen e qëndrimit.
 - **Gastronomia:** Paneli i të intervistuarve i kushtoi rëndësi të madhe rolit të gastronomisë lokale në promovimin e turizmit, me zgjerimin e ofertave dhe shtimin e vlerës të përvojës së vizitorëve. Shumica e të anketuarve besojnë se shumëllojshmëria e

kuzhinës dhe autenticiteti i ambienteve të shtëpisë do të shtonin vlerën e përvojës së turizmit. Përfshirja e menuve të shëndetshme të bazuara në produkte lokale, përbën një potencial në zgjerimin e ofertës turistike.

- **Transporti:** Një infrastrukturë e përshatshme transporti përbëhet nga tre elemente bazë: rrugët që lidhin qytetet e mëdha, sinjalistikat rrugore dhe të shtigjeve, si dhe hapësirat e mjaftueshme për parkim. Janë pikërisht këto elemente që kanë një ndikim të madh në zhvillimin e ardhshëm të turizmit.
- **Mbrojtja dhe siguria:** Mbrojtja dhe siguria identifikohen si faktorë thelbësorë në zgjedhjen e destinacionit turistik. Për këto arsye, përmirësimi i këtyre aspekteve ka efekt pozitiv në frekuentimin e ardhshëm të zonës së alpeve.
- **Menaxhimi i mjedisit:** Shumica e të anketuarve pranuën rëndësinë dhe urgjencën e menaxhimit mjedisor për mbrojtjen e ekosistemit dhe përmirësimin e cilësisë së jetës së komunitetit. Për të arritur një të ardhme të qëndrueshme për turistët dhe komunitetin pritës, është thelbësore mbrojtja dhe menaxhimi sistematik i mjedisit natyror. Kjo gjithashtu kërkon bashkërendim dhe bashkëpunim në të gjitha nivelet e qeverisjes.
- **Menaxhimi i cilësisë së shërbimit:** Vendosja e standardeve për të kontrolluar cilësinë e shërbimit dhe mbrojtja e interesave të konsumatorit identifikohen si faktorë të rëndësishëm në përmirësimin e konkurrueshmërisë së territorit. Cilësia e specializimit të personelit të shërbimeve është e pandashme nga cilësia e shërbimit.
- **Zhvillimi i burimeve njerëzore:** Qëndrueshmëria e fuqisë punëtore të specializuar dhe efektive është tejet e rëndësishme për sipërmarrjen individuale dhe zhvillimin e industrisë në tërësi.
- **Menaxhimi i marketingut të destinacionit:** Nisur nga një imazh pozitiv i zonës dhe nga një treg gjithnjë e më i ngarkuar dhe konkurrues, të anketuarit sugjeruan se fokusi i marketingut duhet të jetë në zhvillimin e produkteve dhe tregjeve të reja.
- **Çmimi:** Ulja e çmimeve vlerësohet si një faktor jo efikas në krijimin dhe stimulimin e kërkesës së turizmit. Megjithatë, mbajtja e çmimeve në një nivel të volitshëm pa çenuar ekuilibrin kosto/fitim dhe cilësinë,

pritet të ketë një efekt pozitiv në turizmin e zonës. Elasticiteti i çmimit shfaqet i favorshëm, duke mundësuar rritjen e ardhshme të çmimeve, megjithatë nuk duhet të nënvleftësohet roli i rëndësishëm i faktorit çmim në frekuentimin e zonës.

- **Kushtet e kërkesës:** Eksplorimi dhe orientimi drejt kërkesës së brendshme është më i rëndësishëm se kërkesa e huaj, sepse është një mënyrë më e lehtë dhe më e shpejtë për të vëzhguar dhe kuptuar nevojat e konsumatorit dhe preferencat e tyre. Kërkesa e fortë lokale rrit perspektivën për të siguruar mbështetjen financiare të qeverisë për përmirësimin themelor të infrastrukturës, krijimin e karakterit unik të sektorit të turizmit, nxitjen e produkteve të reja, zhvillimin e tregut dhe inovacionin e biznesit, përmirësimin e cilësisë së përvojës turistike dhe përshejtimin e depërtimit të tregjeve të huaja.
- **Pjesëmarrja dhe qëndrimet e komunitetit:** Degradimi i mjedisit si rezultat i konsumit të tepruar dhe keqpërdorimit të burimeve natyrore përbën një kërcënim për qëndrueshmërinë e turizmit të Alpeve Shqiptare. Sipas personave të intervistuar, qëndrimet e banorëve ndaj turizmit, si dhe miratimi dhe pjesëmarrja e tyre në aktivitetin e turizmit, janë çelësi për arritjen e zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm. Megjithatë, është e vështirë të përfshihen banorët vendas në planifikimin e zhvillimit të turizmit. Një alternativë e mundshme është që banorët vendas të bëhen ofrues shërbimesh, të krijojnë ose operojnë me bizneset e tyre brenda komunitetit dhe të krijojnë qëndrime pozitive drejt zhvillimit të destinacionit.
- **Ndërveprimet brenda sektorit:** Përmirësimi i ndërveprimit dhe bashkëpunimit brenda sektorit rrit efikasitetin e ofrimit të shërbimeve dhe përmirëson produktet, si dhe rrit konkurrencën e sektorit të turizmit të Alpeve Shqiptare.
- Vlerësimi i tendencave të ardhshme dhe projekcioni i turizmit në Alpet Shqiptare.

Nga vlerësimi i eksperteve të anketuar, pritet të kemi një zgjatje të konsiderueshme të sezonit turistik, duke kaluar nga një sezon 6-mujor në vitin 2017 në një sezon 10-mujor në vitin 2031. Zgjatja e sezonit turistik rrjedh si pasojë e zhvillimit të pritshëm të industrisë së turizmit. Përmirësimi i sistemit të transportit, i cilësisë së akomodimit, zhvillimi i atraksioneve të veçanta, zhvillimi i aktiviteteve turistike dhe gastronomisë lokale, identifikohen si indikatorët kryesorë të modelit për zgjatjen e ardhshme të sezonit turistik.

Evolucioni i sezonit turistik	
Vitet	Mesatarja
2017	6
2018	6
2019	6
2020	7
2021	7
2022	7
2023	8
2024	8
2025	8
2026	9
2027	9
2028	9
2029	10
2030	10
2031	10

Tabela 4. Projektioni i sezonit turistik

Krahas rritjes së sezonit në 15 vitet e ardhshme, pritet të kemi edhe një rritje të konsiderueshme të turistëve në zonën e alpeve, duke arritur afërsisht një vlerë prej 580,000 turistë në vitin 2031.

Viti	Zgjatja e sezonit turistik	Numri i turistëve e një viti më parë	Rritja	Numri i turistëve
2017	6	67,000	3%	69,010
2018	6	69,010	4%	71,770
2019	6	71,770	6%	76,077
2020	7	76,077	8%	82,163
2021	7	82,163	11%	91,201
2022	7	91,201	12%	102,145
2023	8	102,145	14%	116,445
2024	8	116,445	15%	133,912
2025	8	133,912	17%	156,677
2026	9	156,677	19%	186,445
2027	9	186,445	22%	227,463
2028	9	227,463	24%	282,054
2029	10	282,054	25%	352,568
2030	10	352,568	27%	447,762
2031	10	447,762	29%	577,612

Tabela 5. Projektioni i nr. të turistëve

Vlera e lartë e perceptuar nga aktorët e turizmit në Alpet Shqiptare duhet të përputhet me **kapacitetin akomodues ose të ngarkesës turistike** që ka territori. Kështu garantohet qëndrueshmëria e avantazheve konkurruese si: cilësia e peizazhit natyror, mikpritja, stili i jetesës, mundësia për të takuar popullsinë lokale, gastronomia, ecja në natyrë dhe në mal, etj.

Kapaciteti akomodues ose i ngarkesës turistike përcakton kapacitetet pritëse të një destinacioni turistik, duke mos e transformuar në mënyrë të dëmshme këtë të fundit. Përcaktimi i kapacitetit garanton qëndrueshmërinë e avantazheve konkurruese të turizmit, karakteristikat mjedisore, sociale, ekonomike dhe kulturore të destinacionit turistik.

3.9

TË DHËNAT

MAKROEKONOMIKE

Mëqenëse turizmi duhet të luajë një rol shumë të rëndësishëm në rajonin e Alpeve Shqiptare, është koha që të shmangim gabimet dhe dështimet që kanë pësuar destinacionet e tjera turistike. Forca punëtore prej afro 2000 persona e shpërndarë në industrinë e turizmit, përbëhet kryesisht nga punëtorë pak të arsimuar dhe të trajnuar. Ky fakt nxjerr në pah një ndër sfidat më të rëndësishme të qeverisë dhe biznesit privat.

a) Turizmi (në detaje)	
Numri vizitorëve në Alpet Shqiptare	119.000 vizitorë
Numri i turistëve në Alpet Shqiptare	67.000
Qëndrimi mesatar për vizitor: 2,4 net	285.000 netë qëndrimi
Numri i shtretërve për vizitorët	3000 shtretër
Niveli i përdorimit të shtratit	26 %
Shpenzimet mesatare për vizitor në ditë	16.775.000 EUR
Kapaciteti mbajtës (numri i vizitorëve për banor vendor) ³⁷	4,25

Tabela 6. Të dhënat mbi turizmin

b) Të dhënat makroekonomike duke përfshirë turizmin		
Banorë	28.000	100%
- Fëmijë, të moshuar (nën 15 vjeç dhe mbi 65 vjeç)	10.000	36 %
- Fuqia punëtore (popullsia 15-65 vjeç)	18.000	64 %
- Të papunë	8.460	47 %
- Të punësuar	9.540	53 %
- Agrikultura	5.724	60 %
- Shërbimet publike	1.908	20 %
- Turizmi	1.908	20 %

Tabela 7 Të dhënat makroekonomike

³⁷ Popullsia maksimale (si vizitor) që popullata lokale do të mbështesë pa pasur një tjetërsim kulturor ose që ka një efekt shkatërrues në ekosistemet lokale.

3.9.1 Skenarët e përcaktuar nga kërkesa dhe të kombinuar me vizionin (makro-modelimi: qasja sasiore)

Hyrjet ndërkombëtare është një nga indikatorët më të përdorur nga studimet ndërkombëtare të turizmit. Për të dhënë një ide të trendit të kaluar dhe të ardhshëm, variabla si shpenzimet për vizitor, netë/ditë qëndrimi ose çmimet/normat e inflacionit, janë fiksuar sipas të dhënave të vitit 2016. Nisur nga statistikat dhe vlerësimet e ofruara nga burime si INSTAT ose MZHETTS,³⁸ supozohet se rreth 2.9% e numrit total të vizitorëve të huaj të Shqipërisë shkojnë në zonën e Alpeve Shqiptare.

Për një qasje konkrete mbi tendencat e tregut të turizmit, jemi bazuar në një metodologji prej tre hapash:

- Vështrimi historik, i parë në një këndvështrim retrospektiv. Të dhënat historike të numrit të vizitorëve nga 2001-2016, të prezantuara në seri kohore, mundësojnë llogaritjen e një trendi linear, falë aplikimit të një analize të regresionit linear. Kjo metodologji nisët nga supozimi se të gjitha zhvillimet e ardhshme do të ndjekin tendencën e të dhënave kohore 2001-2016.
- Zgjerimi i tendencës historike (2001-2016) nga 2017 në 2030, duke u bazuar në skenarin optimist dhe pesimist.
- Vlerësimi i numrit të netëve të qëndrimit dhe shpenzimet e vizitorëve.

3.9.2 Tendencat historike të vizitorëve

Sipas të dhënave të INSTAT, rreth 32.537 milionë vizitorë ndërkombëtarë kanë vizituar Shqipërinë nga 2001 në 2016, që do të thotë mesatarisht 2 milionë turistë ndërkombëtarë në vit. Gjatë periudhës 2001-2009, numri i vizitorëve ndërkombëtarë të ardhur është nën mesataren e 2 milionë turistë në vit, dhe më i lartë duke filluar 2010 deri në 2016.

Viti	Hyrjet e vizitorëve ndërkombëtarë (mijë)	Tendenca e hyrjeve ndërkombëtare (mijë)
2001	354	-
2002	470	87
2003	557	387
2004	645	686
2005	748	986
2006	937	1285
2007	1127	1585
2008	1420	1884
2009	1856	2183
2010	2417	2483
2011	2932	2783
2012	3514	3082
2013	3256	3382
2014	3673	3681
2015	4131	3981
2016	4500	4280
Devijimi standard 1414 ³⁹		

Tabela 8. Të dhënat historike, trendet e vizitorëve të huaj në Shqipëri

³⁸ Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, sot Ministria e Turizmit dhe Mjedisit.

³⁹ Formula e devijimit standard $s = \sqrt{\sum (xi - x)/n}$

Nga të dhënat historike, ekuacioni i tendencës së vizitorëve të huaj është: $y = 299,5 \cdot x - 511,75$

Ekuacioni linear: $y = m \cdot x + b$ (m përfaqëson tendencën ose pjerrësinë,⁴⁰ b përfaqëson fillimin e fazës në boshtin y ($b = y - m \cdot x$)).

Bazuar në tendencat e provuara nga analiza e regresionit dhe ekuacionit linear, vërehen këto tendenca:

- Ka një trend të fortë rritës të numrit të vizitorëve ndërkombëtarë nga 2001 në 2016.
- Ka një rritje mesatare prej 300.000 vizitorë në vit.
- Vlerat e vizitorëve ndërkombëtarë kanë një devijim relativisht të lartë, rreth 1,4 milionë ndaj mesatares aritmetike prej 2034 milionë, duke lëvizur nga 630 mijë në 3448 vizitorë ndërkombëtarë.

Një rezultat i rëndësishëm është që turizmi ndërkombëtar ishte jashtëzakonisht elastik dhe fleksibël, sipas kërkesës për shërbime turizmi. Ky përfundim tregon gjithashtu që sektori i turizmit në Shqipëri mund të sigurojë shërbime të përshatshme dhe të mjaftueshme, sipas kërkesave të vizitorëve ndërkombëtarë.

Të dhënat historike tregojnë se turizmi ka reaguar mirë ndaj goditjeve të jashtme, siç shihet dhe nga numri i vizitorëve ndërkombëtarë që ra prej 3514 milionë në 2012 në 3256 milionë në 2013, për t'u rritur përsëri në 3673 milionë në 2015.

⁴⁰ Formula e pjerrësisë së vijës së trendit m :

$$m = \frac{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})(y_i - \bar{y})}{\sum_{i=1}^n (x_i - \bar{x})^2}$$

3.9.3 Hyrjet ndërkombëtare të pritshme nga viti 2017 deri në vitin 2033: skenarët bazë, optimistë dhe pesimistë

Bazuar në analizën e regresionit linear të vlerave historike (ekuacioni : $y = 299,5 \cdot x - 511,75$) dhe duke supozuar që zhvillimi i turizmit në Shqipëri do të ndjekë këtë trend nga viti 2017 deri në 2033, mund të vlerësojmë 3 skenarë të mundshëm të zhvillimit të turizmit në Shqipëri:

- Skenari 1: i cili supozon se do të ndjekë në mënyrë strikte tendencat historike.
- Skenari 2: i cili supozon që turizmi shqiptar do të lulëzojë dhe do të tërheqë më shumë vizitorë ndërkombëtarë (bazuar në përlogaritjet e devijimit standard prej 1414 milionë të ardhur).
- Skenari 3: i cili supozon se turizmi shqiptar do të vuajë nga kriza (p.sh si pasojë e mungesës së politikave të turizmit, standardeve të ulëta të sigurisë, mungesa e përmirësimeve të infrastrukturës, etj., bazuar në përlogaritjet e devijimit standard prej 1,414 milionë të ardhur).

Viti	Skenari 1(skenari bazë) Numri i pritshëm i hyrjeve ndërkombëtare (mijë)	Skenari 2 Skenari optimist (mijë)	Skenari 3 Skenari pesimist (mijë)
2017	4579,75	5993,75	3165,75
2018	4879,25	6293,25	3465,25
2019	5178,75	6592,75	3764,75
2020	5478,25	6892,25	4064,25
2021	5777,25	7191,25	4363,25
2022	6077,25	7491,25	4663,25
2023	6376,75	7790,75	4962,75
2024	6676,25	8090,25	5262,25
2025	6975,75	8389,75	5561,75
2026	7275,25	8689,25	5861,25
2027	7574,75	8988,75	6160,75
2028	7874,25	9288,25	6460,25
2029	8173,75	9587,75	6759,75
2030	8473,25	9887,25	7059,25
2031	8772,75	10.186,75	7308,75
2032	9072,25	10.486,25	7658,25
2033	9371,75	10.785,75	7957,75
Mesatarja vjetore e frekuentimit për periudhën 2017-2033	7411,7	8825,7	5997,7

Tabela 9. Parashikimet (vizioni) mbi numrin e pritshëm të hyrjeve ndërkombëtare: skenarët bazë, optimist dhe pesimist 2017-2033

Duke ndjekur tendencën aktuale, sektori i turizmit shqiptar pritet të ketë një hyrje mesatare prej afërsisht 7,4 milionë vizitorë ndërkombëtarë në vit për periudhën 2017 deri në 2033. Në 2017 Shqipëria mund të numërojë rreth 4,6 milionë vizitorë ndërkombëtarë, dhe në 2033 rreth 9,4 milionë.

Duke ndjekur skenarin optimist, sektori i turizmit shqiptar pritet të ketë një hyrje mesatare prej afërsisht 8,8 milionë vizitorë ndërkombëtarë në vit për periudhën 2017 deri në 2033. Në 2017 Shqipëria mund të numërojë rreth 6 milionë vizitorë ndërkombëtarë, dhe në 2033 rreth 10,8 milionë.

Duke ndjekur skenarin pesimist, sektori i turizmit shqiptar pritet të ketë një hyrje mesatare prej afërsisht 6 milionë vizitorë ndërkombëtarë në vit për periudhën nga 2017 në 2033. Në 2017 Shqipëria mund të numërojë rreth 3,2 milionë vizitorë ndërkombëtarë, dhe në 2033 rreth 8 milionë.

Turizmi ndërkombëtar shqiptar është shumë fleksibël dhe elastik, dhe reagon ndjeshëm jo vetëm ndaj të gjitha llojeve të zhvillimeve, por në një shkallë të caktuar mund të përballojë dhe periudha të vogla krize.

3.9.4 Skenari i numrit të netëve të qëndrimit dhe shpenzimeve të vizitorëve ndërkombëtarë

Bazuar në tre skenarët dhe ardhjet ndërkombëtare të pritshme të vizitorëve, mund të vlerësojmë netët e qëndrimit dhe shpenzimet që vizitorët ndërkombëtarë mund të gjenerojnë në Shqipëri.

Viti	Skenari 1 (skenari bazë) Net-qëndrimi (mijë)	Skenari 2 Skenari optimist Net-qëndrimi (mijë)	Skenari 3 Skenari pesimist Net-qëndrimi (mijë)
2017	18.319	23.975	12.663
2018	19.517	25.173	13.861
2019	20.715	26.371	15.059
2020	21.913	27.569	16.257
2021	23.109	28.765	17.453
2022	24.309	29.965	18.653
2023	25.507	31.163	19.851
2024	26.705	32.361	21.049
2025	27.903	33.559	22.247
2026	29.101	34.757	23.445
2027	30.299	35.959	24.643
2028	31.497	37.153	25.841
2029	32.695	38.351	27.039
2030	33.893	39.549	28.237
2031	35.091	40.747	29.235
2032	36.289	41.945	30.633
2033	37.487	43.143	31.831
Mesatarja vjetore e netëve të qëndrimit për periudhën 2017-2033	29.646,8	35.302,8	23.997,7

Tabela 10. Netë qëndrimi të pritshme, të hyrjeve ndërkombëtare:2017-2033

Nga viti 2017 deri në 2033 pritet të gjenerohen rreth 29.647 milionë netë qëndrimi nga rreth 7412 milionë vizitorë ndërkombëtarë në vit. Në kushte të favorshme të turizmit, rreth 35.303 milionë netë qëndrimi në vit mund të gjenerohen nga 8,8 milionë vizitorë ndërkombëtarë. Në rastin e kushteve të pafavorshme, rreth 6 milionë vizitorë ndërkombëtarë në vit mund të gjenerojnë rreth 24 milionë netë qëndrimi.

Kështu, në 2033, rreth 9,4 milionë vizitorë ndërkombëtarë do të gjenerojnë rreth 37,5 milionë netë qëndrimi. Sipas kushteve optimiste, 10,8 milionë të ardhur do të gjenerojnë rreth 43,14 milionë netë qëndrimi dhe sipas kushteve pesimiste, rreth 8 milionë vizitorë ndërkombëtarë do të reduktojnë numrin e netëve të qëndrimit në rreth 31,8 milionë.

Matjet e vizitorëve ndërkombëtarë dhe numri i netëve të qëndrimit, përbëjnë një bazë të mirë për vlerësimin e shpenzimeve të vizitorëve ndërkombëtarë. Nga këto rezultate, është supozuar që çdo vizitor shpenzon rreth 85 euro për natë/ditë.

Supozim: Shpenzimet për vizitor janë 85 euro për natë/ditë, ku janë llogaritur 4 netë/ditë qëndrimi. Sektori i turizmit do të gjenerojë rreth 40,320 milionë euro (sipas skenarit bazë) brenda një intervali të mundshëm nga 48.111 milionë euro (skenari optimist) në 32.637 milionë euro (skenari pesimist) për periudhën 2017-2033.

Viti	Skenari 1 (skenari bazë) Shpenzimet (mijë EUR)	Skenari 2 Skenari optimist Shpenzimet (mijë EUR)	Skenari 3 Skenari pesimist Shpenzimet (mijë EUR)
2017	1557,1	2037,9	1076,4
2018	1658,9	2139,7	1178,2
2019	1760,8	2241,5	1280,0
2020	1862,6	2343,4	1381,8
2021	1964,3	2445,0	1491,4
2022	2066,3	2547,0	1585,5
2023	2168,1	2648,9	1687,3
2024	2270,0	2750,7	1789,2
2025	2371,8	2852,5	1891,0
2026	2473,6	2954,3	1992,8
2027	2575,4	3056,5	2094,7
2028	2677,2	3158,0	2196,5
2029	2779,1	3259,8	2298,2
2030	2880,9	3361,7	2400,1
2031	2982,7	3463,5	2485,0
2032	3084,6	3565,3	2603,8
2033	3186,4	3667,2	2705,6
Mesatarja vjetore e shpenzimeve për periudhën 2017-2033	2520	3000,7	2039,8

Tabela 11.Shpenzimet e pritshme të vizitorëve ndërkombëtar: 2017-2033

3.9.5 Strategjia e përqendruar e mangësive (EKS® Engpasskonzentrierte Strategie)

Strategjia e përqendruar e mangësive EKS® shërben si një vlerësues i besueshëm për të marrë rezultatet më të mira në drejtim të specializimit dhe identifikimit të segmenteve të produkteve dhe shërbimeve. Këto segmente mund të jenë të vogla, por gjithnjë e më të dobishme nëse trajtohen dhe tregtohen gjerësisht. Sa më “i spikatur” dhe i përqendruar të jetë segmenti i zgjedhur, aq më shpejt mund të rritet destinacioni turistik i Alpeve Shqiptare drejt udhëheqjes dhe ekskluzivitetit të tregut.

Rritja e cilësisë në të vërtetë do të thotë të shkosh “më në thellësi”, të bëhet përmirësimi i produktit, shërbimit, komunikimit dhe diversifikimit brenda segmentit të zgjedhur, duke u fokusuar në kënaqësinë e klientit. Në fund të fundit, është e nevojshme të përpiqesh të rrisësh entuziazmin e klientëve dhe jo vetëm kënaqësinë e tyre. Prandaj, rritja sasiore do të ishte rezultat i përpjekjeve të personalizuar për të përmirësuar dhe për të rritur produktin dhe shërbimet turistike. Një qasje e tillë e cilësisë dhe e inovacionit do të jetë thelbësore për të arritur qëndrueshmërinë.

Për të arritur zgjidhje më të mira dhe një Propozim Unik të Marketingut (PUM), dhe duke marrë në konsideratë numrin relativisht të kufizuar të të dhënave kyçe, rekomandohet që kjo strategji të përdoret për të optimizuar një mision të dedikuar të zhvillimit të qëndrueshëm të turizmit.

Katër principet e EKS® përfshijnë:

- a) Përqendrimin në burime dhe forcimin e aseteve;
- b) Të zbehë mungesën ose pengesën;
- c) T’u japë përparësi përfitimeve të klientit në vend të fitimeve personale;
- d) T’u japë përparësi aseteve të paprekshme / jomateriale më shumë se atyre të prekshme / materiale.

Zbatimi i njëtrajtshëm dhe përsëritës i strategjisë EKS® do të çojë në një spirale suksesi. Logjika e kësaj spiraleje është e thjeshtë por bindëse. Hapat e parë të përqendruar do të sjellin përfitime në të mësuar. Ata do të shfrytëzojnë përdoruesin për një efikasitet më të lartë dhe për të rritur produktivitetin, gjë që përsëri do të thotë përmirësim i biznesit dhe performancës, duke tërhequr interesa të reja dhe duke shkaktuar rritjen e biznesit dhe përfitimit.

3.10

KARAKTERISTIKA E TURIZMIT AKTUAL SIPAS SEGMENTEVE

Kërkesa dhe segmenti turistik aktual		
Segmenti	Shqiptar	Të huaj
Vizitorët që rikthehen në Alpet Shqiptare		
Vizitorët që janë rikthyer në Alpet Shqiptare	44.20%	21.80%
Mosha		
25 deri në 45 vjeç	54.50%	63.50%
Gjinia		
Meshkuj	55.70%	63.8%
Edukimi		
Arsim universitar dhe pas universitar	77%	77%
Shpenzime		
Transporti	26.99 €	45.58 €
Akomodimi	24.25 €	23.13 €
Ushqime dhe pije	22.47 €	23.76 €
Tjetër	11.57 €	11.6 €
Gjithsej	66.86 €	80.93 €
Kanalet e informimit për Alpet Shqiptare		
Interneti	27.53%	42.56%
Rekomandim nga miqtë	24.29%	14.74%
Televizion	21.73%	9.62%
Libra turistike	4.92%	12.24%
Qëllimi i vizitës		
Kohë e lirë / Argëtim / Sporte	31.63%	38.64%
Pushim dhe çlodhje	46.36%	45.60%
Ushqimi dhe produkte lokale	17.67%	14.17%
Kohëzgjatja e qëndrimit		
1 natë	21.40%	4.50%
2-3 netë	49.70%	45.10%
4-7 netë	19.60%	36.40%

Tipi i akomodimit të përdorur		
Bujtina	58.94%	50.88%
Hotel	32.55%	24.68%
Kamping	7.23%	21.65%
Tipi i akomodimit që dëshirojnë të përdorin		
Bujtina	50.70%	56.25%
Kamping	13.61%	27.35%
Hotele / Hostel me buxhet të ulët	8.45%	10.04%
Hotele 2 deri në 3 yje	14.08%	5.12%
Hotele 4 deri në 5 yje	13.15%	1.24%
Arsyet për të zgjedhur Alpet Shqiptare (1 deri në 5, 5 vlerësimi maksimal)		
Interesi në cilësinë e panoramës dhe peizazhit natyror	4.62	4.43
Interesi për aventurë dhe aktivitete sportive	3.79	4.22
Interesi për komunitetet lokale dhe mënyra tradicionale e jetesës	4.03	4.18
Mikpritja e popullsisë lokale	4.32	4.14
Siguria e zonës	4.03	3.54
Aspektet kryesore të vlerësuara nga vizitorët (1 deri në 5, 5 vlerësimi maksimal)		
Panorama dhe peizazhi	4.45	4.54
Mikpritja e banorëve	4.34	4.39
Mundësia për të takuar banorët vendas	4.24	4.33
Mënyra tradicionale e jetesës	4.14	4.12
Pamja tërheqëse e zonës përreth strukturave të akomodimit	4.39	3.91
Dukuritë që mund të dëmtojnë mjedisin dhe bukuritë e Alpeve Shqiptare		
Menaxhim i dobët i mbetjeve	15.69%	20.92%
Prerja e pemëve	18.13%	17.49%
Zjarret në pyje	13.63%	14.06%
Gjuetia e paligjshme	9.01%	12.33%
Dëmtimi i terrenit natyror nga ndërtimet	10.18%	8.96%

Aktivitet e realizuara gjatë qëndrimit në Alpet Shqiptare		
Ecje në natyrë	16.00%	21.43%
Fotografi	14.16%	17.27%
Ngjitje në mal / alpinizmi	7.52%	11.35%
Piknik	9.41%	10.34%
Gastronomia lokale	9.97%	7.62%
Aktivitet që vizitorët dëshirojnë të realizojnë në të ardhmen		
Vizita në parkun kombëtar	5.09%	11.27%
Speleologji	8.93%	10.92%
Vizita pranë komuniteteve vendase	4.30%	10.71%
Ecje në natyrë	6.80%	6.87%
Ngjitje në mal / alpinizmi	6.71%	6.35%
Sporte dimërore	10.00%	5.13%
Ecje me kalë	7.31%	4.85%
Vizitorët që do të rekomandonin Alpet Shqiptare		
Vizitorët që do të rekomandonin Alpet Shqiptare	99.55%	99.78%

Tabela 12.Karakteristika e turizmit aktual sipas segmenteve

3.10.1 Karakteristika kryesore të segmenteve turistike

Karakteristika kryesore të segmentit turistik aktual të zonës në studim:

(Aneks – Kërkesa dhe segmenti i turizmit)

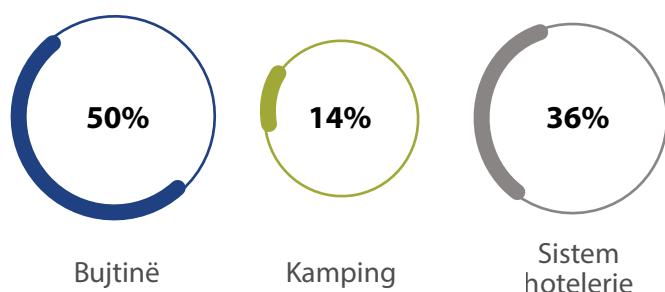
Segmenti i vizitorëve shqiptarë

Vizitorët shqiptarë janë kryesisht të rinj (25-45 vjeç), me arsimim të lartë, të cilët preferojnë të strehohen në bujtina dhe hotele me pamje tërheqëse, për një periudhë kohore 2-ditore, duke shpenzuar rreth 67 euro në ditë. Interneti, rekomandimi i miqve dhe televizioni janë kanalet kryesore që kanë nxitur interesin për të pushuar, relaksuar, argëtuar, zbavitur, për të kryer aktivitete sportive dhe përfituar nga gastronomia lokale e Alpeve Shqiptare. Aspektet kryesore që i shtynë vizitorët drejt frekuentimit të zonës së alpeve janë interesi i tyre për natyrën, cilësinë e peizazhit, mikpritjen, stilin e jetesës dhe mundësinë për të takuar popullsinë lokale. Aktivitetet kryesore që këta vizitorë kryejnë janë aktivitetet si ecja në natyrë, fotografitë, pikniku dhe gastronomia lokale. Megjithatë vizitorët vlerësojnë se ka një menaxhim të dobët të mbetjeve dhe mbrojtjes së mjedisit në përgjithësi, eksperiencia dhe imazhi pozitiv i tyre për Alpet Shqiptare i orienton drejt besnikërisë dhe promovimit të zonës.

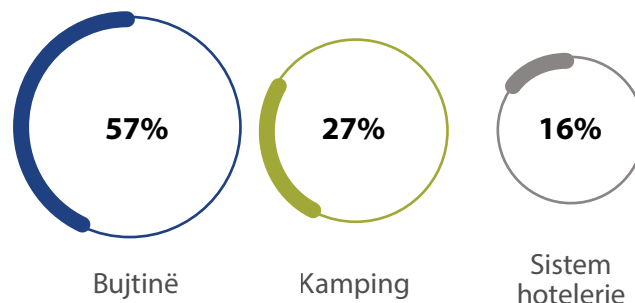
Segmenti i vizitorëve të huaj

Vizitorët e huaj janë kryesisht djem të rinj (25-45 vjeç), me arsimim të lartë, të cilët preferojnë të strehohen në bujtina dhe kampingje me pamje tërheqëse, për një periudhë kohore 3-ditore, duke shpenzuar rreth 81 euro në ditë, ku transporti zë rreth 56% të buxhetit të tyre ditor. Interneti, rekomandimi i miqve dhe librat turistike janë kanalet kryesore që kanë nxitur interesin për të pushuar, për t'u relaksuar, argëtuar, zbavitur, për të kryer aktivitete sportive dhe përfituar nga gastronomia lokale e Alpeve Shqiptare. Aspektet kryesore që i shtynë drejt frekuentimit të zonës së alpeve janë interesi për natyrën, cilësinë e peizazhit, aventurën dhe sportet, mikpritjen, stilin e jetesës dhe mundësinë për të takuar popullsinë lokale. Aktivitetet kryesore që këta vizitorë kryejnë në zonë janë aktivitetet si ecja në natyrë, fotografia, ngjitja në mal, alpinizmi dhe piknikët. Megjithatë vizitorët vlerësojnë se ka një menaxhim të dobët të mbetjeve dhe mbrojtjes së mjedisit në përgjithësi, eksperiencia dhe imazhi pozitiv i tyre për Alpet Shqiptare i orienton drejt besnikërisë dhe promovimit të zonës.

Preferojnë të akomodohen:

Preferojnë të akomodohen:

3.10.2 Segmentet kryesore të turizmit

Cilësia e peizazhit natyror, mikpritja, stili i jetesës, mundësia për të takuar popullsinë lokale, gastronomia, ecja në natyrë dhe në mal janë avantazhet konkurruese kryesore të identifikuara nga vizitorët e Alpeve Shqiptare. Mbrojtja, zhvillimi, përmirësimi dhe promovimi i avantazheve konkurruese mbështesin industrinë e turizmit, dhe si rrjedhojë nxisin zhvillimin ekonomik dhe social të territorit. Janë pikërisht avantazhet konkurruese dhe mbrojtja e tyre që garantojnë qëndrueshmërinë e zhvillimit ekonomik të Alpeve Shqiptare, falë ndërthurjes së interesave mjedisore dhe ekonomike.

Nisur nga karakteristikat e turistëve që vizitojnë Alpet Shqiptare, vlerësohet se vizitorët janë të orientuar drejt turizmit të aventurës dhe aktiviteteve të ecjes në natyrë e ngjitjes në mal. Turistët e aventurës karakterizohen nga fakti se kërkojnë të zbulojnë destinacione të reja, ende të pazhvilluara dhe të panjohura, duke shfaqur një interes të lartë për kulturën lokale dhe mënyrën e jetesës së popullsisë lokale. Turistët e udhëtimit dhe të ecjes (hiking / trekking) shfaqin interes për bukurinë e peizazhit, natyrës, kulturës, traditave dhe kuzhinës autentike të popullsisë lokale.

3.10.3 Eksperiencia natyrore dhe malore

Diversiteti i florës dhe faunës, numri i lartë i shpellave, ujëvarat, burimet ujore, peizazhet malore, kanionet, liqenet akullnajore, monumentet shkëmbore, pyjet, pikat e vërtetimit me interes të lartë peizazhistik, shtigjet etj., janë elementet kryesore që mundësojnë eksperiencën e natyrës malore në Alpet Shqiptare. Këto vlera territoriale mundësojnë zhvillimin e mëtejshëm të aktiviteteve si:

- **Turizmi natyror**, pra një turizëm me shëtitje të shkurtra, fotografi, vëzhgim i florës dhe i faunës dhe i peizazheve natyrore.
- **Turizmi i pushimit dhe relaksit**, pra një turizëm që ka për qëllim pushimin, rigjenerimin e trupit, shpenzimin e energjisë, shëtitjet etj.
- **Turizmi sportiv**, bazuar në aktivitete sportive si ecje në natyrë, alpinizëm etj.
- **Turizmit shëndetësor**, bazuar në shëndetin e vizitorit dhe trajtimeve kurative, me aktivitete si: SPA (Santa per Acqua), shërbime reumatologjie, kardiologjie, ortopedie etj.

- **Turizmi argëtues/rekreativ**, ku objektivi kryesor është aventura dhe adrenalina, me aktivitete të ndryshme si: “zip-line”, “canopy tour”, “via-ferrata”, udhëtim aventure në pyll, hedhje me elastik, parashutizëm etj.
- **Turizmi i qëndrueshëm dhe ekoturizmi**, të orientuar drejt ekologjisë, sensibilizimit, pedagogjisë për problematika mjedisore, duke u bazuar në aktivitete si: vizitë në parqe natyrore, rezerva natyrore, zona me interes faune dhe flore, biodiversitet, etj.
- **Turizmi shkencor**, i orientuar drejt shkencës, pedagogjisë dhe kërkimit në fusha të ndryshme të shkencës, bazuar në aktivitete si: vërtetimi i faunës dhe florës, vërtetimi yjesh etj.

Zhvillimi i aktiviteteve të ndryshme turistike mundëson zgjerimin e gamës së turistëve dhe i bën Alpet Shqiptare më konkurruese në tregun botëror.

3.10.4 Eksperiencia kulturore

Eksperiencia kulturore në territor bazohet tek arkitektura karakteristike (kulla tipike veriore, mullinjtë etj.), monumentet kulturore (muze, site arkeologjike dhe historike me ndikim kombëtar dhe ndërkombëtar, kala, kështjella, fortifikime, varreza ilire, monumente fetare etj.), aktivitetet dhe trashëgimia e paprekur e zonës (festa dhe ceremoni tradicionale, festa fetare, legjenda, mite, përralla dhe tregime lokale, muzikë folklorike, instrumente muzikore karakteristike, vallëzime, lojëra, ceremoni, rituale folklorike, rregulla dhe tradita në organizimin e jetës sociale, kostume tradicionale, kuzhinë tradicionale etj.). Këto vlera kulturore mundësojnë zhvillimin e mëtejshëm të aktiviteteve të mëposhtme:

- **Turizmi kulturor**, i orientuar drejt kulturës së komunitetit lokal, stilit të jetesës, monumenteve të trashëgimisë, arkitekturës tradicionale, legjendave, folklorit, artizanatit, festave lokale etj.
- **Turizmi gastronomik**, bazuar në specialitetet gastronomike lokale si alkooli, vera, djathërat, reçelet, glikotë, bulmeti etj.
- **Turizmi artizanal dhe komercial**, bazuar në prodhime të artizanatit lokal si: veshje, vegla muzikore, specialitete kulinare lokale (gliko, reçel, alkool).
- **Turizmi fetar**, orientuar drejt vizitave ose pelegrinazheve në vende të shenjta si kisha, xhami etj.

- **Turizmi i eventeve**, bazuar në evente të organizuara në territor, si manifestimet sportive, kulturore, mjedisore, artistike, kinematografike, festivalet muzikore e folklorike, koncertet etj.
- **Turizmi industrial**, bazuar në kulturën industriale të zonës, si vizita në hidrocentrale, mullinj etj.
- **Turizmi kreativ**, i organizuar rreth aktiviteteve krijuese si: atelier pikturë, vizatimi, skulpturë, kinemaje, lojëra elektronike, sport, poçeri, kuzhinë etj.
- **Turizmi i biznesit ose profesional**, i orientuar kryesisht drejt aktiviteteve që lidhen me formimin profesional ose kulturën e ndërmarrjes, bazuar në aktivitete si: kongrese, konferenca, seminare, pushime të organizuara nga korporata, panairë, mbledhje etj.
- **Turizmi social dhe i solidaritetit**, organizuar rreth aktiviteteve bamirëse të organizuara në qendra pushimesh për kategoritë në nevojë, klasa pushimesh, klasa sensibilizimi për mjedisin etj.

3.10.5 Segmentet kryesore që do të synohen në të ardhmen

Duke marrë parasysh potencialin e aktiviteteve turistike, eksperiencat që mund të zhvillohen në zonën e Alpeve Shqiptare, konkurrencën ndërkombëtare, dhe duke u përqendruar në turizmin e aventurës dhe aktiviteteve të ecjes në natyrë e ngjitjes në mal, segmentet kryesore të turistëve që do të synohen në të ardhmen mund të përmbledhen në funksion të kombësisë, intensitetit dhe aktiviteteve.

Zhvillimi i këtyre eksperiencave favorizon mbështetjen e aktiviteti turistik gjatë gjithë vitit.

Segmentimi i tregut	Pjesa e tregut
1. Tregu ndërkombëtar	67%
a) Eksplorues aktivë	(20%)
b) Eksplorues urbanë të rinj	(40%)
c) Vizitorë afatshkurtër nga Kosova	(4%)
d) Eksplorues urbanë nga Kosova	(3%)
2) Tregu shqiptar	33%
e) Familje	(20%)
f) Eksplorues urbanë të rinj	
i. Eksplorues aktivë	(10%)
ii. Konsumatorë relaksi	(3%)

Tabela 13. Segmentimi i tregut

1. Tregu ndërkombëtar

a) Eksplorues aktivë

Eksploruesit aktivë të huaj vijnë kryesisht nga vendet e Evropës Qendrore, Izraelit dhe SHBA-ve. Këta vizitorë janë në një moshë 40-65 vjeç, me arsim të lartë dhe në gjendje të mirë financiare. Ky segment do të vizitojë alpet në grupe të vogla, të cilët do të qëndrojnë nga 5 deri në 10 ditë, dhe do të preferojnë të shoqërohen nga guida turistike për të njohur më mirë zonën. Aktivitetet kryesore tërheqëse për këtë segment janë ecjet në natyrë, eksperiencat e ndryshme kulturore, akomodimi tradicional i pastër dhe komod, produktet ushqimore cilësore dhe gastronomia e pasur. Eksploruesit aktivë të huaj kërkojnë informacion dhe orientim të plotë mbi vlerat natyrore dhe kulturore të zonës.

b) Eksplorues urbanë

Eksploruesit urbanë të huaj vijnë kryesisht nga vendet e Evropës Qendrore dhe SHBA. Këta vizitorë janë në një moshë relativisht të re, 25-35 vjeç, me arsim të mesëm e të lartë dhe në gjendje financiare modeste, që do t'i vizitojnë alpet në grupe të vetorganizuara. Këta turistë do të qëndrojnë nga 5 deri në 10 ditë dhe do të kryejnë ecje në natyrë, do të vizitojnë monumentet e kulturës lehtësisht të aksesueshme dhe do të zgjedhin një akomodim të thjeshtë.

c) Vizitorë afatshkurtër nga Kosova

Vizitorët afatshkurtër nga Kosova janë të moshës 25-65 vjeç, me arsim të mesëm dhe të lartë, në një gjendje financiare mesatare dhe të mirë, që do t'i vizitojnë alpet me familjen ose me grupe miqsh. Këta vizitorë do të orientohen drejt gastronomisë lokale, do të vizitojnë monumentet e kulturës dhe do të zgjedhin qëndrimin në një akomodim të pastër dhe komod.

ç) Eksplorues urbanë nga Kosova

Eksploruesit urbanë nga Kosova vijnë kryesisht nga Gjakova, Peja dhe Prizreni. Këta vizitorë janë në një moshë 25-45 vjeç, me arsim të mesëm dhe të lartë dhe në një gjendje financiare modeste. Ky segment turistësh do të vizitojnë alpet me grupe të organizuara ose vetorganizuar që do të qëndrojnë për 1 deri në 3 net. Përveç tyre, në këtë segment përfshihen edhe vizitorë që do ta frekuentojnë zonën me ture të organizuara që do të qëndrojnë relativisht më gjatë, nga 2 deri në 7 net.

Këta turistë do të kryejnë ecje në zonat natyrore më interesante dhe do të vizitojnë monumentet e kulturës. Ky segment shfaq një interes të lartë për aktivitete kulturore dhe gastronomië lokale, dhe preferon qëndrimin në një akomodim të pastër dhe komod.

2. Tregu shqiptar

d) Familje

Vizitorët familjarë vijnë kryesisht nga qytetet e mëdha të Shqipërisë, ku prindërit janë në një moshë rreth 35-55 vjeç, me arsim të mesëm dhe të lartë me një situatë financiare komode, të cilët do të qëndrojnë nga 2 deri në 7 net. Këta turistë do të kryejnë ecje në natyrë dhe vizita në monumente të natyrës, duke u akomoduar në struktura të pastra dhe komode dhe duke përfituar nga produktet dhe gastronomia lokale. Ky segment shfaq një interes të lartë për aktivitete edukative dhe argëtuese për fëmijët.

dh) Eksplorues urbanë në moshe të re

i. Eksplorues aktivë

Eksploruesit urbanë aktivë në moshë të re vijnë kryesisht nga qytete e mëdha të Shqipërisë dhe janë në një moshë 18-35 vjeç, me arsim të mesëm dhe të lartë, me të ardhura modeste, që do të vizitojnë me grupe të mëdha të vetorganizuara dhe do të qëndrojnë në zonë nga 4 deri në 7 ditë. Këta vizitorë do të kryejnë ecje në natyrë dhe do të zgjedhin struktura akomoduese të thjeshta.

ii. Konsumatorë relaksi

Konsumatorët e relaksit vijnë kryesisht nga qytete e mëdha të Shqipërisë, janë në një moshë rreth 25-35 vjeç, me arsim të mesëm dhe të lartë dhe me të ardhura të larta. Këta vizitorë do t'i vizitojnë alpet individualisht ose në grupe të vetorganizuara miqsh, duke qëndruar nga 1 deri në 2 net, dhe duke shfaqur një interes të lartë për cilësinë e akomodimit dhe ushqimit, për aktivitet kulturore dhe aktivitetet argëtuese të jetës së natës.

3.11

INDUSTRIA E TURIZMIT NË RAJONIN E ALPEVE

Industria e turizmit ka një ndikim të drejtpërdrejtë në ekonomi, e cila bazohet në produktet dhe shërbimet të cilat konsumohen nga vizitorët. Sistemi i akomodimit dhe shërbimet turistike janë elementet kryesore të industrisë së turizmit.

3.11.1 Sistemi i akomodimit në Shqipëri dhe në rajonin e alpeve

Bazuar në ligjin 93/ 2015 “Për turizmin”, termi strukturë akomoduese përkufizohet si “struktura që vë në dispozicion të turistëve, vendas apo të huaj, individë ose të organizuar në grupe, për një periudhë kohe të pacaktuar por jo më shumë se 1 vit, shërbimet e akomodimit (fjetje, ushqim, pije dhe shërbime të tjera), në përputhje me standartet e përcaktuara sipas klasifikimit dhe kategorizimit të saj”.⁴¹

Këto struktura akomoduese paraqesin tipare të ndryshme dhe mund të kategorizohen si më poshtë:

- Bujtina: “(shtëpi pritëse) është një ndërtesë, një pjesë e së cilës përdoret si rezidencë e pronarit dhe ku ofrohet akomodim dhe ushqim për turistët përkundërt pagesës”;
- Fjetina (hostel): “është një ndërtesë që ofron akomodim dhe ushqim me çmime ekonomike, zakonisht për udhëtarë, studentë dhe punëtorë, ku dhoma ndahet mes disa klientëve të ndryshëm”;
- Kamping: “është zonë publike ose private e rrethuar, e pajisur me infrastrukturë të domosdoshme (ujë, tualete, energji elektrike etj.), ku udhëtarët mund të akomodohen në tendat e kampingut, të ngrenë tendat e tyre, apo të parkojnë mjetin motorik akomodues (kamper)”;
- Hotel: “është ndërtesë me jo më pak se 6 dhoma, ku akomodimi dhe shërbime si ushqim, pije etj. ofrohen nga një staf i kualifikuar kundërt një çmimi të afishuar”;
- Motel: “është ndërtesë që ofron shërbim akomodimi dhe parkimi, zakonisht me synimin për qëndrim të shkurtër të udhëtarëve, me vendndodhje në periferi të qendrave të

banuara, pranë kryqëzimeve dhe rrugëve automobilistike”;

- Resort: “është kompleks ndërtesash për pushim dhe argëtim të grupuara e të administruara së bashku, si hotele, apartamente, vila dhe studio, që u ofron klientëve akomodim, ushqim, pije, veprimtari sportive e argëtuese dhe shërbime ndihmëse nëpërmjet një stafi të kualifikuar”;
- Qendër kurative: “është strukturë akomoduese me vendndodhje në zona me potenciale kuruese natyrore, të cilat stimulohen nga toka, uji, deti, rëra e klima dhe shërbejnë për kryerjen e terapive kuruese”;
- Fjetje dhe mëngjes (B&B): “është strukturë akomoduese që ofron shërbimin e fjetjes dhe mëngjesit brenda çmimit të dhomës. Kjo strukturë akomoduese nuk ofron shërbim restoranti dhe ambiente të përbashkëta.”⁴²

Sistemi i akomodimit në Republikën e Shqipërisë regjistron 3791 struktura akomodimi, me një kapacitet total prej 28.680 dhoma dhe 66.794 shtretër.⁴³ Numri i këtyre strukturave ka një tendencë në rritje, kjo për shkak të një kërkesë gjithnjë e më të lartë.

⁴¹ Ligji nr. 93 “Për turizmin”, 2015

⁴² Ligji nr. 93 “Për turizmin”, 2015

⁴³ Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes,

3.11.2 Strukturat e akomodimit në Alpet Shqiptare

Rajoni i Alpeve Shqiptare ka njohur vitet e fundit një zhvillim të konsiderueshëm të ofertës në sistemin e akomodimit. Aktualisht në zonën në studim identifikohen 180 njësi akomodimi, ku 148 prej tyre janë bujtina (shtëpi pritëse), 21 prej tyre kanë strukturë hoteli, 9 kampingje, 1 hostel dhe 1 motel.

Numri më i lartë i strukturave të akomodimit të tipit bujtina është përqendruar në zonat rurale me vlera të larta natyrore dhe peizazhistike. Njësitë administrative Shalë dhe Margegaj shënojnë numrin më të lartë të bujtinave, për shkak se përfshijnë destinacionet turistike më të njohura dhe më të zhvilluara, Thethin dhe luginën e Valbonës.

Numri i lartë i bujtinave vjen si pasojë e kërkesës gjithnjë e më të lartë që vërehet në 10-vjeçarën e fundit. Zhvillimi i turizmit është lehtësisht i prekshëm në fshatrat malore si Thethi, Valbona, Boga, Tamara etj., ku vërehet një numër i lartë turistësh të huaj dhe vendas.

Aktualisht, bujtinat identifikohen jo vetëm si strukturat kryesore të akomodimit por dhe si më të preferohen nga turistët e Alpeve Shqiptare.

Në këtë kuadër, mbështetja, zhvillimi dhe përmirësimi i akomodimit në bujtina, jo vetëm që i përgjigjet kërkesës së tregut, por edhe mundëson një shfrytëzim optimal të banesave ekzistuese, një ekonomi dytësore për popullsinë rurale dhe njëkohësisht ul ndikimin mjedisor të ndërtimeve të reja.

Strukturat e kampingut mbeten ende të pazhvil-luara. Identifikohen 9 struktura kampingu të cilat ofrojnë vetëm standardet bazë. Vlen të theksojmë se në të gjithë territorin vërehet se nuk ka struktura kampingu të mirëfillta për mjetin motorik akomodues (kamper). **Zhvillimi i strukturave të kampingut në zonën e alpeve, qoftë për akomodimin me çadra apo me kamper, mundëson përthithjen e një game më të gjerë turistësh që kanë lidhje të ngushtë me natyrën dhe që do t'i përgjigjet kërkesës aktuale dhe të ardhshme të tregut (kryesisht vizitorëve të huaj).**

Megjithëse strukturat hoteliere kanë njohur një rritje të konsiderueshme gjatë viteve të fundit duke përfaqësuar aktualisht rreth 28% ta kapacitetit akomodues të zonës, kërkesa e tregut vendas dhe zhvillimi i pritshëm i frekuentimit të zonës sugjerojnë një rritje të ardhshme të këtyre strukturave.

Strukturat e akomodimit						
Njësi administrative	Bujtinë	Hostel	Hotel	Kamping	Motel	Gjithsej
Bajram Curri	0	0	6	0	0	6
Kelmend	21	0	2	0	0	23
Lekbibaj	20	0	0	0	0	20
Shkrel	11	1	8	3	0	23
Shalë	48	0	1	4	1	54
Tropojë	5	0	0	0	0	5
Margegaj	43	0	4	2	0	49
Gjithsej	148	1	21	9	1	180

Tabela 14. Strukturat e akomodimit

3.11.3 Kapaciteti pritës i strukturave të akomodimit

Zona në studim regjistron aktualisht rreth 978 dhoma, me një kapacitet prej afro 2880 shtretër. Janë njësitë Shalë, Margegaj dhe Shkrel të cilat shfaqin kapacitetin më të lartë të akomodimit.

Kapaciteti Aktual		
Qendrat	Dhoma	Shtretër
Bajram Curri	100	250
Kelmend	94	295
Lekbibaj	49	241
Shkrel	164	441
Shalë	336	978
Tropojë	9	26
Margegaj	221	646
Gjithsej	978	2877

Tabela 15. Kapaciteti i strukturave të akomodimit

Bujtinat përfaqësojnë 71% të kapacitetit akomodues aktual. Hotelet, hostelet dhe motelet përfaqësojnë vetëm 29% të kapacitetit akomodues.

Një element i rëndësishëm i cilësisë së sistemit të akomodimit është numri i shtretërve për dhomë. Në disa zona si Lekbibaj dhe Kelmend, bujtinat regjistrojnë një mesatare të lartë shtretërish për dhomë, me përkatësisht 4,9 dhe 3,3 shtretër për dhomë. Me rritjen e cilësisë së sistemit të akomodimit, kapaciteti akomodues do të njohë një rënie, fenomen ky që vërehet dhe në zona të ngjashme të Evropës.

Me rritjen e numrit të vizitorëve në Alpet Shqiptare dhe me rritjen e cilësisë së sistemit të akomodimit, është e nevojshme jo vetëm të garantohet kapaciteti pritës, por edhe që ai të rritet në mënyrë të ndjeshme.

	Tipi i akomodimit	Dhoma	Shtretër	Mesatarja e shtretërve për dhomë
Bajram Curri	Hotel	100	250	2,5
Kelmend	Bujtinë	75	249	3,3
	Hotel	19	46	2,4
Lekbibaj	Bujtinë	49	241	4,9
Shalë	Bujtinë	304	904	3,0
	Hotel	25	60	2,4
	Motel	7	14	2,0
Shkrel	Bujtinë	44	112	2,5
	Hostel	3	12	4,0
	Hotel	117	317	2,7
Tropojë	Bujtinë	9	26	2,9
Margegaj	Bujtinë	166	514	3,1
	Hotel	55	132	2,4
Gjithsej		973	2877	3,0

Tabela 16. Kapaciteti i strukturave të akomodimit sipas strukturës

3.11.4 Pyetësi dhe hulumtimet mbi sistemin e akomodimit të Alpeve Shqiptare

Nga pyetësi drejtuar përfaqësuesve të sistemit të akomodimit në zonën e Alpeve Shqiptare, dalin në pah këto rezultate kryesore:

- Vërehet një mungesë e theksuar në njohjen e standardeve ligjore dhe klasifikimin e sistemit të akomodimit (vetëm 19,6% të intervistuarve deklarojnë se janë në dijeni të ligjit 93/2015 “Për turizmin”). Mbështetja në informimin dhe klasifikimin e strukturave shërben si garanci ndërmjet kërkesës dhe ofertës dhe si shtysë në përmirësimin e cilësisë së shërbimeve. Krahas klasifikimit të strukturës turistike, ligji “Për turizmin”, parashikon edhe krijimin e një platforme statistikore e cila synon mbledhjen e informacionit

të detajuar mbi frekuentimin e strukturave turistike. Implementimi i kësaj platforme statistikore do të mundësojë vlerësimin e ecursisë turistike në zonë. Për rrjedhojë, formalizimi i të gjithë strukturave akomoduese informale do të mundësojë garantimin e cilësisë së shërbimeve akomoduese dhe monitorimin e turizmit në Alpet Shqiptare.

- Stafi i punësuar përbëhet kryesisht nga pjesëtarë të familjes (rreth 90% e të intervistuarve deklarojnë se pjesëtarët e familjes janë staf). Për më tepër, produktet ushqimore që ofrohen vijnë kryesisht nga prodhimet vetjake. 85% e të intervistuarve deklarojnë se mbi 80% e ushqimeve të përdorura vijnë nga prodhimi familjar. Pra zhvillimi turistik i zonës dhe mbështetja e strukturave të

vogla të akomodimit, jo vetëm që ka ndikim në vetëpunësimin e anëtarëve të familjes, por dhe në punësimin e banorëve të zonës në shërbimet akomoduese ose në sektorët mbështetës si bujqësia dhe tregtia.

- Strukturat akomoduese shfaqin një sezonalitet të lartë, ku funksionimi i tyre përqendrohet në periudhën maj-tetor. Sezonaliteti i funksionimit të strukturave të akomodimit lidhet ngushtë me ofertën turistike të zonës së alpeve. Funksionimi dhe strukturimi i tyre ende nuk ofron shërbimet bazë për klientët (50% të intervistuarve deklarojnë se kanë lidhje interneti) dhe ambientet e vëna në dispozicion të klientëve janë shumë të kufizuara. Përfaqësuesit e sistemit të akomodimit përmendin ecjen në natyrë, fotografinë dhe piknikun si arsyt kryesore që shtyjnë turistët për të frekuentuar zonën e alpeve. Zhvillimi i sporteve dimërore, përmirësimi i cilësisë së shërbimeve, rritja e aktiviteteve rekreative dhe kulturore, përmirësimi i sinjalistikës dhe promovimi, identifikohen si aspektet kryesore të zhvillimit turistik të zonës. Zgjerimi i aktiviteteve dimërore, atyre rekreative e kulturore në ambiente të mbyllura dhe zhvillimi i shërbimeve të ofruara nga strukturat akomoduese, mundësojnë zgjatjen e sezonit turistik, dhe për pasojë edhe kohëzgjatjen e funksionimit të strukturave të akomodimit.
- Përmirësimi i infrastrukturës rrugore, sinjalistikës, energjetikës dhe telekomunikacionit, i evidentuar nga përfaqësuesit e sistemit të akomodimit si pengesa në zhvillimin e turizmit, mundëson zgjatjen e sezonit turistik dhe cilësisë së shërbimeve të ofruara në zonë.
- Promovimi ende modest i përqendruar kryesisht në rrethin shoqëror (27% e promovimit) dhe promovimi nëpërmjet agjencive turistike (26% e promovimit), mbetet kryesori në mbështetjen e turizmit dhe në frekuentimin e sistemit të akomodimit.

Një aspekt tjetër i rëndësishëm është edhe bashkëpunimi i sistemit të akomodimit me operatorët turistikë vendas e të huaj. Nga hulumtimet në terren, fokus grupet dhe takimet e ndryshme me përfaqësuesit e turizmit në rajon, vërehet se po zhvillohet një ndërlidhje gjithnjë e më e konsiderueshme mes operatorëve dhe agjencive turistike të udhëtimit me strukturat e akomodimit. Për këto arsye lind nevoja për të vlerësuar edhe shërbimet e tjera mbështetëse në fushën e turizmit.

Sistemi i banesave, demografia dhe sistemi i akomodimit

Sistemi i banesave shfaq një numër të lartë banesash boshe ose të pashfrytëzuara. Këto banesa boshe vlerësohen si një potencial për të plotësuar kërkesën e ardhshme për banim të popullsisë lokale dhe kërkesën për struktura akomoduese për turizmin e zonës. Fakti se kërkesa për banim pritet të rritet për shkak të përmirësimit të ardhshëm të cilësisë së jetës, shfaqet si një presion mbi kërkesën për banim. Aktualisht vlerësohet se 27% e banesave të zonës së alpeve konsiderohen boshe, dhe kërkesa për banesa të reja nga popullsia lokale pritet të pësojë një rritje prej afro 15 deri në 20% për 15 vitet e ardhshme.

Kërkesa gjithnjë e më e lartë për akomodim turistik dhe mundësia e shfrytëzimit të banesave boshe për turizëm, mund të kufizojë ndërhyrjen në territor. Nisur nga projeksioni i numrit të turistëve i cili pritet të 10-fishohet për 15 vitet e ardhshme, si dhe nga zgjatja e sezonit turistik, del në pah nevoja e madhe për të zgjeruar sistemin e akomodimit.

Duke marrë në konsideratë se 61% e zonës është park kombëtar dhe bashkiak, zhvillimi i banesave në një pjesë të gjerë të territorit duhet të respektojë parimet dhe rregullat mjedisore, të ruajë vlerat kulturore dhe të garantojë zhvillimin ekonomik të rajonit. Për këto arsye, është e nevojshme të kemi një zhvillim më të moderuar në zonat e parqeve dhe një zhvillim më të gjerë në zonat jashtë parqeve. Fakti se qoftë vizitorët vendas e qoftë ata të huaj kanë një preferencë të theksuar për akomodimin në bujtina, zhvillimi i strukturave të akomodimit që integrohet në arkitekturën dhe vlerat kulturore lokale duket si një domosdoshmëri për zhvillimin optimal dhe të qëndrueshëm të kësaj zone.

3.11.5 Shërbimet e tjera turistike me ndikim direkt në ekonominë e zonës

Shërbimet turistike të ofruara në zonën e alpeve janë ende modeste dhe kufizohen në aktivitete si: bar-restorante, transport udhëtarësh, udhërrëfyes, operatorë turistikë etj. Mungesa e shërbimeve turistike shfaqet qartë dhe nga rezultatet e pyetësorëve për turizmin, fokus grupet dhe takimet e ndryshme me përfaqësuesit e sektorit turistik.

3.11.5.1 Operatorët turistikë⁴⁴ që operojnë në zonë
Siç theksohet nga draft “Strategjia Kombëtare e Zhvillimit të Turizmit”, në Republikën e Shqipërisë ende nuk kanë hyrë operatorë me ndikim ndërkombëtar. Operatorët turistikë kryesorë që operojnë në zonën e alpeve janë operatorë shqiptarë dhe të huaj me impakt të kufizuar në tregun ndërkombëtar.

Operatorët e huaj janë kryesisht nga Gjermania dhe Mbretëria e Bashkuar (8 operatorë gjermanë, 6 britanikë, 1 amerikan dhe 1 austriak),⁴⁵ të cilët funksionojnë në mënyrë indirekte, pra duke u mbështetur tek operatorët kombëtarë. Megjithatë vitet e fundit vërehet një ndërlidhje e sistemit të akomodimit me operatorët dhe agjencitë turistike dhe të udhëtimit, ende nuk ka një bashkëpunim gjithëpërfshirës dhe të mirëorganizuar.

Operatorët e Alpeve Shqiptare e bazojnë promovimin e tyre mbi pasuritë natyrore, ecjen në natyrë dhe sistemin e akomodimit. Në këtë kontekst, zgjerimi i shërbimeve dhe atraksioneve turistike, pra përmirësimi dhe shumëllojshmëria e paketës turistike mundëson një promovim më konkurrues. Në këtë mënyrë lehtësohet edhe promovimi i paketës nga operatorët dhe agjencitë turistike dhe përmirësohet imazhi i zonës duke tërhequr operatorët dhe agjencitë me ndikim ndërkombëtar.

⁴⁴ “Operatori turistik është personi fizik dhe juridik që zhvillon një veprimtari tregtare e cila ka të bëjë me dizajnimin dhe organizimin e një udhëtimi/pakete të paraplanifikuar e të promovuar me anë të katalogëve, fletëpalosjeve, reklamave në TV etj., duke qenë përgjegjës për atë produkt, si në rastin e shitjes nëpërmjet agjencive të udhëtimit, ashtu edhe në rastin e shitjes së drejtpërdrejtë të klientit. Operatori turistik nënshkruan kontratë drejtpërdrejt me furnizuesit e shërbimeve turistike, duke i parablerë këto shërbime.” Ligji 93, “Për Turizmin” 2015

⁴⁵ **Gjerman:** Klsu travel, DAV Summit Club, Schulz Aktiv Reisen, Via Verde, Albanien Reisen, Renatour, Lupe Reisen, Wikinger Reisen. **Mbretëria e Bashkuar:** Exodus, Explore Worldwide, Ke adventure, Untravelled paths, Kudu travel, Ramblers holidays. **Shtetet e Bashkuara të Amerikës:** Tour radar. **Austria:** Weltweitwandern.

Në këtë kuadër, Ligji Nr. 93/2015 “Për turizmin”, hedh bazat për licencimin e agjencive turistike dhe mënyrës së veprimit në territor, rregullon tregun përmes kriterëve të specifikuar në licencë, synon garantimin e cilësisë së shërbimeve si dhe ruajtjen e imazhit dhe karakterit turistik të zonës.

3.11.5.2 Udhërrëfyesit turistikë

Në zonë identifikohen 58 udhërrëfyes, ku 18 prej tyre operojnë në zonën e Thethit, 13 në zonën e Kelmendit, 10 në zonën e Shkrelit, 10 në zonën e Nikaj-Mërturit dhe 7 në zonën e Valbonës.

Nga pyetësori për udhërrëfyesit turistikë, takimet me operatorët dhe hulumtimet në terren, dalin në pah këto problematika kryesore:

- Udhërrëfyesit shfaqin një sezonalitet të theksuar, duke ofruar shërbimet e tyre kryesisht në muajt qershor, korrik dhe gusht;
- Arsimimi i tyre është kryesisht i mesëm;
- Shfaqin kufizim në njohjen e gjuhëve të huaja, ku anglishtja dhe italishtja renditen si gjuhët më të përdorura.

Këta udhërrëfyes janë përfaqësuesit kryesorë të imazhit të turizmit në vend. Për këtë arsye, pushteti qendror ka ndërmarrë hapat e para drejt kontrollit të kompetencave, duke hedhur bazat për licencimin e udhërrëfyesve turistikë, në ligjin nr. 93/2015 “Për turizmin”. Licencat për udhërrëfyesit turistikë ndahen në 3 kategori kryesore: udhërrëfyesit kombëtarë, udhërrëfyesit lokalë dhe udhërrëfyesit e specialiteteve të veçanta. Aktualisht janë licencuar rreth 155 udhërrëfyes, ku 87 janë licencuar si udhërrëfyes kombëtarë, 32 si udhërrëfyes lokalë dhe 40 prej tyre si udhërrëfyes të specialiteteve të veçanta. Aktualisht ende nuk janë licencuar udhërrëfyes lokalë për zonën e Alpeve Shqiptare.

Rritja e numrit të udhërrëfyesve të licencuar dhe të kualifikuar që ofrojnë shërbime në gjuhët kryesore, lehtëson aktivitet turistike të organizuara nga operatorët dhe agjencitë turistike që operojnë në zonë, si ato kombëtare dhe ndërkombëtare.

3.11.5.3 Shërbimet bar - restorant

Shërbimet si bar - restorantet kanë një ndikim të rëndësishëm në zonë për shkak të tërheqjes gjithnjë e më të madhe të vizitorëve ditorë. Megjithatë, zhvillimi i tyre ende mbetet modest për shkak të bashkëpunimit të dobët të këtyre strukturave me aktorët e ndryshëm të industrisë së turizmit. Nga takimet në terren, fokus grupet e organizuara

dhe nga rezultatet e pyetësorëve, del se zhvillimi i këtij lloji shërbimi është më se i rëndësishëm për zonën e alpeve. Ekspertët e fushës së turizmit identifikojnë gastronominë si një element ende të pashfrytëzuar optimalisht, dhe nga vlerësimi ekonometrik del se përmirësimi i ofertës gastronomike në zonë do të kishte një ndikim të lartë në frekuentimin, imazhin dhe kënaqësinë e turistëve në zonë. Nga një vlerësim paraprak, nisur nga hulumtimet dhe rezultatet e pyetësorëve të turistëve, vlerësohet se strukturat e bar - restoranteve qarkullojnë rreth 3,5 - 4 milionë euro në vit. Me zhvillimin e pritshëm të turizmit në rajon dhe zgjerimin e turizmit gastronomik, janë pikërisht shërbimet e bar - restoranteve që do të përfaqësojnë imazhin e rajonit. Përmirësimi i këtyre shërbimeve, bashkëpunimi i tyre me aktorët e tjerë turistikë dhe me prodhimtarinë lokale, si dhe promovimi i gastronomisë vendase, shfaqen si prioritete që i përgjigjen kërkesës së tregut dhe natyrës së vizitorëve të Alpeve Shqiptare.

3.12

KAPACITETI MBAJTËS I TERRITORIT

3.12.1 Kërkesa aktuale dhe frekuentimi i ardhshëm turistik i Alpeve Shqiptare

Kërkesa aktuale e tregut turistik të Alpeve Shqiptare dhe tendencat e identifikuar nga metoda ekonometrike e Delphi-t, parashikojnë një zgjatje të sezonit turistik dhe një rritje të konsiderueshme të numrit të turistëve për 15 vitet e ardhshme. Përkthyer në shifra, pritet që numri i turistëve (pra i vizitorëve që qëndrojnë të paktën një natë në territor) të rritet nga 67.000 turistë në vitin 2016, në 578.000 turistë në vitin 2031. Rritja e kërkesës turistike vjen si pasojë e zgjatjes së sezonit turistik që rritet nga 5 muaj në vitin 2016 në 10 muaj në vitin 2031, falë përmirësimit të pritshëm të faktorëve me ndikim të lartë në zhvillimin turistik të zonës së alpeve.

Bazuar në indikatorët kryesorë të zhvillimit të ardhshëm të turizmit në Alpet Shqiptare të identifikuar nga modeli ekonometrik, mund të vlerësojmë edhe projeksionin e qëndrueshmërisë së turistëve në territor.

Duke u bazuar në indikatorë si aksesueshmëria, menaxhimi i burimeve natyrore, larmishmëria dhe veçantia e atraksioneve, cilësia e shërbimeve dhe sistemit të akomodimit, mund të propozohen tre raste të zhvillimit të qëndrueshmërisë turistike në territor:

- Rasti pesimist, ku mesatarja e netëve të qëndrimit në territor do të ulet për shkak të mospërputhjes së ofertës turistike dhe kërkesës turistike, fenomen negativ që rrjedh nga faktorët si: menaxhimi jo efikas i burimeve natyrore, mungesa e zhvillimit teknologjik, larmishmëria e ulët e atraksioneve turistike, cilësia e dobët e shërbimeve turistike, zhvillimi jo koherent dhe cilësor i sistemit të akomodimit etj.
- Rasti optimist, ku mesatarja e netëve të qëndrimit në territor do të rritet për shkak të një përgjigjeje efikase të ofertës turistike karshi kërkesës turistike, fenomen pozitiv që rrjedh nga faktorët si: menaxhimi efikas i burimeve natyrore, aksesueshmëria e lartë në territor, integrimi i teknologjisë, larmishmëria dhe veçantia e atraksioneve turistike, cilësia e lartë e shërbimeve turistike, cilësia e sistemit të akomodimit etj.
- Rasti optimal, ku mesatarja e netëve të qëndrimit në territor do të rritet për shkak të një përgjigjeje optimale të ofertës turistike përballë kërkesës turistike, fenomen pozitiv që rrjedh nga faktorët si: menaxhimi efikas i burimeve natyrore, aksesibiliteti optimal i territorit, integrimi i teknologjisë, larmishmëria dhe veçantia e atraksioneve turistike, cilësia e shërbimeve turistike, cilësia e sistemit të akomodimit etj.

Në këtë kontekst vlerësohet se numri i net-qëndrimit vjetor për vitin 2031 të arrijë vlerat nga 2.022.000 në 2.600.000 netë qëndrimi në vit.

				Netë qëndrimi në vit		
Viti	Sezoni turistik (muaj)	Rritja e frekuentimit turistik vjetor	Numri i turistëve	Pesimist	Optimal	Optimist
2017	6	3%	69.010	241.535	276.040	310.545
2018	6	4%	71.770	251.195	287.080	322.965
2019	6	6%	76.077	266.270	304.308	342.347
2020	7	8%	82.163	287.571	328.652	369.734
2021	7	11%	91.201	319.204	364.804	410.405
2022	7	12%	102.145	357.508	408.580	459.653
2023	8	14%	116.445	407.558	465.780	524.003
2024	8	15%	133.912	468.692	535.648	602.604
2025	8	17%	156.677	548.370	626.708	705.047
2026	9	19%	186.445	652.558	745.780	839.003
2027	9	22%	227.463	796.121	909.852	1.023.584
2028	9	24%	282.054	987.189	1.128.216	1.269.243
2029	10	25%	352.568	1.233.988	1.410.272	1.586.556
2030	10	27%	447.762	1.567.167	1.791.048	2.014.929
2031	10	29%	577.612	2.021.642	2.310.448	2.599.254

Tabela 17. Vlerësimi i netë-qëndrimit në Alpet Shqiptare në 2031

Bazuar në vlerat e net-qëndrimit vjetor, në tendencat e pritshme të frekuentimit turistik vjetor, në zgjatjen e sezonit turistik dhe nga shembujt ndërkombëtarë të net-qëndrimit të plotë të sistemit të akomodimit,⁴⁶ mund të llogarisim afërsisht nevojat për strehimin turistik në zonë.

⁴⁶ Netë qëndrimi të plota të sistemit të akomodimit: është numri i netëve ku sistemi i akomodimit është plotësuar totalisht gjatë sezonit turistik.

				Numri i shtretërve të nevojshëm		
Viti	Sezoni turistik (muaj)	Rritja e frekuentimit turistik vjetor	Numri i turistëve	Pesimist	Optimal	Optimist
2017	6	3%	69.010	3399	3884	4370
2018	6	4%	71.770	3500	4001	4501
2019	6	6%	76.077	3641	4161	4681
2020	7	8%	82.163	3859	4410	4962
2021	7	11%	91.201	4168	4763	5358
2022	7	12%	102.145	4626	5287	5948
2023	8	14%	116.445	5181	5921	6662
2024	8	15%	133.912	5907	6750	7594
2025	8	17%	156.677	6793	7763	8733
2026	9	19%	186.445	7947	9083	10.218
2027	9	22%	227.463	9457	10.808	12.159
2028	9	24%	282.054	11.538	13.186	14.835
2029	10	25%	352.568	14.307	16.351	18.395
2030	10	27%	447.762	17.884	20.439	22.994
2031	10	29%	577.612	22.713	25.957	29.202

Tabela 18. Vlerësimi i nr të shtreterve per 2031

Fakti se zona e Alpeve Shqiptare ofron aktualisht një kapacitet prej vetëm 2877 shtretër për vitin 2016, dhe se numri i shtretërve të nevojshëm për të mirëpritur turistët e ardhshëm (në 2031) varion nga 22.700 në 29.200 shtretër, shfaq qartë nevojën për struktura të reja akomoduese në të ardhmen.

Duke marrë në konsideratë dëshirën aktuale për llojin e sistemit të akomodimit, vlerësohet se duhen më shumë se 12.500 shtretër për strukturat akomoduese bujtina dhe B&B, 7000 akomodime për strukturat e kampingut dhe 6100 shtretër për strukturat hoteliere.

		Bujtina/ B&B	Kamping	Hotel/Hostel/Motel	Gjithsej
Akomodimi që do të preferonin turistët aktualë në të ardhmen		55%	24%	21%	100%
Numri i shtretërve	Pesimist	12.492	5451	4770	22.713
	Optimal	14.276	6230	5451	25.957
	Optimist	16.061	7008	6132	29.202

Tabela 19. Projektioni i nr te shtreterve dhe preferencat per akomodimin

Në këtë kontekst, tendencat aktuale shfaqin një kërkesë të lartë për akomodim në zonën e Alpeve Shqiptare, ku llogaritet se nevojiten rreth 690-890 bujtina dhe 105-135 struktura hoteliere për të pritur turistët e parashikuar në 2031. Duke marrë në konsideratë se në zonën e Alpeve Shqiptare ka vetëm 180 struktura akomoduese (ku 148 janë bujtina), vlera e lartë strukturave të reja të akomodimit shtyn drejt një vlerësimi të kapacitetit mbajtës të territorit.

3.12.2 Kapaciteti mbajtës dhe akomodues i territorit

Turizmi krijon dhe ushtron presion mbi mjedisin natyror dhe kulturor dhe rrjedhimisht mbi burimet, strukturat sociale, modelet kulturore, aktivitetet ekonomike dhe të përdorimit të tokës në komunitetet lokale.

“Ngarkesa turistike” vlerëson numrin e vizitorëve të cilët mund të frekuentojnë një destinacion turistik pa cënuar ekosistemin, florën, faunën, ekonominë, vlerat sociale, kulturore dhe mjedisore të këtij destinacioni. Në përcaktimin e kapacitetit të ngarkesës turistike, merren në konsideratë parashikimet e kapacitetit akomodues turistik, prania e infrastrukturës në zonë, ku fizimet e nën-zonave të Planeve të Menaxhimit të Parqeve, prania e monumenteve të natyrës apo zonave me vlera peizazhiste.

Vlerësimi i ngarkesës turistike është një element i rëndësishëm në orientimin strategjik të zhvillimit të territorit. Për të vlerësuar ngarkesën turistike, është ndërmarrë një vlerësim ekonometrik i cili bazohet në indikatorë sasiorë dhe cilësorë si: indikatorë ndikimi mjedisor, indikatorë demografikë, indikatorë të infrastrukturës së furnizimit me ujë, indikatorë të infrastrukturës së trajtimit të ujërave të zeza, indikatorë të aksesit dhe transportit në zonë, indikatorë energjetikë, indikatorë punësimi, numri i shtretërve aktualë dhe në të ardhmen, zona të mbrojtura, zona të urbanizuara dhe zona

rurale. Nga zbatimi i këtij modeli, vlerësohet se ngarkesa turistike mbi nivelin e së cilës çënohen ndjeshëm aspektet mjedisore, sociale dhe infrastrukturore, është **18.000 deri në 20.000 vizitorë në ditë**.

Krahas ngarkesës turistike, modeli lejon të llogarisim dhe **“kapacitetin akomodues turistik”**, pra kapacitetet akomoduese të një destinacioni turistik pa e transformuar në mënyrë të dëmshme këtë të fundit. Ai përcaktohet si numri i shtretërve të ofruar nga strukturat akomoduese komerciale që nuk çënon në mënyrë të ndjeshme karakteristikat mjedisore, sociale, ekonomike dhe kulturore të destinacionit turistik. Nga vlerësimi i kapacitetit akomodues turistik të territorit, vlerësohet se mbi vlerën **11.000 deri në 12.000 turistë në ditë** çënohen ndjeshëm aspektet mjedisore, sociale dhe infrastrukturore të zonës së alpeve.

Nëse marrim në konsideratë projektionin e kërkesës turistike të Alpeve Shqiptare, vlerësohet se në vitin 2031 numri i nevojshëm i shtretërve do të variojë nga 22.700 në 29.200 shtretër, ndërkohë që kapaciteti akomodues turistik i territorit do të variojë nga 11.000 deri në 12.000 turistë (ose vizitorë që kalojnë të paktën një natë në territor). Në këtë kontekst, tejkalimi i vlerave të ngarkesës turistike dhe të kapacitetit akomodues turistik ka një ndikim të rëndësishëm jo vetëm në territorin e Alpeve Shqiptare por edhe në cilësinë dhe avantazhet konkurruese të ofertës turistike.

3.13

NATYRA

Peizazhet e pacënuara janë një nga asetet më të rëndësishme të turizmit malor. Ndërsa jeta e përditshme bëhet më e shpejtë, një numër gjithnjë e më i lartë njerëzish po zbulojnë malet si vende për zbavitje dhe lidhje shpirtërore. Ndërsa urbanizimi dhe rritja e popullsisë vazhdojnë të rriten, malet, të cilat janë shpesh të largëta, perceptohen gjithnjë e më shumë si “thesare të paprekura natyrore” të mbijetuara, duke ofruar peizazhe tërheqëse dhe një shumëllojshmëri specimesh bimë dhe shtazore.

Ajo çka e karakterizon më së miri rajonin e Alpeve është prania e burimeve të shumta natyrore, sistemeve ujore dhe lumore, zonave të mbrojtura, kategorive të ndryshme të pyjeve masive pothuajse të paprekura etj. Këto bukuri natyrore ofrojnë kushte shumë të mira për zhvillimin e aktiviteteve turistike gjatë stinëve të ndryshme, për zbavitje dhe pushim.

Në këtë rajon, spektri i aktiviteteve të turizmit malor është veçanërisht i gjerë, nga alpinizmi në ski, ecja dhe ngjitja në mal, biçikleta dhe lundrimi me kanoe nëpër luginat e magjishme, deri te vëzhgimi i kafshëve të egra dhe habitateve speleologjike.

Parqet dhe turizmi

Prania e Parkut Kombëtar të Alpeve dhe parqeve natyrore bashkiake Nikaj-Mërtur dhe Shkrel përbën një detyrim në ruajtjen e mjedisit dhe garantimin e trashëgimisë mjedisore për brezat e ardhshëm. Për këtë arsye, orientimi drejt një zhvillimi ekonomik territorial të qëndrueshëm është një detyrë dhe një nevojë primare në zhvillimin e rajonit të alpeve, duke nxitur sektorët ekonomikë me ndikim të ulët mjedisor. Në këtë kuadër, zhvillimi i sektorit të turizmit në shfrytëzimin e qëndrueshëm të parqeve, paraqitet si një opsion optimal për të garantuar zhvillimin ekonomik dhe social të zonës, dhe kryesisht në pozicionimin e pasurisë natyrore si një aset kryesor zhvillimi, duke siguruar të ardhurat financiare dhe sensibilizuar e popullsinë lokale në mbrojtjen e natyrës. Duke qenë se zonat e paprekura po kërkohen gjithnjë e më shumë, rritet edhe presioni ndaj mjedisve malore dhe aseteve e vlefshme që ato ofrojnë, si uji dhe biodiversiteti.

Kjo mund të shkaktojë zhvillimin e pakontrolluar të turizmit në zonat malore, duke sjellë degradim mjedisor në shkallë të ndryshme, nga ndotja prej hedhjes së mbeturinave deri te shkatërrimi i habitateve dhe humbja e vlerave ekologjike për shkak të instalimit të infrastrukturave kryesore. Mungesa e një plani të menaxhimit të mbetjeve në zonën e alpeve ka krijuar një situatë vërtet problematike, duke i kthyer hapësirat ku hidhen mbetjet në burime ndotjeje. Aktualisht, kjo situatë është më alarmante në Luginën e Valbonës, Theth dhe Kelmend. Kjo ka krijuar një çështje serioze për zonat në fjalë, për aq kohë sa mbeturinat grumbullohen kudo në mjedis (në rrjedhjet e ujit, livadhet, pyjet, zonat e banuara, etj.).

Situata mund të përkeqësohet edhe më tej nga të tjera sfida globale si p.sh. ndryshimi i klimës. Kjo është veçanërisht e rëndësishme për zhvillimin e mundshëm të turizmit dimëror të skive, pasi prodhimi i borës artificiale shoqërohet me një konsum të lartë uji dhe energjie.

Investimi në turizmin e gjelbër është më i qëndrueshëm për mjedisin dhe mund të zvogëlojë kostot e energjisë, ujit, hedhjes së mbeturinave dhe në të njëjtën kohë të rrisë vlerën e biodiversitetit, ekosistemeve dhe trashëgimisë kulturore.

Në veçanti, zhvillimi i qëndrueshëm i turizmit mund të përbëjë një mundësi për rajonet malore më pak të zhvilluara të cilat kanë potenciale nga ku mund të nxjerrin përfitime, duke ruajtur në të njëjtën kohë diversitetin biologjik dhe përdorimin e qëndrueshëm të elementeve të tij.

A janë HEC-et një pengesë për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm malor?

Në territorin e Alpeve Shqiptare gjendet një numër i konsiderueshëm HEC-esh, që janë kryesisht me kapacitet të ulët, 0,15-1,4 MW me përjashtim të hidrocentraleve të Fierzës, të Komanit dhe të Vaut të Dejës, të cilët hyjnë në grupin e HEC-ve të mëdhenj me kapacitet që shkon nga 250 MW deri në 500-600 MW.

Ndër HEC-et funksionale që ndodhen në territorin e alpeve përmendim: hidrocentralin e Fierzës (me kapacitet 500 MW), të Komanit (600 MW), të Vaut të Dejës (250 MW), HEC-in e Ashtës të përbërë nga Ashta 1 dhe Ashta 2 (kapaciteti i plotë i dy HEC-eve është 53 MW). Gjithashtu përmendim edhe hidrocentralet që gjenden në fshatrat Tamarë, Selcë, Curraj, Ndërlisaj, Vukël, Çerem dhe Lekbibaj (të gjithë me kapacitet 0.15-1.4 MW). 11 HEC-et janë propozuar për t'u ndërtuar në lumin e Valbonës, ku 8 prej të cilave kanë marrë lejen për ndërtim përgjatë 25 km të luginës së Valbonës.

Aktualisht një hidrocentral (4 MW) ka nisur ndërtimin që nga viti 2013 me ritme shumë të ngadalta, ndërsa dy HEC-e të tjerë (27 MW) do të fillojnë ndërtimin së shpejti (projekti në kaskadën e Dragobisë). Gjithsesi, në mungesë të konsultimeve të duhura publike është e vështirë të gesh të dhëna të sakta në lidhje me to.

Gjithashtu, duhet theksuar se ndërtimi i HEC-eve në Valbonë ka hasur kundërshtime nga banorët e zonës, intelektualë të shumtë dhe ambientalistë, të cilët kanë protestuar kundër ndërtimit të tyre. Në situatën aktuale të krijuar në rajonin e alpeve si rezultat i planifikimit dhe ndërtimit të HEC-eve, janë të nevojshme të ndërmerren disa masa zbutëse për të kompensuar ndikimet kryesore në mjedis. Kjo pasi disa projekte HEC-esh të propozuara mund të çojnë në shkatërrimin e habitateve, veçanërisht të shtretërve të lumenjve.

Ndër ndikime të tjera negative përmendim: prishjen e peizazhit të zonës, përmytjen e tokave, shfaqjen e specieve me burim sëmundjesh, humbjen e diversitetit ujqor, zhvillimin e erozionit, humbjen e drejtpërdrejtë të shpateve lumore dhe habitateve specifike anësore, mbajtjen, depozitimin dhe rënien e sasisë së sedimenteve, etj.

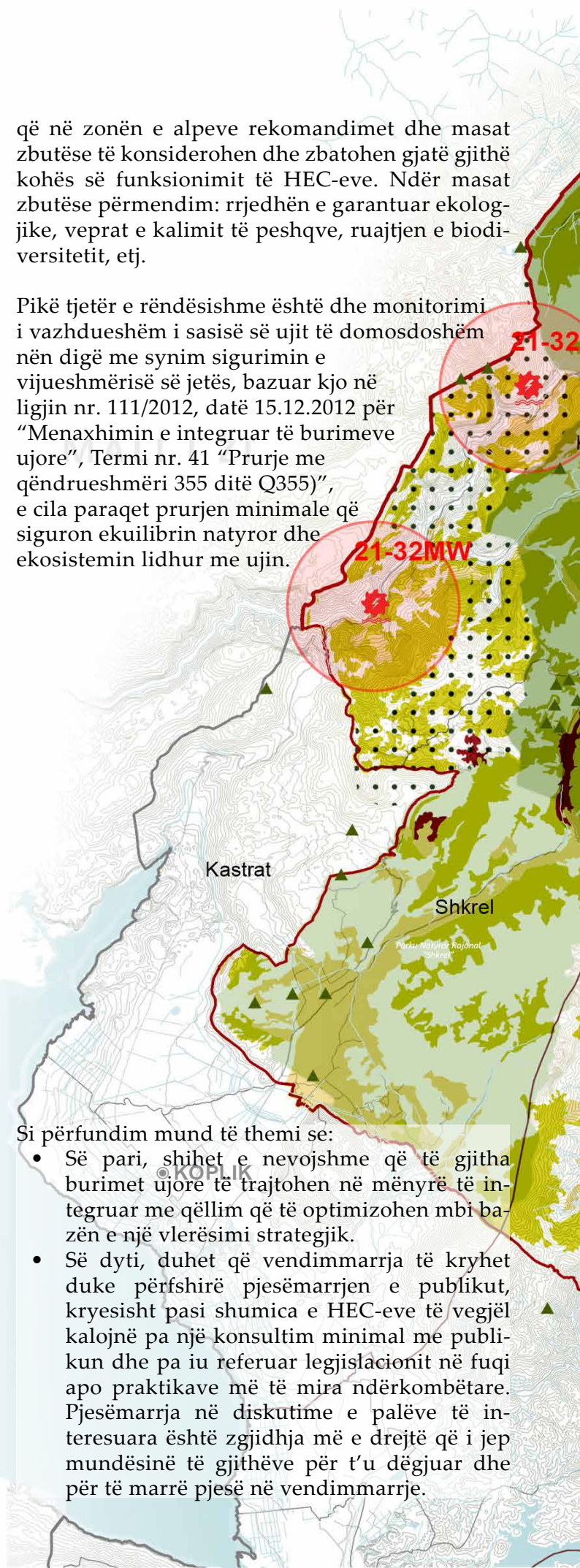
Duke konsideruar të gjithë ndikimet negative (të përmendura më lart) mbi mjedisin, propozohet

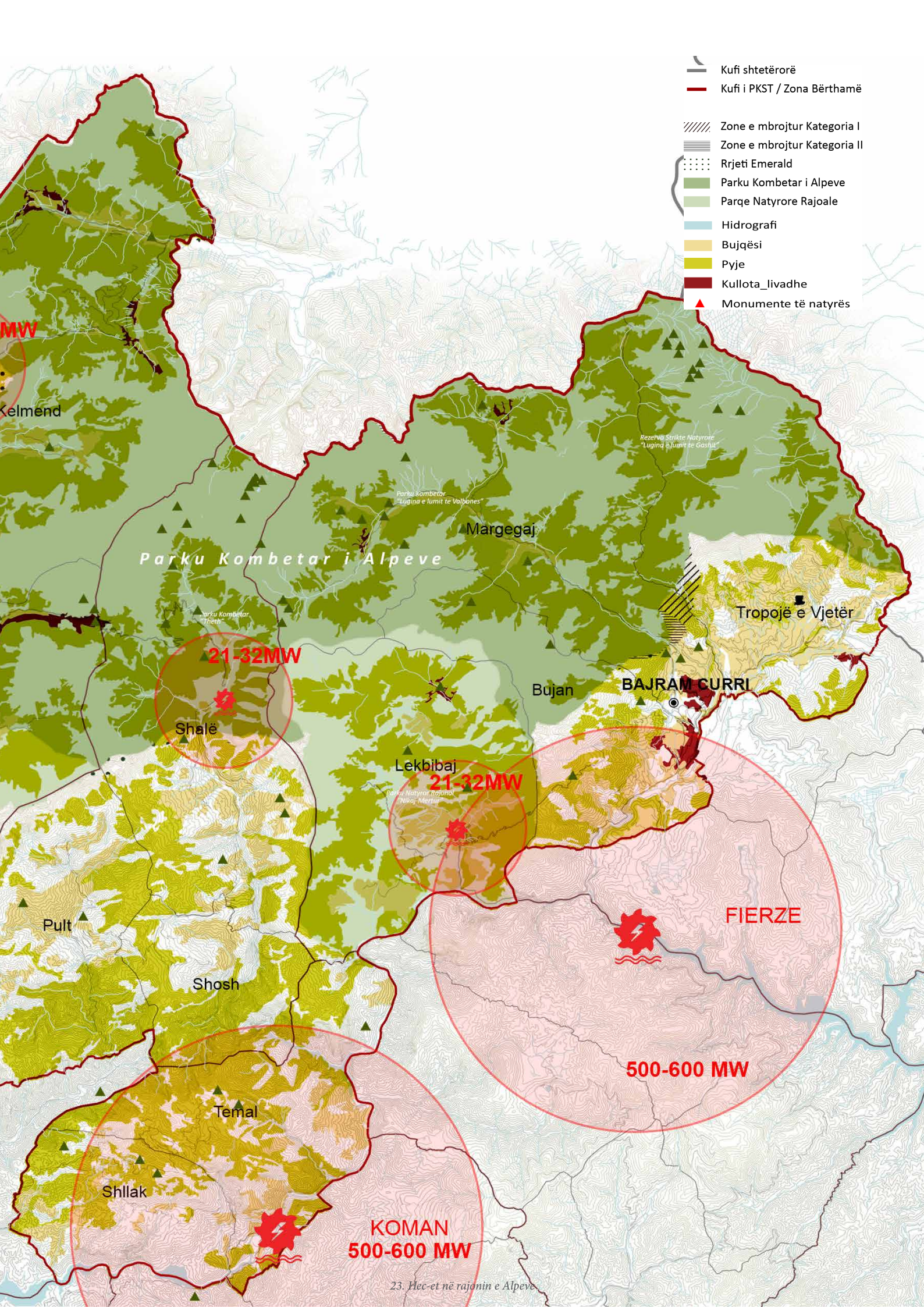
që në zonën e alpeve rekomandimet dhe masat zbutëse të konsiderohen dhe zbatohen gjatë gjithë kohës së funksionimit të HEC-eve. Ndër masat zbutëse përmendim: rrjedhën e garantuar ekologjike, veprat e kalimit të peshqve, ruajtjen e biodiversitetit, etj.

Pikë tjetër e rëndësishme është dhe monitorimi i vazhdueshëm i sasisë së ujit të domosdoshëm nën digë me synim sigurimin e vijueshmërisë së jetës, bazuar kjo në ligjin nr. 111/2012, datë 15.12.2012 për "Menaxhimin e integruar të burimeve ujore", Termi nr. 41 "Prurje me qëndrueshmëri 355 ditë Q355)", e cila paraqet prurjen minimale që siguron ekuilibrin natyror dhe ekosistemin lidhur me ujin.

Si përfundim mund të themi se:

- Së pari, shihet e nevojshme që të gjitha burimet ujore të trajtohen në mënyrë të integruar me qëllim që të optimizohen mbi bazën e një vlerësimi strategjik.
- Së dyti, duhet që vendimmarrja të kryhet duke përfshirë pjesëmarrjen e publikut, kryesisht pasi shumica e HEC-eve të vegjël kalojnë pa një konsultim minimal me publikun dhe pa iu referuar legjislacionit në fuqi apo praktikave më të mira ndërkombëtare. Pjesëmarrja në diskutime e palëve të interesuara është zgjidhja më e drejtë që i jep mundësinë të gjithëve për t'u dëgjuar dhe për të marrë pjesë në vendimmarrje.

Rajoni i Alpeve Shqiptare si pjesë e UNESCO-s?

Një ndër synimet afatgjata të PKST-Alpe është identifikimi, adresimi dhe promovimi i vlerave të trashëgimisë kulturore dhe natyrore të Alpeve Shqiptare drejt listës së trashëgimisë botërore të UNESCO, Organizatës së Kombeve të Bashkuara për Edukim, Kulturë dhe Shkencë (United Nations Educational, Scientific and Cultural Organisation).

Në listën e trashëgimisë botërore të UNESCO-s janë të listuara objektet e trashëgimisë me karakter kulturor, natyror dhe të përzier (natyror dhe kulturor).

Vlerat natyrore dhe të trashëgimisë së Alpeve Shqiptare e justifikojnë përfshirjen e tyre në listën e trashëgimisë botërore bazuar në kriteret e përcaktuara nga UNESCO.

Përzgjedhja e objekteve për listën e trashëgimisë botërore bazohet në 10 kriteret të përcaktuara, ku katër prej tyre lidhen me objektet e trashëgimisë natyrore.

Sipas kriterëve për përzgjedhjen e objekteve të trashëgimisë natyrore të përcaktuara nga UNESCO, një objekt natyror duhet:

Kriterin 7: të përmbajë fenomene natyrore të veçanta apo zona me bukuri të jashtëzakonshme natyrore e rëndësi estetike;

Kriterin 8: të përfaqësojë fazat kryesore të historisë së botës, duke përfshirë fakte dhe të dhëna për jetën në tokë, procese të rëndësishme gjeologjike në vazhdimësi e sipër që ndikojnë në zhvillimin e formave të tokës, ose të kenë karakteristika të rëndësishme gjeomorfologjike dhe fiziko-gjeografike;

Kriterin 9: të përfaqësojë aspekte të rëndësishme në vazhdimësi e sipër të proceseve ekologjike dhe biologjike në evolucionin dhe zhvillimin e tokës, ujit, ekosistemeve detare dhe bregdetare, si dhe të komunitetit të bimëve dhe kafshëve;

Kriterin 10: të përmbajë habitate të rëndësishme dhe të veçanta natyrore për ruajtjen in-situ të larmisë biologjike, duke përfshirë edhe ato që përmbajnë specie të kërcënuara me vlera të jashtëzakonshme globale nga pikëpamja e shkencës ose konservimit.

Bazuar në sa më sipër, objektet dhe zonat natyrore në Alpet Shqiptare përmbushin një sërë kriteresh të kërkuara nga UNESCO.

Disa zona pyjore të vendit tonë duhet të propozohen për të qenë pjesë e Trashëgimisë Natyrore Botërore. Rezerva strikte natyrore e lumit të Gashit në Alpet Shqiptare, është një nga 9 zonat në proces për të qenë pjesë e Trashëgimisë Natyrore Botërore të UNESCO-s.

Aktualisht, në të gjithë Evropën ekzistojnë pak masive të pyjeve të virgjër të ahut, dhe në vendin tonë një ndër zonat që ruan ende pyjet e virgjër dhe të lashtë të ahut është zona e Gashit. Gjithsesi, kushtet e përcaktuara nga UNESCO nuk i plotëson vetëm rezerva e Gashit. I gjithë rajoni i Alpeve Shqiptare duhet të promovohet drejt përfshirjes së tij në UNESCO për vlerat e mëdha të trashëgimisë dhe natyrës që mbart. Marrja e statusit të Trashëgimisë Natyrore Botërore nga UNESCO sjell në vëmendje në mbarë botën rajonet me vlerë të jashtëzakonshme universale, dhe i gjithë rajoni i Alpeve Shqiptare e meriton plotësisht atë. Alpet përfaqësojnë një nga zonat natyrore më të rëndësishme të Ballkanit, që karakterizohet nga vlera të rralla natyrore dhe përmban ekosisteme të pyjeve endemorelikte, me habitate të llojeve të rralla bimore e shtazore dhe vlera gjeomorfologjike e hidrologjike.

Nga ana tjetër, Valbona karakterizohet nga bukuri dhe vlera të veçanta natyrore (biologjike, biogjeografike, gjeologjike, gjeomorfologjike, hidrologjike, klimatike dhe peizazhike) që kanë rëndësi të posaçme shkencore, edukative-arsimore, kulturore-historike, rekreative-turistike dhe estetike.

Këto vlera që përfaqësojnë alpet janë në harmoni me të gjitha kriteret e UNESCO-s për përzgjedhjen e objekteve të trashëgimisë natyrore.

Parku kombëtar “Bjeshkët e Nemuna” për nga përbërja gjeologjike, gjeomorfologjike, floristike dhe faunistike, përbën masivin më të rëndësishëm dhe më interesant jo vetëm të Shqipërisë, por edhe të tërë Gadishullit Ballkanik.

Bjeshkët e Nemuna janë ndër masivet malore më karakteristike të Ballkanit për sa i përket llojshmërisë së florës dhe faunës. Në këtë aspekt, Bjeshkët e Nemuna janë ndër masivet malore më të begatshme në Ballkan, me prani të mbi 1000 llojeve të hulumtuara deri tani. Sipas të dhënave të deritanishme, në Bjeshkët e Nemuna janë të pranishme 33 lloje endemike dhe 6 subendemike, si dhe disa lloje reliktesh.

Masivi i Bjeshkëve të Nemuna karakterizohet nga një faunë mjaft e pasur, heterogjene, endemike dhe interesante. Kjo vjen si rezultat i ndikimeve të shumta nga zona mesdhetare, eurosiberiane dhe nordiko-alpine, si dhe ndryshimeve të shpeshta të kushteve ekologjike në të kaluarën. Këto vlera që përfaqësojnë Bjeshkët e Nemuna janë në harmoni me të gjitha kriteret e UNESCO-s për përzgjedhjen e objekteve të trashëgimisë natyrore.

Pyjet natyrore të ahut në Bjeshkët e Nemuna përfaqësojnë një nga vlerat e trashëgimisë natyrore të Shqipërisë. Vendi ynë është bërë tashmë pjesë e iniciativës “Pyjet e ahut – Trashëgimi Natyrore e Përbashkët e Evropës”, iniciativë kjo për t’i futur këto pyje në listën e trashëgimisë natyrore të UNESCO-s. Në alpe ka edhe zona, shpella e fenomene natyrore që mund të jenë pjesë e listës tentative të objekteve të trashëgimisë natyrore botërore, por këto që u përmendën më lart janë ato më përfaqësueset. Po ashtu duhet përmendur se në shumicën e këtyre zonave ka edhe objekte të trashëgimisë kulturore që kanë potencial për t’u propozuar në listën e objekteve të përziera (natyrore e kulturore).

Gjithashtu, disa nga këto zona mund të jenë edhe zona potenciale për t’u futur në listën e trashëgimisë botërore të objekteve të trashëgimisë natyrore ndërkufitare. Të tilla janë p.sh. Parku Kombëtar i Bjeshkëve të Nemuna dhe Parku Kombëtar i Sharrit. E para është pjesë e iniciativës për shpalljen e zonës ndërkufitare të mbrojtur ndërmjet Kosovës, Shqipërisë dhe Malit të Zi, kurse e dyta pjesë e iniciativës për shpalljen e zonës ndërkufitare Sharr-Korab-Deshat ndërmjet Kosovës, Maqedonisë dhe Shqipërisë.

Një nga përparësitë që kanë objektet e trashëgimisë natyrore të alpeve për të qenë pjesë e listës botërore të objekteve të trashëgimisë natyrore, është fakti se të gjitha janë nën mbrojtje ligjore kombëtare sipas kuadrit ligjor në fuqi. Kjo mundëson një zbatim shumë më të lehtë të programeve dhe kërkesave të UNESCO-s.

Duhet përmendur se pjesë e UNESCO-s janë shumë programe shkencore dhe hulumtuese që në fokus kanë trashëgiminë natyrore dhe mjedisin. Këtu veçojmë programe të ndryshme si: ndryshimet klimatike dhe trashëgimia botërore, trashëgimia botërore dhe zhvillimi i qëndrueshëm, zvogëlimi i rreziqeve natyrore në trashëgiminë botërore, shkëmbimi i përvojave në menaxhimin e trashëgimisë botërore, trashëgimia botërore dhe turizmi i qëndrueshëm, programi i trashëgimisë botërore për pyjet, programi për peizazhin kulturor, vullnetarët e trashëgimisë botërore etj. Të qënurit anëtare e UNESCO-s, veç të tjerash do t’i japë udhë përfitimit të fondeve të ndryshme, implementimit të programeve të sipërpërmendura, si dhe zhvillimin e hulumtimeve shkencore në fushën e trashëgimisë natyrore, duke i shërbyer drejtpërsëdrejti zhvillimit të sektorit të turizmit.

3.14

KULTURA DHE AKTIVITETET TRADICIONALE

Turizmi sjell njerëz të ndryshëm në kontakt me njëri-tjetrin. Për shkak se ky kontakt është i përsëritur, ai në mënyrë të pashmangshme ka një ndikim në identitetet individuale dhe kolektive, duke përfshirë këtu turistët, por në të njëjtën kohë dhe më e rëndësishmja, komunitetin pritës. Në përgjithësi, jetesa në fshatrat kryesore të rajonit të alpeve ka evoluar disi, kjo për shkak të kontaktit të vazhdueshëm me turistët e huaj dhe kulturës që ata sjellin, dhe sigurisht jo pak ka ndikuar edhe emigrimi i lartë.

Ndjenjat e përkatësisë sociale dhe territoriale të këtyre komuniteteve mund të përforcohen ose dobësohen nga kontakti i përsëritur me turistët, sjellja e të cilëve shpeshherë është shumë e ndryshme nga e tyre. Ndikimet e ndryshme të turizmit në kulturë dhe identitet perceptohen në nivel lokal si mundësi dhe në të njëjtën kohë si rrezik. Interesi i shprehur nga turistët për njohuritë dhe zanatet vendase mund të ndihmojë në rritjen e vlerës së tyre në sytë e banorëve vendas, duke rikthyer krenarinë që mund të jetë zhdukur me kohën.

Rajoni i alpeve, përveç bukurive natyrore dhe aktiviteteve lidhur me të, ka një pasuri të jashtëzakonshme në kulturë dhe lojërat tradicionale, të cilat afrojnë mes tyre turistët e kulturave të ndryshme dhe komunitetin pritës. Në qendrat kryesore të këtij rajoni organizohen evente vjetore për ngjarje të caktuara me karakter të veçantë, të cilat janë një element i rëndësishëm dhe ndikojnë në zgjerimin e informacionit dhe në promovimin e trashëgimisë kulturore e natyrore të kësaj zone. Këto festa mund të përfshihen në broshurat promovuese, të kompletojnë paketën turistike, apo të përfshihen në një kalendar interaktiv të festave tradicionale. Në këtë mënyrë, mund të orientojmë turistët sipas periudhave të caktuara, për të shtrirë kështu sezonin turistik përgjatë gjithë vitit kalendarik.

Festat ndryshojnë nga tema dhe zona në të cilën kremtohen, por ndër ato më të njohurat veçohen:

■ *“Logu i Bjeshkëve”, Lepushë, Kelmend.*

Logu i Bjeshkëve”, ose “Miss Bjeshka”, çdo të shtunë të dytë të muajit gusht, është një event kulturor që zhvillohet çdo vit që nga viti 1998 në fshatin Lepushë të Kelmendit në vendin e quajtur Qafa e Bordolecit. Në këtë manifestim, vajzat e Kelmendit konkurrojnë për të qenë më e bukura e Bjeshkëve e për të fituar kurorën “Miss Bjeshka”. Ky është një rast shumë i mirë ku turistët e huaj dhe vendas të njihen dhe me veshjet tradicionale, këngët dhe vallet e Kelmendit.

24. Festa e Logut të Bjeshkëve, Kelmend

■ *“Hëna e plotë”, Tamarë.*

Ky event zhvillohet çdo të shtunë të tretë të muajit gusht që nga viti 2006. Ideja e krijimit të këtij eventi lindi nga një grup italian për argëtimin e të rinjve të Kelmendit, me synimin që Tamara, si qendra e Kelmendit, të kishte një festë tradicionale të sajën. Këto vitet e fundit, festa njihet më shumë si festa e emigrantëve, sepse është periudha që ata janë me pushime në vendlindjen e tyre. Vitet e fundit këta emigrantë janë kthyer në sponsorët kryesorë që bëjnë të mundur realizimin e këtij eventi. Kjo është festa tradicionale e Tamarës, e cila festohet me këngë me valle dhe duke shijuar birrën “Tamara” që ka filluar të prodhohet po atë vit. “Hëna e plotë” është një event ku ndërthuren tradicionalja me modernen.

■ *"Nata e Buzmit", Kelmend*

Buzmi - kërcu i trashë që vihet në zjarr në 24 dhjetor, para se të perëndojë dielli. Buzmit i hidheshin lugë nga gjithë gjellët që ishin gatuar atë natë. Pasi digjej buzmi, hiri i tij shpërndahej të nesërmen në rrënjët e pemëve si ritual që ato të kenë sa me shume fryte për vitin që vjen. Kjo festë lidhet me pjellorinë dhe përtëritjen e diellit. Traditat me rastin e natës së buzmit nuk janë lidhur vetëm me gjellët pa mish në tryezë, por edhe me numrin e tyre. Ato duhet të jenë të paktën shtatë dhe numri i tyre nuk duhet të jetë çift. Ndër gjellët e detyrueshme janë gruri i zier, fasulet e ziera, japrakët me oriz apo me bullgur, frutat e thata, vera dhe rakia. Në shumë shtëpi edhe sot e kësaj dite gatujmë bukë speciale të dekoruar në mënyrë të posaçme.

■ *Hapja e sezonit turistik, Kelmend*

Me rastin e festës fetare të fshatit Vermosh, në 29 qershor 2012 u zhvillua për herë të parë event i hapjes së sezonit turistik 2012 të Kelmendit. Valle e kostume tradicionale u prezantuan nga banorët e Vermoshit, si dhe produkte dhe gatime tipike të përgatitura nga gratë e fshatrave të Kelmendit. Event i është një moment i bukur feste për të nisur sezonin turistik.

■ *"Ditët e Valbonës", Tropojë*

Me 24-26 maj organizohen "Ditët e Valbonës" në kuadër të promovimit të vlerave etnografike, kulturore, lojërave tradicionale dhe gastronomike të zonës. Ky aktivitet organizohet në luginën e Valbonës, në ambientet e Qendrës së Zhvillimit të Turizmit Valbonë. Kuzhina vendase përfaqësohet edhe përmes panairit të gastronomisë me produkte vendase.

■ *"Sofra Dardane", Tropojë*

"Sofra Dardane" ka si qëllim kryesor hulumtimin, ruajtjen dhe pasurimin e vlerave folklorike dhe etnografike të trevave të veriut të Shqipërisë dhe atyre të Kosovës. Ky aktivitet zhvillohet me 14-15 qershor në sheshin qendror të qytetit të Bajram Currit, si dhe në sheshin karakteristik të luginës së Valbonës. Në festivalin e "Sofrës Dardane" ka shumëllojshmëri aktivitetesh artistiko-kulturore dhe vlerësime me çmime të ndryshme

■ *"Konferenca e Bujanit", Tropojë*

Konferenca e Bujanit në 31 dhjetor, ka pasur për qëllim nënshkrimin e një rezolute për bashkimin e shqiptarëve. Lëvizja Nacionale Çlirimtare e Kosovës dhe Rrafshi i Dukagjinit në përpjekje për të legjitimuar rezistencën e tyre, u mbledhën për marrjen e vendimeve në lidhje me drejtimin politik të ardhshëm për krahinën e Kosovës dhe Rrafshit të Dukagjinit. Konferenca është mbajtur në Bujan të Malësisë së Gjakovës.

■ *"Festa e gështenjës", Bajram Curri, Tropojë*

Në 20 tetor organizohet festa e përvitshme tradicionale e gështenjës, e cila ka për qëllim promovimin e produkteve dhe nënprodukteve të gështenjës, si edhe nxitjen e kultivuesve në rritjen dhe prodhimin e saj. Ky aktivitet organizohet në qytetin e Bajram Currit në formën e një koncerti festiv me valle tradicionale festive të krahinës, ku nuk mungon "vallja e Tropojës", ekspozimi i produkteve me gështenja të përpunuara, të gatuar me miell të gështenjës. Posaçërisht për këtë festë, organizohet dhe panairi me prodhime tradicionale vendase, i cili i njerëz vizitorët me vlerat e komunitetit të kësaj zone.

25.Festa e Gështenjës, Bajram Curri Tropojë

■ *Festat fetare, zakonet dhe ritet*

Në Nikaj-Mërtur festat kryesore që festohen me miq janë festa tradicionale të këtyre viseve:

- “Shmasjani i Nikajve” në 19 janar
- “Zoja e Mërturit” në 7 shtator

Këto festa zgjasin tre ditë dhe janë festat më të mirëpritura, pasi mblidhen për të festuar të gjithë njerëzit më të afërmit e tyre. Për këto dy festa bëhen përgatitje të shumta paraprake, sepse asnjëherë nuk dihet numri i pjesëmarrësve. Ka pasur raste që në një shtëpi natën e Shmasjanit apo të Zojës të mblidhen deri në 100 vetë.

- “Zoja e Frorit” në 2 shkurt. Për nder të kësaj feste, përgatitet darka me mish të zier, meze, raki etj. Në fillim ndizen qirinjtë, thuhet uratat dhe pastaj të gjithë pjesëtarët e familjes ulen në sofër.
- E diela e Pashkëve, (dita e ringjalljes së Krishtit). Pashka bie gjithmonë ditë të diel dhe midis muajve mars dhe prill të çdo viti.
- Nata e Shëngjergjit në 22 prill. Edhe kjo festë, festohet me ndezje qirinjsh, thënie urate dhe zakonisht therje dhensh. Shëngjergji njihet si dita që ndan verën nga dimri, dhe prandaj pritet me shumë gëzim.
- “Shënkolli i Pranverës” në 8 maj dhe “Shënkolli i Dimrit” në 5 dhjetor. Të dyja këto festa kremtohen njësoj: ndizen qirinjtë, thuhet urata e lutje, dhe festohet me ferlig, meze e raki.
- Nata e Shnandout në 12 qershor. Emri i këtij shenjtë është përdorur shumë në Nikaj-Mërtur për të pagëzuar djemtë, por edhe për të bërë bé, “Pasha Shejtin e Shnandue”.
- Nata e Shnaprendes në 25 gusht. Për këtë festë gjithashtu ndizen qirinjtë dhe shtrohet darkë me mish, meze dhe raki.
- Nata e Shenmëhillit në 28 shtator. Këtë festë, kush kishte mundësi e festonte me ferlig, dhe përveç mezeve dhe rakisë shtohet edhe verë. Edhe në këtë natë ndizen qirinjtë dhe thuhet urata.
- “Dita e të Shumtëve” në 1 nëntor. Në këtë ditë, shkohet në varreza duke marrë me vete kuleç misri me djathë, mollë, arra, gështenja në varg dhe raki. Secila familje ndez një qiri pranë varrit të të afërmeve dhe thotë urata.
- Lindja e fëmijës. Në rastin e lindjes së fëmijës djalë, lajmi jepej me një gëzim shumë të madh. I ati ose ndonjë nga meshkujt e shtëpisë merrte pushkën dhe qëllonte disa herë në ajër. Kur fëmija lindte vajzë, lajmi

jepej me më pak gëzim nga gruaja e vjetër që priste fëmijën, ndërkohë që nuk lajmëroheshin të afërmit e nuses.

- - Ritet e vdekjes. Në shumë zona të veriut vazhdojnë të ruhen rite pagane për vdekjen, për të vdekurin, për varret, për jetën e përtejme etj. Populli besonte se çdo njeriu, që në ditën e parë të lindjes i caktohet fati i tij në jetë, koha se kur do të vdesë, dhe mënyra se si do të vdesë. Nderimi i të vdekurit bëhet nga burrat me “gjamë burrash” dhe nga gratë me “vajtim grash”.

Kalendari i eventeve të Alpeve Shqiptare

Roli i eventeve dhe festave në zhvillimin e turizmit është konfirmuar nga destinacione të ndryshme turistike në mbarë botën dhe po vjen gjithmonë në rritje, duke i dhënë vlerë të shtuar destinacionit turistik. Për shumë komunitete, organizimi i eventeve dhe festave tradicionale është pjesë e planeve të tyre të promovimit dhe marketingut, duke qenë një mënyrë për të tërhequr vëmendjen e vizitorëve tek asetet e zonës. Eventet bëjnë të mundur përfshirjen e llojeve të ndryshme të turizmit, siç është turizmi kulturor dhe i kulinarisë. Përveç tërheqjes së turistëve në destinacionin turistik gjatë gjithë vitit, eventet arrijnë të krijojnë një frymë komuniteti tek popullsia lokale, rigjallërim urban, zhvillim kulturor dhe forcim të identitetit kombëtar e lokal.

Duke i bërë vizitorët pjesëmarrës në programin dhe atmosferën festive që krijohet gjatë eventit, një destinacion turistik rrit vizibilitetin dhe imazhin pozitiv, duke u identifikuar në mendjen e vizitorëve me eksperiencën e këndshme që kanë pasur gjatë eventit. Kjo hap rrugën për vizita të përsëritura dhe për ndjekjen e aktiviteteve të tjera të zonës.

Për të krijuar një kalendar eventesh, duhet të përcaktohen pikë së pari eventet kyç që do të tërheqin një pjesë të madhe vizitorësh dhe do të shërbejnë për lançimin e eventeve të tjera. Këto evente karakterizohen nga rëndësia që mbartin për sa i përket shpalosjes së traditave, tërheqjes turistike, cilësisë dhe promovimit, duke i dhënë kështu destinacionit turistik dhe komunitetit lokal avantazh konkurrues në tregun turistik. Për këtë, mund të përdoren eventet aktuale të zonës, por është e rëndësishme të krijohen edhe evente të reja, në përputhje me kërkesat dhe nevojat e turistit modern për argëtim në mënyra sa më inovative.

Aftësia e një eventi për t'iu larguar statusit lokal dhe për të tërhequr interesin e turistëve ndërkombëtarë, përcaktohet nga elementet e mëposhtme:

- Karakteri unik
- Cilësia
- Menaxhimi dhe organizimi
- Marketingu dhe informimi
- Vendndodhja
- Reputacioni

Pasi t'i kenë përmbushur kushtet e mësipërme, eventet lokale mund të arrijnë të tërheqin vizitorë dhe të ndikojnë në imazhin pozitiv të destinacionit turistik. Synimi është që Alpet shqiptare të ndërtojnë imazhin e një destinacioni me evente kulturore dhe tradicionale interesante dhe angazhuese për vizitorët, ku ata të mund të përjetojnë traditat dhe gojëdhënat e zonës.

Gjithsesi, eventet lokale dhe tradicionale mund të jenë problematike nga pikëpamja e turizmit. Disa nga to kanë potencial turistik që mund të zhvillohet më tej, ndërkohë që disa të tjera nuk janë të fokusuar tek tërheqja e vizitorëve në masë, për shkak të rrezikut të humbjes së autenticitetit dhe karakterit lokal që shfaqin. Nga ana tjetër, eventet si pjesë e trashëgimisë kulturore jo materiale, pasqyrojnë pasurinë kulturore të një popullsie të caktuar në kompleksitetin e saj, por nga ana tjetër janë më të rrezikuara sesa trashëgimia materiale, pasi rrezikojnë të zhduken së bashku me ata që e transmetojnë gojariisht. Ky fenomen ka ndodhur edhe me festat tradicionale të Alpeve Shqiptare, festimi i të cilave është lënë pas dore me kalimin e kohës. Festat e zonës e kanë humbur gjallërinë e mëparshme, si dhe mungon promovimi i tyre.

Pra nevojitet një qasje sa më e ekuilibruar në hartimin e kalendarit të eventeve dhe përcaktimit të eventeve që do të zhvillohen me synim tërheqjen e vizitorëve gjatë gjithë vitit, në të njëjtën kohë duke ruajtur karakterin autentik dhe tradicional të trashëgimisë kulturore të zonës.

Komuniteti lokal duhet të angazhohet dhe ta shohë këtë trashëgimi si pasuri të përbashkët tek e cila kanë akses të gjithë pjesëtarët e komunitetit, pasi i referohet historisë dhe vlerave të përbashkëta të cilat mund të rivitalizohen duke u ruajtur dhe promovuar. Ky sensibilizim do të bëhet i mundur përmes bashkëpunimit të sektorit publik dhe privat me ekspertët dhe popullsinë lokale, të cilët kanë mundësi që të identifikojnë eventet dhe t'i menaxhojnë ato duke përdorur elemente të trashëgimisë kulturore materiale.

Nga Strategjia e Zhvillimit të Turizmit,⁴⁷ arkeologjia, trashëgimia dhe kultura janë identifikuar si disa nga pikat më të forta të Shqipërisë. Një nga arsyet e interesit të vizitorëve të huaj për të vizituar Shqipërinë është trashëgimia kulturore e saj shumë e pasur dhe autentike. Gjithashtu, nga rezultatet e pyetësorëve është identifikuar interesi i tyre për aktivitete kulturore gjatë gjithë vitit që do ta pasuronte eksperiencën e tyre në zonë. Segmentet e turistëve të kulturës dhe atyre aktivë, kryesisht ndërkombëtarë, rezultojnë mjaft të interesuar në njohjen e kulturës dhe traditave autentike, duke dashur t'i përjetojnë si të ishin pjesë e popullsisë lokale. Një rol të rëndësishëm në këtë përvojë e luajnë pa dyshim edhe eventet dhe festat lokale.

Duke qenë se atraksionet e trashëgimisë kulturore janë të kërkuara gjatë gjithë vitit, interesi i lartë duhet të kapitalizohet për të rritur shtrirjen sezonale dhe përhapjen gjeografike të turizmit.

⁴⁷ Draft "Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022", M.Zh.E.T.T.S

DIMËR

PRANVERË

QERSHOR

12

Nikaj-Mertur
Nata e
Shnandout

14 - 15

Bajram Curr
Sofra Dardane

29

Kelmend
hapja e **sezonit**
turistik

MAJ

8

Nikaj-Mertur
Shenkolli i
Pranveres

24 - 26

Valbone, Tropoje
Ditet e Valbones

PRILL

22

Nikaj-Mertur
Nata e
Shengjergjit

MARS

SHKURT

2

Nikaj-Mertur
Zoja e Frorit

JANAR

19

Nikaj-Mertur
Shmasjani i
Nikajve

VERË

KORRIK

Alpin Fest Valbone
event tre ditor, në të cilin njerëz nga vende të Shqipërisë do të mbledhen së bashku për të festuar ditën alpine si dhe për të kryer aktivitete te ndryshme sportive

GUSHT

çdo te shtune te dyte te muajit
Logu i Bjeshkeve
manifestim kulturor që zhvillohet çdo vit që nga viti 1998 ne **Lepushe, Kelmend**

25

Nikaj-Mertur
Nata e Shnaprendes

30 - 31

Reç, Shkrel

çdo te diele te fundit te muajit
Festa e Reçit

Tamare, Kelmend

çdo te shtune te trete te muajit
Hena e plote

VJESHTË

SHTATOR

7

Nikaj-Mertur
Zoja e Mërturit

28

Nikaj-Mertur
Nata e Shenmehillit

TETOR

20

Bajram Curri

Festa e Geshtenjes
Festa e përvitshme tradicionale e Gështenjës e cila ka për qëllim promovimin e produkteve dhe nënprodukteve të gështenjës

NENTOR

1

Nikaj-Mertur
Dita e te Shumeve

DHJETOR

5

Nikaj-Mertur
Shenkolli i Dimrit

24

Kelmend
Nata e Buzmit

31

Bujan, Tropoje
Konferenca e Bujanit

3.15

NDËRTIMET DHE ELEMENTET KARAKTERISTIKE

Arkitektura tradicionale ka një vlerë të veçantë turistike. Ajo tregon ndërtimin individual të një destinacioni, i cili është autentik, origjinal dhe i rrallë. Shtëpitë tradicionale, objektet e shërbimeve publike dhe ato të kultit janë shumë të rëndësishme në turizmin e zonave rurale malore në Alpet Shqiptare. Këto monumente arkitekture duhet të studiohen dhe identiteti i zonës duhet të mbrohet nga kërcënimi i strukturave të reja, aspak origjinale, pasi fshatrat në rajon janë si një muze në qiell të hapur.

Ndikimi i arkitekturës urbane në fshatrat malore do të shkaktoje zhdukje të ndërtimeve popullore. Prandaj, ekziston nevoja për të ruajtur dhe gjetur mënyra për të angazhuar komunitetin profesional në parandalimin e përkeqësimit të ndërtesave të arkitekturës tradicionale. Në dokumentet planifikuese (planet rajonale apo vendore) duhet të trajtohet arkitektura popullore si dhe konservimi dhe shfrytëzimi i duhur i saj. Strategjia e zhvillimit për rajonin e alpeve do të marrë parasysh ndërtesën tradicionale si një element të rëndësishëm të turizmit.

Turizmi në fakt luan një rol të rëndësishëm në zhvillimin ekonomik të vendbanimeve. Ruajtja e arkitekturës tradicionale si trashëgimi që reflekton identitetin kulturor të zonës, nënkupton mbrojtjen e trashëgimisë kulturore.

Zona e Shqipërisë së veriut dallohet për një arkitekturë me identitet të theksuar, shkak për formimin e së cilës kanë qenë kushtet historike, natyrore, topografike apo ekonomike. Këto elemente kanë çuar në ndërtimin e banesave me detaje të caktuara arkitektonike që i përshtaten kushteve të zonës. Këto ndërtime spontane që shfaqin trashëgiminë individuale etnike dhe arkitekturën tradicionale, janë si “arkitekturë pa arkitektë”.⁴⁸ Në arkitekturën e shtëpisë dhe strukturën e vendbanimeve rurale të alpeve, dominon bukuria e një stili të thjeshtë, tipik për këtë rajon.

Rekomandimet për zhvillim të qëndrueshëm duhet të koordinohen me specifikat e rajonit të Alpeve. Në këtë kontekst duhet të theksojmë origjinalitetin, veçantinë dhe unikalitetin e vlerave tradicionale, ku përfshihen dhe ndërtesat e arkitekturës tradicionale. Falë turizmit, ndërtesat në zonë sot kanë funksione të ndryshme. Objektet e ndërtuara përdoren si qendra për informacione turistike, restorante dhe hapësira kulturore.

Në objektet e reja është e nevojshme të respektohen parimet e zonave tipike dhe specifike në të cilat ato do të ndërtohen, pasi turistët kanë vlerësuar autenticitetin, estetikën dhe funksionalitetin e banesës në fshatrat që kanë ruajtur karakteristikat tradicionale. Nëse ka nevojë për përshtatje, ndërtimet e reja duhet të ruajnë arkitekturën tradicionale.

27. Stane, lagjia Mustafaj, Tropojë

⁴⁸ Cituar nga arkitekti amerikan Bernard Rudofsky

■ *Tipologjia dhe funksionet e strukturave në zonën e Alpeve Shqiptare*

(Aneksi - Ndërtimet tradicionale)

Krahina e veriut të Shqipërisë karakterizohet nga tipologjia alpine e strukturave të objekteve të banimit apo objekteve që kanë funksione të tjera. Sipas funksionit që kanë, dallojmë disa struktura siç janë hanet që shërbenin si ambiente akomodimi për udhëtarët, stanet që janë vendbanime sezonale nëpër kullotat verore, kullat që janë struktura të fortifikuara të ndërtuara për qëllim mbrojtjeje dhe banesat e tipologjive të ndryshme që nga ato përdheshet deri në tre katëshe.

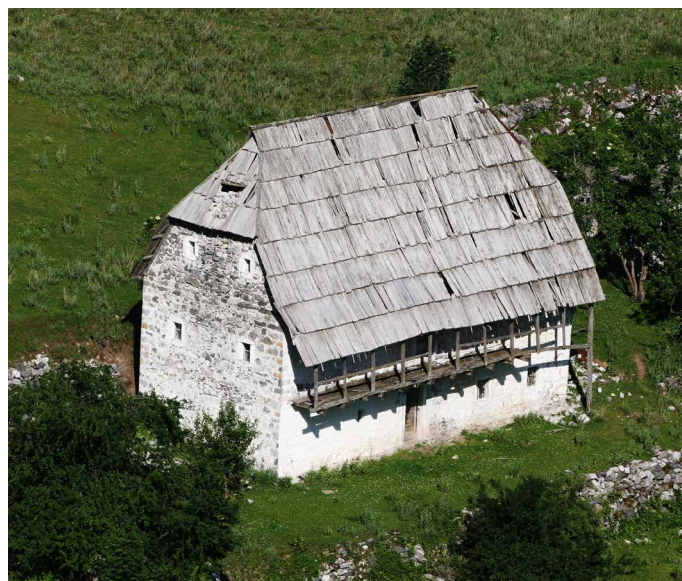
■ *Teknika e ndërtimit dhe materialet e përdorura*
Guri - ka qenë materiali kryesor i ndërtimit në krahinat malore duke shërbyer për muret mbajtëse të qyteteve, godinat e kultit, por edhe për ndërtesat e banimit.

Druri - material gjithashtu shumë i përdorur, i cili gjendej gjerësisht në zonat malore dhe shërbente zakonisht për dysheme ose çati.

Muret - teknika me e përhapur e muraturës ka qenë me gurë të lidhur me llaç gëlqereje. Në disa raste është përdorur teknika me mur të thatë, pa llaç, e përdorur kryesisht në banesa të thjeshta dhe në ndërtimet e përkohshme si kasolle, stane, etj. Kujdes të veçantë i kushtohet qosheve të ndërtesës, të ndërtuara me gur të latuar. Mbushja e muraturës bëhet me gurë të papërpunuar, gjë që krijon një sipërfaqe të ashpër, ndonëse fugaturat mbushen mirë me llaç gëlqereje. Në mbulesat në formë harku të dritareve dhe të portave dallohen elemente guri të latuar.

Çatia - element karakteristik i banesave në zonën malore. Format më tipike janë me dy kullime uji, me pjerrësi në faqet gjatësore, ndërsa dy faqet e ngushta ngrihen deri sipër për të mbyllur hapësirën e çatisë. Këto forma janë të përshtatshme për vëllimet e thjeshta prizmatike të banesave. Teknika e ndërtimit të tyre është e thjeshtë dhe nuk kërkon shumë lëndë drusore. Trarët mbështeten në muret gjatësore dhe kapen me njeri-tjetrin në kulm ose mbështeten në kulmar. Mbulesa kryesisht bëhet me dërrasë ose gurë. Në fillim të shekullit XX u futën në përdorim “çatitë alpine” të cilat kanë pjerrësi shumë të madhe dhe mbulohen me furde dërrase. Kjo bën që dëborat të rrëshqasë duke mos e ngarkuar konstruksionin e çatisë; njëkohësisht hapësira nën çati është e shfrytëzueshme, në disa raste si depo ose si dhoma të vogla fjetjeje. Një shtëpi fshati e vjetër karakteristike kishte dy dhoma. Njëra ishte zakonisht më e mobiluar, me një furrë balte, shtrat druri, rrugica, karrige të ulëta

ulëta druri dhe karrige me tre këmbë. Pjesa qendrore e dhomës tjetër kishte zakonisht një dysheme prej balte dhe vatër e cila vendosej afër murit. Në cep të dhomës gjendeshin dy ose tre rafta druri për të vendosur tavat e baltës, lloje të ndryshme kavanozash dhe enë të ndryshme argjili. Qumështi mbahej në ibrik dhe përpunohej në produkte të tjera si djathë, krem, gjalpë, qumësht të thatë dhe të ëmbël. Zakonisht ushqimi përdorej në mënyrë të thjeshtë, pa shtuar erëza. Shtëpitë e popullsisë myslimane kishin disa dhoma dhe hamam (banja turke), me disa oda miqsh me shumë në rastin e familjeve të pasura. Këto shtëpi ishin të mëdha, banesa të rehatshme dhe të mobiluara mirë, me pajisje për mirëmbajtjen e higjienës personale si p.sh. tualete dhe lavaman për ritualin e larjes së duarve, të pajisura me oxhakë, soba tulle, dollapë, rafta, dyer druri, etj. Poshtë dritareve vendosehin stola druri me mbulesa leshe, të ndërtuara në mënyrë të tillë që lejonin pamje pa pengesa të mjedisit rrethues. Dyshemetë mbuloheshin me tapete leshe.

28. Detaje të shtëpive në rajonin e Alpeve shqiptare

■ *Ndërtesat e reja*

Në zonë identifikohen një numër ndërtesash të reja të cilat nuk kanë ruajtur arkitekturën tradicionale të zonës, por kanë përdorur materiale dhe mënyra të organizimit të hapësirave të cilat nuk reflektojnë identitetin e këtyre vendeve. Ndërtimet në zonën e Valbonës kanë filluar në vitin 2007. Kryesisht janë ndërtuar hotele, bujtina dhe bar-restorante. Ndërtimet janë bërë kryesisht me tulla dhe janë veshur me gurë nga jashtë ose me dru. Në Valbonë, Dragobi dhe Rragam janë ndërtuar rreth 30 objekte, nga të cilat 5 hotele, 20 bujtina dhe 5 bar-restorante. Mbizotërojnë ndërtimet me gurë dhe me dru. Duhet theksuar se rreth 60% e tyre kanë ruajtur formën e materialeve të ndërtimit të mëparshëm, kryesisht gur dhe dru, ndërsa forma arkitekturore e objekteve nuk u ngjan kullave apo banesave të vjetra por tipologjive të ndërtimeve të reja të rezidencave turistike. Struktura e mbulesës së çatave nuk është ajo që është përdorur më përpara me dru (furde), pasi po përdoren tjegulla dhe panele termoizoluese llamarine. Nga brenda, pronarët janë përpjekur të ruajnë drurin ose laminatin për dyshemetë dhe drurin për dyert. Dritaret janë realizuar kryesisht me plastikë me imitim të ngjyrës së drurit. Restorantet kanë përfshire në arrendimin e brendshëm edhe ndërtimin e oxhaqeve si pjese të strukturës.

29. Theth, ndërtesat sot

Përsa i takon zonës së Thethit dhe Malesisë së Madhe, ndërtimet e reja kanë filluar rreth vitit 2010. Në zonën e Nikaj-Merturit (Lekbibaj) nuk ka ndërtime të reja pasi banorët e kanë braktisur zonën. Nëse shikojmë gjithë perimetrin e zonës së alpeve (përfshire Margegajn, Bujanin, Fierzën dhe Tropojën e Vjetër, mund të themi se që nga viti 1990 e deri sot, ka pasur vetëm 20% ndërtime të reja nëpër fshatra, ndërtime të cilat konsistojnë në banesa të suvatuara nga jashtë dhe të mbuluara me tjegulla, por që nuk ngjajnë me modelin karakteristik të kullave të vjetra.

■ *Të dhëna mbi gjendjen e banesave*

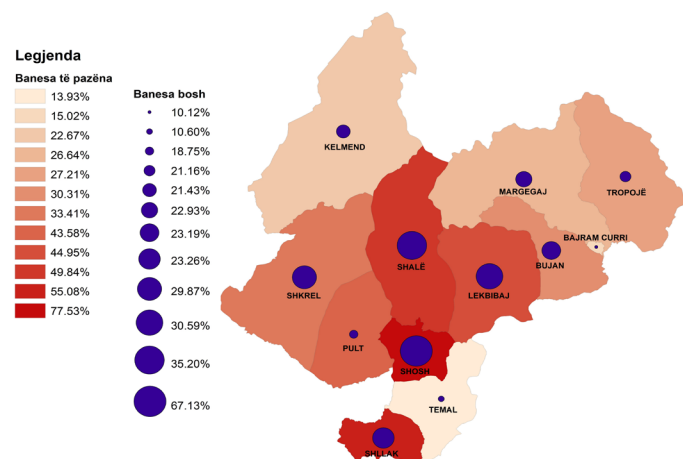
Banesa bosh ose të pazëna

Ndërtesat e zonës janë kryesisht të tipit shtëpi (94% e ndërtesave janë të tipit shtëpi) me kate të ulëta (85% ndërtesa njëkatëshe, 12% ndërtesa dykatëshe, 3% ndërtesa trekatëshe). Numri i lartë i banesave bosh dhe të pabanuara tregon një shfrytëzim të ulët të pasurisë së paluajtshme të zonës në studim. Vetëm 68% të banesave identifikohen si vendbanime të zakonshme, 24% si banesa bosh dhe 8% si banesa dytësore. Njësitë administrative në pjesën qendrore të alpeve të cilat kanë njohur largimin më të madh të popullsisë, shënojnë edhe shkallën më të lartë të banesave bosh ose të pazëna. Ndërmarrja e politikave për shfrytëzimin optimal të banesave mundëson shfrytëzimin efikas të tregut imobiliar, duke iu përgjigjur kërkesës lokale për banim dhe duke integruar një pjesë të banesave ekzistuese në sistemin e akomodimit turistik (bujtina, B&B, etj.).

Kërkesa lokale për banim

Niveli i ulët i sipërfaqes të banueshme (11,2 m² për banor), numri i ulët i dhomave për banorë (0,7 dhoma për banor) dhe numri i lartë i anëtarëve për njësi familjare (4,3 anëtarë për NjEF dhe 28% e NjEF kanë më shumë se 6 anëtarë), tregojnë qartë nevojat e ardhshme për banim. Këto nevoja të evidentuara nga Census 2011 janë tregues të rëndësishëm në vlerësimin e tregut imobiliar dhe të kërkesës për banim në rajonin e alpeve. Vlen të përmendim këtu njësitë administrative Lekbibaj dhe Tropojë, të cilat regjistrojnë nivelin më të lartë të anëtarëve për familje dhe pjesën më të lartë të familjeve me më shumë se 6 anëtarë (me përkatësisht 55% dhe 40%), të cilët banojnë në banesa kryesisht të vogla ku mesatarisht kemi 0,5 dhe 0,6 dhoma/banorë.

Nisur nga këto parametra, vlerësohet qartë se ka një nevojë për banesa të reja. Për këto arsye, ndërmarrja e politikave shtytëse në riaktivizimin e banesave të pazëna, në shfrytëzimin efikas të banesave ekzistuese dhe zhvillimi i strukturave të reja të banimit, përbëjnë objektivat e ardhshme të pushteteve lokale të zonës së alpeve.

30. Banesat bosh ose të pazëna

Standardi i banesave dhe cilësia e jetës

Ndërtesat e zonës në studim janë ndërtuar kryesisht para viteve 90' dhe shfaqin një mungesë të theksuar standardesh, gjë që ndikon mbi nivelin e jetesës dhe nevojat e ardhshme për banim. Vetëm 45% e banesave të rajonit konsiderohen të kenë rrjet ujësjellësi brenda banesës. Vlen të përmendim këtu njësinë administrative Shosh e cila regjistron 60% të banesave pa asnjë sistem të furnizimit me ujë, por dhe njësitë Shalë, Kelmend dhe Shllak, të cilat regjistrojnë përkatësisht 27%, 22,6% dhe 20,2% të banesave pa asnjë sistem të furnizimit me ujë. Për më tepër, standardet e banimit janë ende të ulëta për shkak se evidentohet një nivel i lartë banesash pa nyje higjieno-sanitare dhe ku sistemi i ngrohjes bazohet kryesisht në përdorimin e drurit.

Mungesa e të ardhurave (rreth 53% e NjEF deklarojnë se të ardhurat e tyre vijnë kryesisht nga asistenca sociale dhe përfitime të tjera), jo vetëm që tregojnë gjendjen e rëndë ekonomike dhe pamundësinë e vetëplotësimit të nevojave të ekonomisë familjare, por theksojnë dhe faktin se NjEF-të janë të kufizuara financiarisht për të investuar në përmirësimin e cilësisë së jetës dhe standardeve

të banimit. Politikat që mbështesin rritjen e aktivitetit ekonomik, prodhueshmërinë, të ardhurat e popullsisë lokale dhe investimet publike në infrastrukturë, mundësojnë përmirësimin e standardeve të jetesës, standardeve të banimit dhe për pasojë cilësisë së jetesës. Ndikimi i gjerë i industrisë së turizmit dhe efekti multiplikativ i investimeve shfaqet si katalizator në zhvillimin ekonomik lokal dhe përmirësimin e cilësisë së jetës.

Informaliteti dhe çështjet e pronësisë

Ndryshimet thelbësore të shtetit shqiptar në 25 vitet e fundit janë shoqëruar me një sërë problematikash ende të pazgjidhura lidhur me pronësinë dhe informalitetin. Fondi Monetar Ndërkombëtar, Banka Botërore dhe organizatat të ndryshme të biznesit, evidentojnë problematikën e pronësisë si një nga pengesat kryesore në zhvillimin e ardhshëm dhe të qëndrueshëm të vendit. Me Ligjin nr. 7501, viti 1991, dhënia në përdorim e tokës bujqësore ka pasur për efekt krijimin e rreth 500.000 pronarëve të rinj, duke copëzuar ndjeshëm territorin e Shqipërisë. Ndërtimi i rreth 400.000 ndërtesave pa leje dhe procesi i legalizimit vitet e fundit, kanë lënë peng çështjen e pronësisë, kompensimin e ish-pronarëve dhe problematikën e identifikimit të pronarëve.

Mungesa e një dokumentacioni të saktë mbi titujt e pronësisë ka një efekt negativ mbi zhvillimin e zonës dhe dinamikën imobiliare të territorit. Paqartësitë mbi pronësinë dhe informaliteti i lartë janë ende çështje të pazgjidhura që ndikojnë negativisht në tërheqjen e investitorëve dhe në zhvillimin e territorit. Rastet e investitorëve të huaj që janë larguar nga Shqipëria për shkak të pronës janë të shumta.

Megjithëse pas viteve 90' ndarja e pronave në zonën e alpeve është bazuar kryesisht në të drejtën zakonore që luan një rol të rëndësishëm në organizimin e jetës së banorëve të zonës, sot vërehen dy problematika kryesore: mungesa e një dokumentacioni mbi titujt e pronësisë dhe një shkallë e lartë ndërtesash pa leje. Kjo situatë ndërlikon ndjeshëm zhvillimin koherent të territorit, duke kufizuar mundësitë për investime dhe dinamikën e tregut imobiliar.

Mungesa e titujve të pronësisë dhe roli i rëndësishëm i të drejtës zakonore, vështirësojnë implementimin e politikave dhe strategjive të pushtetit qendror në zhvillimin e ardhshëm të territorit. Në këtë kontekst, turizmi si të gjithë sektorët e tjerë të ekonomisë, përballët me vështirësi konkrete zhvillimi. Nisur nga nevoja për të përmirësuar industrinë e turizmit dhe produktit turistik në zonës e alpeve, ndërmarra e një aksioni publik në formalizmin e titujve të pronësisë shfaqet si një prioritet në tërheqjen e investimeve, zhvillimin e produktit turistik të Alpeve Shqiptare dhe shfrytëzimin e godinave ekzistuese.

Krahas problematikave të shumta të situatës së pronësisë në territor, vlen të theksohet edhe informaliteti që prek bizneset e pranishme në Alpet Shqiptare. Megjithatë shteti shqiptar ka ndërmarre masa të ndryshme në pakësimin e informalitetit dhe në përmirësimin e situatës të tregut të lirë (si p.sh: regjistrimin e aktivitete ekonomike pranë Qendrës Kombëtare të Biznesit dhe reduktimin e Tatimit mbi Vlerën e Shtuar për sistemin e akomodimit turistik nga 20% në 6% për vitin 2017), vërehet se në zonën e alpeve ende ka një nivel të lartë informaliteti. Për të garantuar qëndrueshmërinë, imazhin dhe konkurrueshmërinë turistike të Alpeve Shqiptare, është e nevojshme që strategjitë dhe politikat zhvilluese në sektorin të turizmit të jenë gjithëpërfshirëse. Në këtë kontekst, formalizmi i aktiviteteve ekonomike lidhur me turizmin është tejet i rëndësishëm për përmirësimin e produktit dhe rritjen e cilësisë së shërbimeve turistike.

Veshje grash, veshje burri me tirq, Malësi e Madhe

TRASHËGIMIA KULTURORE

Trashëgimia kulturore nuk është vetëm diçka që duhet ruajtur për brezat e ardhshëm, por edhe një pasuri që mund të përdoret për të sjellë përfitime reale ekonomike për komunitetin.

Turizmi i trashëgimisë kulturore është një “udhëtim për të përjetuar vendet, objektet dhe aktivitetet që përfaqësojnë historitë dhe njerëzit e së kaluarës e së tashmes, duke përfshirë burimet kulturore historike dhe natyrore”.

Turistët që janë të interesuar në trashëgiminë kulturore në përgjithësi duan të mësojnë diçka rreth besimeve dhe praktikave, përpjekjeve dhe sukseseve që kanë formuar identitetin e përbashkët të komunitetit pritës.

Interesi për turizmin e trashëgimisë kulturore është bërë tashmë edhe më i fortë dhe kërkesa po rritet gjithnjë e më shumë. Në mënyrë që elementet e trashëgimisë kulturore, legjendat dhe historitë e rajonit të alpeve të kthehen në potencial turistik, projektet e kësaj natyre duhet të tërheqin turistë duke ruajtur dhe caktuar hapësirat e duhura për objektet dhe aktivitetet mbi trashëgiminë. Të gjithë elementet e cituara më poshtë, nëse shfrytëzohen dhe interpretohen në mënyrën e duhur, mund të shpien një përfitim të suksesshëm.

Në rajonin e Alpeve ka një mungesë të theksuar të larmshmërisë së aktiviteteve. Interesi i lartë për shërbime sportive, rekreative dhe kulturore, problematikat e identifikuara nga aktorët e sektorit të turizmit si dhe karakteristikat e segmenteve turistike, nxjerrin në pah nevojën për të zhvilluar produktet të ndryshme turistike, ndër të tjera, dhe turizmin kulturor.

Përmirësimi i produktit turistik që lidhet me trashëgiminë kulturore është një nevojë konkrete në zhvillimin e mëtejshëm të turizmit në Alpet Shqiptare. Për të përmirësuar këtë produkt turistik, *duhet të ndërmerren programe të cilat mbështesin, zhvillojnë dhe promovojnë pasurinë kulturore, interpretimin e objekteve të saj, dhe identifikimin në territor duke e bërë atë të prekshme.*

Pavarësisht pasurisë së madhe të trashëgimisë kulturore, turistët kanë shumë pak informacion për trashëgiminë kulturore. Gjithashtu, operatorët turistikë në përgjithësi nuk janë në dijeni për objekte apo itinerarë me tematikë kulturën dhe nuk kanë oferta për produkte të këtij lloji.

Me anë të zhvillimit të produkteve të kësaj fushe, synohet që ky lloj turizmi të bëhet një nga arsyt kryesore për të vizituar alpet. Mbështetja e aktiviteteve në këtë fushë jo vetëm që ofron një mundësi tjetër zhvillimi të kërkesës aktuale, por edhe zgjerimin e aktiviteteve turistike dhe vënien në pah të një prej avantazheve konkurruese të kësaj zone. Rritja e fluksit turistik këto 10 vitet e fundit, ka shërbyer si një motor për zhvillimin e ofertës turistike. Elementë si tradita, kultura dhe mikpritja lokale, janë ndër më të rëndësishmit në frekuentimin gjithnjë e më të lartë të këtij rajoni, por mungesa e specializimit të forcës punëtore në fushën e turizmit, përbën një kërcënim në zhvillimin e ardhshëm të turizmit në alpe.

Një problematikë tjetër e turizmit kulturor, është dhe mungesa e promovimit të kulturës, traditës dhe evenimenteve lokale. Kjo për shkak se jo të gjithë objektet muzeale në zonë janë funksional, dhe elementët e trashëgimisë kulturore nuk shfrytëzohen si elementë të fortë për promovimin dhe rritjen e aktivitetit turistik të zonës.

Megjithë problematikat e këtij segmenti turistik, interesi për turizmin e trashëgimisë kulturore, është bërë tashmë edhe më i fortë, dhe kërkesa po rritet gjithnjë e më shumë. Në mënyrë që elementët e turizmit kulturor të jenë të suksesshëm, projektet e kësaj natyre duhet të tërheqin turistë, të ruhen dhe të caktohen hapësirat e duhura për objektet dhe aktivitetet mbi trashëgiminë kulturore.

Eksperienca kulturore në zonë bazohet tek arkitektura karakteristike (kullat, mullinjtë, gardhet, etj), monumentet kulturore (zona arkeologjike dhe historike me ndikim kombëtar dhe ndërkombëtar, kala, kështjella, fortifikime, varreza ilire, monumente fetare etj.), aktivitetet dhe trashëgimia jomateriale e zonës (festa dhe ceremoni tradicionale, festa fetare, legjenda, mite, përralla dhe

tregime lokale, muzikë folklorike, instrumente muzikore karakteristike, vallëzime, lojëra, rituale folklorike, rregulla dhe tradita në organizimin e jetës sociale, rregullat kanunore, kostume tradicionale, kuzhinë tradicionale etj).

Trashëgimi e lëvizshme mund të quhet çdo objekt natyror ose i prodhuar (një objekt i vetëm, një grup objektesh ose një pjesë koleksioni) me rëndësi trashëgimie. Kjo lloj trashëgimie na mundëson informacion historik në lidhje me eksperiencat e njerëzve, mënyrën e jetesës dhe marrëdhënien e tyre me mjedisin. Edhe sot mund të gjejmë elemente të kësaj trashëgimie në shtëpitë tradicionale, mullinjtë, objektet fetare, në muze, etj. Në këto zona veprat artizanale janë kryesisht produkt i farkëtarëve, teneqepunuesve, nallbanëve, bukëpjekësve dhe marangozëve të cilët prodhonin orendi druri për agrikulturën (mjete plugimi, karro e makineri për punimin e tokës, çekan, etj.) dhe enë shtëpie e kuzhine (pjtë druri, lugë druri zakonisht e përdorur për produktet ditore, stap – dybek gjalpi dhe burilo – një mbajtëse uji prej druri).

Trashëgimia jomateriale përfshin folklorin dhe kulturën shpirtërore e sociale të një kombi. Në të përfshihen kostumet, besimet dhe bestytinitë, ligji zakonor, arti popullor (muzika, poezia dhe kërcimi), gjuha, letërsia popullore dhe gojëdhënat.

Zhvillimi i produkteve të turizmit kulturor në rajonin e Alpeve Shqiptare, përveç se do të pasurojë ofertën turistike me aktivitete të ndryshme, do të targetojë një segment më të gjerë turistësh, do të zgjasë sezonin turistik, do të sjellë përfitime direkte të komuniteti vendas, do të forcojë kohezionin social, do të promovojë vlerat kulturore dhe identitetin e rajonit, dhe mbi të gjitha do të rrisë krenarinë e vendasve për vendin dhe potencialet që kanë.

Rëndësia e turizmit kulturor është afatgjatë dhe nuk qendron vetëm në përfitimet ekonomike që mund të sjellë në industrinë e turizmit, por forcon edhe ndjenjën e krenarisë që duhet të kenë vendasit për objektet e trashëgimisë, kulturën dhe traditat e tyre.

31. Xhubleta shqiptare

Opinga grash e burrash

Përparje grash

Çorape

Instrumenta muzikorë

Lahutë

Sharkia dhe çiftelia

Flaut

Fyell

Vëthë

Unaza

Veshja me
xhubletë

SHKREL

Veshje me
mbështjellëse

KOSOVE

> Veshja
me tirq <

KELMEND

MARGECAJ

TROPOJË

SHALE

LEKBIBAJ

BAJRAM
CURRI

ULT

> Veshja me
dy futa <

> Veshje
me kanac <

TEMAL

SHLLAK

3.17

ANALIZA SWOT

PIKAT E FORTA

- **Peizazh i mahnitshëm** përfshirë këtu; lumenjtë, luginat, kanionet, qafat, shpatet, etj.
- Atraksione, rreth **90 monumente natyre** dhe **16 monumente kulture**
- **Shumëllojshmëri e biodiversitetit**
- **Shumëllojshmëri aktiviteteve në natyrë**
- **Ekulibër** mes natyrës dhe njeriut
- Organizim dhe arkitekturë tradicionale e vendbanimeve
- **Prania e Parqeve Kombëtare dhe Bashkiake**, 61% e zonës është zonë e mbrojtur
- **Bashkëpunime ndërkufitare** për ruajtjen e natyrës nëpërmjet parkut të përbashkët ndërkufitar
- **Rrjet i zhvilluar shtigjesh** brenda rajonit dhe përtej kufijve
- **Marrëdhënie me qendrat e zhvilluara urbane** (Shkodër) dhe zonat e tjera të mbrojtura (Liqeni i Shkodrës)
- **Lloje të ndryshme turizmi**
- **Mjedis pa ndotje industriale**
- **Trashëgimi materiale dhe jomateriale** e pasur me vendbanime, arkeologji, arkitekturë, kostume, punime, zakone, histori, legjenda, mite etj.
- **Kuzhinë tradicionale** e pasur
- Prania e **rrjetit hekurudhor** Durrës-Shkodër
- **Afërsia me aeroportet** (Prishtinë, Podgoricë, Kukës)
- **Cilësi e mirë e ujit** për përdorim
- Fshatra me **popullsi të ulët**
- Prania në zonë e **veprave të mëdha hidroenergjitike**
- **Energji e pastër** nga uji
- Ndërtimi i **gazsjellësit TAP** Shqipëri-Kosov
- Kushte të favorshme për **energji alternative, diellore dhe eolike**
- **Bujqësia**, sektori prodhues primar në zbutjen e varfërisë
- Cilësi e mirë e **produkteve lokale bujqësore dhe blegtorale**
- Numër i lartë i **popullsisë aktive të lirë**
- Kërkesë në rritje për **produkte specifike, bimë medicinale, aromatike, gështenja, mjalti, etj.**
- **Industria energjetike dhe minerare**, një sektor i rëndësishëm në ekonomi dhe punësim.

PIKAT E DOBËTA

- **Objektet e trashëgimisë kulturore** të shkatërruara
- **Elementet e trashëgimisë (materiale dhe jomateriale)** të papromovuara
- Mungojnë **hapësirat e veçanta për organizime festive dhe evente teatrale**
- **Ndërtimet e fundit** me stil jo tradicional
- **Cilësia e akomodimeve** e ulët
- **Sasi e limituar e strukturave akomoduese dhe shërbimeve**
- **Mungesa e menaxhimit të parqeve**
- **Mungesa e sinjalistikave dhe paneleve të informacionit**
- **Mungesë e marketimit të turizmit**
- **Aksesueshmëri e dobët** e rajonit
- **Gjuetia ilegale**
- **Prerja e pyjeve**
- **Mungesa e monitorimit të habitateve dhe biodiversitetit**
- **Mungesa e furnizimit me energji elektrike, dhe KUZ**
- **Mungesa e grupeve të shpëtimit**
- **Shfrytëzim i pakontrolluar i burimeve dhe ujrave sipërfaqësorë**
- **Vendbanime të shpërndara në territor**
- **Mungesa e infrastrukturës rrugore** në disa fshatra
- **Mungesa e sinjalistikës vertikale dhe horizontale**
- **Mungesa e terminaleve, stacioneve të autobusëve, linjave të transportit publik**
- **Mungesë e ndriçimit publik**
- **Mungesë e mbulimit me telefoni celular**
- **Mungesë e një menaxhimit të përshtatshëm të mbetjeve**
- **Mungesa e politikave dhe e nismave të qëndrueshme për ruajtjen dhe mbrojtjen e mjedisit.**
- **Akses i dobët ndaj pikave kulturore** për shkak të infrastrukturës
- **Mungesë e burimeve njerëzore** për zhvillimin e turizmit kulturor
- **Nivel i lartë migrimi**
- **Niveli i ulët i kualifikimit të forcës punëtore**
- **PBB për frymë, ndër më të ulëtat në rang kombëtar**
- **Të ardhura dhe cilësi e ulët e jetesës**
- **Mungesa e strukturave të specializuara për produktet bujqësore e blegtorale**
- **Fragmentimi i tokës dhe problematikat e pronësisë**
- **Mungesa e sistemit financiar**
- **Mungesë e promovimit dhe marketimit të produkteve lokale**
- **Prodhim bujqësor dhe blegtoral kryesisht për përdorim vetiak**
- **Mungesa e sistemit vaditës dhe kullues**

MUNDËSITË

- **Kërkesë në rritje** për Alpet Shqiptare
- **Aktivitete tërheqëse kulturore**, histori dhe mitologji, agroturizmi, itinerare liqenore dhe aktivitete të ndryshme ujore, aktivitete sportive alpine, speleologji, turizëm aventurier, kulturë dhe etnografi, kuzhinë tradicionale, produkte biologjike.
- Përmirësimi i **transportit publik**
- Përmirësimi i **lidhjeve me aeroportet** (Podgoricë, Tiranë)
- Zhvillimi i aeroportit të Kukësit
- **Çertifikimi i produkteve vendase**
- Mbështetja e turizmit me **prodhime vendase**
- **Mirëmbajtja/ruajtja e stilit të ndërtimeve**
- Përqendrimi i **shërbimeve masive jashtë parkut**
- **Rritja e ofertës për turizëm kulturor dhe mitologjik**
- **Vendimarrja** e duhur në planifikimin hapësinor
- **Akses ndërkombëtar, rajonal e kombëtar** me impakt të ulët në mjedis
- **Përmirësimi i shërbimeve turistike**
- **Përmirësimi i aftësive/kapaciteteve njerëzore** në industrinë e turizmit.
- Kombinim i **llojeve të transportit**
- Përmirësimi i **infrastrukturës rrugore dhe sistemeve të transportit**
- Pajisja me **sinjalistikë informuese**
- **Ndërtimi i vendqendërimeve/stacioneve** për autobuzë
- **Ruajtja e ekuilibrit** ekzistues midis zhvillimit të infrastrukturës dhe mbrojtjes së natyrës
- Përdorimi i zonave me **biodiversitet të pasur** për kërkime/turizëm shkencor
- **Interes në rritje për të eksploruar trashëgiminë kulturore** në Alpe
- **Punësimi i forcës punëtore të lirë** në sektorin e turizmit dhe industrisë së lehtë përpunuese
- **Rivitalizim i sipërfaqes së tokës bujqësore dhe kulturave frutore**
- Rritja e shkallës së **përpunimit dhe zhvillimi i filierave prodhuese**
- **Diversifikimi i shërbimeve turistike**
- **Shfrytëzimi i ndërtesave ekzistuese** në zhvillimin e sistemit të akomodimit turistik
- **Interes në rritje** nga strukturat shtetërore, investitorët, ndihmës së huaj dhe diasporës
- **Organizimi i evenimenteve dhe panaiereve** promovuese për prodhimet vendase

KËRCËNIMET

- **Prishja e ekuilibrit** njeri-natyrë
- **Vendgrumbullimet e mbetjeve**
- Braktisja e mëtejshme e territorit
- **Shtirja e vendbanimeve** drejt zonave / parqeve të mbrojtura
- Ndërtimet me **stile të reja arkitektonike**
- **Mbetjet urbane**
- **Keqpërdorim i burimeve natyrore**
- **Mosmenaxhimi i parqeve**
- **Impakti i turizmit masiv** në natyrë
- **Zjarri në pyje**
- **Shpyllëzimet** e sipërfaqeve pyjore për kullotat dhe ngrohje
- **Shaktërrimi i peizazhit**
- **Infrastruktura** kërkon **investime të mëdha** për shkak të terrenit
- **Vështirësia në akses** për shkak të kushteve klimaterike
- **Zhvillimi i infrastrukturës** mund të shkatërrojë identitetin peisazhistik
- **Ndotja** e puseve, burimeve dhe ujrave sipërfaqësorë
- Sigurimi i ujit në mënyra individuale - shkak për sëmundje
- Impaktet negative në ekosistem dhe peisazh nga **ndërtimi i veprave hidroenergjitike**
- **Menaxhim jo i përshtatshëm i mbetjeve**, sidomos për mbeturinat me volum të madh
- **Dëmtim i biodiversitetit** dhe zhdukje e specieve të rralla
- **Ndotja e ujrave** sipërfaqësorë dhe nëntokësorë
- **Mungesa e mirëmbajtjes së elementëve të trashëgimisë**
- **Mungesa e politikave specifike** për turizëm kulturor
- **Mungesa e trajnimeve të burimeve njerëzore** për interpretimin dhe promovimin e elementëve kulturorë
- **Mungesa e muzeumeve** për mirëmbajtjen dhe promovimin e elementëve të trashëgimisë
- **Migrimi**
- **Rënia e lindshmërisë, dhe vjetërsimi i popullsisë**
- Përdorimi masiv dhe pa kontroll i **kimikateve bujqësore dhe blegtorale**.
- **Ndryshimet klimaterike**
- Impakti mjedisor nga **frekuentimi masiv turistik**
- **Informaliteti dhe presioni i lartë i sektorit të ndërtimit**
- **Rritja e konkurrencës fqinje**
- **Izolimi** për shkaqe infrastrukturore dhe klimatike

ÇËSHTJE QË DUHET TË TRAJTOHEN

Zhvillimi i turizmit në përgjithësi do të sjellë shumë sfida në aspektin e barazisë sociale, transformimit kulturor, mbrojtjes së burimeve natyrore dhe ekosistemeve. Nga ana tjetër, edhe pse turizmi në rastet më të mira është motor i rëndësishëm për rritjen ekonomike, për zbutjen e varfërisë, zhvillimin social dhe fuqizimin e popullatës lokale, ky sektor është veçanërisht i ndikueshëm nga disa faktorë të tjerë globalë si: konkurrenca, stabiliteti ekonomik dhe politik, shfrytëzimi i burimeve etj.

Rajoni i Alpeve Shqiptare, ose “muzeu” ku akoma mbizotërojnë madhështia e natyrës, zakonet, traditat dhe mikpritja, fton çdo vizitor t’i përulet dhe të bëhet pjesë e kësaj tabloje duke i dhuruar një eksperiencë unike dhe të paharrueshme. Natyra akoma e paeksploruar, me pyje, lugina, burime, liqene, shpella, vende mistike e shtigje pa fund, bën që çdo vizitor të gjejë copëza të humbura nga vetvetja dhe të frymëzohet për të ëndërruar.

- Prania e zonave të mbrojtura dhe pasurisë natyrore në rajon, në të vërtetë është një bazë e mirë për turizëm, por këto të vetme nuk na garantojnë zhvillimin e qëndrueshëm të turizmit. Parqet e kategorive të ndryshme të cilat përbëjnë rreth 61% të zonës së PKST-Alpe, na orientojnë drejt menaxhimit të përgjegjshëm dhe mbrojtjes së burimeve natyrore, por këto zona janë gjithashtu nën kërcënimin e faktorëve si: përdorimi i tepruar, dëshira e madhe e banorëve vendas (dhe jo vetëm) për të nxjerrë përfitime ekonomike për një kohë të shkurtër, mosrespektimi i kushteve për funksionimin e habitateve, etj. Turizmi i përgjegjshëm është në të njëjtën kohë i qëndrueshëm dhe nuk ka impakt negativ, veçanërisht në mjedis.
- Diversiteti biologjik unik dhe peizazhet e maleve sigurojnë themele të rëndësishme për zhvillimin e turizmit të qëndrueshëm në rajonin e alpeve. Strategjia e zhvillimit do të synojnë të forcojë vetëdijen e njerëzve vendas dhe turistëve, si për vlerën e një ambienti të shëndetshëm, për nevojën e ruajtjes, si dhe për rëndësinë e monitorimit dhe sfidave me të cilat do të përballen në të ardhmen.

- Turizmi i bazuar në natyrë mund të ketë përfitime afatgjata vetëm nëse kontrollohen kostot mjedisore. Menaxhimi i flukseve të vizitorëve mund të jetë i nevojshëm për të shmangur presionet e tepruara dhe degradimet mjedisore. Gjatë krijimit ose përmirësimit të infrastrukturës, duhet të merren masa për të kufizuar pasojat mjedisore. Meqenëse asetet mjedisore janë shpesh të lidhura ngushtë me asetet kulturore, menaxhimi i mjedisit duhet të konsiderojë si elementet bi-ofizike ashtu edhe ato kulturore.

Rritja e fluksit turistik në Alpet Shqiptare ka mbartur me vete njëkohësisht aspekte pozitive dhe negative. Përshtatja e turistit me akomodimin, gastronominë, zakonet dhe disa aspekte akoma “primitive” të jetesës në këtë territor, ka orientuar edhe banorët vendas drejt një oferte turistike të bazuar në këto elemente të cilët janë provuar të jenë ndër pikat kyçe për tërheqjen e vizitorëve.

Ndikimi pozitiv i menjëhershëm është përmirësimi i ekonomisë familjare në zonë duke ofruar banesat si ambiente akomodimi e bujtina, si dhe duke shitur produktet blegtorale, bujqësore dhe artizanale. Nga ana tjetër, për të akomoduar këtë fluks turistësh në rritje, ka një tendencë për të abuzuar me strukturat akomoduese duke tjetërsuar imazhin dhe duke synuar në ndërtimin e banesave të një tipologjie që nuk identifikon zonën. Pamundësia fizike për të akomoduar prurjet masive në periudhat e pikut, ngjall gjithashtu interesin e investitorëve për të ndërtuar resorte dhe hotele të kapaciteteve të mëdha, një impakt negativ për zonën që cënon mënyrën tradicionale të jetuarit dhe mikpritjes të cilat e karakterizojnë dhe e diferencojnë nga rajonet e tjera me tipologji alpine.

- Përfitimet e mëdha ekonomike të zhvillimit të turizmit shpesh shkojnë te investitorët e jashtëm dhe operatorët e turizmit, ndërsa komunitetet vendase marrin vetëm përfitime nominale. Qëndrueshmëria e turizmit kërkon një shpërndarje më të balancuar të kostove dhe përfitimeve.

- Duke i dhënë përparësi kohezionit dhe barazisë sociale, zhvillimi bazuar në komunitetin vendas është një mënyrë e mirë për arritjen e një ekuilibri të qëndrueshëm. Turizmi është gjithmonë një burim i madh i ndryshimeve të brendshme sociale. Shoqëritë dhe kulturat tradicionale gjithmonë transformohen kur ekspozohen ndaj kontaktit ndërkulturor që sjell turizmi.
- Qëndrueshmëria e turizmit është më e fortë kur komuniteti vendas mund ta përdorë atë për të forcuar lidhjet shoqërore dhe identitetet kulturore. Një kohezion i tillë social favorizohet kur aktorët e ndryshëm ndërmarrin iniciativa të përbashkëta me përfitime të kolektive, duke sjellë kështu përfitime për sektorë të ndryshëm të ekonomisë vendase.
- Turizmi është më i qëndrueshëm kur komuniteti vendas vlerëson dhe mbron burimet dhe praktikën që kanë kuptim për të. Vlerësimi i traditave dhe peizazheve mund të jetë burim i të ardhurave, dhe më e rëndësishmja, i mbrojtjes së tyre.

Ruajtja e traditave vendase, sigurimi i të ardhurave më të larta për grupet në disavantazh dhe sigurimi i punësimit për gratë, është përgjegjësi shoqërore dhe kulturore. Ndërtimi i kapaciteteve njerëzore, strukturimi dhe shpërndarja e funksioneve të qendrave dhe promovimi, duhet të shkojnë se bashku për të siguruar zhvillimin e suksesshëm të turizmit. Zhvillimi i turizmit në këtë rajon malor duhet të inkurajohet për gjithë arsyet pozitive, megjithatë, për shkak se kjo përpjekje ka të bëjë me mjediset natyrore dhe shoqëritë lokale që shpesh janë të pambrojtura dhe më pak elastike sesa në vendet e tjera, është thelbësore që turizmi të kontribuojë në zhvillimin e qëndrueshëm të rajonit dhe shoqërisë së komunitetit në fjalë.

- Nuk ka një zgjidhje që do t'i kënaqë të gjithë dhe që do të çojë në politika dhe institucione "perfekte" që promovojnë turizmin e qëndrueshëm rajonin e Alpeve Shqiptare. Megjithatë, ndërtimi i një vizioni të përbashkët, me objektivat dhe veprimet e zhvillimit të turizmit të qëndrueshëm dhe duke përfshirë të gjitha palët e interesit lokal, qendror dhe partnerët privatë, është kritike për suksesin e çdo përpjekjeje për një zgjidhje.
- Ngritja e kapaciteteve njerëzore dhe zhvillimi i aftësive janë vendimtare nëse turizmi, sidomos ky lloj turizmi i cili bazohet në

performancën e komunitetit, do të ketë sukses për një periudhë afatgjatë. Këto kapacitete duhet të jenë në gjendje të adresojnë shqetësimet socio-kulturore, ndryshimet ekonomike dhe menaxhimin e mjedisit. Për më tepër, zhvillimi ideal duhet të kombinohet me fuqizimin dhe emancipimin, veçanërisht për gratë.

Disa nga rekomandimet, lista e të cilave nuk është e fundme, por që japin një orientim për problematikën e nxjerra nga analiza e thelluar e territorit dhe sektorit në studim, mund të jenë:

- Krijimi i ofertave të reja inovative turistike, si p.sh. duke përdorur mënyra të reja mediatike dhe komunikuese për t'iu përgjigjur kërkesave të grupeve që synojmë të mirëpresim në rajon.*
- Rregullimi i aktivitetit turistik përmes planifikimit hapësinor dhe marrja e masave për mbrojtjen e natyrës, duke kontribuar në përdorimin e zgjuar të burimeve natyrore, në mirëqenien e komunitetit lokal dhe ruajtjen e trashëgimisë së kulturës.*
- Lidhja dhe bashkëpunimi i aktiviteteve turistike me prodhimet vendase, si në fushën e bujqësisë ashtu edhe në shërbime, punime artizanale, interpretimin e historisë, itinerareve, etj.*
- Promovimi i aktiviteteve turistike në rajon për të përfshirë të gjithë aktorët, duke nxitur identitetin e rajonit dhe bashkëpunimin e banorëve të tij.*

Rekomandime të tjera më konkrete marrin përgjigje bazuar në vizionin e zhvillimit të rajonit të Alpeve Shqiptare, i cili është i matshëm dhe i arritshëm me anë të objektivave dhe veprimeve specifike.

Elementet ku bazohet eksperiencia në rajon janë:

- Vendi: një mjedis sfidues me klimën e mrekullueshme, stinët me veçoritë e tyre, formacionet biologjike, morfologjike e gjeologjike të veçanta.
- Historia: e pasur me histori e legjenda etj.
- Aktivitetet: shëtitje dhe ecje në natyrë (*hiking, trekking*), alpinizëm, ski etj.

Për të ofruar një sintezë të pengesave dhe problematikave të identifikuara, duke i adresuar në funksion të zgjidhjes së tyre, më poshtë kemi listuar këto problematika:

- Në përgjithësi, ndërgjegjësimi kolektiv mbi rëndësinë që ka sektori i turizmit në zhvillimin ekonomik dhe shoqëror, duket të jetë ende i dobët. Hasim një mungesë ndërgjegjësimi për rëndësinë e hulumtimeve mbi tregun dhe rëndësinë e matjes së nivelit të kënaqësisë së klientëve. Për këtë arsye, lind nevoja për monitorimin e tregut nëpërmjet anketave të vazhdueshme, platformave online që mbledhin komentet e klientëve, etj. Ngritja e një sistemi informacioni mbi prirjet dhe preferencat e konsumatorëve, sistem thuajse i munguar, do të ishte një zgjidhje efikase që do të minimizonte këtë problematikë.
- Ndonëse janë realizuar ndërhyrje të rëndësishme për të rritur aksesin në zonën e alpeve, përsëri kjo mbetet një çështje që ka nevojë të adresohet në funksion të zgjatjes së sezonalitetit turistik deri në 10 muaj, duke u mbështetur në tipologjitë e ndryshme turistike, për shpërndarjen e produktit të turizmit në sezone të ndryshme dhe nxitjes së interesit të turistëve për zonën.
- Një tjetër problematikë e këtij sektori e identifikuar në zonën në fjalë por e pranishme në të gjitha destinacionet turistike në Shqipëri, është edhe mungesa e një organi bashkëpunimi dhe bashkërendimi, i cili të mund sigurojë një vështrim më të gjerë për rajonin dhe të krijojë mjedisin e përshtatshëm për zhvillimin e territorit në funksion të turizmit.
- Është identifikuar nevoja për rritjen e aftësive dhe njohurive në sektorin e turizmit. Të gjitha palët në tregun turistik kanë pranuar pabarazinë e dukshme mes ofertës për programe trajnimi, edukimit në zonë dhe kërkesës për aftësi specifike që vjen nga sipërmarrjet e sektorit të turizmit. Një ndër zgjedhjet e propozuara është strukturimi i procesit të certifikimit dhe licencimit me anë të akteve të duhura ligjore apo nënligjore, si dhe përgatitja e moduleve të përshtatshme të trajnimit nga organe të ndryshme për trajnimin e guidave turistike. Duhet marrë në konsideratë fakti që ky funksion është posaçërisht i rëndësishëm sepse guidat turistike kanë potencialin për të ndikuar në perceptimet e turistëve lidhur me cilësinë e produktit turistik thuajse në të gjitha destinacionet.
- Një tjetër problematikë është edhe mungesa dhe nevoja për fushata marketingu dhe promovimi, si shërbimet që mund të krijojnë identitetin e një biznesi apo që mund të përmirësojnë pozicionimin në treg (brandimi, promocionet, hulumtimi i tregut, etj.). Rakordimi i platformave online, operatorëve turistikë ose organizimit individual të udhëtimit, do të ndihmonte në marrjen e informacionit online nëpërmjet faqeve të internetit kombëtare apo rajonale (për alpet) promovuese dhe informuese.
- Për sa i përket turizmit të aventurës dhe sporteve ekstreme, ka nevojë për zhvillimin e aftësive në fushën e sigurisë për të gjithë këta nënsektorë.
- Zbutja e nivelit të informalitetit në lidhje me akomodimin është një tjetër problematikë e identifikuar që duhet të marrë një përgjigje sa më të shpejte, për të garantuar cilësinë dhe konkurrencën e barabartë për shërbimet turistike të rajonit.
- Punësimi në turizëm karakterizohet nga sezonaliteti dhe nivelet e larta të ndryshimeve. Për sa i përket stazheve për të cilat ka shumë nevojë, bizneset ndiejnë se programet e stazheve organizohen në mënyrë të çrregullt dhe nuk kanë vazhdimësi.
- Çertifikimi dhe standardizimi i shërbimeve turistike është një tjetër përparësi duke marrë në konsideratë parashikimin e tij në ligjin dhe në strategjinë e re. Megjithatë, ekziston pasiguri në lidhje me mënyrën se si bizneset, sidomos hotelet, do të përgjigjen dhe se si do të përshtaten. Ka nevojë për konsulentë të aftë që do ta ndihmojnë këtë tranzicion dhe do t'i mbështesin hotelet dhe bizneset e tjera për të përmbushur kërkesat e reja.
- Ofertat, paketat apo itineraret turistike ekzistuese shpesh kanë nevojë për mjaft përmirësim për t'u konsideruar si autentike dhe unike, apo të bazuara në traditë dhe vlera specifike (sipas çdo destinacioni). Këto duhet të diversifikohen me qëllim menaxhimit të sfidave të sezonalitetit, tërheqjen e turistëve në periudha të ndryshme të vitit dhe mbajtjen e turistëve për periudha më të gjata në këto destinacione.
- Zona e alpeve është tejet e pasur me elemente autentike si zejtaria dhe artizanati. Nëpërmjet zhvillimit të suvenireve dhe punimeve me dorë për tregun e turizmit, ky nënsektor ka rëndësi dhe potencial të veçantë për zinxhirin e vlerave të turizmit dhe ndikon në zhvillimin ekonomik vendor, sidomos në fuqizimin e gruas.

04

ZHVILLIMI

- 4.1 ELEMENTET PËRJASHTUESE DHE LEJUESE
- 4.2 PARIMET E PLANIFIKIMIT
- 4.3 MUNDËSITË E ZHVILLIMIT
- 4.4 KRAHASIMI DHE VLERËSIMI I SKENARËVE
- 4.5 VIZIONI
- 4.6 OBJEKTIVAT STRATEGJIK
- 4.7 KONCEPTI I ZHVILLIMIT
- 4.8 PLANI I VEPRIMEVE

4.1

ELEMENTET PËRJASHTUESE DHE LEJUESE

Zonat e rëndësisë së veçantë me interes në territorin e PKST-Alpe përbëhen nga Parku Kombëtar i Luginës së Valbonës, Parku Kombëtar i Thethit, Rezervati Strikt Natyror / Rezervat Shkencor i Luginës së Lumit të Gashit, monumente natyrore të shpërndara në territor, pasuri ujore, pyje e kullota, hidrocentrale dhe pika kufitare.

Sot, si rezultat i një procesi riorganizimi dhe racionalizimi, janë formuar tre parqe të reja, duke përfshirë një park kombëtar dhe dy parqe natyrore bashkiake.

Tre parqet që mbulojnë me shumë se 61% të PKST-Alpe janë:

- Parku Kombëtar i Alpeve Shqiptare
- Parku Natyror Bashkiak i Nikaj-Mërturit, kategoria IV e mbrojtjes, që korrespondon me të gjithë sipërfaqen e njësive administrative Lekbibaj duke u njohur edhe si “Parku Lekbibaj”.
- Parku Natyror Bashkiak i Shkrelit, kategoria IV e mbrojtjes, që korrespondon me të gjithë sipërfaqen e njësive administrative të Shkrelit.

Prania e këtyre zonave dhe parqeve të mbrojtura me rëndësi kombëtare e bën sistemin natyror të ketë një trajtim të veçantë, jo vetëm për nga rëndësia por edhe për vlerat unike të tij.

PKST-Alpe i konsideron këto zona si elemente të rëndësishme të zhvillimit dhe promovimit të territorit në përgjithësi dhe turizmit në veçanti.

Strategjia e zhvillimit, propozimet territoriale dhe plani i veprimit janë në përputhje dhe në harmoni me planet e menaxhimit dhe ndërhyrjet e lejuara në këto parqe kombëtare dhe bashkiake, si dhe me rekomandimet e ruajtjes së Thethit si qendër historike.

Në vijim renditen detaje të zonave të rëndësisë kombëtare që përfshin rajoni i alpeve.

4.1.1 Parku Kombëtar i Alpeve

Në Parkun Kombëtar të Alpeve Shqiptare të propozuar, janë të përfshira tre zonat e mbrojtura ekzistuese: (1) Parku Kombëtar i Luginës së Valbonës me një sipërfaqe prej 8000 ha, Parku Kombëtar i Thethit me një sipërfaqe prej 2,630 ha, dhe Rezervati Strikt Natyror i Lumit të Gashit me një sipërfaqe prej 3000 ha.

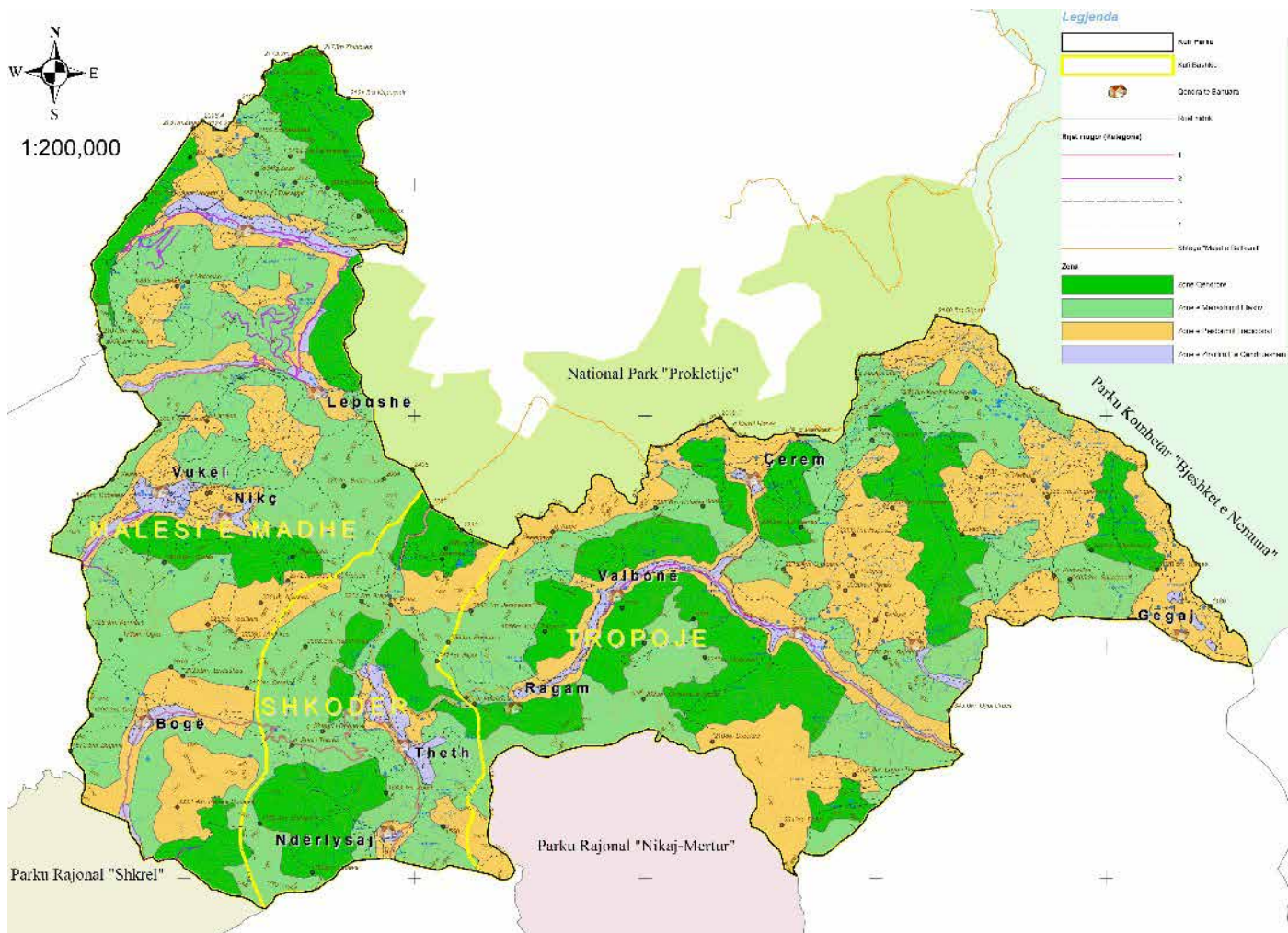
Parku Kombëtar i Alpeve Shqiptare shtrihet në territorin e tre bashkive: Malësi e Madhe, Shkodër dhe Tropojë. Ai ka një sipërfaqe të përgjithshme prej 86.086,34 ha, dhe shtrihet pothuajse në të gjithë territorin e zonës në studim.

Territori i Parkut Kombëtar të Alpeve Shqiptare është pjesë e zonës ndërkufitare me Parkun Kombëtar të Prokletijes në Mal të Zi dhe Bjeshkët e Nemuna të Kosovës.

Plani i menaxhimit për Parkun Kombëtar të Alpeve Shqiptare është hartuar në vitin 2015, dhe me dy parqet e tjera të përtej kufirit ai do të komplotojë zonat e mbrojtura të Alpeve Ballkanike. Parku ndahet në katër nën-zona kryesore sipas hartës në vijim:

- a. Nën-zona qendrore, mbrojtje strikte
- b. Nën-zona e menaxhimit efektiv
- c. Nën-zona e përdorimit tradicional
- ç. Nën-zona e zhvillimit të qëndrueshëm

Plani i menaxhimit ka përcaktuar në detaje funksionet, aktivitetet e lejuara, të kushtëzuara dhe të ndaluara, si dhe procedurat dhe strukturat përkatëse.

33. Plani i menaxhimit. Parku Kombëtar i Alpeve

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet
Zona qendrore	- Kërkimi shkencor, studimet dhe monitorimi sipas programeve të paracaktuara. - Janë të lejuara me autorizim të veçantë të AdPKN ndërhyrjet përmirësuese të përkohshme vetëm në rastet e fatkeqësive natyrore apo të shkaktuara nga njerëzit, zjarret, sëmundjet, dëmtuesit, largimin e mbetjeve të ngurta, plastike, inertet, etj., dhe të vendosjes së infrastrukturës për informimin e vizitorëve dhe të turistëve.	Aktivitetet sociale, ekonomike dhe eko-turistike

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet
Zona e menaxhimit efektiv	- Mundësi hyrëse për publikun e prirur për të respektuar kufijtë e zonës. - Zhvillimi i veprimtarive eko-turistike, argëtuese, sportive, shpirtërore dhe manifestime popullore, në mënyrë që të respektohen funksionet, vlerat ekologjike, peizazhi natyror-kulturor. - Grumbullimi i bimëve mjekësore, prodhimet e dyta pyjore, përdorimi i ujërave për pirje dhe sportet ujore, pasi merret pëlqimi i administratës së parkut.	Veprimtaritë që shkaktojnë zaptime të territorit, shqetësime, dëmtime, ndotje dhe zhurma të theksuara
Zona e përdorimit tradicional	- Është e destinuar kryesisht për zhvillimin e veprimtarive tradicionale të banorëve të zonës, menaxhimit të tokës bujqësore, pemtarisë, blegtorisë, pyjeve të karakterit vendor, kullotat, ujërat, burimet e tjera natyrore, monumentet natyrore, kulturore e shpirtërore dhe peizazhi rural, në përputhje me objektivat e caktuara për parkun nga planet lokale të zhvillimit dhe PIM. - Mundësi hyrëse për publikun e prirur për të respektuar kufijtë e zonës dhe veprimtaritë shoqërore. - Kërkimi shkencor, studimet, monitorimi dhe veprimtaritë promovuese, edukative dhe ndërgjegjësuere në lidhje me mënyrën e jetesës së banorëve, kulturën dhe historinë e tyre, praktikave ndërtimore, zakonet, ritet, këngët, vallet, veshjet, vlerat shpirtërore dhe prodhimet tradicionale.	Zona duhet të garantojë që të mos çenohet ndërveprimi harmonik i natyrës me kulturën përmes mbrojtjes së cilësisë së peizazhit, përdorimit të kontrolluar e të vazhdueshëm të tokës, ujërave, pyjeve, kullotave, bimëve mjekësore dhe veprimtarive artizanale.
Zona e Zhvillimit të Qëndrueshëm	- Banorët dhe biznesi mund të vazhdojnë mënyrën e tyre të jetesës, të praktikave ndërtimore, zhvillimin e veprimtarive sociale e kulturore karakteristike, tradicionale dhe agro-turistike. - Subjektet private, publike dhe çdo individ mund të kryejë veprimtari ekonomike nën monitorimin e organeve kompetente shtetërore, të administratës dhe të qeverisjes vendore, vetëm nëse ato përputhen me strategjinë e zhvillimit të qëndrueshëm, me të gjithë rregullat e administrimit të parkut dhe të kontrollit të planifikuar.	

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet
	- Kërkojnë miratim nga organet shtetërore kompetente të projekteve përdorimi i ujërave sipërfaqësore, nëntokësore dhe i burimeve për nevoja urbane, bujqësore, akuakulturë, peshkim, industriale, tregtare, HEC, eko-turizëm dhe për qëllime të tjera. - Mundësi hyrëse për publikun e prirur për të respektuar kufijtë, veprimtaritë shoqërore dhe të zbavitjes në natyrë të hapur.	

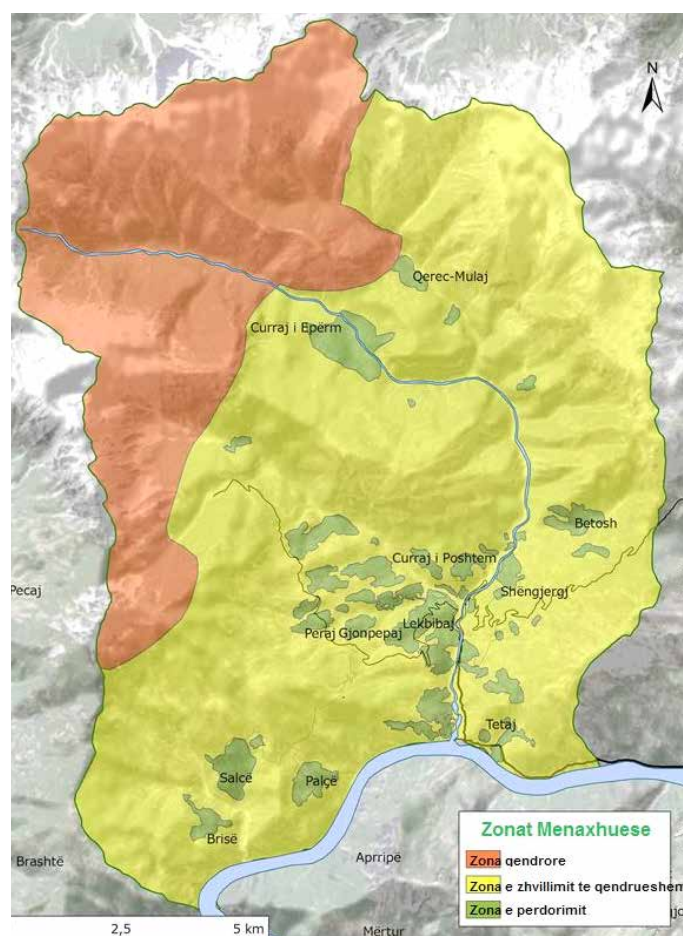
Tabela 20. Zonat e lejimit dhe përjashtimit për Parkun Kombëtar të Alpeve

4.1.2 Parku Bashkiak Nikaj-Mërtur

Parku Natyror Bashkiak i Nikaj-Mërturit përfaqëson një territor unik në lidhje me peizazhin dhe gërshetimin e vlerave natyrore me ato kulturore të zonës.

Sipas planit të menaxhimit, territori i parkut ka këto nën-zona:

- Zona qendrore**
- Zona e përdorimit tradicional**
- Zona e zhvillimit të qëndrueshëm**

34. Parku bashkiak Nikaj-Mërtur. Plan i menaxhimit

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
Zona qendrore	- Monitorimi shkencor si pjesë e sistemit të monitorimit ekologjik. - Menaxhimi thelbësor si kontrolli e largimi i specieve jo-native, duke përfshirë largimin e plehrave dhe mirëmbajtjen e shtigjeve. - Do të lejohet akses për shkencëtarët /menaxherët që ndërmarrin aktivitetet e përshkruara të monitorimit për të asistuar objektivat e menaxhimit.	- Peshkimi, gjuetia, korrja dhe grumbullimi i paautorizuar i bimëve mjekësore e prodhimeve të tjera pyjore e jo-pyjore, shkatërrimi apo cënimi i florës e faunës së egër indigjene. - Menaxhimi i habitatit përveç kontrollit/largimit të specieve të huaja. - Kullotja e bagëtive dhe çdo formë bujqësie. - Aktivitetet pyjore - Hyrja e paautorizuar me çdo lloj automjeti	Aktivitetet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë monitorimin dhe kërkimin e papërcaktuar shkencor që nuk është pjesë e sistemit të monitorimit ekologjik, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e rezervës.

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
	- Akses i kufizuar dhe i kontrolluar publik për aktivitetet me bazë edukuese e natyrore, përfshirë aksesin publik me guida kur është e përshtatshme.	- Shkarkimi i plehrave - - Ndërtimi e operimi i strukturave industriale - Ndërtimi i vendbanimeve - Çdo përdorim kimikatesh (fertilizues, biocide, etj.), largimi i agregateve dhe futja e specieve të huaja.	
Zona e përdorimit tradicional	- Zonat formale të shërbimit për piknik - Godinat e shërbimit e qendrat e vizitorëve - Parkingu i makinave, zonat e shërbimit dhe kampingut - Zonat me fusha të vogla sporti - Ndërtesat e vogla të hoteleve e restoranteve - Akses i pakufizuar për ecje - Alpinizmi, kalërimi dhe aktivitetet e tjera argëtuese me bazë ekologjike dhe natyrore - Zhvillimi i turizmit me bazë komuniteti si hotelet familjare dhe kthimi i godinave ekzistuese tradicionale në godina turizmi - Kampimi gjatë natës do të lejohet në zona të caktuara në përputhje me rregulla të caktuara. - Akses për qëllime kërkimi, edukimi, trajnimi, monitorimi, me objektiva të përcaktuara.	Aktivitetet në kundërshtim me qëllimet e zonës, përfshirë: - Gjuetinë - Korrjen - Grumbullimin e paautorizuar - Shkatërrimin ose cënimin e faunës dhe florës së egër indigjene; - Menaxhimin e habitatit përveç kontrollit të specieve jo-native; - Kullotjen e bagëtive dhe çdo formë bujqësie; - Aktivitetet pyjore; - Ndërtimi i vendbanimeve përveç atyre të autorizuara specifikisht për përdorime turistike të menaxhuara të parkut; - Ndërtimi i hoteleve komerciale, restoranteve, parkimeve, fushave të lojës dhe sportit, - Ndërtimi dhe operimi i strukturave industriale, guroret, minierat, nxjerrja e agregatëve dhe futja e specieve të huaja.	Aktivitet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë monitorimin dhe kërkimin e papërcaktuar shkencor me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e parkut, ndërtimin e vendbanimeve dhe strukturave shoqëruese të përcaktuara për përdorime turistike të menaxhuara të parkut, struktura të tjera të përcaktuara për turizëm dhe infrastruktura e shoqëruar me aktivitet komunale me bazë ekoturizmi.

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
	- Menaxhimi do të kufizohet në aktivitetet thelbësore si luftimi i zjarrit, kontrolli i specieve të huaja dhe në menaxhimin e ndikimit të vizitorëve duke përfshirë heqjen e plehrave, mirëmbajtjen e shtigjeve, kontrollin e erozionit dhe mirëmbajtjen e zonave të kampimit.		
Zona e zhvillimit të qëndrueshëm	- Aktivitete aktuale ekonomike me kusht që të përputhen me të gjithë rregulloret e kontrollit e planifikimit të mjedisit, por dekurajohen zhvillimet e mëtejshme përveç atyre të lidhura me turizmin. - Kullotja e bagëtive dhe çdo formë e bujqësisë tradicionale - Përdorimi i pyjeve dhe kullotave me kushtin që të kenë miratimin e planeve komunale të menaxhimit të pyjeve dhe kullotave të zonës, ose planeve specifike në funksion të parkut. - Grumbullimi i druve të zjarrit e produkteve pyjore jo drunore (p.sh. kërpudha, bimë mjekësore, mjaltë)	- Grumbullimi i paautorizuar, shkatërrimi, apo cënimi i florës e faunës së egër - Shkarkimi dhe largimi i agregateve - Ndërtimi dhe operimi i strukturave industriale (pa studim VNM dhe leje mjedisore) - Futja e kultivimi i specieve të huaja të florës dhe faunes	Aktivitet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë: - Mbledhja e produkteve pyjore (p.sh. bimë mjekësore, kërpudha, mjaltë) - Monitorimi dhe kërkimi shkencor i papërcaktuar me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e parkut. Aktivitetet që duhet të kenë VNM para aprovimit të mundshëm nga Autoriteti i Menaxhimit të Parkut përfshijnë: - Ndërtimi i vendbanimeve të reja, godinat e vizitorëve dhe infrastrukturës së turizmit, turizmi familjar dhe
			strukturat e tjera të turizmit, ndërtimi e rindërtimi i banesave me arkitekturë tradicionale

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
	- Akses i pakufizuar për shëtitje, hipizem, vëzhgimi i zogjve, kanotazhi, garat sportive etj. - Kampimi gjatë natës do të lejohet në zona të caktuara në përputhje me rregullat përkatëse. - Përdorimi për qëllime edukimi, trajnimi dhe monitorimi - Menaxhim habitati duke përfshirë luftën ndaj zjarreve, kontrolli/largimi i specieve të huaja dhe menaxhimi i efekteve të vizitorëve, kontrolli i erozionit, mirëmbajtja e zonave të kampimit		për banorët vendas, godinat bujqësore, kufizimet e tokave përfshirë gardhet dhe muret me materiale jonatyrore dhe që shkaktojnë ndotje të peizazhit etj., çdo përdorim kimikatesh (fertilizim, biocide, etj.) dhe aktivitetet pyjore që nuk janë objekt miratimi nga planet komunale të menaxhimit të pyjeve dhe kullotave. - Gjuetia e kontrolluar nga banorët lokalë, subjekte të monitorimit shkencor etj.

Tabela 21. Zonat e lejimit dhe përjashtimit nga PM për Parkun Bashkiak Nikaj Mërtur

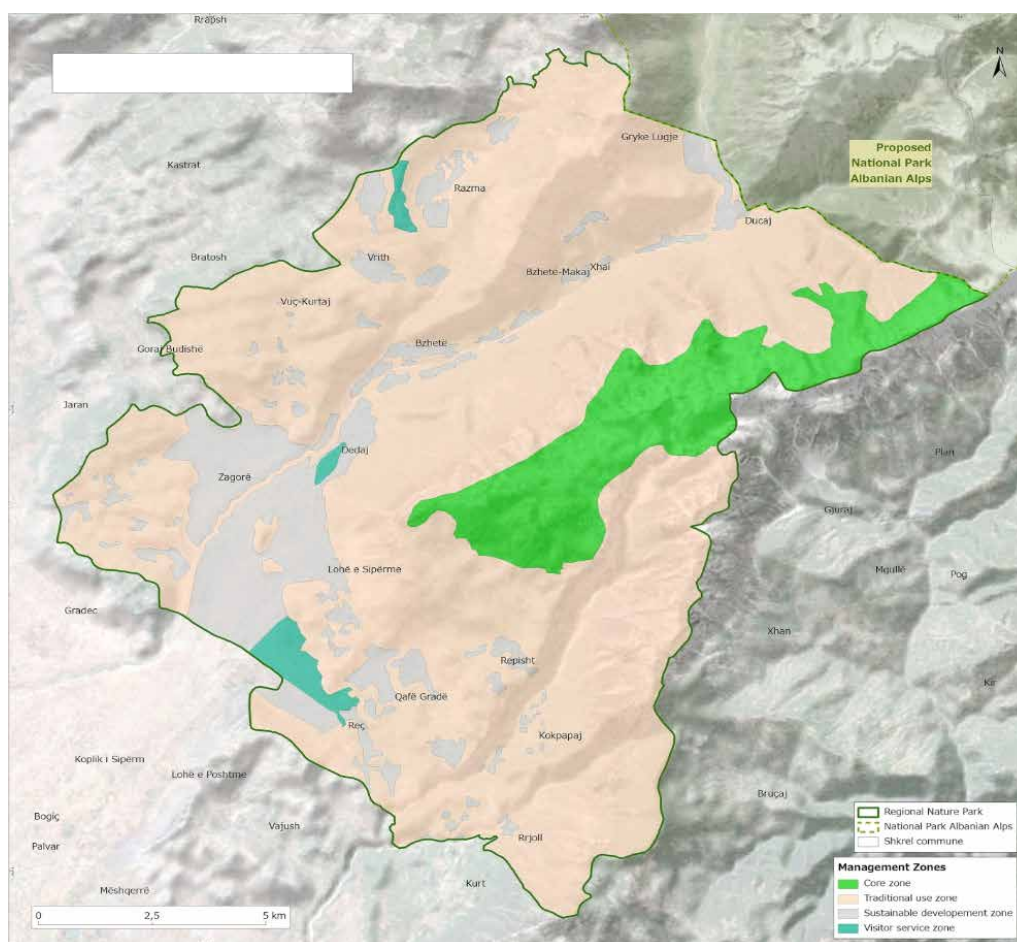
4.1.3 Parku Natyror Bashkiak Shkrel

Parku Natyror Bashkiak i Shkrelit ka një sipërfaqe të përgjithshme prej 20.282 ha. Zona paraqet një potencial të madh në lidhje me zhvillimin e turizmit, bujqësinë dhe arkitekturën tradicionale të zonës. Në mënyrë të veçantë, arkitektura dhe peizazhi janë dy elementet që tërheqin më shumë turistët.

Zonimi i parkut përfaqëson një element shumë të rëndësishëm të tij. Ai ka si qëllim identifikimin e vlerave të veçanta të parkut dhe mundësinë për të aksesuar këto vlera. Zonimi parashikon edhe kufizimet përkatëse në rast se këto vlera cënohen. Gjithashtu zonimi ka si qëllim edhe identifikimin e aktiviteteve menaxhuese dhe prioriteteve përkatëse të tyre.

Parku ndahet në katër zona kryesore:

- a. **Zona qendrore** – e cila nga pikëpamja e vlerave natyrore dhe kulturore përfaqëson elementet më të rëndësishme të tyre.
- b. **Zona e zhvillimit të qëndrueshëm** - ku parashikohen aktivitete të ndryshme që do të zhvillohen në harmoni të plotë me natyrën, kulturën dhe traditat e zonës.
- c. **Zona e përdorimit tradicional** – përfaqëson zonën e cila do të ndjekë të njëjtën rrjedhë zhvillimi ashtu siç ka qenë deri tani, duke kufizuar vetëm aktivitetet që shihen si çënues të vlerave të parkut.
- ç. **Zona e shërbimit për vizitorët** – përfaqëson një zonë me ndërtime (bare, restorante, hotele) në funksion të vizitorëve.

35. Parku Bashkiak i Shkrelit. Plani i menaxhimit

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
Zona qendrore	- Monitorimi shkencor si pjesë e sistemit të monitorimit ekologjik dhe menaxhimit thelbësor si kontrolli/largimi i specieve jo-native, duke përfshirë largimin e plehrave dhe mirëmbajtjen e shtigjeve. - Akses i përshkruar për shkencëtarët e menaxherët që ndërmarrin aktivitetet e përshkruara të monitorimit për të asistuar objektivat e menaxhimit. - Akses i kufizuar dhe i kontrolluar publik për aktivitete me bazë edukuese e natyrore, përfshirë aksesin publik me guida kur është e përshtatshme.	- Peshkimi, gjuetia, korrja dhe grumbullimi i paautorizuar i bimëve mjekësore e prodhimeve të tjera pyjore e jo pyjore, shkatërrimi apo cënimi i florës e faunës së egër indigjene. - Menaxhimi i habitatit përveç kontrollit/largimit të specieve të huaja - Kullotja e bagëtive dhe çdo formë bujqësie - Aktivitetet pyjore - Hyrja e paautorizuar e çdo automjeti - Shkarkimi i plehrave - Ndërtimi e operimi i strukturave industriale - Ndërtimi i vendbanimeve - Çdo përdorim kimikatesh (fertilizues, biocide, etj.) - Largimi i agregateve dhe futja e specieve të huaja	Aktivitetet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë monitorimin dhe kërkimin e papërcaktuar shkencor që nuk është pjesë e sistemit të monitorimit ekologjik, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e rezervës.
Zona e përdorimit tradicional	Përforcimi i zonës sensitive për të lejuar vizitorët e shumtë është lejuar në varësi të marrëveshjeve të hartuara, ku strukturat përfshijnë: zona formale shërbimi për piknik, godina shërbimi e qendra vizitorësh, parking makinash, zona shërbimi kampimi, zona me fusha të vogla sporti, ndërtesa të vogla hoteli e restorantesh; akses i pakufizuar për ecje, alpinizëm, kalërim dhe	Aktivitetet në kundërshtim me qëllimet e zonës, përfshirë gjuetinë, korrjen, grumbullimin e paautorizuar, shkatërrimin ose cënimin e faunës dhe florës së egër indigjene, menaxhimin e habitatit përveç kontrollit të specieve jo-native, kullotjen e bagëtive dhe çdo formë bujqësie aktivitetet pyjore, ndërtimin e vendbanimeve përveç	Aktivitetet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë: mbledhja e produkteve pyjore (p.sh bimë mjekësore, kërpudha, mjaltë), monitorimi e kërkimi shkencor i papërcaktuar me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e parkut. Aktivitetet që duhet të kenë VNM para aprovimit të mundshëm nga Autoriteti i Menaxhimit të Parkut

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
	aktivitete të tjera argëtuese me bazë ekologjike dhe natyrore. Zhvillimi i turizmit me bazë komunitare si hotelet familjare dhe konvertimi i godinave ekzistuese tradicionale si godina turizmi. Kampimi gjatë natës do të lejohet në zona të caktuara në përputhje me rregulla të caktuara. Do të lejohet aksesimi për qëllime kërkimi, edukimi, trajnimi dhe monitorimi me objektiva të përcaktuara. Menaxhimi do të kufizohet në aktivitetet thelbësore si luftimi i zjarrit, kontrolli i specieve të huaja dhe në menaxhimi i ndikimit të vizitorëve duke përfshirë heqjen e plehrave, mirëmbajtjen e shtigjeve, kontrollin e erozionit, mirëmbajtjen e zonave të kampimit.	atyre të autorizuar specifikisht për përdorime turistike të menaxhuara të parkut, ndërtimin e hoteleve komerciale, restoranteve, parkimeve, fushave të lojës dhe sportit, ndërtimin dhe operimin e strukturave industriale, guroret, minierat, nxjerrjen e agregatëve dhe futjen e specieve të huaja.	përfshijnë: ndërtimin e vendbanimeve të reja, godinat e vizitorëve dhe infrastrukturën e turizmit, turizmin familjar dhe struktura të tjera turizmi, ndërtimin e rindërtimit e banesave me arkitekturë tradicionale për banorët vendas, godinat bujqësore, kufizimet e tokave përfshirë gardhet dhe muret me materiale jo-natyrore dhe që shkaktojnë ndotje të peizazhit etj., çdo përdorim kimikatesh (fertilizim, biocide, etj.) dhe aktivitetet pyjore që nuk janë objekt aprovimi nga planet komunale të menaxhimit të pyjeve dhe kullotave. Gjuetia e kontrolluar nga banorët lokalë, subjekte të monitorimit shkencor etj.
Zona e zhvillimit të qëndrueshëm	Lejohen aktivitetet aktuale ekonomike me kusht që të përputhen me gjithë rregulloret e kontrollit e planifikimit të mjedisit por dekurajohen zhvillimet e mëtejshme përveç atyre të lidhura me turizmin. Aktivitetet kryesore mund të jenë kullotja e bagëtive dhe çdo formë e bujqësisë tradicionale; përdorimi i pyjeve dhe kullotave me kushtin që	Aktivitetet në kundërshtim me qëllimet e zonës, duke përfshirë: grumbullimin e paautorizuar, shkatërrimin apo cënimin e florës e faunës së egër natyrore, shkarkimin, largimin e agregatëve, ndërtimin dhe operimin e strukturave industriale (pa studim VNM dhe leje mjedisore) dhe futjen e kultivimit e	Aktivitetet që nuk janë as të lejuara e as qartësisht të papajtueshme me qëllimet e zonës, përfshirë: mbledhja e produkteve pyjore (p.sh bimë mjekësore, kërpudha, mjaltë), monitorimi e kërkimi shkencor i papërcaktuar, me kusht që efektet e tij të mos dëmtojnë qëllimet e parkut. Aktivitetet që duhet të kenë VNM para aprovimit të mundshëm

Emërtimi i zonave	Lejohet	Nuk lejohet	Aktivitetet që kërkojnë miratim
	të kenë miratim e planeve komunale të menaxhimit të pyjeve dhe kullotave të zonës ose plane specifike në funksion të parkut. Grumbullimi i druve të zjarrit e produkteve pyjore jo drunore (p.sh. kërpudha, bimë mjekësore, mjaltë) mund të jenë aktivitete të tjera të mundshme, si edhe aksesit i pakufizuar për shëtitje, hipizmi, vëzhgimi i zogjve, kanotazhi, garat sportive etj. Kampimi për natën do të lejohet në zona të caktuara në përputhje me rregullat përkatëse. Përdorimi për qëllime edukimi e trajnimi dhe monitorimi të përcaktuar, menaxhim habitatit duke përfshirë luftën ndaj zjarreve, kontrolli i largimi i specieve të huaja dhe menaxhimi i efekteve të vizitorëve, kontrolli i erozionit dhe mirëmbajtja e zonave të kampimit.	specieve të huaja të florës dhe faunës.	nga Autoriteti i Menaxhimit të Parkut përfshijnë: ndërtimin e vendbanimeve të reja, godinat e vizitorëve dhe infrastrukturën e turizmit, turizmin familjar dhe strukturat e tjera të turizmit, ndërtimin e rindërtimit të banesave me arkitekture tradicionale për banorët vendas, godinat bujqësore, kufizimet e tokave përfshirë gardhet dhe muret me materiale jo-natyrore që shkaktojnë ndotje të peizazhit etj. Çdo përdorim kimikatesh (fertilizim, biocide, etj.) dhe aktivitetet pyjore që nuk janë objekt miratimi nga planet komunale të menaxhimit të pyjeve dhe kullotave. Gjethet e kontrolluar nga banorët lokalë, subjekte të monitorimit shkencor etj.
Zona e shërbimit për vizitorët	Është e dedikuar për zhvillimin e infrastrukturës turistike, por jo pa rregullore. Këto rregullore duhet të miratohen dhe të vendosen nga këshilli bashkiak / i njësisë vendore në bashkëpunim të ngushtë me administratën e parkut dhe të bordit të menaxhimit të Parkut Natyror Bashkiak të Shkrelit. Në përgjithësi, turizmi në zonën e zhvillimit të qëndrueshëm është i bazuar kryesisht në shtëpi pritjeje (guest houses), shërbime për fjetje dhe ushqime, ndërsa në zonën e shërbimit për vizitorët turizmi është i bazuar në hotele dhe njësi më të mëdha të shërbimeve turistike.		

Tabela 22. Zonat e lejimit dhe përjashtimit nga PM për Parkun Bashkiak të Shkrelit

4.1.4 Thethi - Qendër e mbrojtur historike

Ministria e Kulturës, Këshilli Kombëtar i Restaurimeve, me vendimin nr. 76, datë 11.4.2017, në mbështetje të nenit 28 dhe nenit 32 të Ligjit nr. 9048, datë 07.04.2003, “Për trashëgiminë kulturore”, i ndryshuar me propozimin e Institutit të Monumenteve të Natyrës, vendosi:

- Miratimin e propozimit për shpalljen “Qendër Historike të Thethit dhe rregulloren për administrimin e saj”.

Qendra historike e fshatit Theth që propozohet, është pjesa me vlera urbanistiko - arkitektonike e fshatit e cila mbart vlera të rëndësishme historike. Ajo dokumenton rrugën e zhvillimit historik të fshatit drejt krijimit të një qendre të banuar dhe tiparet urbanistiko - arkitekturore që u formuan gjatë historisë së saj. Pjesa dërrmuese e fshatit ruan ndërtime të vjetra me vlera arkitektonike e konstruktive dhe rrjetin karakteristik rrugor. Këto ndërtime janë të lidhura me mjedisin tradicional i cili është pjesë e qendrës historike. Brenda kësaj qendre përfshihen monumente kulturore të kategorisë së parë, si banesa e Lulash Kecit (Muzeu Etnografik i Dukagjinit), kulla e Nikollë Zef Koçekut (Kulla e ngujimit), etj.

Krahas këtyre ndërtimeve, në këtë zonë janë ndërtuar banesa që ndonëse nuk kanë numër të madh ambientesh, dallohen nga përpunimi mjaft më i pasur arkitektonik. Këto ndërtime janë më të vonshme dhe të përhapura në zona të kufizuara si në Theth të Dukagjinit e Vermosh të Kelmendit.

36.Zona e shpallur, Qendër e Mbrojtur Historike e Thethit

4.1.5 Monumente kulture dhe natyre në zonë

Edhe pse trashëgimia kulturore e Shqipërisë së veriut është padyshim domethënëse dhe komplekse, vetëm disa zona me trashëgimi kulturore të palëvizshme janë mbrojtur zyrtarisht. Në zonën e PKST-Alpe mund të përmendim një sërë monumentesh kulture⁴⁹:

Bashkia Tropojë - Kalaja e Shoshanit, Kalaja e Lekës, Qyteza e Rosujës, Shpella e Dragobisë, Mulliri i Bajram Currit, Banesa e Mehmet Ramës, Banesa e Bajram Osumit, Banesa e Sali Manit, Kulla e Mic Sokolit.

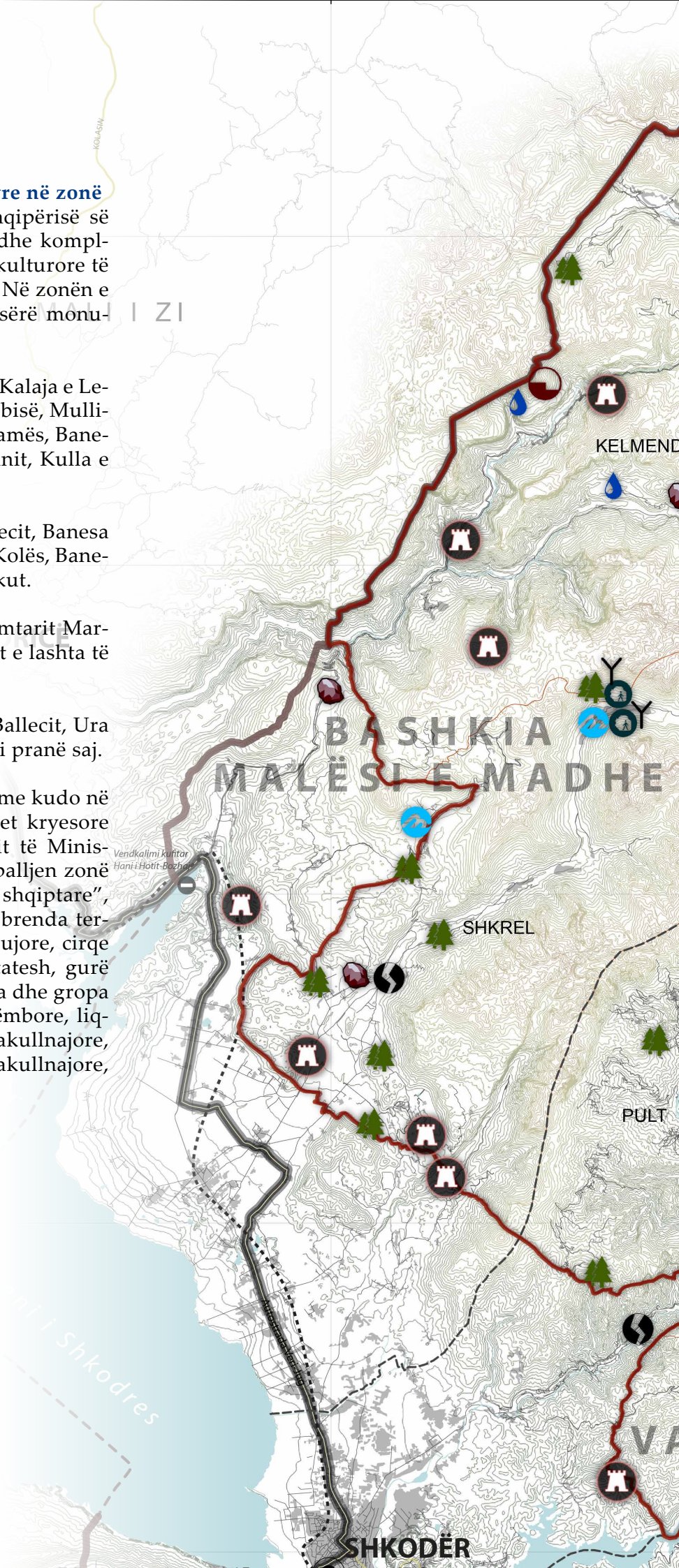
Bashkia Shkodër - Banesa e Lulash Kecit, Banesa e Ndue Mark Kolës, Banesa e Marash Kolës, Banesa e Shkurte Aliajt, Banesa e Zef Kocekut.

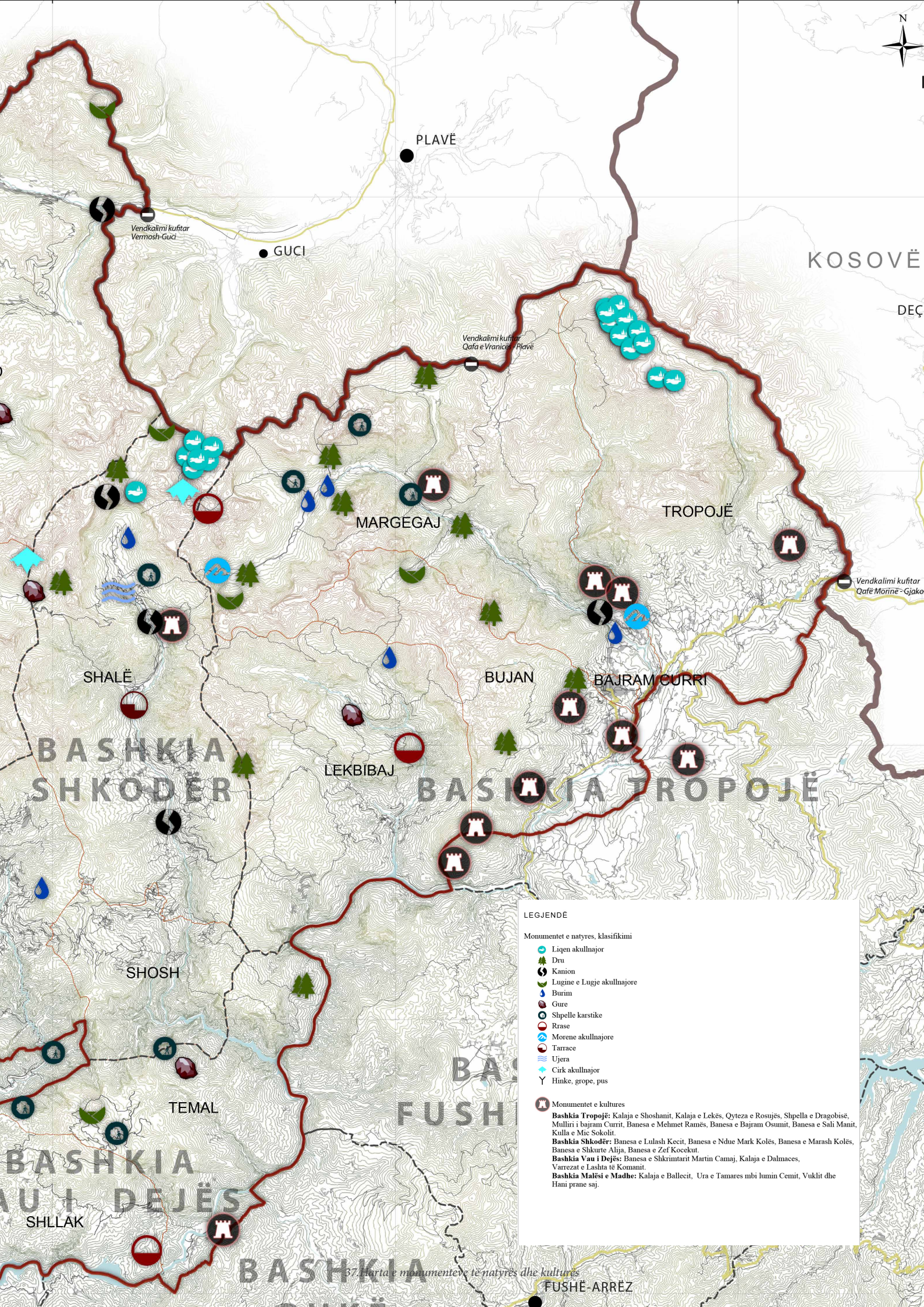
Bashkia Vau i Dejës - Banesa e shkrimtarit Martin Camaj, Kalaja e Dalmaces, Varrezat e lashta të Komanit.

Bashkia Malësia e Madhe - Kalaja e Ballecit, Ura e Tamarës mbi lumin e Cemit dhe hani pranë saj.

Monumentet e natyrës janë të pranishme kudo në zonë duke përbërë një nga potencialet kryesore të rajonit. Sipas Vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 676, datë 20.12.2002 "Për shpalljen zonë e mbrojtur të monumenteve të natyrës shqiptare", përcaktohen 88 monumente natyrore brenda territorit që prek PKST-Alpe, si: burime ujore, cirqe akullnajore, grupe drurësh dhe habitatesh, gurë dhe shkëmbinj me forma krateri, hinka dhe gropa karstike, kanione, gryka dhe ura shkëmbore, liqene akullnajore, lugina dhe lugje akullnajore, shpella karstike, tarraca dhe morene akullnajore, ujëvara, etj.

⁴⁹ Burimi: Ministria e Kulturës

LEGJENDË

Monumentet e natyres, klasifikimi

- Liqen akullnajor
- Dru
- Kanion
- Lugine e Lugje akullnajore
- Burim
- Gurë
- Shpelle karstike
- Rrase
- Morene akullnajore
- Terrace
- Ujera
- Cirk akullnajor
- Hinke, grope, pus

Monumentet e kultures

Bashkia Tropojë: Kalaja e Shoshanit, Kalaja e Lekës, Qyteza e Rosujës, Shpella e Dragobisë, Mulliri i bajram Currit, Banesa e Mehmet Ramës, Banesa e Bajram Osunit, Banesa e Sali Manit, Kulla e Mic Sokolit.
Bashkia Shkodër: Banesa e Lulash Keciit, Banesa e Ndue Mark Kolës, Banesa e Marash Kolës, Banesa e Shkurte Alija, Banesa e Zef Koçekut.
Bashkia Vau i Dejës: Banesa e Shkrimtarit Martin Camaj, Kalaja e Dalmaces, Varrezat e Lashita të Komunit.
Bashkia Malësi e Madhe: Kalaja e Ballecit, Ura e Tamarës mbi lumin Cemrit, Vuklit dhe Hani pranë saj.

4.1.6 Kufizime të tjera

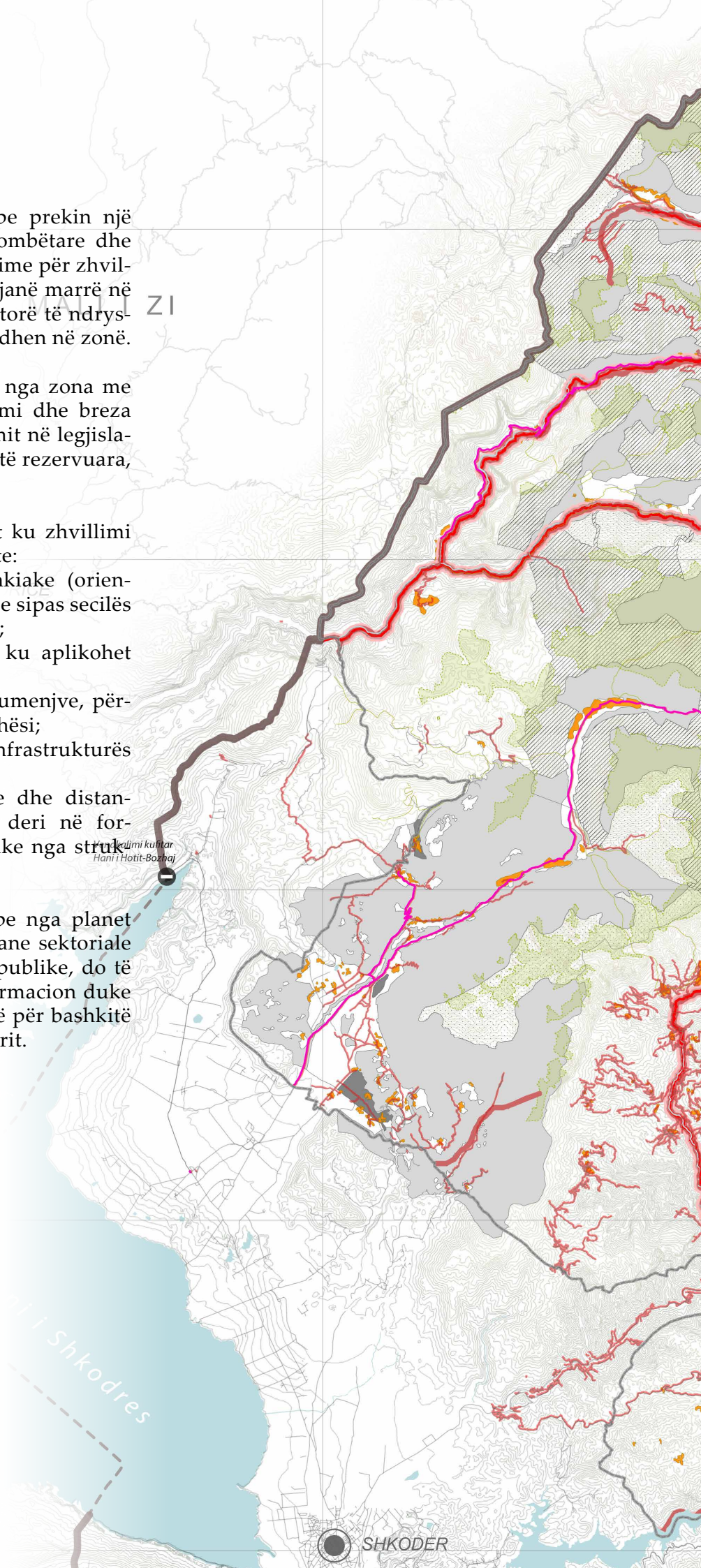
Kufijtë e planifikimit të PKST-Alpe prekin një sërë elementesh të rëndësishme kombëtare dhe vendore që do të shërbejnë si orientime për zhvillimin e ardhshëm. Për ta bërë këtë janë marrë në konsideratë ligje dhe VKM nga sektorë të ndryshëm në varësi të elementeve që ndodhen në zonë.

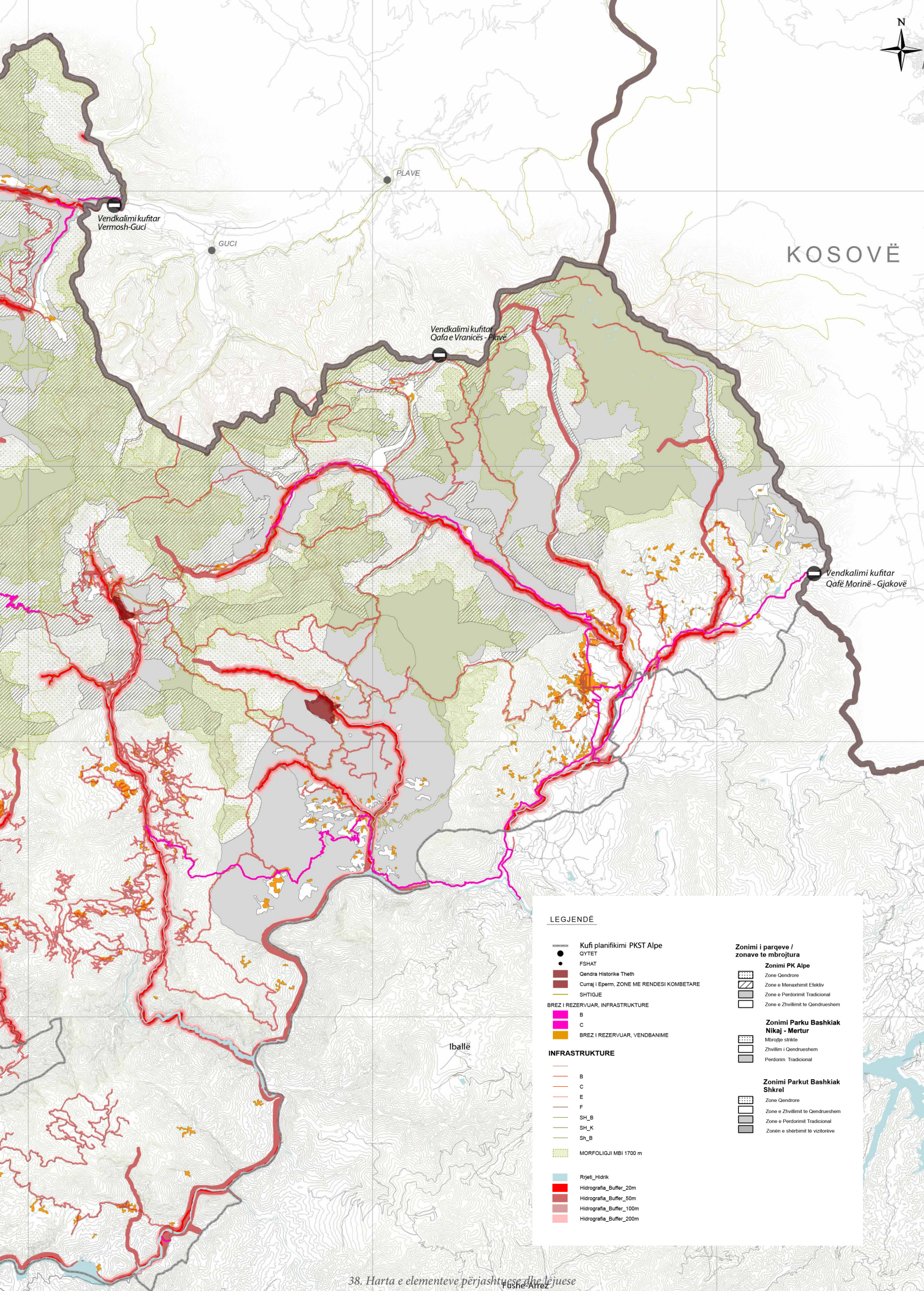
Zakonisht këto elemente përbëhen nga zona me karakteristika të ndryshme zhvillimi dhe breza të rezervuar, ku në varësi të kuptimit në legjislacione të ndryshme shfaqen si breza të rezervuara, brigje apo zona “buferike”.

Harta në vijim përcakton territoret ku zhvillimi është i kushtëzuar nga këto elemente:

- parqet kombëtare dhe bashkiake (orientime, kushtëzime apo ndalime sipas secilës nën-zonë të parkut përkatës);
- zona e mbrojtur të Thethit ku aplikohet rregullore specifike;
- zonat e mbrojtura përgjatë lumenjve, përrinjve dhe ujërave në përgjithësi;
- zonat e kufizimeve pranë infrastrukturës kryesore;
- identifikimi i monumenteve dhe distancave mbrojtëse pranë tyre deri në formulimin e studimeve specifike nga strukturat përkatëse.

Zbërthimi i mëtejshëm i PKST-Alpe nga planet e përgjithshme vendore ose nga plane sektoriale të infrastrukturës dhe shërbimeve publike, do të detajojë e plotësojë më tej këtë informacion duke dhënë një panoramë shumë të qartë për bashkitë në mundësitë për zhvillim të territorit.

KOSOVË

PLAVE

GUCI

Vendkalimi kufitar
Vermosh-Guci

Vendkalimi kufitar
Qafa e Vranicës - Plave

Vendkalimi kufitar
Qafa Morinë - Gjakovë

Iballë

LEGJENDE

- Kufi planifikimi PKST Alpe
- QYTET
- FSHAT
- Qendra Historike Theth
- Curraj | Epërm. ZONE ME RENDESI KOMBETARE
- SHTIGJE
- BREZ I REZERVUAR, INFRASTRUKTURE
- B
- C
- BREZ I REZERVUAR, VENDBANIME
- INFRASTRUKTURE
- B
- C
- E
- F
- SH_B
- SH_K
- SH_B
- MORFOLOGJI MBI 1700 m
- Rrjet_Hidrik
- Hidrografia_Buffer_20m
- Hidrografia_Buffer_50m
- Hidrografia_Buffer_100m
- Hidrografia_Buffer_200m

- Zonimi i parqeve / zonave te mbrojtura
- Zonimi PK Alpe
- Zone Qendrore
- Zone e Menaxhimit Efektiv
- Zone e Përdorimit Tradicional
- Zone e Zhvillimit te Qendrueshem
- Zonimi Parku Bashkiak Nikaj - Murtur
- Mbrojtje strikte
- Zhvillim i Qendrueshem
- Përdorim Tradicional
- Zonimi Parkut Bashkiak Shkrel
- Zone Qendrore
- Zone e Zhvillimit te Qendrueshem
- Zone e Përdorimit Tradicional
- Zonin e shërbimit të vizitorëve

4.2

PARIMET E PLANIFIKIMIT

Duke u bazuar në direktivat kombëtare dhe sektoriale, janë hartuar disa nga parimet bazë të planifikimit për zhvillimin e një turizmi të qëndrueshëm në rajonin e Alpeve Shqiptare. Këto parime janë si më poshtë:

- **Mbrojtja e pasurisë natyrore dhe biodiversitetit**, duke e konsideruar si një trashëgimi të paçmuar për brezat e ardhshëm dhe si faktor kyç për zhvillimin e një turizmi të përgjegjshëm.
- **Respektimi i vlerave sociale dhe zakoneve të komuniteteve të zonës**, duke promovuar trashëgiminë historike dhe traditat dhe duke harmonizuar një raport sa më tolerant dhe ndërkultor mes turistit dhe mikpritësit.
- **Zhvillimi i një turizmi të qëndrueshëm** në ekuilibër mes ruajtjes së mjedisit dhe përfitimit ekonomik.
- **Ruajtja i karakterit rural-alpin**, duke siguruar vazhdimësinë e trashëgimisë materiale dhe jomateriale me të cilën identifikohet ky rajon.
- Njohja e turistëve vendas dhe të huaj **me natyrën mahnitëse, zakonet, mitologjinë, gojëdhënat dhe mënyrën e jetesës**, duke i dhuruar eksperiencë të paharrueshme dhe dëshirën për t'u rikthyer.
- Garantimi i një **zhvillimi të qëndrueshëm dhe afatgjatë të aktiviteteve dhe shërbimeve turistike**, duke siguruar kushte të barabarta konkurrence, çka do u japë përfitime afatgjata operatorëve turistikë dhe do të ndihmojë në uljen e varfërisë nëpërmjet punësimit të rezidentëve.
- Krijimi i disa **portave hyrëse** duke mundësuar një shpërndarje të flukseve në territor, njëkohësisht duke përmirësuar cilësinë e jetesës në komunitete.
- Rritja e **cilësisë së ofertës turistike dhe larmisë së aktiviteteve** nëpërmjet praktikave të njohura ndërkombëtare duke synuar një turizëm të shtrirë gjatë gjithë vitit.
- Një destinacion turistik që do tërheqë vëmendjen e **tregut ndërkombëtar të turizmit** duke reflektuar imazhin pozitiv të vendit tonë.

4.3

MUNDËSITË E ZHVILLIMIT

Për të arritur vizionin e zhvillimit dhe për të përfituar një rezultat të qëndrueshëm të strategjisë, janë shqyrtuar disa nga mundësitë e zhvillimit të cilat analizojnë marrëdhënien dhe ndikimet që do të kenë në secilin nga sektorët që ndërthuren me atë të turizmit dhe me sistemet në territor. Skenarët parashikojnë kërkesën dhe ofertën sipas mënyrës së zhvillimit, të kombinuara me vizionin e propozuar mbi zhvillimet dhe ndikimet e mundshme.

Në një fazë të mëparshme janë dokumentuar gjithë të dhënat e detajuara për sa i përket sektorit në studim dhe zhvillimeve territoriale, të dhëna të cilat janë mbledhur dhe përpunuar duke rezultuar në një analizë sektoriale dhe territoriale të gjendjes aktuale të rajonit të alpeve.

Në këtë fazë, janë krijuar disa skenarë zhvillimi për të siguruar një vlerësim sa më realist të potencialit për zhvillimit e kësaj zone. Vlerësimi parashtron se rajoni i alpeve e veçanërisht zona e parkut kombëtar, pavarësisht vlerave natyrore të pamohueshme që ka, ende nuk është vlerësuar mjaftueshëm, gjë që mund të jetë një çështje kyçe në zhvillimin e mëtejshëm e të gjithë rajonit të alpeve. Ky rajon përfaqëson një burim të rëndësishëm për zhvillimin e bujqësisë tradicionale, si dhe për zhvillimin e aktiviteteve turistike, sportive dhe edukative. Zhvillimi i kësaj zone do të ndikonte në zhvillimin e atyre lokaliteteve të cilat kanë tendenca të disfavorshme demografike.

Skenarët e zhvillimit janë variante të mundshme planifikimi, zhvillimi, përdorimi dhe mbrojtjeje të hapësirës në procesin e hartimit të dokumentit të planifikimit, të cilat vlerësohen dhe krahasohen sipas ndikimeve të mundshme tek të gjitha burimet (jo të rinovueshme dhe të ripërtëritshme, natyrore dhe artificiale).

Krahasimi dhe vlerësimi i skenarëve lejon shqyrtimin e avantazheve dhe disavantazheve të varianteve të propozuara në planifikim, zhvillimit, përdorimit dhe mbrojtjes, si dhe kushtet për zbatimin e tyre (fizike, infrastrukturore, demografike, organizative, ekonomike, politike etj.). Skenarët e analizuar nuk japin zgjidhje përfundimtare por shqyrtojnë çështjet kyçe për mundësitë dhe pasojat e planifikimit, zhvillimit, përdorimit dhe mbrojtjes së natyrës.

■ Skenari I: Sipas tendencave aktuale

Mundësia e parë e zhvillimit është të ndiqen tendencat aktuale të turizmit të orientuar kryesisht drejt natyrës, pushimit dhe turizmit sportiv. Zhvillimi do të ndodhë në zona që kanë kërkesë të lartë turistike, në ato pak zona që janë të njohura sot, duke vënë kështu në rrezik zonat e mbrojtura të parkut (jo domosdoshmërisht për përhapjen e strukturave të ndryshme aty, por edhe për flukset e vizitorëve që do të presin këto zona). Këtu do të përqendrohen si strukturat akomoduese, ashtu edhe investimet të cilat do të orientohen në të njëjtën mënyrë.

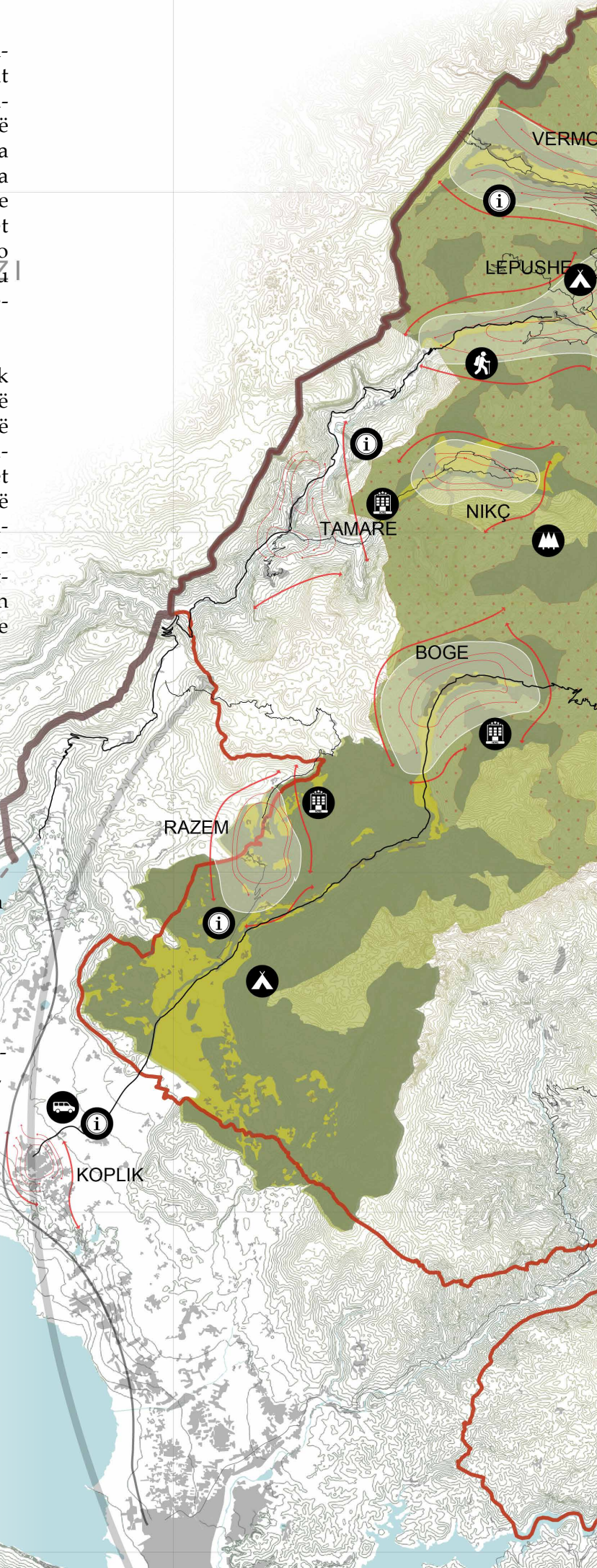
Si rrjedhojë e zhvillimit të fokusuar vetëm në pak lokalitete, shërbimet dhe aktivitetet turistike do të përqendrohen drejt tyre duke ulur larmishmërinë e ofertës në alpe, rajon i cili ka lokalitete të shumta me potencial turistik. Tregu do të orientohet drejt kërkesës aktuale pa marrë në konsideratë potencialin për segmente të tjera turistike, dhe sipas këtij skenari, vështirësia do të jetë në menaxhimin e presionit të zhvillimit territorial, në zgjatjen e sezonit turistik gjithëvjetor, në promovimin e produkteve turistike dhe në qëndrueshmërinë e imazhit konkurrues të rajonit.

AVANTAZHET

- Frekuentim në rritje
- Turizëm i orientuar drejt natyrës, aktiviteteve sportive dhe kulinarisë
- Preferencë për të qëndruar në bujtinat / banesat karakteristike të zonës
- Zgjerim i tregut të punës drejt turizmit
- Qëndrim i popullsisë vendase në zonë
- Tendencë për investime dhe përmirësimin e infrastrukturës fizike

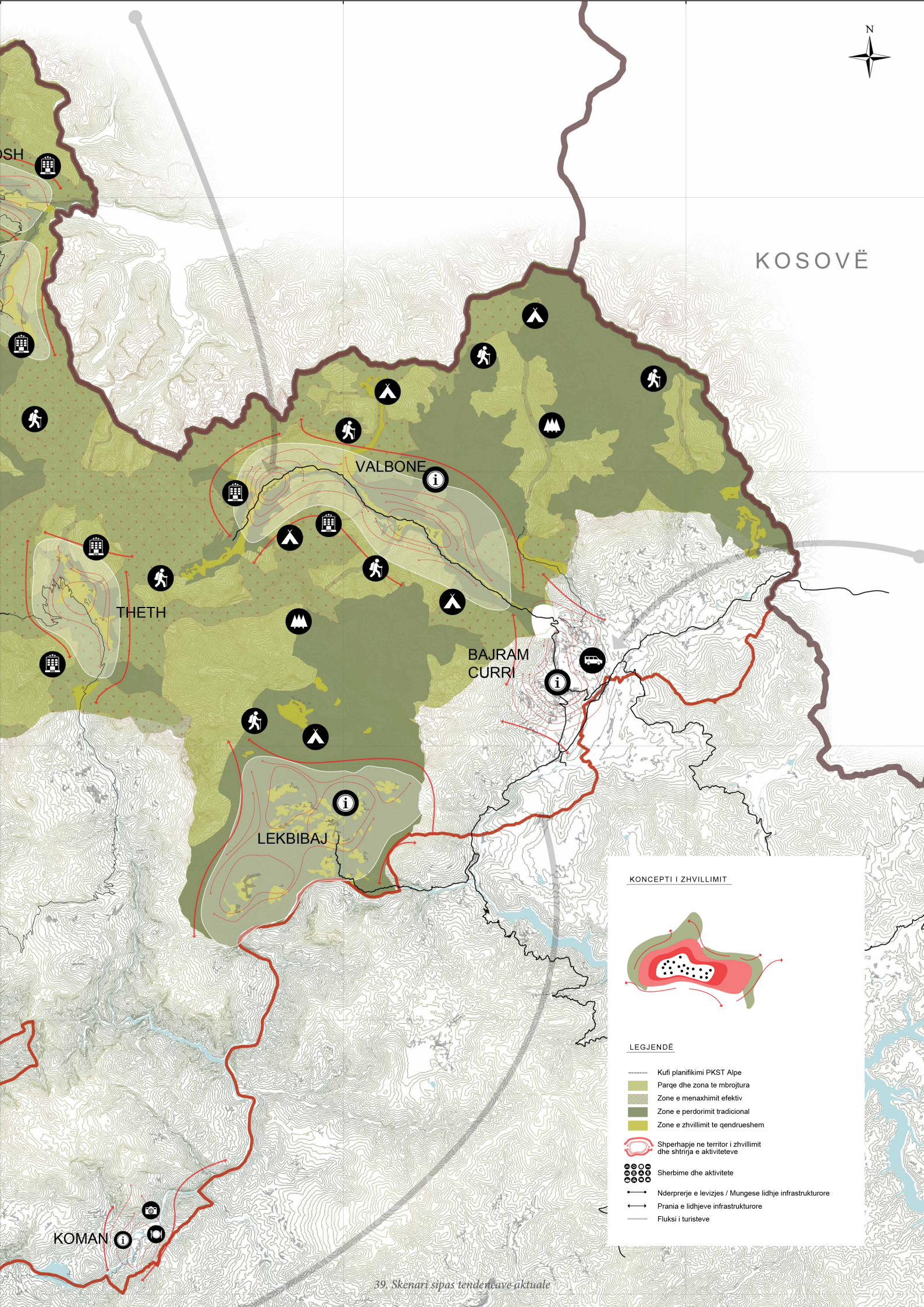
DISAVANTAZHET

- Përhapje urbane dhe presion në rritje për ndërtim brenda parqeve
- Ndërrhyrje në sistem natyror për të siguruar ujin, lëndë drusore, materiale ndërtimi, etj.
- Mosrespektim i arkitekturës tradicionale
- Informalitet
- Humbje e identitetit kulturor dhe trashëgimisë
- Kosto e lartë në shërbime publike dhe infrastrukturë
- Investime publike të copëzuara
- Impakt i lartë mjedisor
- Orientim drejt kërkesës turistike dhe jo potencialit të vërtetë të territorit
- Sezon i shkurtër turistik, vetëm gjatë stinës së verës
- Informacion turistik i paorganizuar
- Shërbime turistike individuale
- Forcë punëtore e paorientuar dhe e pa-kualifikuar

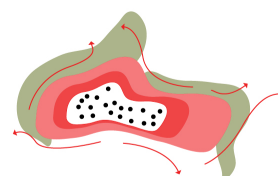

KOSOVË

KONCEPTI I ZHVILLIMIT

LEGJENDË

- Kufi planifikimi PKST Alpe
- Parqe dhe zona te mbrojtura
- Zone e menaxhimit efektiv
- Zone e perdorimit tradicional
- Zone e zhvillimit te qendrueshem
- Sherhapje ne territor i zhvillimit dhe shtrirja e aktiviteteve
- Sherbime dhe aktivitete
- Nderprerje e levizjes / Mungese lidhje infrastrukturore
- Prania e lidhjeve infrastrukturore
- Fluksi i turisteve

■ Skenari II: Zhvillim maksimal

Ky zhvillim synon të tërheqë një gamë të gjerë dhe një numër të lartë turistësh. Një zhvillim i tillë synon të gjitha llojet e turizmit malor, natyror, turizmit të aventurës, sportiv, kulturor, atij të zbavitjes etj., me struktura akomoduese me kapacitet të lartë.

Ky intensitet i lartë ndërtimi do të kërkojë zhvillimin e investimeve të mëdha infrastrukturore në mënyrë që të përballojë fluksin e lartë të turistëve. Shërbimet turistike do të zgjerojnë gamën e tyre. Qendrat do të zhvillohen në mënyrë të ngjashme dhe do të ofrojnë të njëjtat produkte dhe aktivitete turistike, pa u diferencuar në konkurrencë me njëra-tjetrën.

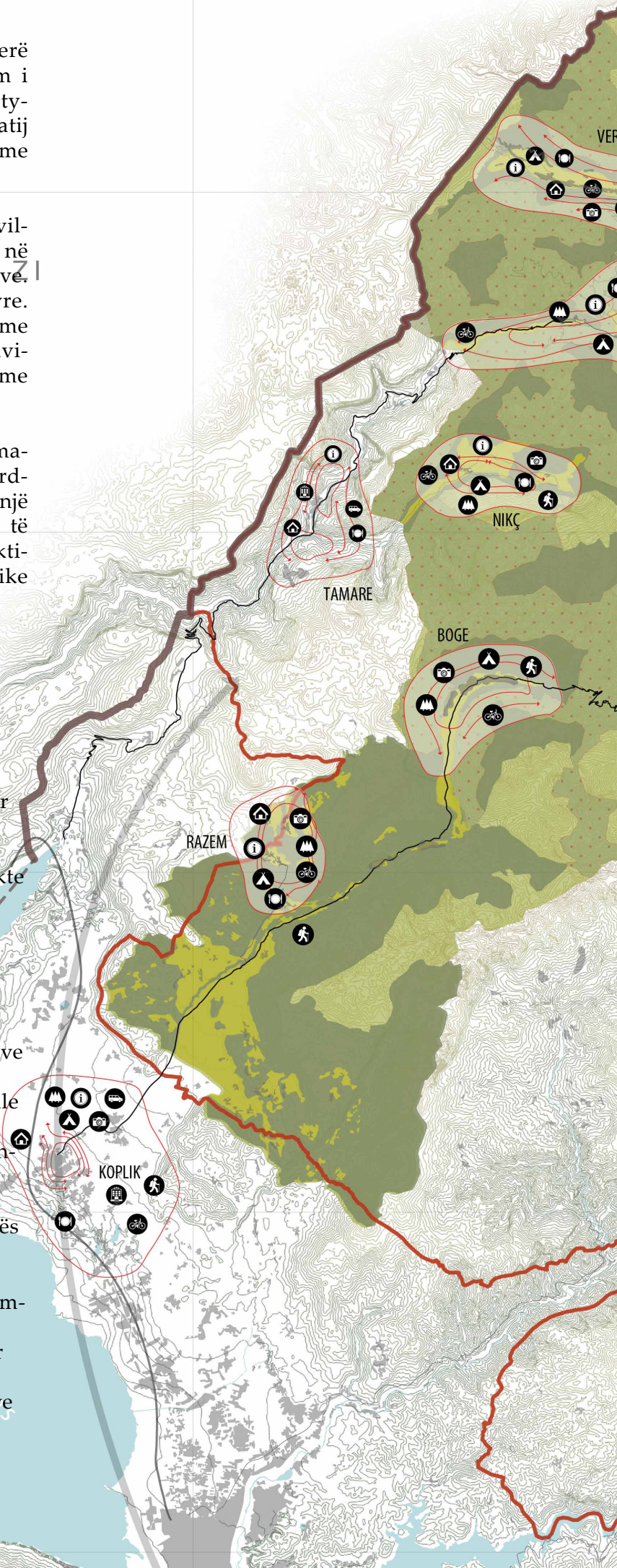
Një skenar i tillë zhvillimi do të përshpejtojë maturimin e produkteve turistike, duke sjellë të ardhura ekonomike në një fazë paraprake por në një periudhë të shkurtër kohore. Ky zhvillim do të cënojë sistemin natyror për shkak të mosrespektimit të kapacitetit mbajtës dhe ngarkesës turistike të territorit.

AVANTAZHET

- Gjenerim i të ardhurave të larta ekonomike në një fazë të shkurtër
- Rritje e aksesueshmërisë
- Përmirësim i tregut të punës
- Qëndrim i popullsisë vendase në territor
- Rritje e standardeve akomoduese dhe shërbimit turistik
- Numër i lartë shërbimesh turistike direkte dhe indirekte
- Zgjatje e sezonit turistik

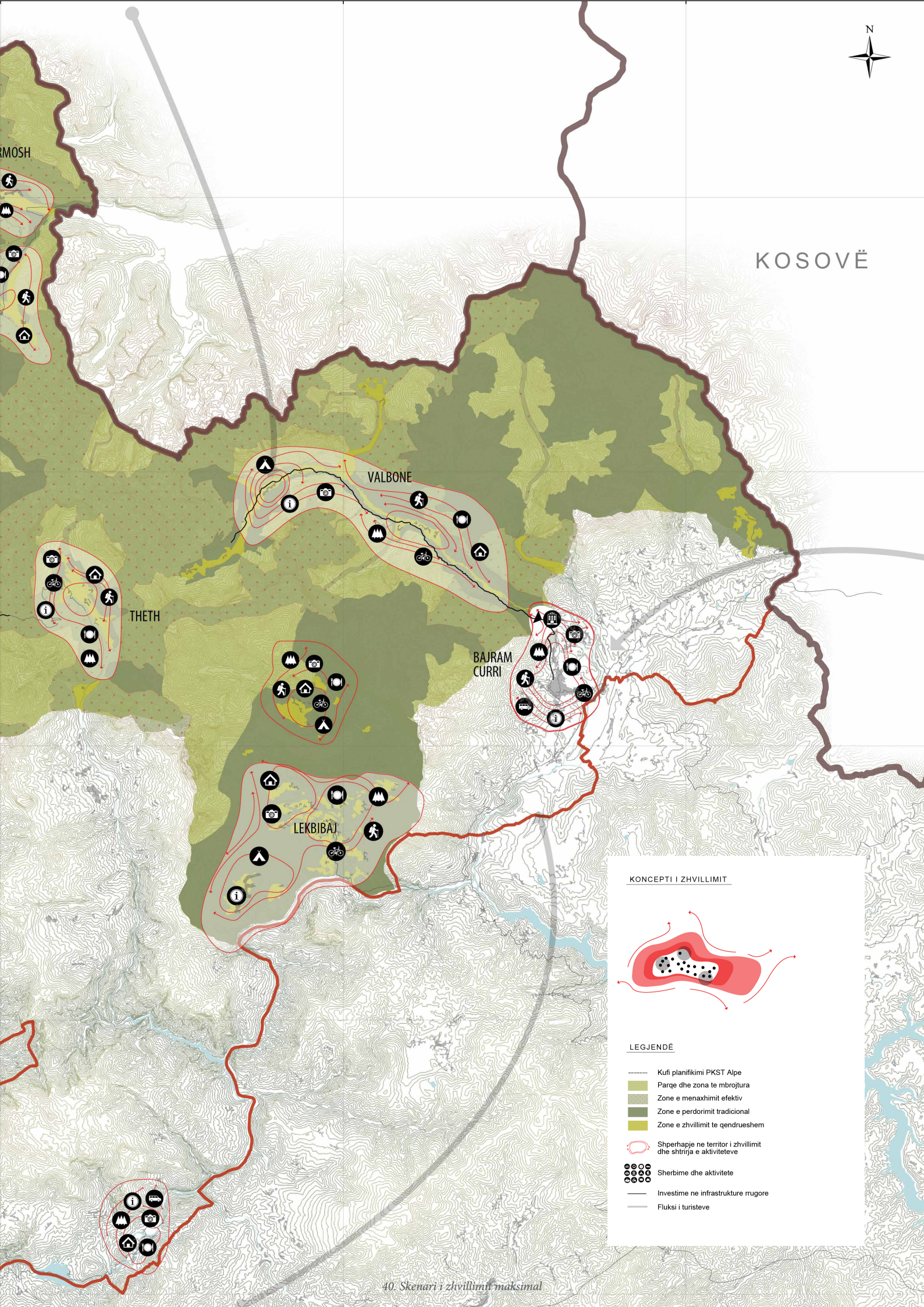
DISAVANTAZHET

- Kosto e lartë për investimet publike
- Impakt i lartë mjedisor
- Konkurrencë e dëmshme ndaj strukturave tipike të zonës
- Tjetërsim i vlerave kulturore, tradicionale dhe humbje e trashëgimisë jomateriale
- Tendencë për të importuar produkte ushqimore nga jashtë vendit
- Segmente të ndryshme turistësh që rrezikojnë identitetin e karakterin e zonës
- Orientim i të gjithë forcës punëtore nga sektori i bujqësisë në atë të hotelerisë
- Rritje e konkurrencës në shkallë ndërkom-bëtare
- Gjenerimi i të ardhurave ekonomike për një periudhë të shkurtër
- Turizëm që u sjell përfitime investitorëve të mëdhenj dhe jo të popullsisë vendase
- Konsum i burimeve natyrore

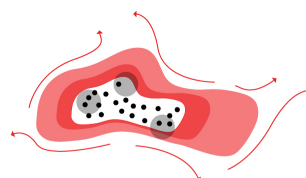

KOSOVË

KONCEPTI I ZHVILLIMIT

LEGJENDË

- Kufi planifikimi PKST Alpe
- Parqe dhe zona te mbrojtura
- Zone e menaxhimit efektiv
- Zone e perdorimit tradicional
- Zone e zhvillimit te qendrueshem
- Shperhapje ne territor i zhvillimit dhe shtrirja e aktiviteve
- Sherbime dhe aktivite
- Investime ne infrastrukture rugore
- Fluksi i turisteve

■ Skenari III: Mbrojtje maksimale

Në këtë skenar synohet një zhvillim i ulët që do të ketë një mbrojtje strikte të zonave natyrore dhe parqeve për të ulur maksimalisht impaktin mjedisor. Për rrjedhojë, segmenti më i zakonshëm i turistëve do të jetë ai i orientuar drejt natyrës, ekologjisë dhe relaksit me një fluks shumë të kufizuar. Infrastruktura rrugore dhe transporti do të zhvillohen detyrimisht në zonat jashtë parqeve, duke mos ofruar mundësi zhvillimi për qendrat e banuara rurale që gjenden brenda tyre. Shërbimet turistike dhe strukturat akomoduese do të jenë tradicionale, miqësore me mjedisin dhe të specializuara në natyrë, florë dhe faunë. Planifikimi në përgjithësi do të jetë frenues dhe korrigjues.

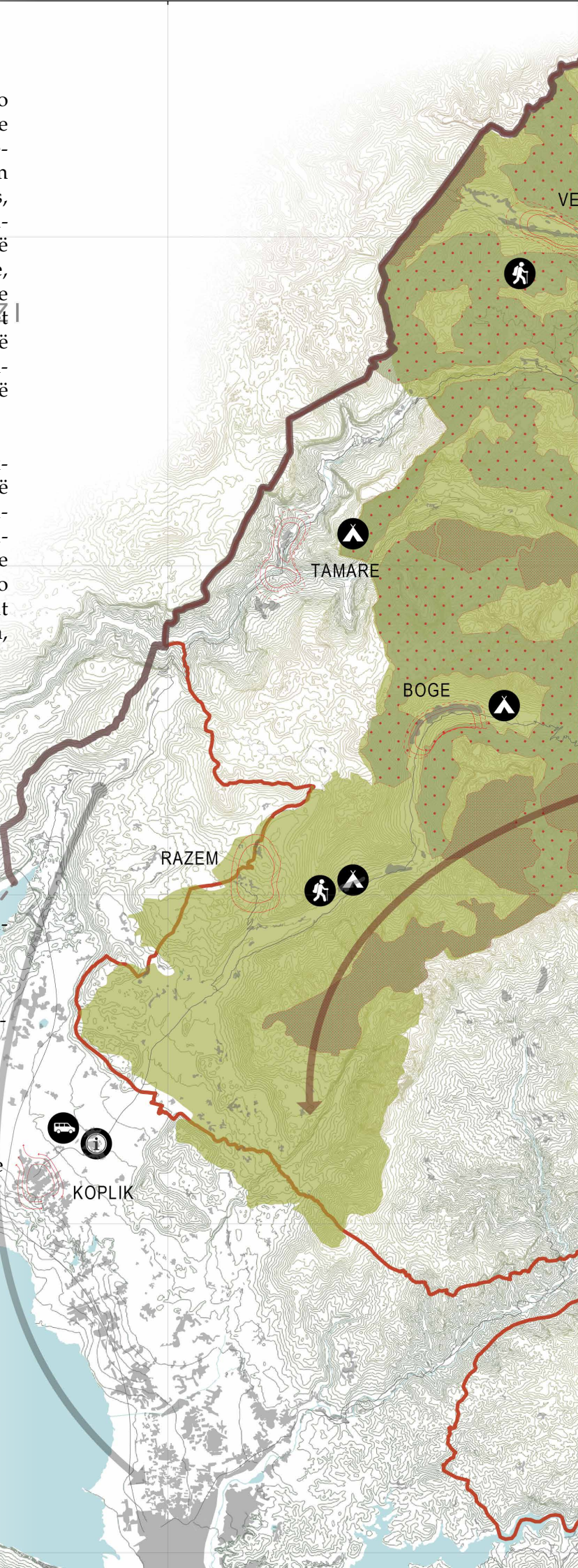
Parqet e mbrojtura nuk do të mund të vetëmenaxhohen për shkak të numrit dhe frekuentimit të vogël të turistëve. Produktet dhe shërbimet turistike do të ofrojnë një paketë shumë të limituar, të përqendruar vetëm tek turizmi ekologjik e natyror. Si pasojë e këtij zhvillimi, rajoni nuk do të jetë konkurrues për pasojë të mosshfrytëzimit optimal të avantazheve konkurruese (si natyra, stili jetesës, etj.).

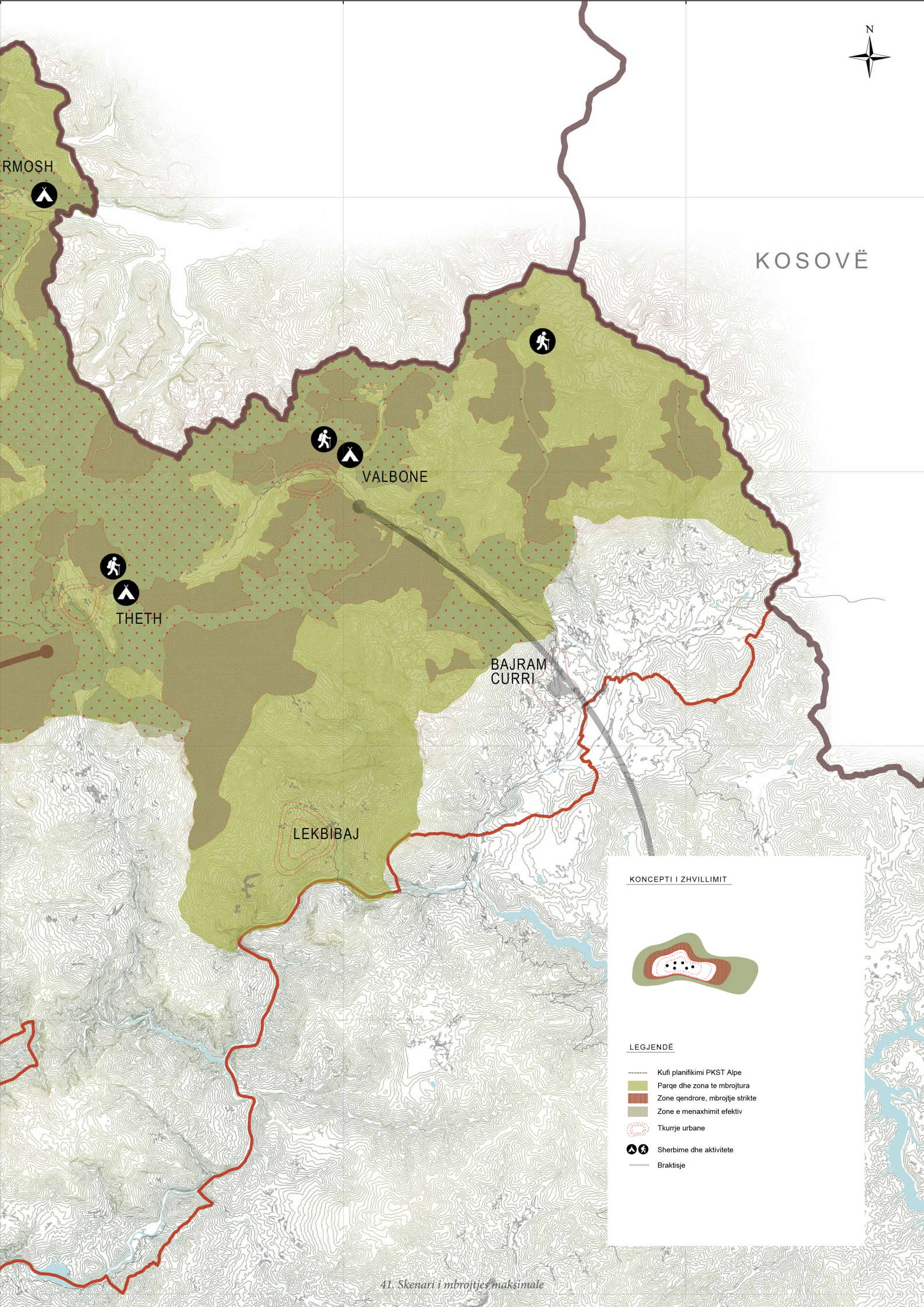
AVANTAZHET

- Impakt i ulët mjedisor
- Informalitet i ulët
- Nevojë e ulët për investime në infrastrukturë dhe shërbime publike
- Zhvillim i turizmit ekologjik
- Ruajtje dhe pasurimi i habitateve dhe ekosistemeve
- Vazhdimësi e traditave dhe mënyrës primitive të jetesës

DISAVANTAZHET

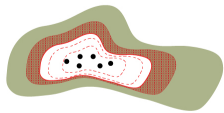
- Numër i ulët turistësh dhe mungesë variacioni në segmente
- Sezon shumë i shkurtër turistik
- Demotivim i bizneseve aktuale për të rritur atraktivitetin dhe përmirësuar shërbimin
- Mungesë variacioni në shërbimet turistike
- Shpopullim
- Mungesë e zgjerimit të tregut të punës dhe kapaciteteve njerëzore
- Kosto e lartë për menaxhimin e parkut
- Humbje e interesit për trashëgiminë kulturore
- Pamundësi për të ofruar shërbime efikase
- Pakësim i aktiviteteve tradicionale, artizanatit, bujqësisë, etj.
- Ulje e të ardhurave nga industria e turizmit

KOSOVË

KONCEPTI I ZHVILLIMIT

LEGJENDË

- Kufi planifikimi PKST Alpe
- Parqe dhe zona te mbrojtura
- Zone qendrore, mbrojtje strikte
- Zone e menaxhimit efektiv
- Tkurje urbane
- Sherbime dhe aktivite
- Braktisje

■ Skenari IV: Zhvillimi optimal

Ky skenar synon të gjejë ekuilibrin e duhur mes zhvillimit të territorit në kuadër të turizmit dhe mbrojtjes së mjedisit, duke organizuar territorin me lokalitete të specializuara, me karaktere dhe funksione të ndryshme.

Ky skenar lejon një zhvillim të kontrolluar që synon t'i përgjigjet kërkesës së turizmit pa dëmtuar pasuritë natyrore e kulturore të zonës.

Rajoni në tërësi do të sigurojë zhvillimin e strukturave akomoduese që do të ruajnë identitetin tradicional në zonat brenda parqeve. Ai do të synojë një gamë më të gjerë e të larmishme strukturash dhe shërbimesh për ato lokalitete që janë jashtë parqeve dhe për ato të cilat lejojnë një zhvillim të lartë bazuar në kapacitetin akomodues optimal dhe ngarkesën turistike të territorit.

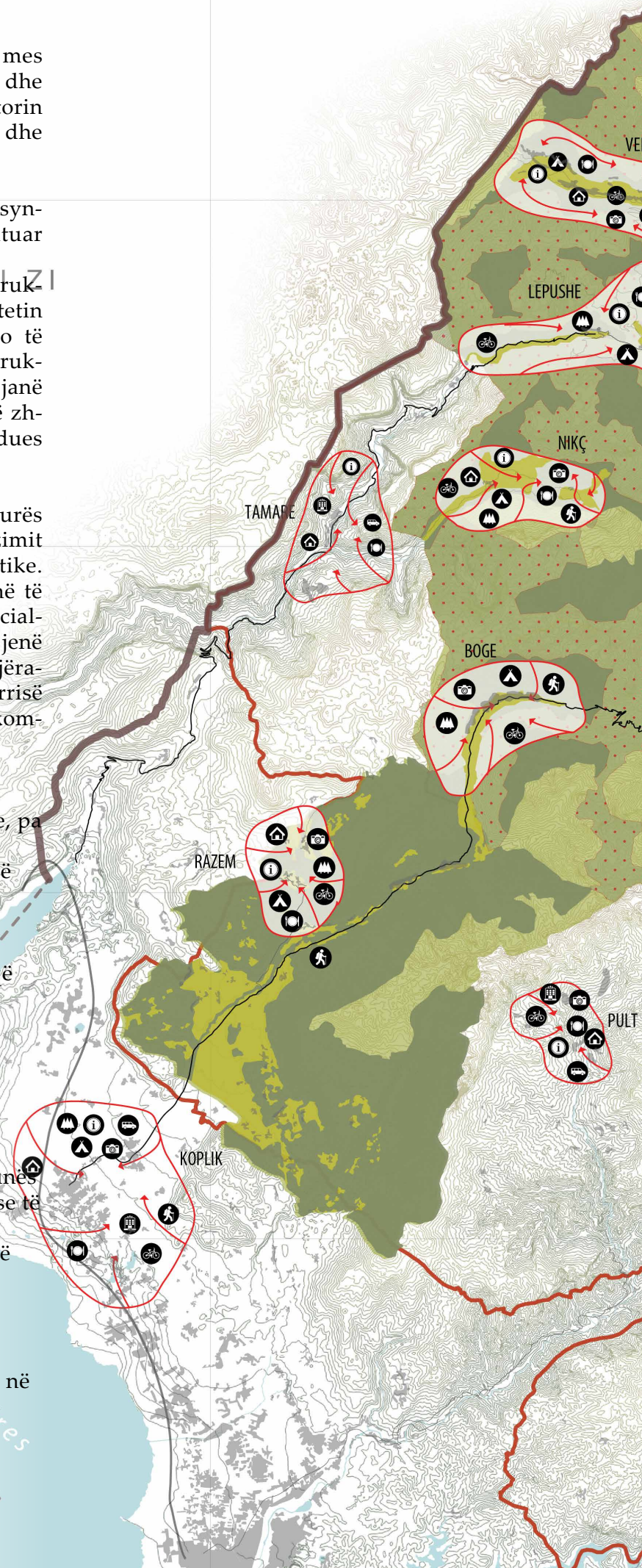
Ofrimi i shërbimeve publike dhe infrastrukturës do të bëhet në sajë të hierarkisë dhe specializimit të lokalitetit bazuar edhe në kërkesën turistike. Po ashtu, edhe segmentet turistike do të jenë të shumëllojshme dhe të orientuara sipas specializimit të lokaliteteve. Këto të fundit do të jenë komplementare dhe jo konkurruese me njëra-tjetrën. Ndërkohë, rajoni në tërësi do të rrisë konkurrueshmërinë në rang kombëtar e ndërkombëtar.

AVANTAZHET

- Frekuentim i përqendruar në lokalitete, pa impaktuar zonat e mbrojtura
- Turizëm i orientuar drejt segmenteve të specializuara
- Zhvillim i kontrolluar dhe i orientuar
- Investime publike sipas hierarkisë së lokaliteteve dhe flukseve të turistëve që synojnë të presin
- Impakt mjedisor i ulët
- Ruajtje e habitateve dhe ekosistemeve
- Ofertë akomodimi e larmishme
- Shërbime dhe aktivitete të ndryshme
- Numër i lartë turistësh dhe shumëllojshmëri turistësh dhe vizitorësh
- Zgjerim dhe diversifikim i tregut të punës
- Shfrytëzim optimal banesave ekzistuese të zonës
- Mbrojtje dhe promovim i elementeve të trashëgimisë kulturore dhe natyrore
- Shfrytëzim i kapaciteteve vendase

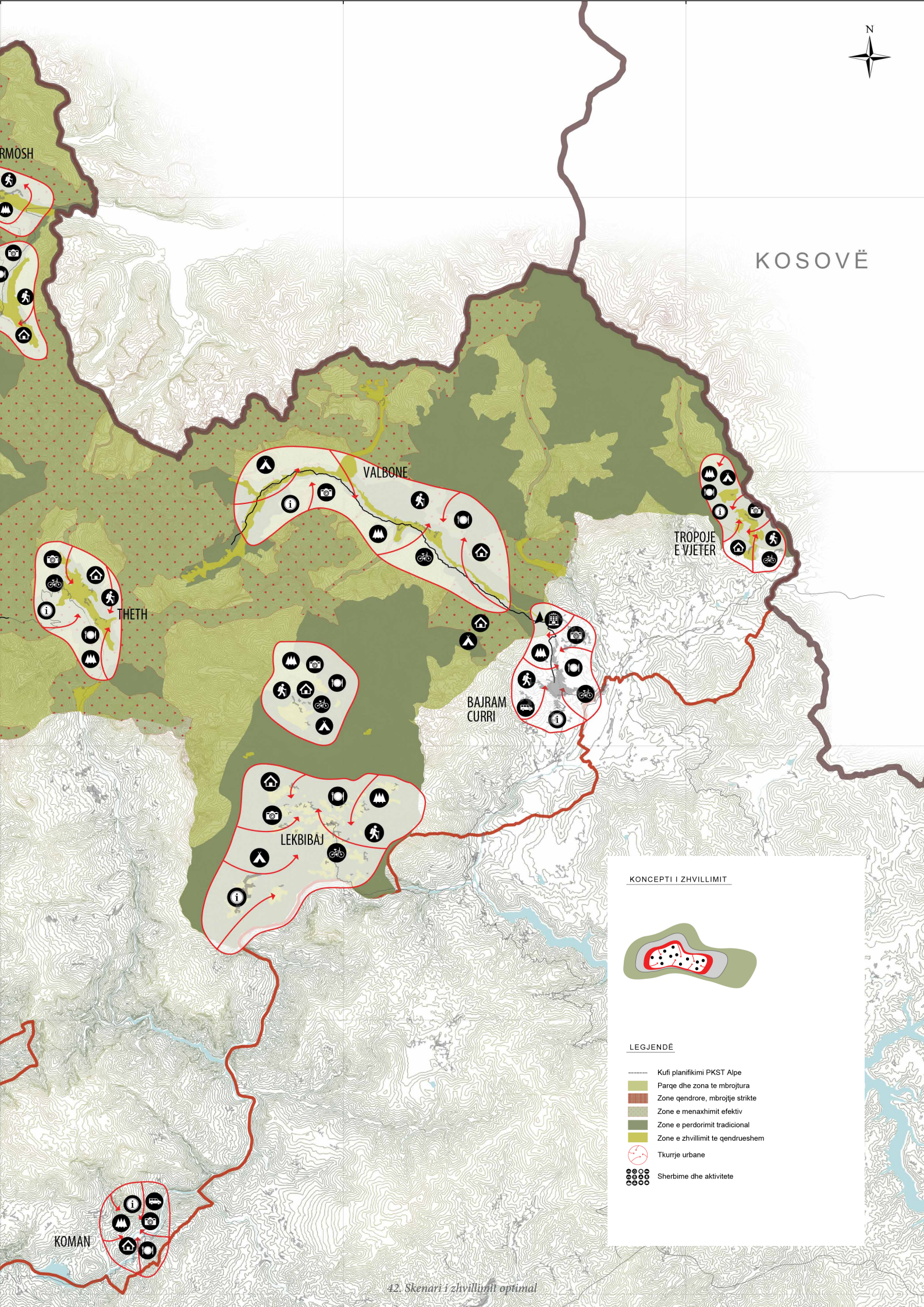
DISAVANTAZHET

- Vështirësi në orientimin e investimeve në industrinë e turizmit
- Kosto e lartë për monitorimin dhe zbatueshmërinë e planit

KOSOVË

KONCEPTI I ZHVILLIMIT

LEGJENDË

- Kufi planifikimi PKST Alpe
- Parqe dhe zona te mbrojtura
- Zone qendrore, mbrojtje strikte
- Zone e menaxhimit efektiv
- Zone e perdorimit tradicional
- Zone e zhvillimit te qendrueshem
- Tkurje urbane
- Sherbime dhe aktivite

4.4

KRAHASIMI DHE VLERËSIMI I SKENARËVE

Vlerësimi i ndikimit të skenarëve në zhvillimin e sektorit turistik në Alpet Shqiptare do të bazohet në gjashtë faktorë kryesorë:

1. Ndikimi në mjedis dhe natyrë - do të vlerësohet ndikimi i skenarit në mjedis, florë, faunë, biodiversitet, monumentet e natyrës etj. (nota nga -100% deri në +100%).
2. Nevojat për ndërhyrje publike në infrastrukturë dhe shërbime - do të vlerësohet skenari në funksion të nevojave për ndërhyrje në infrastrukturat dhe shërbimet publike (nota nga -100% deri në +100%).
3. Ndikimi në karakterin dhe identitetin kulturor - do të vlerësohet skenari në funksion të ndikimit që ka turizmi në kulturën dhe identitetin lokal (nota nga -100% deri në +100%).
4. Ndikimi në tipologjinë hapësinore dhe arkitektonike - do të vlerësohet skenari në funksion të ndikimit që ka turizmi në shfrytëzimin dhe përdorimin hapësinor, por dhe në ruajtjen e karakterit arkitektonik lokal (nota nga -100% deri në +100%).
5. Ndikimi ekonomik i sektorit turistik - do të vlerësohet skenari në funksion të ndikimit që ka turizmi në zhvillimin ekonomik të Alpeve Shqiptare, duke marrë në konsideratë jo vetëm të ardhurat që gjenerohen por dhe ndikimin në tregun e punës (nota nga -100% deri në +100%).
6. Konkurrueshmëria në tregun turistik - do të vlerësohet skenari në funksion të pozicionimit në treg, konkurrueshmërisë dhe qëndrueshmërisë (nota nga -100% deri në +100%).

Këta faktorë synojnë të identifikojnë skenarin optimal, i cili i përputhet me parimet dhe objektivat kombëtare të planifikimit dhe zhvillimit. Nga vlerësimi i faktorëve dalim në rezultatin se skenari i zhvillimit sipas tendencave aktuale dhe skenari i zhvillimit maksimal vlerësohen negativisht, duke shënuar përkatësisht -17% dhe -30%. Skenari i mbrojtjes maksimale dhe skenari i zhvillimit optimal vlerësohen pozitivisht, me përkatësisht 27% dhe 40%.

Nga ky vlerësim vërehet se skenari i zhvillimit optimal cilësohet si skenari me një ndikim kryesisht pozitiv në sektorin e turizmit në të gjithë territorin e Alpeve Shqiptare.

Kriteret e vlerësimit	SKENARI 1 SIPAS TENDENCAVE AKTUALE		SKENARI 2 ZHVILLIM MAKSIMAL		SKENARI 3 MBROJTJE MAKSIMALE		SKENARI 4 ZHVILLIM OPTIMAL	
1. Ndikimi në mjedis dhe natyrë	Pavarësisht se zhvillimi do të ndodhë brenda kufijve dhe nën-zonave që lejojnë Planet e Menaxhimit të Parqeve dhe zonave të parashikuara nga Planet e Përgjithshme Vendore, zhvillimi do të jetë intensiv dhe i dendur në zonat më të preferuara nga turistët. Fakti se turizmi në alpe është i orientuar drejt natyrës dhe turizmit malor, dhe zonat më të frekuentuara janë pikërisht zonat më vlerat më të larta natyrore, bëjnë që impakti në mjedis dhe natyrë të jetë i konsiderueshëm. Shfrytëzimi i burimeve natyrore për arsye turistike dhe ndërhyrjet në infrastrukturë, kanë për pasojë një ndikim mjedisor të lartë në këto zona me të frekuentuara dhe preferuara nga turistët.		Zhvillimi në këtë rast do të jetë i një karakteri intensiv, kryesisht në qendrat turistike të cilat janë brenda parqeve të mbrojtura, duke pasur për pasojë shfrytëzimin e burimeve natyrore dhe cënimin e sistemit natyror. Pavarësisht se ky zhvillim do të kryhet brenda zonave që lejojnë Planet e Menaxhimit të Parqeve dhe në zonat e parashikuara nga Planet e Përgjithshme Vendore, territori do të shfrytëzohet maksimalisht, në intensitet dhe dendësi, me ndërhyrje të rëndësishme në infrastrukturë etj. Për rrjedhojë, ndikimi që ky skenar do ketë në mjedis do të jetë shumë i lartë.		Ky skenar synon ruajtjen tërësore të biodiversitetit, natyrës dhe burimeve natyrore. Në këtë kontekst, habitatet natyrore, speciet endemike, të rrezikuara apo jo, kërkimet shkencore dhe studimore, marrin një rëndësi parësore. Veprimtaria turistike orientohet në studimin, informimin, sensibilizimin dhe promovimin e natyrës, florës dhe faunës, duke reduktuar ndjeshëm ndikimin mjedisor të aktiviteteve njerëzore dhe turistike. Në këtë rast, ndërhyrjet në infrastrukturë do të jenë të kufizuara, dhe do të ndalohen rreptësisht investimet e rënda, ndërtimet apo zgjerimet e akseve me ndikim të lartë në mjedis.		Mjedisi dhe natyra shihen si ndër potencialet kryesore të zhvillimit të turizmit në zonë. Peizazhi natyror, klima, flora dhe fauna, panoramat madhështore të alpeve dhe mjedisi, do të mbrohen për shkak të avantazhit konkurrues që sjellin për sektorin e turizmit. Mbrojtja e mjedisit, burimeve natyrore, florës dhe faunës, do të jetë një aset që ndërthur interesat ekonomike me interesat mjedisore. Synohet orientimi në territor i flukseve të turistëve, për të kufizuar shfrytëzimin e burimeve natyrore dhe ndikimin në mjedis, duke u bazuar në mundësitë dhe kapacitetin turistik të një lokaliteti.	
		-20%		-20%		-20%		-20%
		-40%		-40%		-40%		-40%
		-60%		-60%		-80%		-40%

Kriteret e vlerësimit	SKENARI 1 SIPAS TENDENCAVE AKTUALE		SKENARI 2 ZHVILLIM MAKSIMAL		SKENARI 3 MBROJTJE MAKSIMALE		SKENARI 4 ZHVILLIM OPTIMAL	
					Ndikimi në mjedis i aktivitetit turistik do të jetë i ulët ose korrigjues në disa raste.		Ndërhyrjet në infrastrukturë do të jenë të moderuara. Ndikimi në mjedis i aktivitetit turistik konsiderohet të jetë më i ulët.	
2. Nevojat për ndërhyrje publike në infrastrukturë dhe shërbime	Investimet në infrastrukturë do të vijnë në rritje në mënyrë që aksesit i zonës të jetë sa më i lartë dhe që turistët të arrijnë lehtësisht në destinacionet e preferuara. Në zonat më të frekuentuara do të kemi investime të konsiderueshme në infrastrukturë rrugore, transport, ujësjellës-kanalizime, menaxhim mbetjesh, si dhe ndërhyrje në infrastruktura të lehta me fokus përmirësimin e aksesit të shtigjeve dhe zhvillimin e turizmit natyror dhe malor.		Që të realizohet turizmi masiv, ai ka nevojë të mbështetet me infrastrukturë të rëndë për të përballuar fluksin e lartë të turistëve. Ndërhyrjet në infrastrukturë rrugore, transporti, ujësjellës-kanalizimet, menaxhimi i mbetjeve, si dhe ndërhyrja në infrastruktura të lehta, do të synojnë të përballojnë flukset e larta turistike. Investimet në infrastrukturë do të synojnë turizmin gjithëvjeter dhe rritjen e volumit të vizitorëve në destinacionet e preferuara. Shërbimet turistike do të zgjerojnë gamën e tyre, dhe konsumi i produkteve turistike do të rritet masivisht.		Ndërhyrjet infrastrukturore nuk do të përmirësojnë domosdoshmërisht aksesin dhe shfrytëzimin turistik gjithëvjeter për shkak të ndikimit të lartë që kanë ndërhyrjet infrastrukturore në territor. Veprimtaritë turistike do të kryhen nëpërmjet një menaxhimi efektiv të vizitorëve dhe duke respektuar funksionet, vlerat ekologjike dhe peizazhin. Në këtë kontekst, nevojat për investime dhe shërbime publike do të jenë modeste.		Zhvillimi i infrastrukturës synon të ketë një ndikim sa më të ulët në mjedis, duke garantuar ruajtjen e aseteve dhe burimeve natyrore. Investimet në infrastrukturë do të jenë në funksion të lokaliteteve turistike, duke marrë në konsideratë mundësitë, kapacitetin dhe ndikimin mjedisor. Ndërhyrjet në infrastrukturën rrugore dhe në transport do të synojnë orientimin e flukseve turistike në territor, duke reduktuar shfrytëzimin e zonave më të preferuara nga turistët.	
		-20%		-20%		-20%		-20%
		-40%		-40%		-40%		-40%
		-60%		-60%				

Kriteret e vlerësimit	SKENARI 1 SIPAS TENDENCAVE AKTUALE	SKENARI 2 ZHVILLIM MAKSIMAL	SKENARI 3 MBROJTJE MAKSIMALE	SKENARI 4 ZHVILLIM OPTIMAL
2. Nevojat për ndërhyrje publike në infrastrukturë dhe shërbime	Investimet në infrastrukturë do të kenë për efekt reduktimin e sezonalitetit dhe rritjen e frekuentimit turistik, por të përqendruara në destinacionet më të preferuara nga vizitorët. Krahas ndërhyrjeve në infrastrukturë, pritet që të kemi një kërkesë të lartë për shërbime publike në të gjithë territorin.	Zona do të ofrojë shërbime dhe aktivitete nga më të ndryshmet, me intensitet të lartë dhe të shpërndarë në të gjithë territorin e zonës. Nevoja për investime dhe shërbime publike do të jenë tepër të larta, dhe do të kenë një ndikim të konsiderueshëm në mjedis.	-80%	Zhvillimi i shërbimeve dhe aktiviteteve do të synojë të vendosë në pah avantazhet konkurruese të lokaliteteve. Specializimi lokaliteteve me shërbime dhe aktivitete specifike do të shërbejë si mjet i rëndësishëm për të zgjatur qëndrimin e vizitorëve dhe për të pozicionuar turizmin si një motor për ekonominë lokale. Nevoja për investime dhe shërbime publike do të jenë të përqendruara në lokalitete.
3. Ndikimi në karakterin dhe identitetin kulturor	Promovimi i elementeve të trashëgimisë kulturore, historike dhe gastronomisë, pavarësisht se shpeshherë organizohet në bazë familjare apo me guida lokale të zonës, përbën bazën e turizmit në Alpet Shqiptare. Në këtë kontekst, shihet një tendencë në rritje e interesit për ruajtjen e identitetit dhe traditës të zonës.	Duke qenë se numri turistëve do të jetë shumë i lartë dhe në zonë do të akomodohen lloje të ndryshme turistësh, pritet që synimi kryesor të jetë përmirësimi dhe diversifikimi e shërbimeve turistike.	-20%	Megjithëse në fokus qëndrojnë trashëgimia natyrore dhe mjedisi, zhvillimi turistik do të synojë edhe promovimin e trashëgimisë historike, legjendat, mitet, gojëdhënat, kullat dhe vendbanimet, për të tërhequr segmente të tjera turistike.
	-20%		20% 40% 60%	20% 40% 60% 80%

Kriteret e vlerësimit	SKENARI 1		SKENARI 2		SKENARI 3		SKENARI 4	
	SIPAS TENDENCAVE AKTUALE		ZHVILLIM MAKSIMAL		MBROJTJE MAKSIMALE		ZHVILLIM OPTIMAL	
3. Ndikimi në karakterin dhe identitetin kulturor			Rrjedhimisht, identiteti vjen gjithnjë e më shumë në humbje, pasi largohet fokusi nga turizmi tradicional i zonës dhe promovimi i traditës dhe kulturës lokale.	-40% -60% -80%	Me gjithë largimin e popullsisë në moshe të re për shkak të një zhvillimi të ngadaltë të tregut të punës, pritet që ndikimi në karakterin dhe identitetin kulturor të lokaliteteve të jetë i qëndrueshëm.		Aty ku është e përshtatshme dhe e mundshme, fshatrat e lokalitetet tradicionale do të përfshihen në zhvillim me synim ruajtjen e identitetit kulturor, duke inkurajuar bizneset e vogla dhe të mesme vendase të artizanatit lokal. Promovimi i trashëgimisë kulturore zgjeron mundësitë ekonomike, redukton largimin e popullsisë dhe rendit karakterin dhe identitetin kulturor si një nga asetet e Alpeve Shqiptare.	
4. Ndikimi në tipologjinë hapësinore dhe arkitektonike	Ekziston risku që tipologjia hapësinore dhe arkitektura e zonës të vijnë duke e humbur identitetin për shkak të mosrespektimit të kriterëve dhe rregullave arkitektonike të zonës.	-20%	Turizmi masiv kërkon struktura me kapacitet të lartë, të cilat përbëjnë një ndryshim drastik në tipologjinë hapësinore dhe arkitektonike të zonës. Kjo tipologji strukturash do të rrezikojë karakterin arkitektonik dhe hapësinor të Alpeve Shqiptare.	-20%	Tipologjia hapësinore dhe turistike do të ruhet tërësisht, dhe strukturat ekzistuese që janë brenda normave dhe rregullave do të jenë baza e vetme e akomodimit turistik në zonë.	20% 40% 60% 80%	Tipologjia hapësinore dhe arkitektonike do të ruajë karakterin tipik të zonës, duke përfunduar në këtë mënyrë një nga avantazhet konkurruese turistike të rajonit. Ndërhyrjet arkitektonike do të integrojnë mënyra ekologjike bashkëkohore.	20% 40% 60% 80%

	SKENARI 1		SKENARI 2		SKENARI 3		SKENARI 4	
Kriteret e vlerësimit	SIPAS TENDENCAVE AKTUALE		ZHVILLIM MAKSIMAL		MBROJTJE MAKSIMALE		ZHVILLIM OPTIMAL	
4. Ndikimi në tipologjinë hapësinore dhe arkitektonike	Mosperceptimi i saktë i kërkesës turistike për tipet e akomodimit, vështirësitë ekonomike të banorëve të zonës dhe investimet e tyre materiale të papërshtatshme që çenojnë identitetin arkitektonik të zonës, rrezikon ndjeshëm humbjen e karakterit tradicional dhe imazhit të Alpeve Shqiptare.	-40% -60%		-40% -60% -80%	Do t'i kushtohet vëmendje të veçantë mënyrës së rikonstruktimit të strukturave, duke integruar mënyra ndërtimi ekologjike dhe duke ruajtur karakterin dhe imazhin e zonës.		Zonat jashtë parkut, kryesisht qendrat urbane, do ta kenë më të thjeshtë të shtojnë kapacitetin e tyre pritës, llojshmërinë e strukturave akomoduese, infrastrukturat e gjera rrugore, stacionet multimodale, shërbimet etj., duke u bazuar në planet lokale ekzistuese në bazë të rekomandimeve të kësaj strategjie zhvillimi.	
5. Ndikimi ekonomik i sektorit turistik	Aktorët e turizmit do të synojnë të zhvillojnë të gjitha llojet e strukturave të akomodimit dhe shërbimeve turistike, kryesisht në zonat më të frekuentuara nga turistët, duke krijuar një presion të lartë për densifikim, duke shfaqur riskun e humbjes së identitetit dhe avantazheve konkurruese të turizmit (natyrën, peizazhin, traditën dhe mënyrën e jetesës).	60% 40% 20%	Zhvillimi i strukturave të akomodimit dhe shërbimeve do të synojë t'i përgjigjet një kërkesë të lartë, duke vendosur në plan të dytë kapacitetin mbajtës të territorit, shfrytëzimin e burimeve ekzistuese etj. Zhvillimi i strukturave të akomodimit dhe shërbimeve me kapacitet të lartë do të përqendrohet dhe densifikohet në zonat më të frekuentuara nga turistët.	80% 60% 40% 20%	Zhvillimi i strukturave të akomodimit dhe shërbimeve turistike do të kufizohet në <i>status quo</i> aktuale ose do të korrigjohet në territorin brenda parqeve. Shërbimet do t'i përgjigjen një kërkesë turistike të specializuar në vlerat natyrore dhe mjedisore. Specializimi i ofertës turistike në një segment të caktuar, pra në ekoturizëm, nuk i përgjigjet të gjithë kërkesës aktuale.	20%	Zhvillimi i strukturave të akomodimit do të kryhet në funksion të kapacitetit mbajtës të territorit, në mënyrë që të mos çenohet mjedisi dhe avantazhet konkurruese të territorit (natyra, peizazhi, arkitektura dhe kultura e zonës). Zhvillimi i strukturave akomoduese dhe shërbimeve turistike do të respektojë rregulla të mirëpërcaktuara për të reduktuar ndikimin	80% 60% 40% 20%

	SKENARI 1		SKENARI 2		SKENARI 3		SKENARI 4	
Kriteret e vlerësimit	SIPAS TENDENCAVE AKTUALE		ZHVILLIM MAKSIMAL		MBROJTJE MAKSIMALE		ZHVILLIM OPTIMAL	
5. Ndikimi ekonomik i sektorit turistik	Në një këndvështrim afatgjatë, mungesa e specializimit dhe e konkurrueshmërisë në treg, vështirëson një përgjigje efikase të ofertës ndaj kërkesës, duke mos garantuar qëndrueshmërinë ekonomike dhe të tregut të punës të sektorit të turizmit.		Presioni imobiliar dhe rreziku i dëmtimit të avantazheve konkurruese turistike të Alpeve Shqiptare (si natyra, peizazhi dhe stili tradicional i jetesës), nuk garanton qëndrueshmërinë ekonomike dhe konkurrueshmërinë e sektorit të turizmit.		Ndikimi ekonomik pritet të jetë modest për shkak të numrit të ulët të bizneseve dhe zhvillimit të ulët të tregut të punës, duke mos iu përgjigjur në mënyrë efikase nevojave socio-ekonomike të alpeve.		mjedisor, ruajtur karakterin arkitektonik, kulturën dhe strukturat socio-ekonomike të zonës. Janë pikërisht strukturat e akomodimit dhe shërbimet turistike që do të mundësojnë specializimin e qendrave turistike dhe produkteve të ofruara. Një ofertë të specializuar dhe e orientuar drejt një segmenti specifik, rrit konkurrueshmërinë dhe qëndrueshmërinë e sektorit të turizmit. Oferta e një turizmi mbështetur në karakterin tradicional ka një ndikim pozitiv në ekonomi dhe në punësimin e forcës punëtore lokale.	
6. Konkurrueshmëria në tregun turistik	Oferta turistike do të synojë të ndjekë hap pas hapi kërkesën e tregut duke synuar një gamë sa më të gjerë turistësh.		Oferta turistike do të synojë t'i përgjigjet një kërkesë sa më të gjerë turistësh duke kaluar përtej avantazheve konkurruese reale të Alpeve Shqiptare.		Oferta turistike do të synojë t'i përgjigjet një kërkesë të specializuar duke reduktuar segmentin e vizitorëve të interesuar në turizmin e aventurës, në segmentin ekologjik dhe shkencor.		Oferta turistike do të synojë t'u përgjigjet segmenteve të ndryshme të turistëve duke u bazuar në avantazhet konkurruese të Alpeve Shqiptare dhe në avantazhet specifike të	
	20% 40%		20% 40% 60%		20% 40% 60%		20% 40% 60% 80%	

	SKENARI 1	SKENARI 2	SKENARI 3	SKENARI 4
Kriteret e vlerësimit	SIPAS TENDENCAVE AKTUALE	ZHVILLIM MAKSIMAL	MBROJTJE MAKSIMALE	ZHVILLIM OPTIMAL
6. Konkurrueshmëria në tregun turistik	Ofertat e ngjashme turistike të lokaliteteve të ndryshme dhe mungesa e specializimit të produkteve turistike, rrit konkurrencën mes lokaliteteve, ul konkurrueshmërinë në tregun e gjerë dhe çënon besueshmërinë e turistëve për territorin e Alpeve Shqiptare. Tërheqja e segmenteve të ndryshme që nuk përputhen me njëri-tjetrin rrezikon gjithashtu rënien e frekuentimit të zonës në një pikëpamje afatgjatë.	Tërheqja e segmenteve të ndryshme rrezikon në disa raste përplasjen e interesave, duke çënuar në mënyrë indirekte imazhin, efektin tërheqës dhe potencialin turistik të Alpeve Shqiptare.	Specializimi i produkteve turistike rrit konkurrueshmërinë në segmente të caktuara të tregut, por zvogëlon tërheqjen e një volumi të lartë turistësh.	lokaliteteve. Specializimi i lokaliteteve në segmente të caktuara rrit konkurrueshmërinë dhe garanton qëndrueshmërinë turistike të territorit të alpeve.
Mesatare	-17%	-30%	27%	40%

4.5

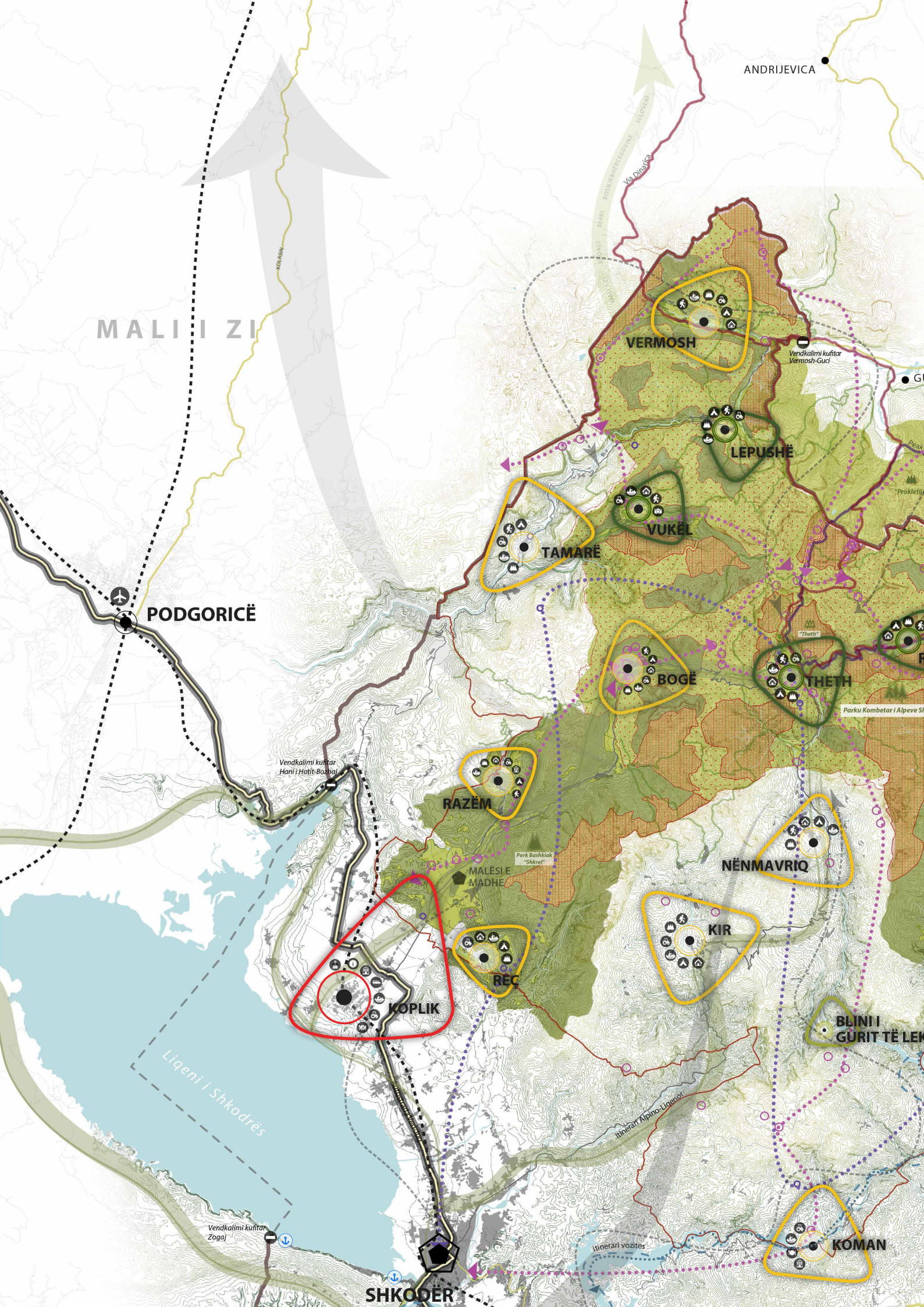
VIZIONI

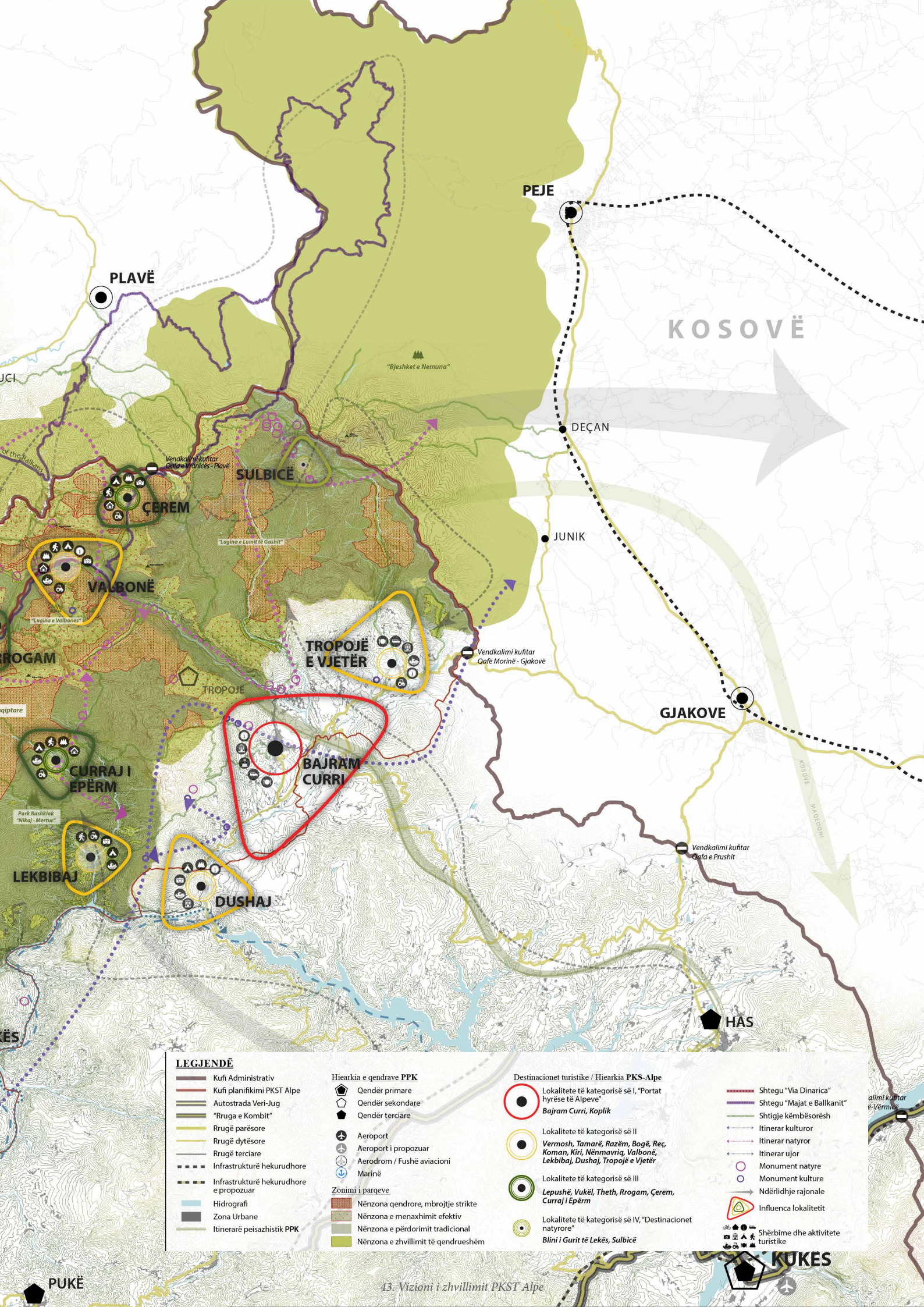
“ Në 2031, Alpet e Shqipërisë do të jenë një **rajon që manifeston ekuilibrin midis njeriut dhe natyrës**, që **ruan** vlerat mjedisore dhe **promovon** identitetin, trashëgiminë kulturore e historike, duke **zhvilluar** një turizëm të qendrueshëm që i përgjigjet tregut dhe nevojave socio-ekonomike, të bazuar në **hierarkinë e qendrave të specializuara** që funksionojnë si një **rrjet organik**.

Kështu, “Bjeshkët e Nemuna”, do të jenë rajoni, ku **kërkuesit e eksperiencave, udhëtarët, vizitorët dhe banorët e zonës** do të sigurohen që malet janë vendi nga ku shikojmë **si ka qenë bota pa ne dhe si do të jetë në të ardhmen** ”

LEGJENDË

- Kufi Administrativ
- Kufi planifikimi PKST Alpe
- Autostrada Veri-Jug
- "Rruga e Kombit"
- Rrugë parësore
- Rrugë dytësore
- Rrugë terciare
- Infrastrukturë hekurudhore e propozuar
- Infrastrukturë hekurudhore
- Hidrografi
- Zona Urbane
- Itinerarë paisazhistik PPK

Hierarkia e qendrave PPK

- Qendër primare
- Qendër sekondare
- Qendër terciare
- Aeroport
- Aeroport i propozuar
- Aerodrom / Fushë aviacioni
- Marinë

Zonimi i parqeve

- Nënzona qendrore, mbrojtje strikte
- Nënzona e menaxhimit efektiv
- Nënzona e përdorimit tradicional
- Nënzona e zhvillimit të qendrueshëm

Destinacionet turistike / Hierarkia PKS-Alpe

- Lokalitete të kategorisë së I, "Portat hyrëse të Alpeve"
Bajram Curri, Koplik
- Lokalitete të kategorisë së II
Vermosh, Tamarë, Razëm, Bogë, Reç, Koman, Kiri, Nënnavria, Valbonë, Lekbibaj, Dushaj, Tropojë e Vjetër
- Lokalitete të kategorisë së III
Lepushë, Vukël, Theth, Rrogam, Çerem, Curraj i Epërm
- Lokalitete të kategorisë së IV, "Destinacionet natyrore"
Blini i Gurit të Lekës, Sulbicë

- Shtegu "Via Dinarica"
- Shtegu "Majat e Ballkanit"
- Shtigje këmbësorësh
- Itinerar kulturor
- Itinerar natyror
- Itinerar ujor
- Monument natyre
- Monument kulture
- Ndërlidhje rajonale
- Influencia lokalitetit
- Shërbime dhe aktivitete turistike

Alpet Shqiptare do të hyjnë në një cikël të ri të zhvillimit të turizmit me një qasje tjetër territoriale më të ekuilibruar, me qëllim ruajtjen e mjedisit, një ekonomi lokale të integruar me industrinë e turizmit dhe një industri të suksesshme turistike të fokusuar në segmentet e turizmit natyror dhe kulturor.

Deklarata e mësipërme për vizionin e Alpeve Shqiptare është gjithashtu në përputhje me Strategjinë Kombëtare të Turizmit 2017-2022, ku zona e alpeve është identifikuar për segmentet e sipërpermendura të kërkesës për turizëm. Për më tepër, e njëjta gjë vjen nga analiza e situatës aktuale, si dhe nga vlerësimi i kërkesës së tregut të turizmit të kryer nga ekipi i punës në verën e vitit 2016.

Vizioni i zhvillimit ka për qëllim parashikimin e së ardhmes së planifikuar të alpeve, duke përshkruar karakteristikat e zonës nëse ky plan përbushet me sukses. Konkretisht, Alpet Shqiptare do të presin çdo vit një numër më të lartë turistësh që do të përfitojnë nga shërbime cilësore të larmishme në lokalitete të specializuara e me avantazhe konkurruese.

Vizioni synon alpe lehtësisht të aksesueshme dhe të përmirësuara në aspektin e shërbimeve dhe cilësisë, si për turistët ashtu edhe për banorët vendas. Ndërkohë, zonat e mbrojtura natyrore do të akomodojnë segmente të veçanta të turizmit natyror dhe ekologjik. Ky segment i turizmit natyror dhe ekologjik do të jetë në përputhje me ofertën e kapaciteteve akomoduese brenda kuadrit të qëndrueshmërisë. Segmenti i synuar mund të jetë më i vogël për nga numri i turistëve por më i lartë për nga shpenzimet dhe ndërgjegjësimi ndaj mjedisit.

- *“manifeston ekuilibrin midis njeriut dhe natyrës”* – qëllimi i këtij plani është zhvillimi i një turizmi të qëndrueshëm që do jetë në harmoni me mbrojtjen e mjedisit, trashëgimisë kulturore dhe mirëqenies së komunitetit vendas.
- *“ruan, promovon, zhvillon”* – Alpet e Shqipërisë janë një krahinë e cila ka mundësi të konkurrojë në rang vendi dhe rajoni, duke bashkëpunuar me aktorët vendas dhe ndërkuftarë për të arritur një ekonomi dhe turizëm të qëndrueshëm. Në të njëjtën kohë, ky rajon ruan vlerat kulturore dhe trashëgiminë së bashku me potencialet natyrore që kanë zonat e mbrojtura, duke i promovuar dhe zhvilluar në bazë të karakterit dhe identitetit që mbar-tin.
- *“hierarkia e qendrave të specializuara”* – në zonën e PKST-Alpe mendohet të krijohet një hierarki qendrash, bazuar në specializimin e tyre sipas karakterit dhe potencialit që mbar-tin.
- *“rrjet organik”* – pavarësisht shumëllojshmërisë së sistemeve territoriale, zona e Alpeve të Shqipërisë do të funksionojë si një sistem organik i mirëkoordinuar duke kontribuar në nivel rajonal dhe vendor.
- *“kërkuesit e eksperiencave, udhëtarët, vizitorët dhe banorët e zonës”* – do të jenë të shumtë personat që frekuentojnë Alpet e Shqipërisë, gjë që flet për një rajon ku mund të gjejmë natyrën, pushimin, kushte të veçanta jetese dhe turizmi.
- *“si ka qenë bota pa ne dhe si do të jetë në të ardhmen”* – qëllimi i këtij plani është që rajoni i Alpeve të Shqipërisë t’i shërbejë jo vetëm komunitetit dhe vizitorëve të sotëm, por gjithashtu të sigurohet që brezat e ardhshëm do të kenë mundësinë të shijojnë këtë zonë dhe të njihen me historinë, vlerat dhe traditat e saj.

4.6

OBJEKTIVAT SPECIFIKE

Vizioni i mësipërm do të zbërthehet në 3 objektiva specifike:

OS1. EKUILIBËR MIDIS NATYRËS DHE ZHVILLIMIT TË TURIZMIT

OS2. RITJE E PRODUKTIVITETIT TË TURIZMIT

OS3. PROMOVIM DHE MARKETIM I ALPEVE SI NJË DESTINACION I VEÇANTË

OS1. EKUILIBËR MIDIS NATYRËS DHE ZHVILLIMIT TË TURIZMIT

Turizmi shpeshherë stimulon masat për të mbrojtur ose ruajtur natyrën, por paralelisht aktivitetet e këtij sektori paraqesin një rrezik të konsiderueshëm për sa i përket ndikimit mjedisor. Zhvillimi i industrisë së turizmit është i lidhur ngushtë me parqet dhe sistemin natyror, ndërkohë që ndikimi mjedisor i aktiviteteve turistike intensifikohet me rritjen e kërkesës turistike. Kështu, marrëdhënia mes aktivitetit turistik dhe mjedisit duhet të garantojë një efekt reciprok pozitiv.

Evidentohen disa lloj marrëdhëniesh ndërmjet turizmit dhe mbrojtjes së natyrës: *marrëdhënie konfliktuale, bashkëjetuese dhe simbiotike*.

Marrëdhënia konfliktuale ndodh kur zhvillimi i turizmit shfaq vetëm efekte të dëmshme në mjedis.

Bashkëjetesa ndodh kur të dyja palët përfitojnë efekte pozitive. Gjithsesi, kjo bashkëjetesë duket e rrallë për t'u arritur, sidomos për raste si ai i turizmit malor në alpe, kërkesa për të cilin vjen gjithmonë duke u rritur.

Marrëdhënia simbiotike, arrihet kur përfitimet si për turizmin dhe ruajtjen e natyrës arrijnë në një ekuilibër.

Turizmi dhe zonat e mbrojtura në këtë rajon do të synojnë një marrëdhënie simbiotike, pasi zona të tilla ofrojnë vlera, mjedis dhe burime tërheqëse për vizitorët. Turizmi i qëndrueshëm kërkon medoemos ruajtjen e natyrës, dhe në këtë mënyrë mund të mbështesë mirëmbajtjen ose përmirësimin e zonave natyrore dhe rritjen e parashikuar të prurjes së vizitorëve. Nga ana tjetër,

burimet apo potencialet natyrore nuk do të mund të promovohen dhe të vlerësohen nëse nuk ka turizëm. Një objektivi i tillë është jetik si për sektorin dhe përfitimet që lindin nga ai, ashtu edhe për asetet kryesor, natyrën, dhe është një nga prioritetet kryesore të zhvillimit të rajonit.

Ky objektivi citon mbështetjen e zhvillimit të turizmit me një perspektivë strategjike për të gjithë rajonin e Alpeve Shqiptare, duke siguruar kontrollin e presionit njerëzor në mjedisin natyror. Prurjet e turizmit, veçanërisht atij të huaj, janë gjithnjë në rritje, dhe deri tani zhvillimi i turizmit në këtë zonë të ndjeshme dhe të brishtë nga ana mjedisore është menaxhuar me iniciativa individuale e pa një qasje të gjerë, përveç disa veprimtarish apo aktiviteteve nga donatorë e aktorë të ndryshëm të cilët kanë përkrahur zhvillimin e turizmit. Veprimet e këtyre të fundit kanë qenë efektive në shkallë lokale dhe kryesisht në disa nga zonat kyçe (si Thethi). Megjithatë, duke filluar nga sezoni i ardhshëm është e nevojshme të hartohet një qasje strategjike globale për të zvogëluar ndikimet negative të rritjes së presionit njerëzor, duke rritur në të njëjtën kohë ndikimin pozitiv dhe të ekuilibruar në cilësinë e jetës për banorët vendas. Kjo realizohet duke ruajtur si asetet natyrore ashtu edhe ato kulturore, pra ato të cilat përbëjnë tërheqjen më të madhe turistike. Ekuilibri i presionit njerëzor në mjedisin natyror është qëllimi kryesor dhe një mundësi unike pikërisht në këtë fazë të zhvillimit të turizmit në zonat natyrore të Alpeve Shqiptare.

OS2. RITJA E PRODUKTIVITETIT TË TURIZMIT

Turizmi sot është një nga sektorët më të ekuilibruar dhe të qëndrueshëm ndaj ndryshimeve ekonomike dhe sociale. Një sektor i tillë ka kapacitetin për të krijuar vende pune dhe për të zgjeruar shërbimet dhe produktet për vizitorët dhe popullsinë lokale. Falë sektorit të turizmit ofrohen alternativa për aktivitetet ekonomike të reja dhe ekzistuese, vende të reja pune, zhvillim social etj.

Përmirësimi i produktivitetit të turizmit synon uljen e sezonalitetit. Produktiviteti ka të bëjë me të bërit shumë duke shfrytëzuar elementet e pakta në zotërim, dhe rritja e tij arrihet nga bashkëpunimi i një sërë aktorësh në ekonomi - punonjës e biznese, investitorë dhe qeverisës. Në fund të fundit, për të përmirësuar produktivitetin duhet përmirësuar cilësia e ideve, e cila më pas shton vlerën e mallrave dhe shërbimeve.

OS3. PROMOVIMI DHE MARKETIMI I ALPEVE SI NJË DESTINACION I VEÇANTË

Bizneset turistike, krahas operatorëve të ndryshëm turistikë, qeverisjes vendore dhe sektorëve përkatës siç është transporti, duhet të ndajnë përgjegjësitë për krijimin e një eksperience autentike e të suksesshme në rajonin e alpeve. Eksperiencat natyrore, kulturore, historike dhe peizazhistike në rajon, duke qenë elementet kryesore tërheqëse për vizitorët, kërkojnë standarde të larta menaxhimi dhe promovimi.

Menaxhimi efektiv dhe promovimi i duhur i rajonit kërkon një qasje të integruar, duke marrë parasysh nevojat e vizitorëve, banorëve dhe mjedisit. Rritja e nivelit të kënaqësisë nga eksperiencia e vizitorëve të huaj dhe vendas dhe inkurajimi për të zgjedhur rajonin e alpeve si destinacion turistik, janë elementet kryesore në rritjen e përgjithshme të kërkesës dhe përfitimeve nga sektori i turizmit.

4.7

KONCEPTI I ZHVILLIMIT

Koncepti i zhvillimit për rajonin e Alpeve Shqiptare konsiston në identifikimin dhe fuqizimin e lokaliteteve sipas një hierarkie të veçantë brenda këtij rajoni, por në të njëjtën kohë duke respektuar hierarkinë që ka përcaktuar Plani i Përgjithshëm Kombëtar. Lokalitetet janë kategorizuar në nivele të ndryshme zhvillimi duke marrë për bazë profilet, specializimet e veçanta të secilës prej tyre për sa i përket shërbimeve, aktiviteteve të segmenteve të turizmit dhe llojit të strukturave të akomodimit.

Klasifikimi është bërë bazuar në kërkesën turistike, praninë në zonë të monumenteve të trashëgimisë kulturore, elementeve me arkitekturë tradicionale që duhen ruajtur, si dhe vlerave natyrore dhe peizazhistike të rrethinave të lokalitetit. Për sa i përket llojit të strukturave akomoduese, në zonën e planifikimit të PKST-Alpe lejohen tipologjitë e strukturave turistike si: bujtina, fjetje & mëngjes, fjetina, hotele, resorte, kamping, qendra kurative, motele, strehime alpine, të shpërndara këto sipas kategorive të lokaliteteve.

Kur bëhet fjalë për ato lokalitete në të cilat do të lejohen struktura akomoduese të tipit bujtinë, fjetje & mëngjes apo fjetinë, përparësi do të ketë përdorimi i strukturave të banesave ekzistuese boshe apo të braktisura, kjo për të ruajtur tipologjinë karakteristike hapësinore dhe arkitekturore të fshatrave. Ndërkohë hapësirat përreth këtyre strukturave, konkretisht oborret e banesave, parashikohet të shfrytëzohen për hapësira të dedikuara për kamping duke ofruar kushtet e nevojshme të infrastrukturës që i nevojitet këtij lloji shërbimi.

Në këto hapësira propozohet gjithashtu vendosja e strukturave të përkohshme druri për akomodim apo shërbim restoranti, krijimi i këndeve rekreative dimërore dhe verore, etj.

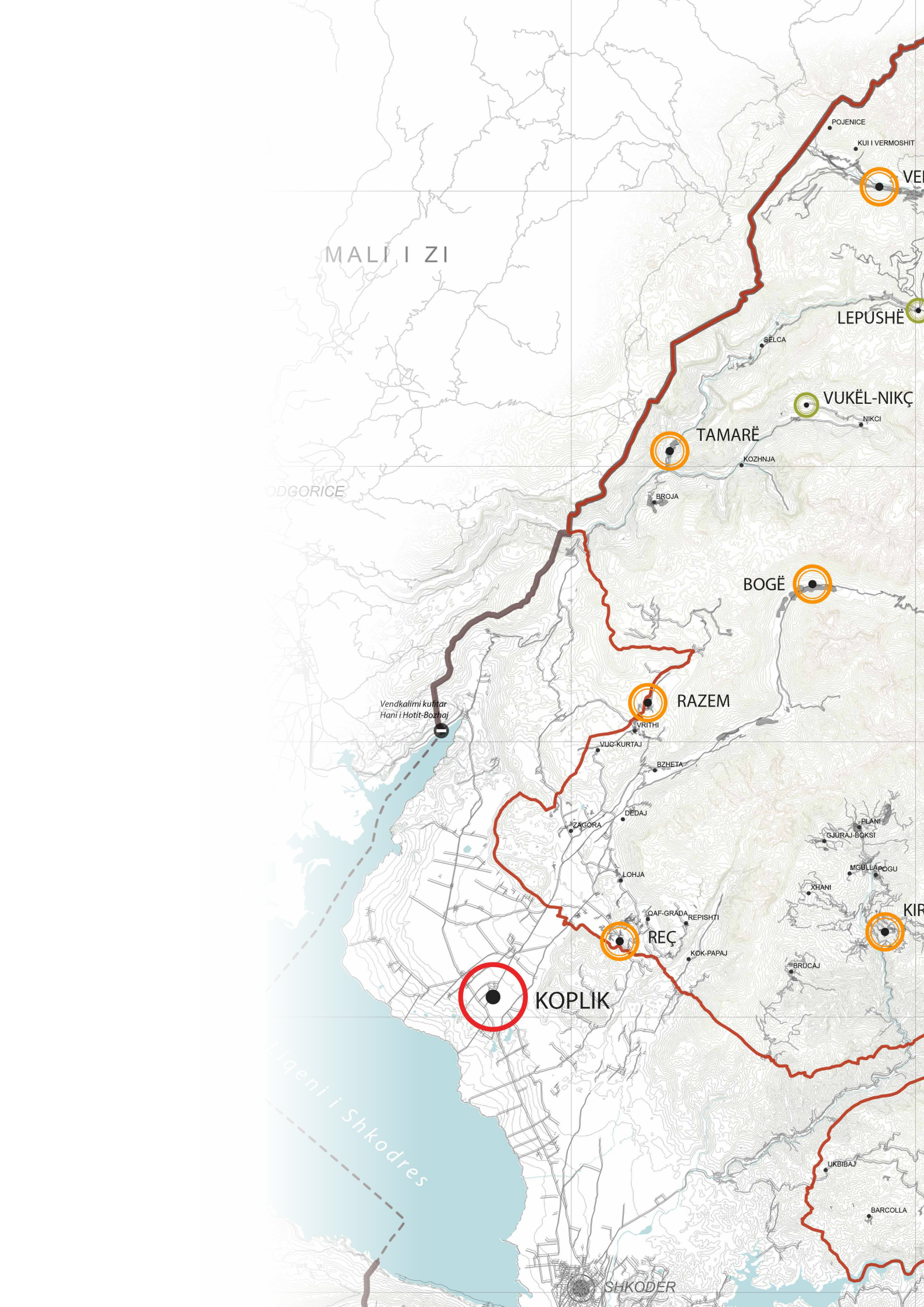
Në lokalitetet ku do të lejohen strukturat e akomodimit të tipit hoteleri, këto të fundit do të ndahen në nënkategori sipas kapacitetit dhe llojit të strukturës.

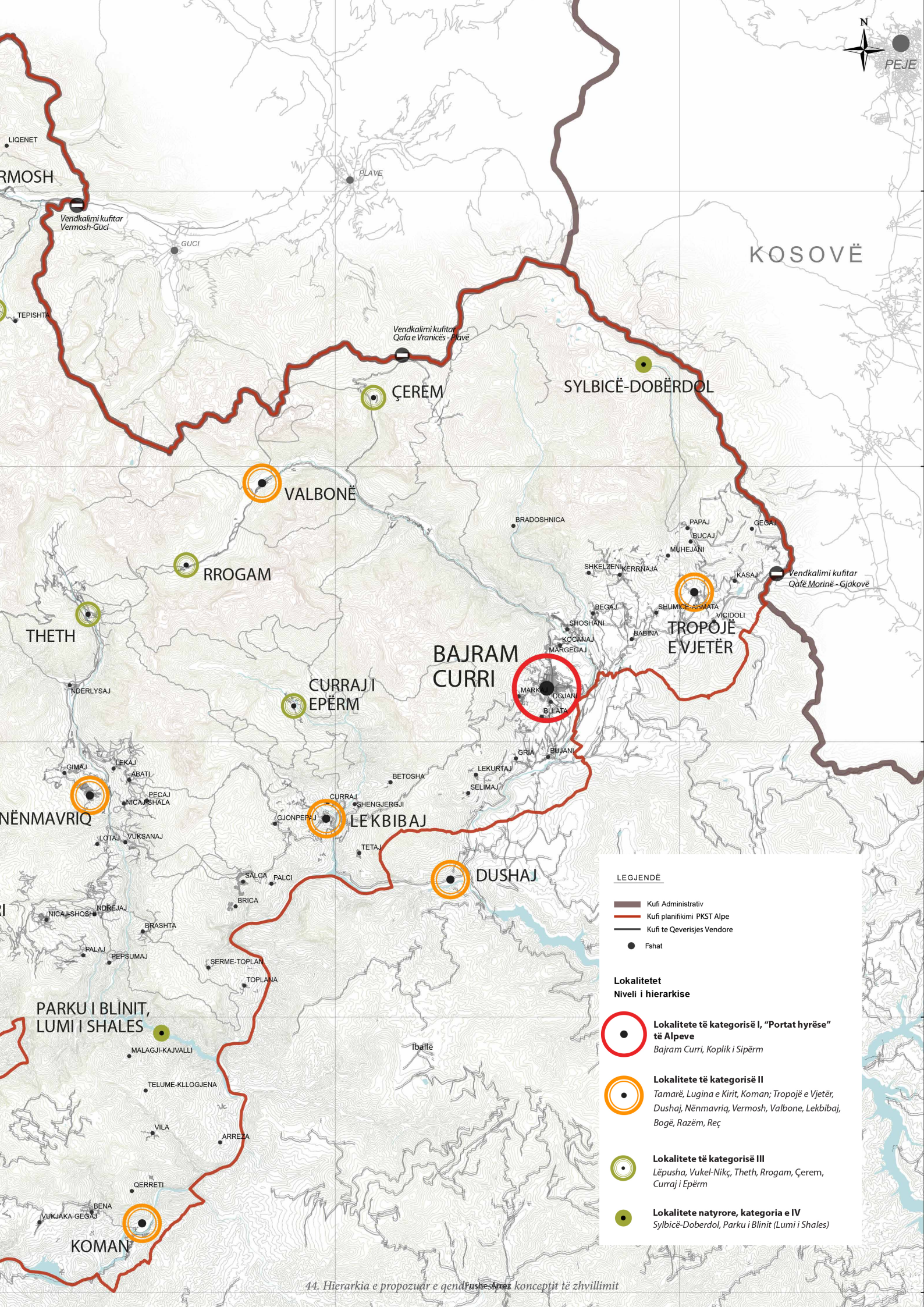
Një parantezë bëhet edhe për rastin kur në lokalitete të caktuara lejohen struktura të tipit resorte apo qendra kurative. Në këto raste, struktura të këtij lloji do të duhet të respektojnë dimensionet dhe elementet arkitektonike autoktone të zonës, të mbështetura në studim fizibiliteti.

Në lokalitetet ku parashikohet lloji i strukturave akomoduese të tipit kamping, ky i fundit do të respektojë së pari planet e menaxhimit të parqeve në rastin kur është kamping i lirë me çadra. Gjithashtu do të përcaktohen hapësira dhe sheshe të dedikuara për kamping me kamper në afërsi të vendbanimeve dhe akseve kryesore të lëvizjes, të cilat do të jenë të pajisura me infrastrukturën e nevojshme si shërbimet higjienike, elektrike, etj.

Përgjithësisht në këtë zonë përparësinë do ta kenë transformimet, ripërdorimet apo restaurimet e objekteve ekzistuese, dhe në strukturat e reja do të prioritetizohen elementet e arkitekturës tradicionale në përputhje me karakterin e vendbanimeve ekzistuese. Si rrjedhojë, çdo strukturë e re duhet të integrohet në peizazhin natyror malor duke përdorur materiale lokale dhe morfologjinë e terrenit.

Në rastin e strukturave të veçanta të dedikuara për sporte dimri, komplekseve të pistave për ski, pistat për trampolina me ski, etj., duhen të konsiderohen me interes publik dhe të klasifikohen sipas një rregulloreje dhe legjislacioni të veçantë.

4.7.1 Kategoria I: Lokalitetet Urbane

*“Portat hyrëse” të rajonit të Alpeve Shqiptare
Bajram Curri, Koplik*

Këto lokalitete shërbejnë si “porta hyrëse” për në alpe, duke pasur një funksion pritës dhe shpërndarës për të gjithë rajonin e Alpeve Shqiptare. Koncepti “portës hyrëse” këtu i referohet “portës” apo stacionit të parë të ndalesës për rajonin e Alpeve Shqiptare, dhe nuk duhet të ngatërrohet me “portat” e përcaktuara nga Plani i Përgjithshëm Kombëtar.

Këto “porta” janë të pozicionuara në mënyrë strategjike në lindje dhe në perëndim të rajonit të alpeve, dhe janë të pajisura me shërbime informative të standardeve të duhura, shërbime turistike dhe struktura akomoduese të llojeve të ndryshme për një numër të madh turistësh. Gjithashtu, këto qendra ofrojnë një shumëllojshmëri aktivitete turistike, argëtuese e kulturore, tregje të produkteve vendase dhe të punimeve artizanale, etj.

Sipas Planit të Përgjithshëm Kombëtar, Bajram Curri dhe Kopliku kategorizohen si qendra të niveleve të ndryshme, ku Bajram Curri është përcaktuar si qendër sekondare urbane dhe Kopliku si qendër terciare urbane. Sipas konceptit të zhvillimit të PKST-Alpe, Bajram Curri dhe Kopliku kategorizohen të dyja në nivelin e parë.

Këto lokalitete dhe nivelet e tyre janë përcaktuar bazuar në kritere si: numri i popullsisë, infrastruktura, shërbimet, afërsia me korridoret e rëndësishme kombëtare (porte, aeroporte, hekurudha, akse automobilistike, etj.), dhe do të ofrojnë shërbime administrative, shërbime publike,

shërbime transporti publik, qendër informacioni, hoteleri, bujtina, bar - restorant, si dhe tregje lokale për produktet vendase blegtorale dhe bujqësore.

Megjithëse lokalitetet e nivelit të parë nuk përbëjnë destinacion turistik kryesor krahasuar me lokalitetet e tjera të alpeve, Bajram Curri dhe Kopliku marrin një karakter apo funksion të caktuar përsa i përket strategjisë së zhvillimit të këtij rajoni, duke shërbyer si qendra pritëse dhe shpërndarëse për fluksin e turistëve në rajonin e Alpeve Shqiptare. Këto lokalitete karakterizohen nga një shumëllojshmëri shërbimesh turistike, administrative, shëndetësore dhe nga një aktivitet njerëzor më të dendur.

4.7.2 Kategoria II: Lokalitetet Ndërmjetëse

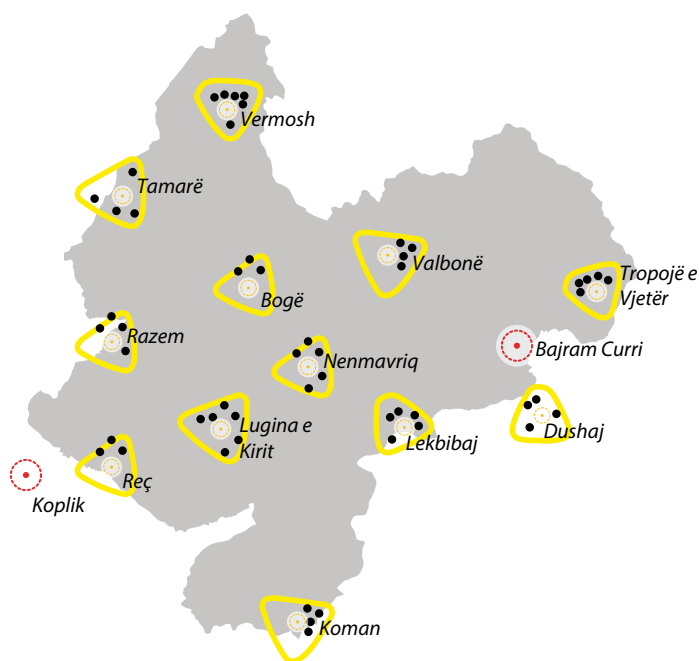
Tamarë, Lugina e Kirit, Koman, Tropojë e Vjetër, Dushaj, Nënmaçiq, Vermosh, Valbonë, Lekbibaj, Bogë, Razëm, Reç.

Lokalitetet e nivelit të dytë janë destinacione më në brendësi të rajonit të alpeve. Këto porta do të presin prurje më të mëdha vizitorësh se lokalitetet e nivelit të tretë dhe të katërt, por investimet në infrastrukturë dhe shërbime do të synojnë intensitet më të ulët se lokalitetet e nivelit të parë.

Niveli i dytë përfshin lokalitetet që kanë akses të mirë ose janë pranë akseve kryesore rrugore, kanë shërbime publike bazë, si dhe potencial për zhvillim të strukturave të ndryshme turistike. Rrethinat e lokaliteteve kanë avantazhe mjedisore e kulturore.

Këto lokalitete do të shërbejnë si një zonë “tampion” apo shfryrjeje e vizitorëve për lokalitetet e nivelit të dytë dhe të katërt, për shkak se këto lokalitete kanë potencial të mbajnë një vëllim më të lartë turistësh pa përkeqësuar presionin antropik mbi zonat e mbrojtura mjedisore dhe biodiversitetin.

Disa nga këto lokalitete sot janë krejt të pazhvilluara, por sipas strategjisë së zhvillimit të rajonit të alpeve, ato do të pajisen me akses dhe shërbime të nevojshme për banorët dhe turistët (përmendim këtu luginën e Kirit), kështu do të kontribuojnë në një ekonomi të qëndrueshme e në zhvillim në të gjithë rajonin dhe më gjerë.

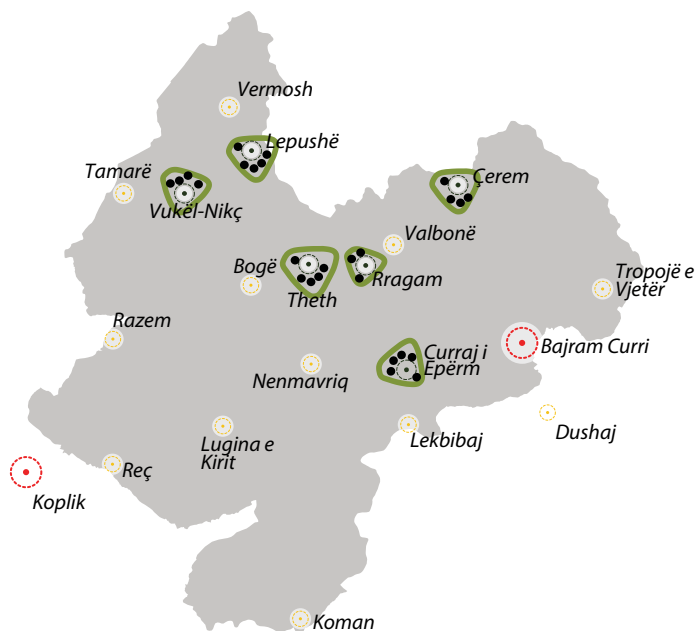
Për tërhequr një numër turistësh më të lartë se lokalitetet e nivelit të tretë, këto zona kanë nevojë për investime të koordinuara, pajisje me shërbime dhe evente zbavitëse e kulturore, duke ndikuar kështu në mbrojtjen e parqeve natyrore të cilat do të kenë një turizëm më të ndjeshëm ndaj mbrojtjes së natyrës.

4.7.3 Kategoria III: Lokalitetet Bërthamë

Lëpushë, Vukël, Theth, Rragam, Çerem, Curraj i Epërm.

Në këtë lokalitet përfshihen lokalitetet më të njohura turistike të Alpeve Shqiptare, të cilat ndërthurin vlera të larta mjedisore me karakteristika të arkitekturës tradicionale që duhen ruajtur. Këto lokalitete ndodhen në zemrën e zonave të mbrojtura natyrore që do të synojnë segmente specifike për të akomoduar një vëllim të kufizuar turistësh për të ruajtur e mbështetur ekuilibrin mes mjedisit dhe vendbanimeve tradicionale.

Në këto lokalitete, investimet në akomodim dhe shërbime synojnë një shkallë më pak intensive, gjithmonë duke u mbështetur në mënyrë strikte në rregulloret dhe planet e menaxhimit të parqeve. Lokalitetet e nivelit të tretë do t'i nënshtrohen një vëllimi më pak intensiv për sa i përket ndërhyrjeve dhe projekteve lidhur me akomodimin.

4.7.4 Kategoria IV: Lokalitetet Natyrore

Sulbicë, Blini i Gurit të Lekës në grykëderdhjen e Shalës

Ky nivel përfshin ato lokalitete me karakter tërësisht natyror, ku synohet promovimi i këtij lloj turizmi, ruajtja e tipareve natyrore dhe impakti zero ose minimal i infrastrukturës. Këto lokalitete janë kryesisht të pozicionuara në zona me vlera të larta natyrore, ku aksesimi i turistëve do të jetë i kufizuar dhe i kontrolluar. Në këto zona, investimet do të mbështeten plotësisht në rregullat e zonave të mbrojtura, rrjedhimisht në një shkallë shumë pak ose aspak intensive. Ndërhyrjet këtu do të jenë vetëm përmirësuese, me kusht që efektet e tyre të mos dëmtojnë qëllimet e zonës strikte natyrore dhe peizazhit në tërësi.

4.8

PLANI I VEPRIMEVE PRIORITARE

OBJEKTIVAT	PROGRAMET		PROGRAME / PROJEKTET	AUTORITETET PERGJEGJESE	BURIMET E MUNDSHME TE FINANCIMIT	FAZAT E ZBATIMIT		
						2017-2022	2022-2027	2027-2031
OS1	OSIP1	Zhvillimi i qëndrueshëm i turizmit duke ruajtur mjedisin dhe biodiversitetin	Zhvillimi i turizmit duke respektuar Planet e Menaxhimit të Parqeve Kombëtare dhe Rajonale (projekte sipas Planeve të Menaxhimit)	Ministria e linjës për Mjedisin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Orientim drejt një turizmi edukativ, shkencor lidhur me njohjen e florës dhe faunës lokale	Ministria e linjës për Mjedisin. Ministria e linjës për Arsimin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Identifikim i aksesit në zonat e mbrojtura dhe informim i turistëve për rregullat përkatëse (pane informuese, minikurse, etj.)	Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	OSIP2	Forcimi i identitetit urban dhe arkitektura të lokaliteteve si nxitës të zhvillimit të	Monitorimi dhe orientimi i zhvillimit të lokaliteteve sipas karakteristikave urbane, arkitektonike dhe kapaciteteve mbajtëse turistike	Ministria e linjës për Zhvillimin Urban. Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Kulturën.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Nxitja e transformimit të godinave me arkitekturë tradicionale në struktura të hapura për publikun (muze, bar-restorant, objekte tregtare, bujtina, etj.)	Ministria e linjës për Zhvillimin urban. Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për kulturën. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Organizimi dhe monitorimi i një plani të përbashkët për promovimin dhe	Restaurimi i Banesës së Mehmet Ramës	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		

turizmit	restaurimin e objekteve të trashëgimisë historike dhe kulturore (zonat arkeologjike, qëndrat e fshatrave, mullinjtë e ujit, kullat, objekte kulti, muze, etj.) me qëllim rritjen dhe zhvillimin e turizmit kulturor	Restaurimi i Mullirit të Bajram Currit	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Banesës të Shkurte Alies	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Banesës të Lulash Kecit	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Kullës e Thepit	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Kalasë së Lekës	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Kalasë së Shoshanit	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Restaurimi i Qytezës së Rosujës	Ministria e linjës për Kulturën, Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
	Mbështetje në sistemimet dhe rinovimet e banesave që transformohen në bujtina apo në shërbime, me qëllim ruajtjen e karakteristikave të arkitekturës vernakolare (çati, fasada, gardhe, oborret, etj), nëpërmjet granteve në mbulimin e një pjesë të kostos së investimit.		Ministria e linjës për Zhvillimin Urban. Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Kulturën. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Monitorimi i pasurimit të hapësirave komunitare (sheshe, fusha sporti, etj.) të identifikuar për t'u përdorur në funksion të turizmit rekreativ dhe sportiv, me shërbime infrastrukture dhe arredim urban si përgjigje e kërkesës së	Rikualifikim i qendrës rurale Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
		Rikualifikim i qendrës rurale Lëpushë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
		Rikualifikim i qendrës rurale Bogë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
		Rikualifikim i qendrës rurale Theth	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

OS1 EKUILIBËR MIDIS NATYRËS DHE ZHVILLIMIT TË TURIZMIT		turizmit rekreativ (aktivitete të përcaktuara në këtë plan)	Rikualifikim i qendrës rurale Valbonë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Rikualifikim i qendrës rurale Curraj I Epërm	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Rikualifikim i qendrës rurale Koman	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Rikualifikim i qendrës rurale Reç	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	OS1P3 Strukturimi i itinerareve turistike	Krijimi i aksesit në lokalitetet turistike nëpërmjet transportit publik duke reduktuar varësinë nga mjetet e motorizuara private.	Krijimi i terminalit multimodal Bajram Curri	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Krijimi i terminalit multimodal Koplik	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Valbonë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Lekbibaj	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Tropojë e Vjetër	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Bogë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Dragobi	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Lëpushë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Nikc	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Razëm	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			

Plotësim i segmenteve të munguara të itinerareve me infrastrukturën e mobilitetit (rrugë, xhepa, parkime, vepra arti, etj.)	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Tamarë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Curraj I Epërm	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Vukël	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Vermosh	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Reç	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Kir	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Ndërlysay	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Krijimi i stacionit të transportit publik dhe turistik Theth	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Rehabilitimi i rrugës SH25 Vau Dejës – Koman – Liqeni i Komanit	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
	Rehabilitimi i rrugës Fushë Arrëz – Fierzë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
	Rehabilitimi i rrugës Kukës – Has - Krumë – Bajram Curri	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
	Rehabilitimi i rrugës Qafthore - Theth	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
	Rehabilitimi i rrugës Koplik - Dedaj	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		

Përmirësimi dhe pajisja me sinjalistikën e posaçme të shtigjeve për këmbësorë dhe biçikleta	Rehabilitimi i rrugës Iballë - Fierzë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitimi i rrugës Prekal – Nicë-Shalë – Ndërlyse – Theth	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitimi i rrugës Tamarë – Vukël - Nikc	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitimi i rrugës Prekal (Kir) – Pog – Plan	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitimi i rrugës Drisht - Koman	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitimi i rrugës Dragobi - Çerem - Vranicë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Ndërtimi i rrugës Vuksanaj – Salcë	Bashkitë. Ministria e linjës për Transportin.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Ura Shtrenjtë - Kir - Theth	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Qafa Thorës - Syri Kaltër	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Unaza e Thethit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Theth - Hardedaj	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Theth - Maja e Arapit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Dragobi - Maja e Dhive	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Jah Salihi - Bujan	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Dragobi - Cerem - Doberdol - Sylbicë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Kocanaj - Cerem	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Markaj - Kuc	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Kroj Gjokollit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Abati - Peraj	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Brashta - Salca	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Valbona - Maja e Thatë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Vuksanaj - Lekbibaj	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Tropoje - Sylbicë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Valbonë - Lugi Perslopit - Cerem	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Maja e Kollates- Lugu i Kollatës-Maja e Kollatës	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Majat e Ballkanit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Via Dinarica	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Boge-Maja Radohimes	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Qafa e Thores – Radohimë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Tamarë – Nkic	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Nikc – Shniku	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Razëm - Fushezezë-Rapsh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Lepushë – Greben – Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Brashta - Toplana	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Berishë e vogël - Ndreaj	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Peraj - Salca	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Valbona - Maja e Jezercës	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Valbona - Maja e Roshit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Lepushë - Bjeshkë Morinë - Lepushë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Vermosh-Velipoje-Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Tamare-Broje-Tamarë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Rrapsh-Bratosh-Vrith-Razëm	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut Rec-Qafe Grade-Repisht-Rec	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Tamarë – Nkic – Vukaj - Tamarë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Tamarë – Broje - Tamarë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Shoshani - Bradoshnicë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Rrapshë – Bratosh – Vrith - Razëm	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Reç – Qafë Gradë – Repisht - Reç	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Razëm – Fushëzezë - Rrapshë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Rrapshë - Tamarë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Qafë Bordolec – Lepushë - Budace - Kanion	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Lepushë – Qafë Kërcum – Gropat e Selcës - Lepushë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Lepushë – Greben - Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Lepushë – Bjeshkë Morinë – Lepushë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Rehabilitim / sinjalizim i shtegut për biçiklete Vermosh-Velipoje-Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Pika vrojtimi Rragam	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Pika vrojtimi Tetaj (Lugina e Drinit)	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Pika vrojtimi Lëpushë	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
	Pika vrojtimi Theth (Grunas)	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Sistemimi dhe arredimi i pikave panoramike sipas karakterit të vendodhjes						

OS1	EKUILIBËR MIDIS NATYRËS DHE ZHVILLIMIT TË TURIZMIT					
	Lidhja e sistemit te transportit publik traget-autobuz-parkim	Pika vrojtimi Palaj-Gushta (Koman)	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
		Pika vrojtimi Dragobi	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
		Ndërtimi i limanit të Kukësit	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
		Ndërtimi i limanit të Fierzës së sipërme	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
		Rehabilitimi i limanit Dushaj	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
		Ndërtimi i i limanit Shëngjergj (vetem për pasagjerë)	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Ndërtimi i limanit Lugina e Shalës (vetem për pasagjerë)	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Rehabilitimi i limanit të Komanit të sipërm	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Ndërtimi i limanit të Komanit të poshtëm	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Ndërtimi i limanit të Shurdhai	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Ndërtimi i limanit të Vau-Dejës të sipërm	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
		Strukturim i llojeve të transportit brenda rajonit dhe promovimi i përdorimit të transportit "ekologjik"	Ministria e linjës për Transportin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare		
	OSIP4	Shërbime bazë për sigurinë	Ngritja e skuadrave të kërkim shpëtimit	Ministria e linjës për Mjedisin. Ministria e linjës për shëndetësinë. Ministria e linjës për Punët e brendshme. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë	

OS1 EKUILIBËR MIDIS NATYRËS DHE ZHVILLIMIT TË TURIZMIT	dhe nevojat e turistit	Pajisja e lokaliteteve me infrastrukturën e parkimit publik		Bashkitë, M.T.I, A.R.SH	Qeveria Qendrore, Bashkitë, aktor privat			
		Pajisja e lokaliteteve me shërbimet bazë: postë, farmaci, bankomat, telefoni, shërbime tregtare, etj.		Bashkitë, Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, aktor privat			
		Sigurimi I ambjenteve për aktivitete kulturore, muze, biblioteka, librari, pika suveniresh, tregtim produktesh lokale, etj.		Bashkitë, Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
		Paketë lehtësirash për qarkullimin ndërkufitar		Ministria e linjës për Punët e Brendshme. Ministria e linjës për Punët e Jashtme. Qarqet. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë			
		Sigurimi kushteve optimale të bujtinave dhe lokaliteteve (furnizimit me ujë, energjisë, telekomunikacion, largimi i ujrave të ndotur dhe i mbetjeve, etj.)	Kanalizim dhe impjante trajtimi Valbona	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Shala (Grupi 1 me fshtrat: Thethi, Okoli, Gjellaj, Nikgjona, Gjellaj, Grunas)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Shala (Grupi 2 me fshtrat: Ndërlyse, Lekaj, Gimaj, Nicaj-Shalë, Abat, Bregu i Lumit.)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Vermosh	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Lepushe	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Razma	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Vukël-Nikc	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Selcë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
			Kanalizim dhe impjante trajtimi Boge (dhe fshtrat Dedaj, Ducaj, Bzhetë-Markaj)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

Kanalizim dhe impjante trajtimi Kiri	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Kanalizim dhe impjante trajtimi Phytodepuration 1 (për fshatrart Çerem, Dragobi, Koçanaj, Bradoshnicë, Shkëlzen, Babina, Begaj, Shoshan, Myhejan, Buçaj, Papaj, Brise, Salcë, Peraj, Gjonpepaj , Curraj i Epërm, Curraj i Poshtëm, Shëngjergj, Palç, Markaj, Gri, Lëkurtaç.)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Kanalizim dhe impjante trajtimi Phytodepuration 2 (për fshatrat Pepsumaj, Malagji-Kajvall, Telume-Klllogjen, Arrëz, Vila, Qerret, Palaj-Gushte, Bena, Vukjakaj-Gebaj, Barcolle, Koman, Ndrejaj, Lotaj, Brashta)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Kelmend (Vermosh)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Kelmend (Lepushe)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Kelmend (Selce)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Kelmend (Vukel-Nikc)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Lekbibaj (Salcë, Brisë, Betoshë, Curraj i Epërm, Curraj i Poshtëm)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Margegaj (Rragam)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtim ujësjellësi Margegaj (Çerem)	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndarja e mbetjeve	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Ndërtimi i një qendre grumbullimi në Tropojë	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			

Fushatë ndërgjegjësuese për mbetjet urbane	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Krijimi i korridoreve të gjelbërt natyrore përgjatë lumenjve	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Prandalimi i erozionit	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Vendosje kosha për mbetjet në Alpet Shqiptare	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Menaxhimi i mbetjeve në Liqenet e Fierzës, Komanit dhe Vau i Dejës.	Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Vermosh dhe Lepushë	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Tamarë	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Vukël- Nikç	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Razma	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Kopliku i Sipërm	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Reç	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Boga	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			

OS1			Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Koman	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
			Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Lugina e Shalës (Kir, Theth, Ndërlyraj)	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
			Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Tropojë e Vjetër	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
			Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Cerem	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			
			Rinovimi i rrjetit shpërndarës të energjisë elektrike, Curraj I Epërm	Ministria e linjës për Energjinë. Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike.	Operatori i Shpërndarjes së Energjisë Elektrike			

OBJEKTIVAT	PROGRAMET	PROGRAME / PROJEKTET	AUTORITETET PERGJEGJESE	BURIMET E MUNDSHME TE FINANCIMIT	FAZAT E ZBATIMIT		
					2017-2022	2022-2027	2027-2031
OS2 RRITJA E PRODUKTIVITETIT TË TURIZMIT	OS2P1	Rritje e gamës të produktit turistik	Pasurimi i ofertës turistike me turizëm sportiv, gastronomik, rekreativ, shëndetsor, etj.	Bashkitë. Bizneset. Ministria e linjës për Ekonominë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Rritje e kapaciteteve njerëzore nëpërmjet trajnimeve dhe shkëmbimit të eksperiencave në fushën e shërbimeve të turizmit	Ministria e linjës për çështjet Sociale. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Krijimi i paketave turistike-tematike	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Bizneset.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Krijimi dhe promovimi i produkteve lokale duke fuqizuar dhe mbështetur zhvillimin e filierave bujqësore-blegtorale	Zhvillimi I prodhimit blegtoral të mishit dhe qumshit	Ministria e linjës për bujqësinë. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat	
				Zhvillimi I prodhimit bujqësor të pemëve frutore dhe arvore	Ministria e linjës për bujqësinë. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat	
				Zhvillimi I prodhimit bujqësor të perimeve	Ministria e linjës për bujqësinë. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat	
				Zhvillimi i prodhimit të bimëve medicinale dhe aromatike	Ministria e linjës për Bujqësinë. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat	
	OS2P2	Cilësia dhe diversifikimi i strukturave të akomodimit	Vleresimi i strukturave turistike ekzistuese sipas kategorive kombëtare e ndërkombtare	Ministria e linjës për Ekonominë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Orientimi dhe monitorimi i shpërndarjes në territor i strukturave turistike në përputhje me kapacitetin turistik të lokaliteteve	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Përcaktimi i rregullave dhe standarteve që duhet të plotësojnë strukturat e reja turistike	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		

OS2			Krijimi i hapsirave dhe faciliteteve të nevojshme për sheshe kampingu dhe rulotë	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
	OS2P3	Ofrimi I aktiviteteve të larmishme turistike	Krijimi I një kalendari evenimentesh sportive, kulturore, folklorike, historike, artistike, muzikore, festive, kinematografike, etj, në ambiente të hapura e të mbyllura.	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për kulturën. Bashkitë. Bizneset.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Pasurimi I territorit me infrastrukturë për aktivitete sportive të adrenalinës (hedhje me parashutë, parapent, hedhje me elastik, alpinizëm, zip-line, speleologji, via ferrata etj.)	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i një pakete aktivitetsht dimërore për të rritur sezonin turistik	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
	OS2P4	Lehtesirat financiare	Krijimi i zyrave të asistences dhe keshillimit financiar	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Bizneset	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi I lehtësirave në gjetjen e burimeve të financimit për përdorimin e materialeve tradicional të ndërtimit	Ministria e linjës për Zhvillimin Urban. Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			

OBJEKTIVAT	PROGRAMET		PROGRAME / PROJEKTET	AUTORITETET PERGJEGJESE	BURIMET E MUNDSHME TE FINANCIMIT	FAZAT E ZBATIMIT		
						2017-2022	2022-2027	2027-2031
OS3 PROMOVIMI DHE MARKETIMI I ALPEVE SI DESTINACION I VEÇANTË	OS3P1	Krijimi i kanaleve promovuese	Krijimi i hartave dhe paneleve shpjeguese për vlerat turistike të zonës:	- Identifikim i të gjithë shtigjeve dhe vlerave turistike të cilat do të përfshihen në projekt - Kontraktimi i kompanisë së dizenjimit e prodhimit të hartave dhe paneleve shpjeguese	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Shpërndarja në territor e paneleve reklamuese në përputhje me legjislacionin përkatës	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi i strukturave informuese turistike për promovim dhe marketim në përputhje me karakteristikat e lokaliteteve dhe të zonave turistike natyrore	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Përgatitja grafike dhe botimi i materialeve të printuara promovuese, si dosje, fletëpalosje, broshura, guida, kite promovuese, postera, banners, materiale për fushatën outdoor, etj.	- Kontraktimi i agjencisë promovuese - Përgatitja grafike e të gjithë materialeve - Printimi i materialeve - Përgatitja e kiteve promovuese për vizitorët, gazetarët, dhe pjesëmarrësit në workshops dhe evente, ku përfshihen: dosje të branduara, guida rajonale, fletëpalosje, njoftime për shtyp, CD me foto nga rajoni, DVD me video promovuese.	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Përgatitja e materialeve promovuese të branduara, si: bluza, kapele, termus, filxhanë, varëse çelësash, stilolapsa.	- Kontraktimi i agjencisë promovuese - Dizenjimi dhe prodhimi i materialeve promovuese nga agjencia	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
			Dizenjimi i strukturave të qëndrave informuese turistike me elementë arkitektonikë që identifikojnë unitetin e zonës së alpeve	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
			Krijimi dhe dizenjimi i një brandi, slogani për integrimin në treg (logo dhe brand book janë krijuar nga GIZ).	Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			

OS3 PROMOVIMI DHE MARKETIMI I ALPEVE SI DESTINACION I VEÇANTË						
	Krijimi i një harte elektronike të rajonit dhe aplikacionit interaktiv që promovon dhe informon mbi rajonin e alpeve	- Identifikim i të gjithë shtigjeve, qendrave të akomodimit, kontakteve dhe informacioneve të nevojshme për vizitorët shqiptarë e të huaj - Kontraktimi i kompanisë që do të zhvillojë hartën elektronike dhe aplikacionin - Përfshirja e hartës elektronike dhe aplikacionit në fushatën promovuese të zonës së alpeve	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Ngritja e një platforme online bashkëpunimi / bashkërendimi për shoqëruesit e udhëtimeve.	- Hartimi i listës së shoqëruesve të udhëtimeve që do të marrin pjesë në platformë - Kontraktimi i kompanisë që do të zhvillojë platformën online - Përditësimi i platformës online me informacion, materiale promovuese etj.	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Marketingu online.	- Krijimi i nje faqeje zyrtare interneti për Alpet Shqiptare (duke u zhvilluar nga GLZ) - Krijimi i nje faqeje Facebook dhe mirëmbajtja e saj - Krijimi i një databaze me adresa e-maili të tregut të synuar të brendshëm dhe të jashtëm, dhe dërgimi periodik i revistës elektronike, si dhe ofertave, të rejave etj.	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		
	Përgatitja e materialeve publicitare audiovizive për promovimin e alpeve.	- Kontraktimi i agjencisë publicitare për prodhim spoti promovues - Kontraktimi i agjencisë/personit për krijimin e një databaze me fotografi nga rajoni - Kontraktimi i agjencisë së produksionit për një dokumentar mbi vlerat turistike	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat		

OS3 PROMOVIMI DHE MARKETIMI I ALPEVE SI DESTINACION I VEÇANTË									
OS3P2									
Marketimi i vlerave/atraksioneve									
Promovimi i artizanatit dhe prodhuesve lokal.				- Organizimi i panairove të veçanta për prodhuesit lokalë - Pjesëmarrja në panairë kombëtare dhe ndërkombëtare turizmi dhe prodhimtarie artizanale - Krijimi i tregjeve artizanale në rajon - Organizimi i paketave turistike ku të përfshihen vizita nëpër tregje artizanale - Përfshirja e prodhimeve artizanale lokale nëpër spote promovuese, broshura, fletëpalosje etj. - Organizimi i vizitave për mediat	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
Promovimi i trashëgimisë kulturore dhe gojëdhënave.				- Identifikimi i vlerave të trashëgimisë kulturore dhe historike të rajonit - Përfshirja e tyre nëpër guida, broshura dhe materiale promovuese - Kontraktimi i një kompanie produksioni për krijimin e një cikli televiziv të animuar me legjendat e zonës, për t'u transmetuar në televizion dhe nëpër kinema verore të zonës etj. - Kontraktimi i një artisti për të ilustruar legjendat e zonës; ilustrime të cilat do të përfshihen nëpër materiale promovuese, muze, etj. - Organizimi i vizitave për mediat	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
Programe sensibilizuese mbi turizmin për turistët dhe vendasit.					Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			

OS3		Organizimi i paketave turistike tematike në bashkëpunim me operatorët turistikë.	- Përcaktimi vlerave turistike për promovim dhe ofertave përkatëse të skontuara për akomodimin, guidat, aktivitetet etj. - Bashkërendimi me operatorët turistikë - Fushata e promovimit të paketave turistike përmes faqes së internetit, Facebook, dërgesë e-mail, përmes operatorëve turistikë, TV, revista	Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë. Biznesi.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Organizimi i eventeve shumëpalëshe (ndërkufitare)		Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Biznesi.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Organizimi i konkurseve alpine për projekte dhe produkte turistike inovative për zonën.		Ministria e linjës për Ekonominë. Bashkitë. Biznesi. Universitetet/Shkollat.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			
		Marketim specifik për periudha të veçanta kohore dhe segmente të ndryshme të turizmit.		Ministria e linjës për Ekonominë. Ministria e linjës për Mjedisin. Bashkitë.	Qeveria Qendrore, Bashkitë, Organizata jo qeveritare, aktor privat			

05

ORIENTIME NDËRSEKTORIALE

- 5.1 TURIZMI DHE AKSESI
- 5.2 TURIZMI DHE SHËRBIMET PUBLIKE
- 5.3 TURIZMI DHE MJEDISI
- 5.4 DIREKTIVA MBI NXITËSIT FINANCIAR

5.1

TURIZMI DHE AKSESI

5.1.1 Itineraret kryesore turistike

Krahas lokaliteteve, në zhvillimin e turizmit janë të rëndësishme edhe përcaktimet e akseve kryesore të lëvizjes. Janë përcaktuar 5 itinerare kryesore të qarkullimit që i shtohen të gjitha rrugëve të brendshme dhe shtigjeve natyrore të lira apo të menaxhuara.

Itinerari turistik është një trajektore e strukturuar, tematike ose e përgjithshme, në të cilën ofrohen produkte të ndryshme të industrisë së turizmit, duke përfshirë informacionin turistik, transportin, qëndrimin dhe akomodimin.

Në itineraret kryesore ndërthuren:

- lëvizja e automjeteve me lëvizjen e këmbësorëve;
- akseset për të gjithë përdoruesit, akseset për alpinizëm, ecja në natyrë dhe segmentet e lundrimit;
- ndërthuren itineraret lokale me ato ndërkuftare që janë dhe pjesë e "Via Dinarika".

Itineraret kryesore unazore janë:

a. Unaza e jashtme:

Shkodër - (Postrisë) - Koman - Grykëderdhja e Shalës - Dushaj - Bajram Curri - Tropojë e Vjetër - Sulbicë - Çerem - (Mali i Zi) - Vermosh - Tamarë - Koplik - Shkodër

b. Unaza e brendshme:

Shkodër - Koplik - Bogë - Theth - Rragam - Valbonë - Bajram Curri - Dushaj - Lekbibaj - Vuksanaj - Kir - Shkodër

c. Unaza perëndimore:

Shkodër - Koplik - Bogë - Theth - Nënnavriq - Kir - Shkodër

d. Unaza lindore:

Bajram Curri - Dushaj - Lekbibaj - Curraj i Epërm - Dragobi - Çerem - Sulbicë - Tropojë e Vjetër - Bajram Curri

e. Itinerari vozitës: Vau i Dejës - Koman - Grykëderdhja e Shalës - Dushaj

Këto itinerare janë analizuar duke orientuar në to llojin e lëvizjes, ndërhyrjet e nevojshme dhe rekomandimet për transportin publik, terminalët, parkimet etj.

5.1.2 Infrastruktura e mobilitetit

Qëllimi i PKST-së për Alpet Shqiptare është mbështetja e zhvillimit të turizmit me anë të transportit të qëndrueshëm, duke përcaktuar dhe orientuar zgjidhjet alternative në aspektin e mobilitetit dhe integrimin e mënyrave të transportit në drejtim të zonës së alpeve dhe brenda saj. Në përcaktimin e skemës së lëvizjes janë marrë në konsideratë rekomandimet e PPK-së, Strategjisë Kombëtare të Transportit, si dhe sugjerimet e PPV-ve të bashkive që administrojnë këtë territor. Disa propozime nuk janë marrë në konsideratë, pasi përveç faktit që nuk janë në përputhje me orientimet e PPK-së, bien ndesh dhe me parimet e ruajtjes mjedisore dhe ndikojnë negativisht në zhvillimin turistik të territorit.

Një shembull është projekti i korridorit "Adriatik - Alpe "A-A", Shëngjin - Lugina e Drinit - Tropojë - Morinë" që propozon një aks përgjatë luginës së Drinit. Kështu do lidhej pjesa perëndimore me atë lindore të zonës së alpeve duke e kthyer në zonë tranzite për të gjitha llojet e mjeteve (për pasagjerë dhe mallra) që kalojnë nga Kosova në Shkodër dhe në portin e Shëngjinit.

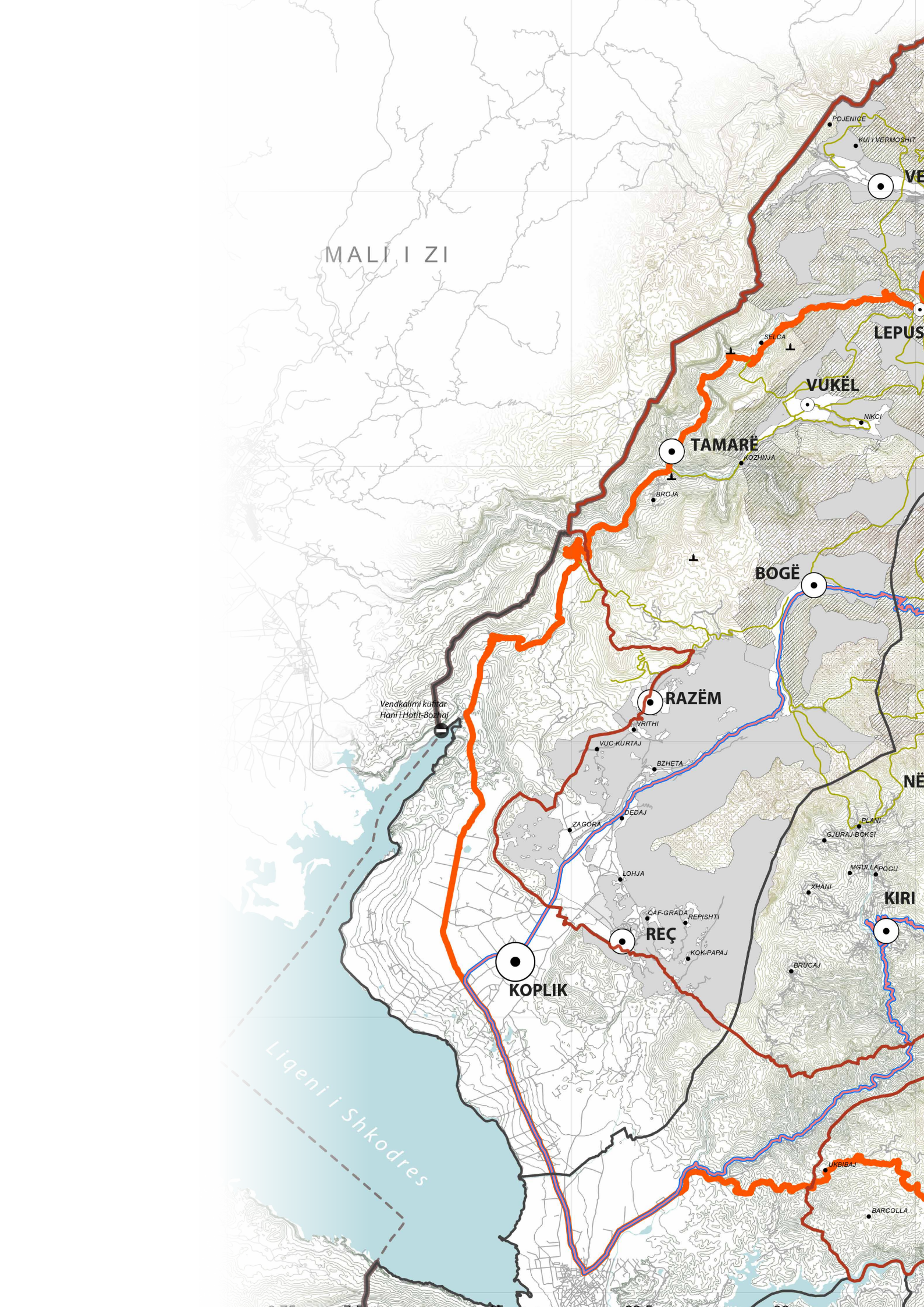
PKST-Alpe rekomandon një lidhje me impakt të ulët të zonës lindore me atë perëndimore të alpeve duke lidhur fshatrat dhe duke përdorur gjurmët e rrugëve të ekonomive pyjore.

5.1.3 Infrastruktura e nevojshme

Bazuar në rrjetin rrugor ekzistues dhe duke analizuar tendencat e zhvillimit, është hartuar rrjeti rrugor kryesor i zonës në studim, si dhe është bërë klasifikimi i tij sipas kategorisë përkatëse. Kjo përfshin rikonstruktimin e rrugëve sipas klasifikimit të rrjetit rrugor, në funksion të zhvillimeve të pritshme të infrastrukturës jo vetëm në rang lokal por edhe kombëtar.

Kategoria e rrugëve ekzistuese sipas Kodit Rrugor	Gjatësia (km)	%
Rrugë të asfaltuara	103	19.72
Rrugë të pasfaltuara	419.4	80.28
Total	522.4	100

Tabela 23. Gjendja aktuale e rrjetit rrugor

MALI I ZI

VE

LEPUS

VUKËL

TAMARË

BOGË

RAZËM

REÇ

KOPLIK

KIRI

Liqeni i Shkodres

Vendkalimi kultur
Hani i Hotit-Bozhaj

NË

PLANJ

GJURAJ-BOKSI

MSULLAPOGU

XHANI

BRUÇAJ

BARCOLLA

UKRIBAJ

BROJA

KOZHINJA

NIKCI

SELCA

POJENIGE

KUI I VERMOSHIT

BROJA

VUC-KURTAJ

VRITHI

BZHETA

ZAGORA

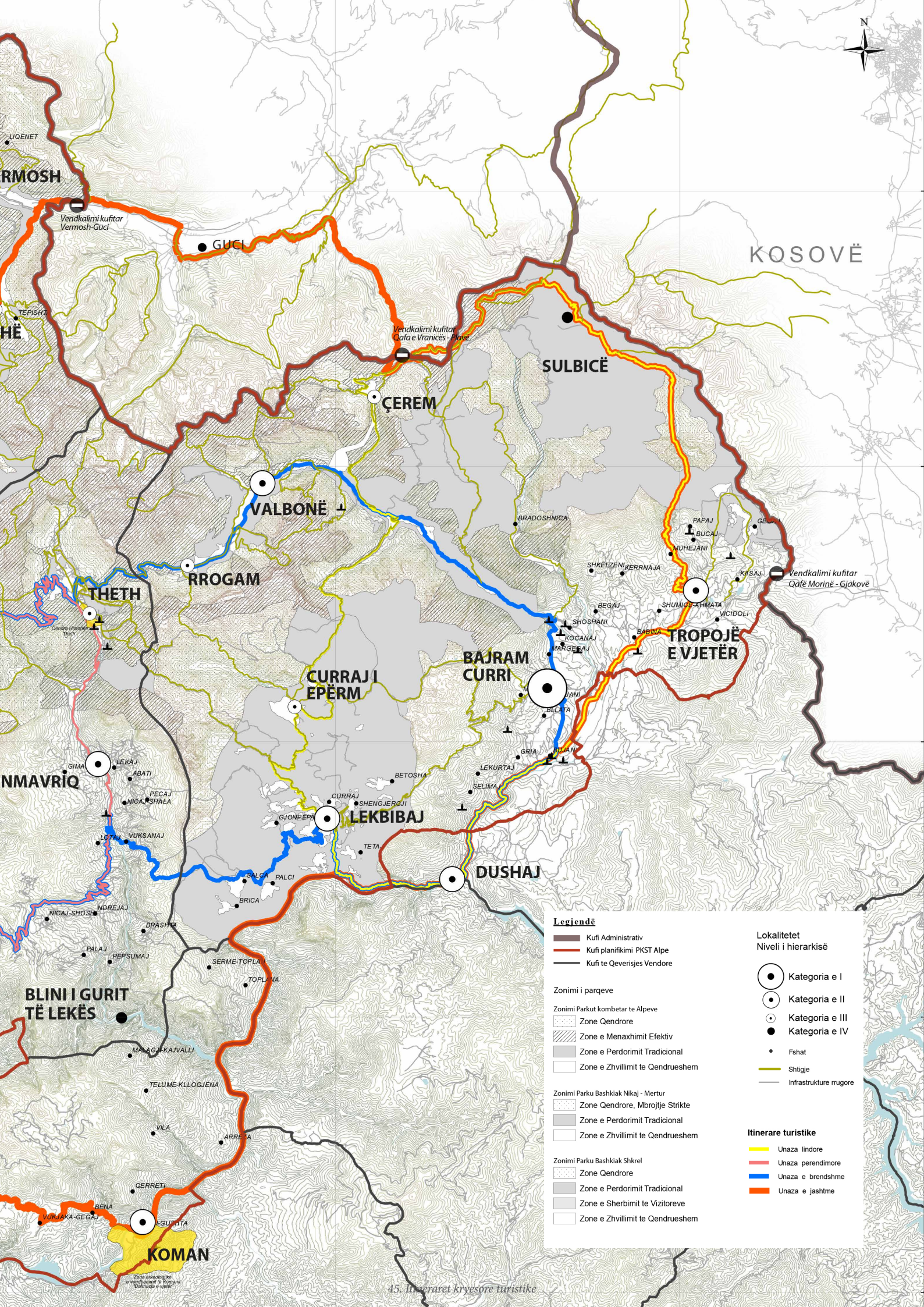
DEDAJ

LOHJA

QAF-GRADA

REPISHTI

KOK-PAPAJ

KOSOVË

SULBICË

ÇEREM

VALBONË

RROGAM

THETH

TROPOJË
E VJETËR

BAJRAM
CURRI

CURRAJ
EPËRM

LEKBIBAJ

DUSHAJ

BLINI I GURIT
TË LEKËS

KOMAN

Legjendë

Kufi Administrativ
Kufi planifikimi PKST Alpe
Kufi të Qeverisjes Vendore

Zonimi i parqeve

Zonimi Parkut kombëtar te Alpeve
Zone Qendrore
Zone e Menaxhimit Efektiv
Zone e Perdorimit Tradicional
Zone e Zhvillimit te Qendrueshem

Zonimi Parku Bashkiak Nikaj - Mertur
Zone Qendrore, Mbrojtje Strikte
Zone e Perdorimit Tradicional
Zone e Zhvillimit te Qendrueshem

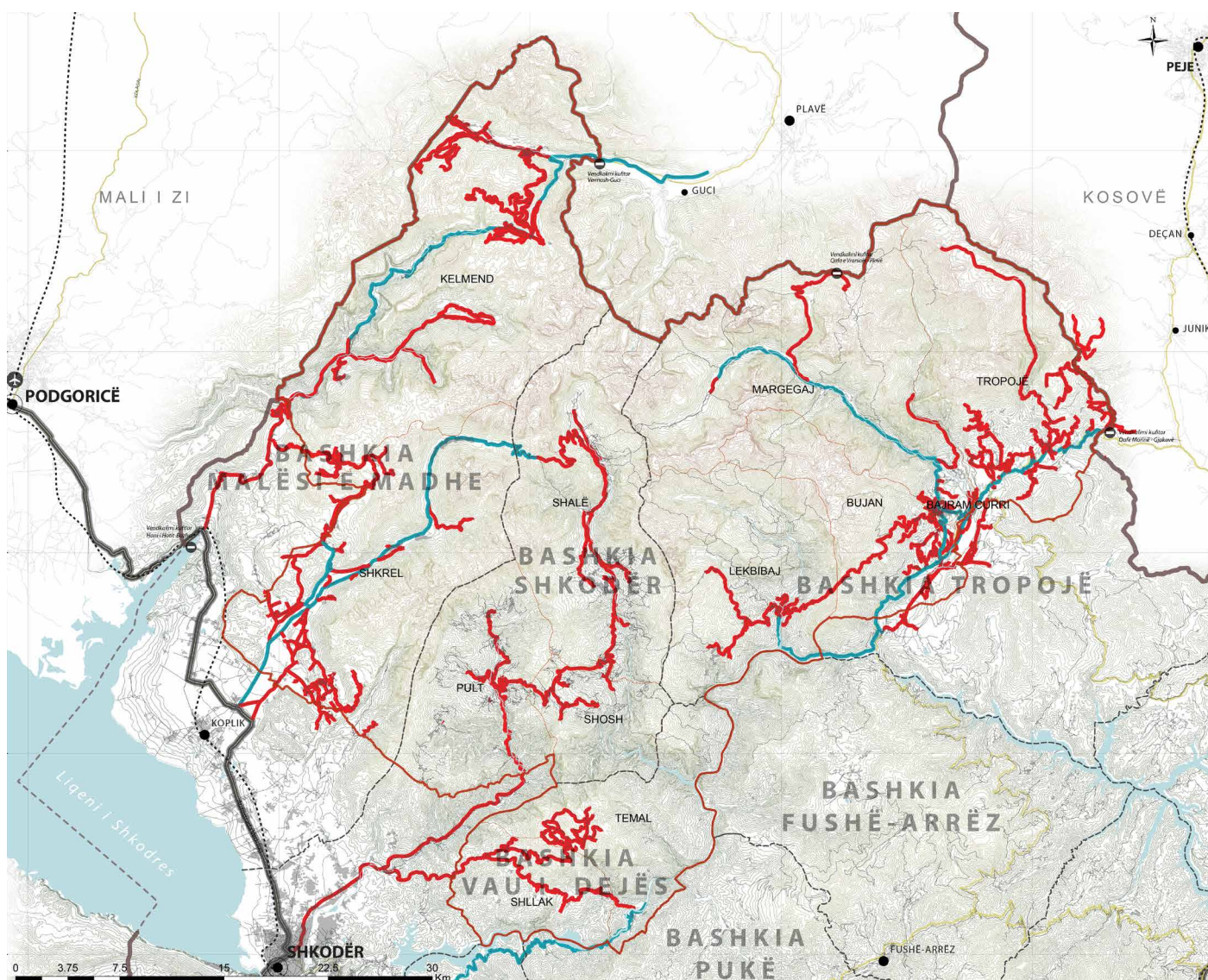
Zonimi Parku Bashkiak Shkrel
Zone Qendrore
Zone e Perdorimit Tradicional
Zone e Sherbimit te Vizitoreve
Zone e Zhvillimit te Qendrueshem

**Lokalitetet
Niveli i hierarkisë**

Kategoria e I
Kategoria e II
Kategoria e III
Kategoria e IV
Fshat
Shtigje
Infrastrukture rrugore

Itinerare turistike

Unaza lindore
Unaza perendimore
Unaza e brendshme
Unaza e jashtme

46. Harta e gjendjes aktuale te rrjetit rrugor

Duke pasur parasysh se aktualisht rreth 80 % e rrugëve të zonës në studim janë të paasfaltuara, rikonstruktimi i tyre është i domosdoshëm në mënyrë që të kemi një zhvillim ekonomik dhe turistik të zonës. Më poshtë është paraqitur zhvillimi i rrjetit rrugor të zonës në studim sipas klasifikimit bazuar në Kodin Rrugor të Republikës së Shqipërisë.

Krahas itinerareve kryesore, PKS ka identifikuar edhe akset kryesore të hyrjeve që kanë nevojë për rehabilitim. Ato janë si më poshtë:

- Aksi rrugor Vau Dejës - Koman, i cili do të zvogëlojë kohën e udhëtimit për në portin e Komanit;
- Aksi rrugor Kukës - Has - Krumë - Bajram Curri, i cili duhet rehabilituar, zgjeruar dhe përmirësuar në rrezet e kthesave, me qëllim uljen e kohës së udhëtimit për në

pjesën lindore të alpeve, duke e bërë të panevojshme kalimin e pikës kufitare nëpërmjet itinerarit Kukës - Qafë Morinë - Prizren - Gjakovë - Qafë Morinë - Bajram Curri;

- Aksi rrugor Fushë - Arrëz - Fierzë, i cili shërben për të aksesuar zonën lindore të alpeve nëpërmjet rrugës automobilistike ekzistuese dhe duhet rehabilituar;
- Aksi rrugor Iballë - Fierzë, i cili do të përbëjë një alternativë tjetër për turistët që vijnë kryesisht nga pjesa e Shkodrës dhe Malit të Zi për të vizituar parkun e Valbonës;
- Aksi rrugor Tamarë - Vukël - Nikç, i cili do të zvogëlojë kohën e udhëtimit për në pjesën perëndimore të zonës së alpeve dhe do të krijojë akses për këto lokalitete;
- Aksi rrugor Drisht - Koman, i cili aktualisht është i paasfaltuar dhe do të zvogëlojë kohën e udhëtimit për në limanin e

Duke qenë se paralelisht janë hartuar edhe Plan-et e Përgjithshme Vendore të Bashkive përbërëse, theksojmë se disa nga rrugët e propozuara në PKS janë parashikuar edhe në këto plane, siç janë:

- Aksi rrugor Prekal - Koman
- Shkodër - Shalë - Theth - Bogë - Koplik
- Vau i Dejës - Koman
- Paç - Qafë Prush

5.1.4 Mirëmbajtja e infrastrukturës rrugore

Infrastruktura rrugore përbën një ndër asetet më të rëndësishme publike të një vendi, dhe së bashku me transportin jep një kontribut thelbësor në zhvillimin ekonomik. Faktet kanë treguar se vendet me infrastrukturë moderne, efikase dhe të sigurt, janë më të zhvilluar ekonomikisht, e për pasojë banorët e tyre kanë një cilësi jetese më të mirë. Për të përballuar kërkesat gjithnjë e në rritje të fluksit të turistëve, infrastruktura rrugore duhet të zgjerohet dhe zhvillohet. Krahas zgjerimit dhe zhvillimit, rëndësi të veçantë luan edhe mirëmbajtja në mënyrën e duhur. Degradimi i infrastrukturës rrugore fillon menjëherë pas ndërtimit të saj, sidomos në zonën e alpeve ku agentët atmosferikë dhe mjedisorë për shkak të klimës malore përshpejtojnë shkatërrimin e shtresave të asfaltit.

Mirëmbajtja realizohet kryesisht në dy kategori: mirëmbajtje parandaluese dhe mirëmbajtje kapitale ose rehabilitim. Në mirëmbajtjen parandaluese bëjnë pjesë mirëmbajtja rutinë, ajo dimërore dhe e emergjencës. Mirëmbajtja rutinë nënkupton punimet e vogla periodike që kanë për qëllim ruajtjen e integritetit strukturor të rrugës, sigurinë dhe parandalimin e shkatërrimit të tyre. Nëse mirëmbajtja parandaluese nuk bëhet, ruajtja e infrastrukturës në kushte të mira dhe të sigurta bëhet më vonë edhe më e kushtueshme. Mirëmbajtja kapitale ose rehabilitimi nënkupton proceset e riparimit të segmenteve ekzistuese të shtresave të asfaltit, zëvendësimet e elementeve të rrugës, sinjalistikës, sistemet e shpatullave të rrugës, kanalizimeve, etj.

Klima malore dhe reshjet e borës në zonën e alpeve bëjnë që gjatë stinës së dimrit sezoni turistik dhe aksesit të jenë të kufizuara. Për këtë arsye, është e rëndësishme të theksohet se të gjitha rrugët që lidhin qendrat turistike dhe të banuara duhet të mirëmbahen gjatë të gjitha stinëve, si një nga nevojat kryesore që kanë banorët, hotelet dhe bujtinat

e kësaj zone. Sistemimi i rrugëve sipas standardeve dhe mbajtja e tyre në nivel optimal operimi, jo vetëm do të rrisë aksesueshmërinë dhe sigurinë rrugore, por do të nxisë edhe zhvillim ekonomik duke tërhequr më shumë turistë.

5.1.5 Transporti dhe parkimi

Linjat e transportit turistik

Aksesi me transport publik në zonë bëhet i mundur kryesisht me linjat ndërqytetore të qyteteve kryesore të rajonit të alpeve. Transporti në këto linja kryhet me autobusë 17-20 vende dhe me taksitë 8+1, me frekuencë të pranueshme për banorët e qytetit të Bajram Currit dhe të Shkodrës. Ndërsa në qytetin e Koplikut transporti publik ka mangësi për shkak të kushteve të këqija infrastrukturore dhe kërkesës së ulët të udhëtarëve.

Nga secili qytet shpërndahen edhe linjat rreth-qytetëse, të cilat depërtojnë më në thellësi të zonës së alpeve, por për shkak të numrit të vogël të udhëtarëve ato operojnë me frekuencë më të ulët dhe me taksitë 8+1. Një alternativë tjetër transporti është ai ujqor, me traget nga Komani në Fierzë. Aktualisht, për transportin e turistëve në zonën e alpeve operojnë disa agjenci turistike, të cilat nëpërmjet paketave të ndryshme turistike përfshijnë edhe transportin e turistëve.

Sistemi i transportit publik duhet të ristrukturohet në mënyrë që të gjitha zonat të mbulohen me shërbimin e transportit publik dhe bashkitë të lidhin linjat me njëra-tjetrën. Gjithashtu, të gjitha linjat e transportit publik duhet të integrohen me njëra-tjetrën në терминаlet multimodale dhe të jenë të koordinuara me qëllim shmangien e pritjeve të gjata. Duke pasur parasysh tendencën e fluksit të turistëve, kapaciteti i këtij sistemi dhe frekuenca e shërbimit mund të jenë të luhatshme në varësi të sezonit turistik. Flota e mjeteve të transportit publik duhet të rinovohet dhe të ketë kushte më komode e sipas standardeve evropiane në lidhje me çlirimin e gazrave. Përveç transportit publik i cili do të shërbejë me orare dhe frekuenca të përcaktuara, duhet të merret në konsideratë edhe transporti i turistëve i realizuar nga operatorët turistikë, të cilët duhet të mbështeten nga bashkitë përkatëse.

Përveç linjave të transportit publik, duhet të parashikohet edhe transporti i dedikuar, i cili do të ndjekë itineraret kryesore dhe do të administrohet nga Bordi i Menaxhimit me anën e një rregulloreje të posaçme. PKST-Alpe ka propozuar disa linja të transportit turistik me automjete dhe me traget:

- Transport publik turistik me autobusë
- Transport publik turistik liqenor

Në mënyrë që të rritet aksesueshmëria e zonës së alpeve në përputhje me Planin e Përgjithshëm Kombëtar, PKST-Alpe mbështet itinerarin vozitës Pulaj - Koman - Fierzë - Kukës, në të cilën mund të vendoset një linjë re trage ti nga Vau i Dejës për në Koman dhe nga Kukësi për në Fierzë. Nga ana tjetër, itinerari Pulaj - Vau i Dejës mund të shërbejë si itinerar vozitës me varka të vogla, kanoe, kajak, etj. Ky itinerar shërben jo vetëm si një alternativë shtesë për të aksesuar këtë zonë por edhe si një itinerar turistik.

Terminalet dhe parkimet publike

Dukë marrë parasysh mungesën e theksuar të organizimit të sistemit të transportit publik dhe turistik në të gjithë zonën e Alpeve Shqiptare, PKST-Alpe propozon 2 terminale multimodale, 16 stacione të transportit publik e turistik dhe 9 limane.

Këto terminale do të bëjnë një integrim më të mirë të linjave të transportit publik si linjave ndërqytetore, linjave urbane, linjave të transportit ujor, linjës hekurudhore, linjave të guidave turistike, etj. Terminalët multimodale duhet të pozicionohen në zona lehtësisht të aksesueshme, jashtë qendrave të qyteteve, si dhe duhet të jenë sipas standardeve, të pajisura më vende parkimi për autobusë, taksit dhe automjete private, biletari, dyqane, tualete, dhoma pritjeje, zyrë informacioni, etj. Terminalët e reja, si bazë e krijimit të një transporti intermodal, do të shërbejnë si nyje transferimi e udhëtarëve dhe turistëve në destinacione të ndryshme. Transporti intermodal konsiston në kombinimin efikas të mënyrave të transportit, optimizimit të kohës së udhëtimit dhe zvogëlimit të kostos së udhëtimit, i cili ndihmon në zvogëlimin e çlirimit të gazrave të dëmshme në mjedis.

Në të dyja terminalët multimodale duhet të ketë edhe vende parkimi ku turistët mund të parkojnë automjetet e tyre, e më pas të përdorin transportin publik për të mbërritur në destinacionet e tjera turistike, duke kontribuar kështu në uljen e ndotjes së mjedisit. Gjithashtu, parkimet publike duhet të vendosen edhe në stacionet e transportit publik e turistik, si dhe limanet e parashikuara. Parkimet e stacioneve turistike do të përcaktohen në fazën e projektimit të secilës prej këtyre strukturave.

Krahas parkimeve të integruara në strukturat e transportit, është e nevojshme të parashikohen dhe parkime publike për turistët. Këto parkime publike për turistët do të synojnë lehtësimin e aksesit turistik në territorin e Alpeve Shqiptare.

5.1.6 Shtigjet për këmbësorë dhe biçikleta

Zona e Alpeve Shqiptare është një ndër pikat më tërheqëse për eksploruesit, turistët, alpinistët, çiklistët vendas dhe të huaj, të cilët duan të shijojnë peizazhin, të vizitojnë shtëpitë tradicionale veriore shqiptare (kullat), monumentet kulturore, zonat historike, të shijojnë ushqimin bio vendas, të ndjekin festivalet me muzikë dhe valle tradicionale, si dhe të njohin kulturën vendase shqiptare. Këtë zonë e bën akoma më tërheqëse terreni i thyer me shtigje që përshkohen me këmbë, me kafshë, biçikleta malore, etj., të cilat të japin mundësi të shijosh natyrën dhe të mbërrish në zona të virgjëra.

Banorët e zonës thonë se vite më parë, në mungesë të mjeteve motorike dhe infrastrukturës rrugore, këto shtigje shërbenin si rrugë lidhëse ndërmjet fshatrave të ndryshme brenda dhe jashtë kufirit. Këto shtigje kanë shkallë vështirësie të ndryshme, duke filluar nga ato më të lehtat deri tek më të vështirat, të cilat mund të kalohen vetëm nga alpinistët profesionistë. Aktualisht, në këtë zonë ndodhen 699,3 km shtigje për këmbësorë, nga të cilat 44 prej tyre me një gjatësi totale prej 585,6 km, dhe 13 shtigje për biçikleta me një gjatësi prej 172 km.

rrjeti i shtigjeve në zonën e alpeve ndërthuret me shtigjet e Parkut Kombëtar Bjeshkët e Nemuna në Kosovë dhe me ato të Parkut Kombëtar Prokletije në Malin e Zi. Gjithashtu, referuar Planit të Përgjithshëm Vendor të Bashkisë Tropojë, në zonën ndërmjet Tropojës dhe Gjakovës ndodhen disa shtigje të vjetra për këmbësorë, të cilat do të rigjallërohen falë projektit "Shtigjet e Lirisë":

- Parku Memorial Koshare - Gurra e Gatë - Qafa e Sulbicës - Lugina e Sulbicës - Stanet e Dobërdolit;
- Parku Memorial Koshare - Gurra e Gatë - Rrasa e Koshares - Padesh - Koshare;
- Tropojë - Sulbicë - Dobërdol - Valbonë - Çerem;
- Zalli i Rops - Liqeni i Tropojës - Qafa e Dobërdolit - Liqeni Zemër - Zalli i Rops;
- Maja e Markovcës - Çerem;
- Qafa e Borës - Stanet Qelaj (Vuthaj/Mal i Zi) - Qafa e Preslopit - Fshati Valbonë;
- Shtegu përgjatë lumit të Valbonës deri tek ujëvara, Hoxhaj - Maja Shkëlzenit;
- Lekbibaj - Curraj i Poshtëm - Curraj i Epërm;
- Lekbibaj - Rrasa e Currajve - Curraj i Epërm;

- Lekbibaj - Vrana - Qafa e Mrrisë - Curraj i Epërm;
- Lekbibaj - Shëngjergj - Botushë - Qereq - Mulaj - Curraj i Epërm;
- Bujan - Markaj - Cervenë - Cukal - Maja e Hekurave;
- Maja Ujëza - Bujan - Markaj - Velesht - Qafa e Kolshit - Qereq - Mulaj - Curraj i Epërm;
- Kushnin - Qafa e Likenit - Kroni i Pojatës Vlahnes - Maja e Pashtrikut;
- Junik - Maja Rrasa e Zogut.

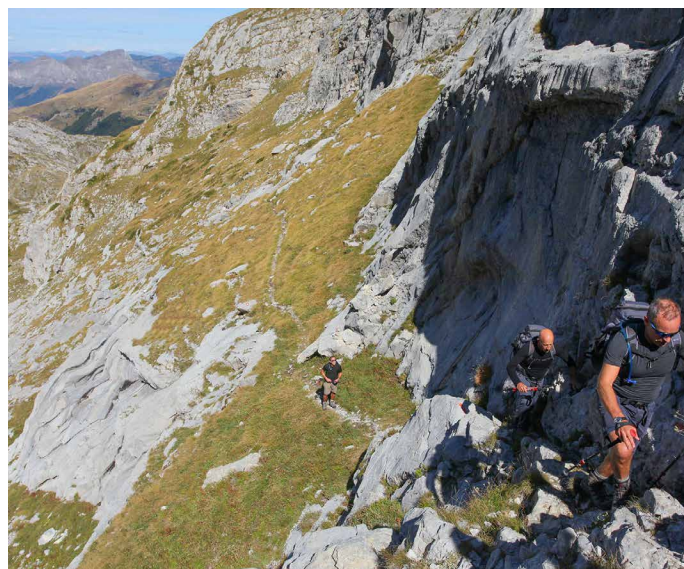
Për zonën e alpeve është i domosdoshëm një projekt i hartëzimit të shtigjeve. Shumë shtigje janë të pasinjalizuara e të paidentifikuara në harta tematike turistike. Shtigjet njihen individualisht vetëm nga udhërrëfyesit turistikë, dhe sinjalistikat përgjatë tyre janë bërë në mënyrë vullnetare nga grupe alpinistësh apo shoqata të ndryshme që operojnë në zonë. Disa shtigje shpeshherë janë të ngushta dhe kanë nevojë për ndërhyrje të lehta pa dëmtuar mjedisin, si dhe për vendosjen e sinjalistikës së nevojshme informuese, pikave të pushimit, linjave telefonike në raste emergjence, etj.

Nr.	Shteg për këmbësorë	Gjatësia (km)	Shkalla e vështirësisë së kalimit
1	Ura Shtrenjtë - Kir - Theth	82	-
2	Ndërlysay - Syri Kaltër	3,7	-
3	Qafa e Thores - Syri Kaltër	3,4	-
4	Unaza e Thethit	10,1	-
5	Theth - Hardedaj	4,2	-
6	Theth - Maja e Arapit	10,0	-
7	Dragobi - Maja e Dhive	1,6	-
8	Jah Salihi - Bujan	6,7	-
9	Dragobi - Sulbicë	31,1	-
10	Kocanaj - Çerem	21,2	-
11	Markaj - Kuç	25,2	-
12	Dragobi - Stanet e Dobërdolit	9,8	-
13	Dragobi - Maja e Dhive	10,9	-
14	Dragobi - Maja e Dhive	2,3	-
15	Kroi Gjokollit	13,5	E vështirë
16	Abati - Peraj	13,7	Mesatare
17	Brashta - Salca	10,09	-
18	Brashta - Toplana	10,4	-
19	Berishë e Vogël - Ndreaj	2,3	-
20	Peraj - Salca	1,5	-
21	Valbonë - Maja Jezercës	8,7	E vështirë
22	Valbona - Maja e Roshit	6,2	-
23	Valbona - Maja e Thatë	7,8	-
24	Valbonë - Theth	12,65	-
25	Vuksanaj - Lekbibaj	23,2	-
26	Tropojë - Sulbicë	22,7	-
27	Dragobi - Çerem	9,2	-
28	Theth - Ujvara Grunas	2,1	-
29	Valbonë - Lugi Perslopit - Çerem	9,3	-
30	Maja e Kollatës - Lugu i Kollatës - Maja e Kollatës	4,5	-
31	Majat e Ballkanit	46,5	-
32	Via Dinarica	8,2	-
33	Bogë - Maja e Radohimës	11,2	Shumë e vështirë
34	Qafa e Thorës - Radohimë	6,2	Shumë e vështirë
35	Tamarë - Nikç	13,1	-
36	Nkic - Lëpushë	10,5	-
37	Nkic - Shnik	8,0	-
38	Razëm - Fushëzezë - Rapsh	19,1	-
39	Lëpushë - Greben - Vermosh	17,1	-
40	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	18,2	-
41	Vermosh - Velipojë - Vermosh	9,3	-
42	Tamarë - Brojë - Tamarë	7,9	-
43	Rapsh - Bratosh - Vrith - Razëm	16,4	-
44	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	13,2	-
TOTAL		585,6	-

Tabela 24. Shtigjet për këmbësorë

Nr.	Shteg për biçikleta	Gjatësia (km)
1	Tamarë - Nikç - Vukaj - Tamarë	20
2	Tamarë - Brojë - Tamarë	7,9
3	Shoshan - Bradoshnicë	9,2
4	Rrapshë - Bratosh - Vrith - Razëm	16,4
5	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	13,2
6	Reç - Qafë Gradë - Liqen - Reç	7,4
7	Razëm - Fushëzezë - Rrapshë	19,1
8	Rrapshë - Tamarë	17
9	Qafë Bordolec - Lëpushë - Budacë - Kanion	7,3
10	Lëpushë - Qafë Kërcum - Gropat e Selcës - Lëpushë	9,9
11	Lëpushë - Greben - Vermosh	17,1
12	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	18,2
13	Vermosh - Velipojë - Vermosh	9,3
TOTAL		172

Tabela 25. Shtigjet për biçikleta

47. Shembuj të gjendjes ekzistuese të shtigjeve për këmbësorë dhe sinjalistikës në rajon

5.2

TURIZMI DHE SHËRBIMET PUBLIKE

Krahas trajtimit të infrastrukturës rrugore si pjesë e rëndësishme e aksesit dhe funksionimit të turizmit në zonë, janë të domosdoshme dhe disa ndërhyrje të tjera në sektorët e infrastrukturës dhe shërbimeve publike.

5.2.1 Shërbimi i furnizimit me ujë dhe kanalizime

Zona është e pasur me burime ujore, por në pjesën më të madhe të saj mungon infrastruktura e rrjeteve inxhinierike. Në alpe duhet ndërhyrë për ndërtimin e rrjeteve të mbulimit të lokaliteteve me shërbimin e furnizimit me ujë të pijshëm dhe njëkohësisht për të zëvendësuar rrjetet e ndërtuara nga vetë banorët të cilët nuk përputhen me kushtet teknike dhe çenojnë sigurinë e ujit të pijshëm.

Lokalitetet e nivelit të I duke qenë zona urbane ose në afërsi të tyre kanë një shërbim më të mirë dhe të kontrolluar të furnizimit me ujë.

Lokalitetet e nivelit të II kanë skema të pjesshme të furnizimit me ujë dhe është e nevojshme ndërhyrja për kompletimin e rrjeteve të shpërndarjes, zëvendësimin e linjave individuale të ndërtuara nga banorët si dhe rritjen e sigurisë së furnizimit me ujë të pijshëm.

Lokalitetet e nivelit të III janë ato zona që kanë një turizëm më të konsoliduar. Disa prej tyre nuk mbulohen me shërbimin e furnizimit me ujë, dhe për këtë arsye është i nevojshëm ndërtimi i sistemeve të reja. Në lokalitetet kryesore që njihen për atraksionin turistik janë ndërtuar skema të pjesshme ujësjellësish; gjithsesi është i nevojshëm ndërtimi i rrjeteve inxhinierike të shpërndarjes për përmirësimin e shërbimit dhe rritjen e sigurisë së furnizimit me ujë të pijshëm.

Lokalitetet e nivelit të IV janë zona me dendësi shumë të ulët të popullsisë ku shërbimi sigurohet plotësisht në mënyra individuale duke shfrytëzuar burimet e zonës. Rekomandohet që në këto zona të ruhet peizazhi dhe karakteri natyror pa ndërhyrë në ndërtimin e rrjeteve inxhinierike. Cilësia e burimeve ujore duhet të mbahet nën monitorim nëpërmjet analizave periodike dhe mbrojtjes nga ndotjet e mundshme.

Llogaritja e kërkesës shtesë për ujë do të bazohet në numrin maksimal të akomodimeve që i përka-sin strukturave pritëse në zonën ku do të ndërtohen sistemet e ujësjellësve.

Projektet e ujësjellësit duhet të marrin parasysh dimensionimin e veprave bazuar mbi konsumin maksimal të ujit të pijshëm në zonë që përkon me pikun e sezonin turistik.

Para hartimit të projekteve të ujësjellësve, duhet të përditësohen dhe të kryhen studime të sakta hidrologjike që mundësojnë gjetjen e burimeve të sigurta për plotësimin e nevojave për ujë.

Gjithashtu, duhet përcaktuar dhe shënuar zona përreth burimit të ujit të pijshëm sipas rregullores, dhe duhet monitoruar periodikisht cilësia e tij.

Në rastin kur komuniteti furnizohet nga një burim i vetëm uji, duhet bërë dublimi i linjës.

Gjatë trasimit të linjave të ujësjellësit, duhet shmangur kalimi në afërsi të zonave që kanë potencial ndotjeje.

Tubacionet duhen të hidroizolohen përpara se të vendosen në kanal dhe të termoizolohen nëse ekspozohen mbi tokë.

Duhet synuar aplikimi i skemave me gravitet duke shfrytëzuar topografinë e zonës dhe vendndodhjen e burimeve të ujit.

Në periudhën e ulët turistike, kur konsumi i ujit pakësohet ndjeshëm nga rënia e numrit të turistëve, mund të shfaqen problematikat e ndotjes së ujit në rrjet.

Për këtë arsye, përpara nisjes së pikut turistik duhen pastruar dhe kontrolluar të gjitha strukturat përbërëse të veprës dhe duhen pajisur me ambiente klorinimi sistemet e furnizimit me ujë.

Pas ndërtimit të rrjeteve inxhinierike, duhen çmontuar dhe eliminuar sistemet individuale të përdorura nga banorët e zonës për të siguruar ujin e pijshëm pa zbatuar kushtet teknike dhe rregulloret përkatëse.

Duhet të nisin të zbatohen programe informuese mbi përdorimin efikas dhe kursimin e ujit në bazë konsumatori familjar, duke dhënë shtysë për përdorimin e teknologjive bashkëkohore siç janë kufizuesit e fluksit, elektro-shtëpiaket me konsum të ulët uji dhe deri tek mënyrat për mbledhjen dhe shfrytëzimin e ujërave të reshjeve për nevojat e përditshme.

Ndërhyrja për ndërtimin e kanalizimeve të ujërave të zeza dhe impianteve të trajtimit është e nevojshme në të gjithë zonën.

Lokalitetet e nivelit të I kanë nevojë për rehabilitimin e rrjeteve ekzistuese dhe ndërtimin e sistemit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe impianteve të trajtimit të tyre.

Lokalitetet e nivelit të II kanë nevojë për ndërhyrje të plotë në ndërtimin e sistemit të kanalizimeve dhe impianteve të trajtimit të ujërave të zeza.

Lokalitetet e nivelit të III kanë nevojë për ndërhyrje të plotë në ndërtimin e sistemit të kanalizimeve dhe impianteve të trajtimit të ujërave të zeza apo impianteve me fitodepurim.

Lokalitetet e nivelit të IV janë zona me dendësi shumë të ulët të popullsisë dhe natyrë të paprekur. Rekomandohet që në këto zona të aplikohen vetëm skemat e trajtimit të ujërave të ndotura me sistemet e fitodepurimit aty ku mund të ketë përqendrim stanesh apo kampingjesh.

Rrjetet e kanalizimeve duhen projektuar si rrjete të ndara për të gjithë zonën. Ujërat e pakontaminuara siç janë reshjet atmosferike, ujërat nga shkrija e borës, ujërat e drenazheve etj., duhen mbledhur dhe kanalizuar veçmas ujërave të zeza.

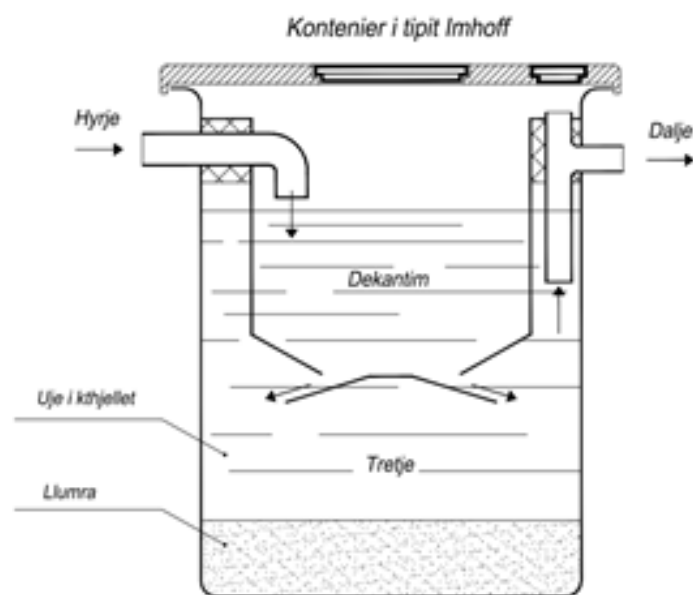
Kolektorët duhet të vendosen në krah të infrastrukturës rrugore, kurse vendosja e impianteve të trajtimit duhet të bëhet në ekstremin fundor të luginës, aq sa e lejojnë përlllogaritjet hidraulike dhe kushtet e terrenit për t'i shërbyer sa më shumë komuniteteve.

Vendi për ndërtimin e impiantit duhet të zgjidhet me kujdes, duke marrë parasysh shmangien e impaktit viziv, distancën nga qendrat e banuara dhe njëkohësisht afërsinë me një sistem kanalesh vadiës apo kullues ku mund të kryhet shkarkimi i ujërave të trajtuara.

Në rastin e strukturave akomoduese me përmasa të konsiderueshme (resorte, restorante) që kanë prurje të lartë të ujërave të ndotura, duhet të praktikohet ndarja e shkarkimeve që kryhen nga ambientet e gatimit dhe ndarja e shkarkimeve të tualeteve.

Shkarkimet që kryhen nga ambientet e gatimit kanë përmbajtje të lartë vajrash dhe yndyrnash. Që në këtë fazë kryhet trajtimi fiziko-mekanik dhe ndarja e substancave më të lehta se uji që qëndrojnë pezull në sipërfaqe si vajrat dhe yndyrnat.

Shkarkimet e tualeteve bëhen në kontenierë septikë të tipit Imhoff (me një ose më shumë dhoma sipas prurjeve të ujërave të ndotura), të dimensionuar sipas kapacitetit mbajtës të strukturës akomoduese.

Duke nxitur zbatimin e këtyre skemave të para-trajtimin të ujërave të ndotura, arrijmë zvogëlimin e dimensioneve të impiantit, uljen e gradës së trajtimit, uljen e kostove të ndërtimit, shfrytëzimit e mirëmbajtjes, si dhe minimizimin e impaktit në mjedis, çka është dhe elementi më i ndjeshëm i këtij plani.

Në fazën e projektimit duhet parë mundësia për të bërë një përfshirje kolektive të të gjitha strukturave sipas kushteve topografike dhe mënyrës së shpërndarjes që ato kanë në zonë.

Në rastin e komuniteteve shumë të vogla, strukturave turistike, kampingjeve dhe staneve që janë të distancuara dhe në zona të thella malore, në pamundësi për t'i ofruar shërbimin e kanalizimeve dhe impianteve të trajtimit, mund të aplikojmë skemat e impianteve me fitodepurim.

Kjo teknikë ka vite që aplikohet në alpet evropiane dhe në shtetet nordike, duke rezultuar e suksesshme dhe me kosto shumë të ulët ndërtimi dhe mirëmbajtjeje. Trajtimi i ujërave të ndotura kryhet në mënyrë natyrale nëpërmjet bimëve, duke krijuar një habitat bakterogjen që luan të njëjtin rol si biofiltrat e një impianti trajtimi.

Klima malore dhe fluksi shumë i vogël e i luhatshëm i prurjeve të ujërave të ndotura gjatë vitit, përbëjnë problem në shfrytëzimin e një impianti trajtimi me llum aktiv dhe biofiltra. Gjithashtu ngricat krijojnë probleme në tubacione dhe sistemet mekanike, ndërsa ulja e prurjeve të ujërave të ndotura për një kohë të gjatë bën të pamundur mbijetesën e mikroorganizmave në biofiltër.

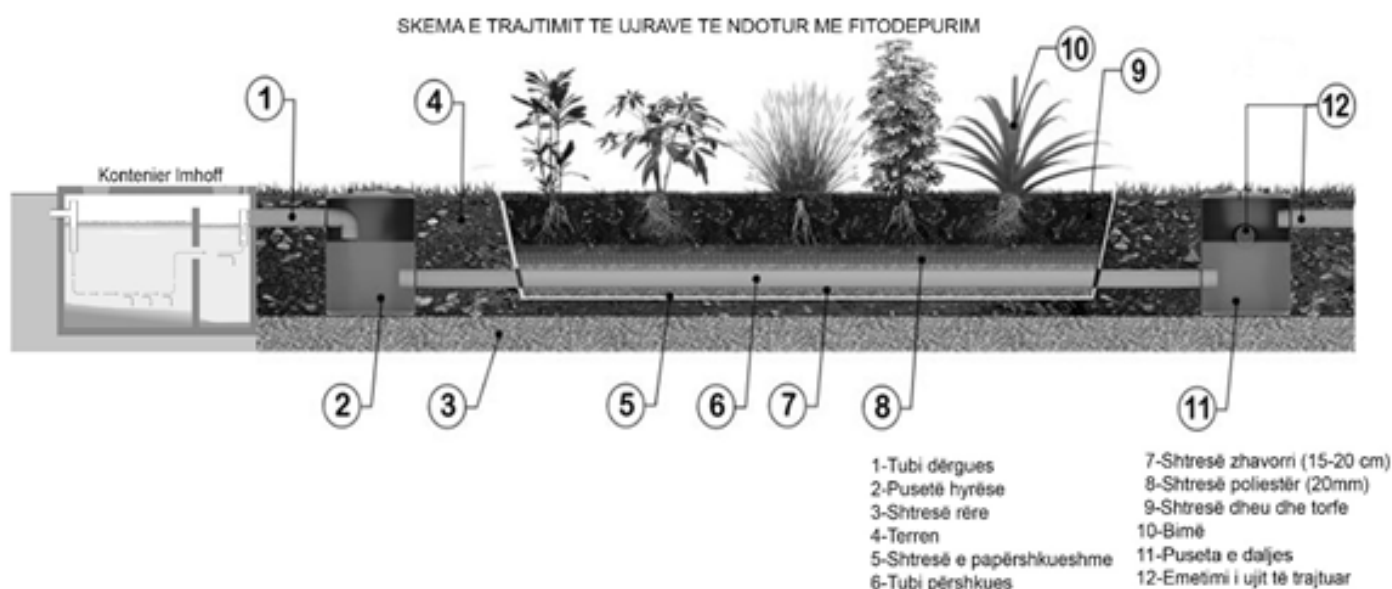
Aplikimi i këtyre sistemeve në rajone të ngjashme me alpet tona mbi 800 m.n.d, ka treguar që këto fenomene ndikojnë më pak në impiantet me fitodepurim për faktin se kanë aftësi të përshtatën më mirë me ndryshimet klimatike dhe ekosistemin.

Bimët që përdoren në këtë proces përzgjidhen në zonën ku do të ndërtohet impianti, dhe janë kryesisht specie që rriten në vende të lagështa, përreth vathëve të bagëtive, në afërsi të burimeve të ujit etj. Disa nga këto bimë që gjenden edhe në Alpet Shqiptare janë: *typha angustifolia*, *caltha palustris*, *deschampsia cespitosa*, *epilobium angustifolia*, *germanium sylvaticum*, *veratrum album*, etj.

Sistemi funksionon me gravitet, duke i dërguar ujërat e ndotura në vaskat e impiantit me sipërfaqe rreth 1-1,2 m² për frymë. Para dërgimit në vaska, uji ndotur duhet trajtuar paraprakisht me proces fiziko-mekanik për llumrat, vajrat dhe yndyrat siç u shpjegua më lart. Trajtimi efikas i ujit nga parametrat ndotëse nëpërmjet impiantit me fitodepurim, varion për BOD₅ 80-90%, TSS 90-95%, TN 30-50% dhe NH₄ 70-90%.

Përveç trajtimit efikas të ujit, tipologjia e këtij impianti nuk ka impakt në mjedis pasi natyralizohet dhe njëkohësisht mundëson ripërdorimin e ujërave të trajtuar në sistemin e vaditjes.

Jetëgjatësia e këtyre impianteve varion nga 10-12 vjet, dhe më pas bëhet ndërrimi i shtresave mbushëse dhe zëvendësimi i bimëve. Impiantet me fitodepurim janë efikase për komunitete me popullsi që variojnë nga 50-2000 banorë.

5.2.2 Shërbimi i grumbullimit të mbetjeve urbane

Aktualisht mungon një plan i menaxhimit të mbetjeve në zonë, gjë që sjell përkeqësimin e situatës dhe kthimin në vendburime ndotjeje të hapësirave ku grumbullohen mbetjet.

Kjo problematikë paraqitet më serioze në luginën e Valbonës dhe të Thethit, dhe po bëhet e dukshme edhe në zonën e Kelmendit.

Shkaqet e problematikës së mbetjeve lindin si pasojë e:

- o mungesës së infrastrukturës për grumbullimin dhe përpunimin e mbetjeve;
- o rritjes së numrit të vizitorëve në zonë;
- o mungesës së ndërgjegjësimit të publikut në lidhje me mbetjet dhe rreziqet që ato shkaktojnë në mjedis dhe shëndetin e banorëve.

Kjo situatë ka krijuar një çështje vërtet serioze për zonat në fjalë ku mbeturinat grumbullohen kudo (në rrjedhjet e ujit, livadhet, pyjet, zonat e banuara, etj.). Shpeshherë edhe grupet e turistëve që vizitojnë rajonin e alpeve zgjedhin t'i hedhin mbeturinat në mjedis si në lumenj, përrenj, luginë etj., ashtu siç veprojnë edhe pjesa më e madhe e banorëve që jetojnë në zonë. Asnjë nga zonat kryesore turistike si luginë e Valbonës, Thethi dhe Kelmendi, nuk ka landfill-e për trajtimin e mbetjeve urbane. Në shumicën e rasteve mungojnë koshat e mbeturinave, dhe shërbimi i grumbullimit të mbetjeve nga bashkitë pothuajse nuk ekziston. Në Valbonë ky shërbim realizohet privatisht nga grupe individuale. Mbjetet plastike (shishet, ambalazhet etj.) dhe mbjetet tekstile vërehen gjithmonë në shtretërit e lumenjve.

Zonat e depozitimit të mbetjeve në zonën e alpeve ndodhen në Bajram Curri dhe Lekbibaj. Por shpeshherë, krahas këtyre zonave përdoren edhe hapësira të pacaktuara si zonat në afërsi të shtretërve të lumenjve.

Një çështje tjetër që kërcënon mjedisin e rajonit të alpeve janë grumbujt e mbetjeve organike siç janë mbjetet ushqimore të gjeneruara nga familjet, mbeturinat e tregjeve të fruta-perimeve, të hotelëve, restoranteve, mbjetet që gjenerohen nga stallat e mbarështimit të kafshëve, etj.

Duke parë situatën e mbetjeve në këtë zonë, është me vend të propozohet një sistem i menaxhimit të integruar të mbetjeve në nivel rajoni, në mënyrë që të riciklohet dhe kompostohet një sasi e konsiderueshme e mbetjeve e cila të asgjësohet më pas në landfill-e të krijuara sipas standardeve evropiane. Duhet që sistemi i grumbullimit të mbetjeve të bëhet me tre kosha, duke grumbulluar veçmas mbetjet e riciklueshme të thata, të riciklueshme të njoma dhe mbetjet e tjera. Ky sistem duhet të përmirësohet në mënyrë që të reflektojë nevojat aktuale të zonës së studimit. Kontenierët duhet të etiketohen me llojin e mbetjeve që përmbajnë, të jenë rezistentë ndaj lagështirës, plasaritjeve, thyerjeve, etj. Vendorsja e koshave duhet të bëhet në atë mënyrë që të mbulojë pjesën më të madhe të sipërfaqes, sidomos në zonat ku popullsia është më e dendur si nëpër parqet natyrore, sheshet e qyteteve, etj.

Për sa i përket mbetjeve organike, ato duhet të trajtohen nga çdo familje, stallë, dyqan, restorant, etj. Kompostimi duhet kryer në bazë njësisht administrative që paraqiten më të fokusuara tek prodhimi bujqësor dhe blegtoral si në Malësinë e Madhe, në rrethinat e Koplikut, rrethinat e Bajzës, fshatrat Reç, Dedaj, Zagorë dhe Repisht, në Shkodër dhe në fshatin Ndërlyasaj, ndërsa në bashkinë Tropojë në njësitë administrative të Tropojës, Bujanit, Margegajt dhe Lekbibajt.

Gjithashtu, është e rëndësishme të kryhen studime më të thella dhe sondazhe në lidhje me sasinë dhe përbërjen e mbetjeve dhe ndotësve të rrezikshëm. Si rezultat i rritjes graduale të sasisë së mbetjeve në rajonin e alpeve, shihet i nevojshëm krijimi i disa pikave të transferimit të mbetjeve dhe më pas transportimit të tyre në landfill-et më të afërta. Stacionet e transferimit të mbetjeve duhet të vendosen aty ku është e nevojshme, sidomos në zonat që përbëjnë fluksin më të madh të gjenerimit të mbetjeve. Gjithashtu, do të nevojiten edhe mjete të reja për grumbullimin e mbetjeve për bashkitë përkatëse si dhe mjete për transferimin e mbetjeve në landfill.

Nga ana tjetër, fushatat ndërgjegjësuëse vlerësohen të rëndësishme për të promovuar sjelljet e mira mjedisore dhe ndarjen e mbetjeve, për të informuar mbi dëmet e shkaktuara nga hedhja e mbetjeve, si dhe për të promovuar ripërdorimin e materialeve të riciklueshme.

Për të përmirësuar situatën e krijuar nga mungesa e menaxhimit të përshtatshëm të mbetjeve, shihet e nevojshme marrja e disa masave zbutëse, të cilat listohen si më poshtë:

- Edukimi mjedisor në të gjithë zonën dhe gjithë kategoritë e popullsisë duke filluar me fëmijët;
- Krijimi i vendgrumbullimit të mbetjeve interte (që rezultojnë nga proceset e ndërtimit);
- Inventarizimi i plotë i vendgrumbullimeve (të ligjshme ose të paligjshme) të mbetjeve;
- Minimizimi i mbetjeve (duke eliminuar mbetjet organike që mund të kompostohen e të përdoren për plehërime);
- Pakësimi dhe parandalimi i mbetjeve përmes përdorimit të materialeve shumë-përdorimshe;
- Zbatimi i parimit 3R (Ripërdorim, Riciklim, Reduktim);
- Riciklimi dhe kompostimi i mbetjeve;
- Mbledhja e diferencuar e mbetjeve duke ndarë fillimisht kategoritë bazë (letër, plastikë, qelq, metal dhe mbetje me bazë druri);
- Zhvillimi i infrastrukturës dhe përfshirja në planet rajonale e vendore të menaxhimit të mbetjeve;
- Transferimi i mbetjeve në landfill nëse në zone ka landfill-e që plotësojnë standardet mjedisore.

5.2.3 Energjia dhe telekomunikacioni

Energjia hidroelektrike është forma më e përdorur e energjisë së rinovueshme në Shqipëri, ashtu si në rajonin e Alpeve Shqiptare. Prania e hidrocentraleve më të mëdhenj në vend si kaskada e Drinit dhe një numër i madh hidrocentralesh të vegjël në zonë, mundëson prodhimin e mbi 75% të prodhimit në rang kombëtar. Problemet që hasen në zonë për sa i përket furnizimit me energji elektrike kanë të bëjnë më shumë me sistemin e shpërndarjes dhe jo me mungesën e prodhimit të energjisë elektrike. Rrjeti i amortizuar, në pjesën më të madhe të tij shfaq probleme gjatë pikut të kërkesës që përkon me sezonin turistik, si dhe gjatë stinës së dimrit. Aktualisht është në zbatim një projekt i Operatorit të Sistemit të Shpërndarjes për kalimin e rrjetit nga 10 KV në 20 KV.

Ndriçimi publik ofrohet pjesërisht në lokalitetet e nivelit I dhe në ato lokalitete ku ka pasur ndërhyrje të rikualifikimeve të qendrave të fshatrave. Ky shërbim duhet të sigurohet përmes një ndërhyrjeje të kufizuar vetëm në qendrat e fshatrave të përcaktuar për rikualifikim nga ky plan. Ky kufizim bëhet me qëllim ruajtjen e karakterit të theksuar rural të lokaliteteve.

Përdorimi i **energjisë eolike**, duke u nisur edhe nga eksperiencat e rajoneve të ngjashme alpine, ka impakt jo pozitiv në krahasim me pritshmëritë. Shpejtësia e nevojshme e erës për prodhimin e kësaj energjie arrihet në majat e maleve. Instalimi i turbinave eolike në këto vende do të kishte impakt negativ në peizazh dhe do të kërkonte investime tepër të larta infrastrukturore për ndërtim dhe mirëmbajtje

Përdorimi i **energjisë diellore** duhet nxitur nëpërmjet promovimit dhe formave lehtësuese të financimit të sistemeve që përdorin këtë formë energjie. Energjia diellore përdoret si burim nxehësie dhe uji të ngrohtë për banesat nëpërmjet paneleve termale, si dhe në formën e energjisë elektrike nëpërmjet sistemeve fotovoltaike. Kjo teknologji nuk ka impakt mjedisor dhe nuk ndikohet nga ndryshimet klimatike. Luhatja e rrezatimit mesatar ditor diellor gjatë ditës në zonën e alpeve varion nga 3,2 – 3,8 kWh. Rritja e përdorimit të energjisë diellore për ngrohje do ta konsolidonte dhe ulte konsumin e burimeve të tjera të energjisë termike, duke ndikuar pozitivisht në ekonominë e subjekteve dhe në mjedis.

Gjithashtu, duhet përmendur edhe varianti i parashikuar për degëzimin e gazsjellësit TAP drejt Kosovës në afërsi të Kukësit, dhe një tjetër degëzim që kalon nga Shkodra në drejtim të Malit të Zi. Të dyja këto linja transmetimi të gazit kalojnë tangent me rajonin e alpeve, duke mundësuar një tjetër alternativë energjetike.

Energjia termike nga biomasa ose konkretisht djegia e drurit për ngrohje gjatë stinës së dimrit, vazhdon të jetë metoda më tradicionale dhe më e përhapur në zonën e alpeve. Një pjesë e strukturave akomoduese kanë aplikuar sisteme ngrohjeje qendrore nëpërmjet instalimit të kaldajave, duke përdorur si lëndë të parë peletin që kryesisht importohet nga Kosova. Përdorimi i kontrolluar i drurit si burim për prodhimin e energjisë termike mund të konsiderohet i qëndrueshëm nëse do të merren masa për ruajtjen e ekuilibrave në prerje

dhe pyllëzim, dhe njëkohësisht të nxitet aplikimi i sistemeve termoizoluese të strukturave.

Djegia e drurit dhe biomasave të ngjashme çliron në atmosferë gazra të dëmshme, prandaj duhet detyruar përdorimi i filtrave të posaçëm për pakësimin e tyre.

Për rritjen e **efiçencës së energjisë** në ndërtesa duhen ndërmarrë programe informuese për banorët dhe bizneset që operojnë në zonë. Masat që duhen marrë për rritjen e efiçencës energjetike janë termoizolimi i ndërtesës, montimi i dritareve me dopio-xham, instalimi i ngrohjes qendrore, përdorimi i elektro-shtëpiakeve efiçente, përdorimi i burimeve të rinovueshme nëpërmjet sistemeve autonome në ndërtesë, etj.

Telekomunikacioni

Mbulimi i të gjithë zonës së alpeve me rrjet të telefonisë celulare duhet të trajtohet si projekt prioritar. Sipërfaqja me shërbim të kufizuar ose joekzistent të telefonisë celulare është e konsiderueshme, sidomos në zonat që kanë atraksion të lartë turistik. Mungesa e rrjetit celular është shfaqur si problematikë nga banorët e zonës si dhe nga turistët që eksplorojnë zonën, të cilët e konsiderojnë si shërbim i nevojshëm për thirrje ndihme në rast humbjeje apo aksidentimi.

Ndërkohë mbulimi me internet në zonë është tepër i kufizuar sidomos në zonat e thella, dhe ka shumë pak pika që e ofrojnë këtë shërbim në zonat turistike. Interneti është kthyer në një mjet kyç për sa i përket orientimit të turistit, duke i dhënë atij pavarësi për t'u vetorganizuar, për të kontaktuar direkt me strukturat akomoduese apo guidat turistike pa qenë nevoja për përfshirjen e ndërmjetësve dhe duke e njohur me produktin turistik dhe përditësimin e ofertave në zonë. Rezervimet dhe informimi online i japin mundësi turistit të jetë më i mirinformuar për tarifatat dhe ofertat, por edhe operatorit turistik të menaxhojë me mirë akomodimet dhe flukset e mbërritjeve në zonë.

Zbatimi i një projekti për ndërtimin e infrastrukturës së internetit në zonën e alpeve është shumë i rëndësishëm, me prioritet lokalitetet që njihen tashmë si pika turistike dhe zonat që priten të kenë rritje të turizmit.

5.2.4 Qendrat shëndetësore dhe skuadrat e kërkim-shpëtimit

Sektori shëndetësor në zonën e studimit të PKST-Alpe ka nevoja të ndjeshme për investime dhe përmirësime, si në cilësinë e strukturave, në numrin e tyre dhe në personelin mjekësor. Personeli mjekësor në një territor të tillë duhet të trajnohet jo vetëm në shëndetësinë parësore por dhe në trajtimin e traumave dhe ofrimin e ndihmës së parë.

Nga analiza e shërbimit dhe infrastrukturës shëndetësore në zonë, më poshtë jepen disa sugjerime për të përmirësuar sistemin shëndetësor, jo vetëm për banorët e rajonit të Alpeve Shqiptare por edhe për turistët e shumtë që vizitojnë këtë rajon. Duhet të merret parasysh se ofrimi i një shërbimi shëndetësor cilësor dhe në kohë është një element i domosdoshëm për ofrimin e një turizmi funksional në zonë.

- Qendrat shëndetësore të kujdesit parësor së bashku me degët e tyre duhet të shihen si pika të rëndësishme me të cilat përballet fillimisht pacienti shqiptar ose ai i huaj, duke i kthyer ato në pika të besueshme dhe me shërbim cilësor;
- Duhet të parashikohet një plan investimesh me synimin që brenda një kohe të shkurtër dhe paralelisht me reformat në shërbimin shëndetësor parësor, të përmirësohet infrastruktura e qendrave shëndetësore të kujdesit parësor;
- Qendrat shëndetësore në zonë duhet që të menaxhojnë buxhetin e tyre përkatës dhe të rrisin kapacitetet në bashkëpunim me organizata të ndryshme të shoqërisë civile që operojnë në fushën e shëndetësisë për të tërhequr fonde të tjera;
- Duhet të unifikohen shërbimet shëndetësore në të gjithë zonën;
- Duhet të përmirësohet infrastruktura në lidhje me pajisjet, medikamentet dhe dokumentacionin sipas standardit të miratuar dhe të riparohen të gjitha ambulancat e zonës;
- Duhet të investohet në rritjen e efikasitetit në ofrimin e shërbimeve në zonat rurale;
- Mjekët e përgjithshëm që ndërkohë janë në detyrë, duhet të kryejnë specializimin e nevojshëm për të shërbyer si mjek familjeje;
- Duhet sjellë domosdoshmërisht një infermiere-mami në zonat rurale;
- Duhet të kryhet planifikimi dhe ndërtimi i laboratorëve pranë qendrave shëndetësore

kryesore, ku të mund të kryhen analizat bazike;

- Duhet të analizohet mundësia e ofrimit të shërbimeve të specializuara shëndetësore në qendrat kryesore të zonës;
- Qendrat shëndetësore duhet të mbajnë regjistrat dhe të gjithë dokumentacionin e pacientëve sipas rregulloreve përkatëse;
- Nevojitet planifikimi i programeve të trajnimit për personelin mjekësor, duke përfshirë edukimin e vazhdueshëm mjekësor;
- Qendrat shëndetësore duhet të masin kënaqësinë e pacientëve të tyre, dhe të krijojnë një bazë të dhënash të kompjuterizuar në lidhje me këtë aspekt.

Shërbimi mjekësor modern e me pajisje të mira sjell përfitime jo vetëm për banorët e rajonit të alpeve por edhe për turistët që vizitojnë këto zona gjatë gjithë vitit dhe sidomos gjatë fluksit turistik. Për këtë arsye dhe në mbështetje të sezonit turistik, është i nevojshëm përforsimi i shërbimit shëndetësor me shërbim 24 orë dhe me pajisje të reja, furnizimi me barna dhe materiale mjekësore shtesë, në përgjigje të nevojave që ka sezoni turistik për shkak të rreziqeve që mund të kanosen në këto zona.

Krijimi i Skuadrave të Kërkim-Shpëtimit (SKSh) për monitorimin e zonës së alpeve u siguron turistëve dhënien e ndihmës së parë, dhe është një domosdoshmëri për shmangien e aksidenteve apo edhe tragjedi në këtë zonë. Prania e SKSh do ofronte një shërbim dhe siguri për vizitorët duke krijuar një klimë më të favorshme për zhvillimin e aktiviteteve të ndryshme në zonat malore.

Pjesëtarët e SKSh duhet të trajnohen si nga ana fizike ashtu edhe logjistike. Ata duhet ta njohin mirë zonën dhe të zhvillojnë praktika në terrenin që mbulojnë. Formimi i tyre duhet bazuar mbi programe specifike dhe stimulime në të gjitha llojet e terrenit në alpe, si në shpellat, hone, shpate vertikale, lumenj, liqene akullnajore, kavitete shkëmbinsh, terrene të rrëshqitshme, etj.

Për secilin nga rastet e ndërhyrjeve duhen krijuar rregulloret e ndërhyrjes në mënyrë që çdo pjesëtar i SKSh të jetë i qartë për funksionin që do të kryejë, duke shmangur kështu kaosin dhe duke i shkurrtuar kohën e dhënies së ndihmës të aksidentuarit. Pjesë e këtij grupi duhet të jenë edhe mjekët e urgjencës, të cilët gjithashtu duhet të jenë trajnuar në lidhje me teknikat e manovrimit në terrene

të vështira. Përveç sigurimit të personelit, është e domosdoshme edhe pajisja me mjetet e duhura për kryerjen e këtyre operacioneve.

Në vendet perëndimore, grupet që operojnë në këto zona janë të pajisura me automjete tip fuoris-tradë (4x4), motoslita, pajisje trupore (kaskë, doreza, litarë, lopatë, sëpatë, etj.), kuti të ndihmës së shpejtë, qen kërkimi dhe shpëtimi, barrela, dhe në rastet më ekstreme kryhen ndërhyrje nga ajri me helikopterë, ku bëhet një koordinim mes SKSh, forcave ushtarake dhe atyre të emergjencave civile.

Thirrja për ndihmë

Në rast aksidentimi apo humbjeje në zonat malore, së pari duhet njoftuar SKSh. Personat që kryejnë aktivitete në zonat malore duhet të mbajnë me vete një telefon celular ose radio për të kryer thirrjen për ndihmë. Për të mundësuar kontaktin me SKSh duhet vënë në dispozicion një numër telefonie.

Përveç kësaj, zona shfaq edhe problematikën e mungesës së mbulimit me rrjet telefonie, sidomos në ekstremin verior të alpeve dhe në perimetrin e vijës kufitare. Nëse i dëmtuari nuk është në gjendje të bëjë thirrjen për ndihmë, atëherë një shoqërues i tij duhet ta ndihmojë duke u spostuar nga vendi ku ka ndodhur aksidenti në kërkim të sinjalit telefonik. Në rast se personat që duan të eksplorojnë këto zona dalin të vetëm në terren, këshillohet të njoftojnë familjarët ose të njohurit e tyre për itinerarin që do të kryejnë. Kur bëhet thirrje për ndihmë është e nevojshme të jepen informacione në lidhje me vendndodhjen e të dëmtuarit, llojin e dëmtimit që ka pësuar dhe informacione të tjera që do të kërkohen nga SKSh.

5.3

TURIZMI DHE MJEDISI

Arritja e objektivave mjedisore në fushat e përcaktuara nga zbatimi i planit të alpeve, kërkon zbatimin e një sërë masash zbutëse. Zbatimi i udhëzimeve të përgjithshme dhe i këtyre masave zbutëse do të parandalojë efektet negative dhe do të sigurojë arritjen e objektivave mjedisore. Duhet theksuar se lista e mëposhtme e masave specifike për zbutjen nuk është shteruese. Masa më të detajuara në aspektin e përmbajtjes dhe analizës do të duhet të përgatiten si pjesë e VNM-ve individuale për çdo projekt specifik të planit.

5.3.1 Rekomandime për mbrojtjen e tokës

Aktivitetet e parashikuara për t'u zbatuar në zonën e alpeve mund të shkaktojnë ndikime të përhershme apo të përkohshme, të cilat do të reflektohen si një ndryshim në strukturën dhe përdorimin e tokës.

Aktivitetet në tokat bujqësore dhe në pyjet me pjerrësi të madhe, duhet të kufizohen maksimalisht ose të eliminohen. Gjithashtu, përdorimi i materialeve të ricikluar, ripërdorimi i elementëve etj., konsiderohen si mundësi shumë efikase për ruajtjen e tokave natyrore.

Masa mbi tokat bujqësore, tokat pyjore dhe kullotat

- Zbatimi i praktikave të mira bujqësore (punime, mirëmbajtje, ujitje, rotacion kulturash);
- Mbrojtja e llojeve vendase (kulturat bujqësore tradicionale si bimët, pemët, pjerësit, racat vendase në blegtori, bletaria, etj.);
- Zbatimi i praktikave agro-pyjore;
- Përdorimi racional i tokës (në zonat e përdorimit tradicional dhe zonat e zhvillimit të qëndrueshëm të parkut);
- Mbrojtja e tokave nga rrëshqitjet, erozioni dhe degradimi;
- Menaxhimi i tokave të braktitura;
- Mospërdorimi (në zonat qendrore të zonave të mbrojtura);
- Ndalimi i prerjes së drurëve në anët e rrugëve, në anët e rrjedhjeve ujore, në kufijtë e sipërm të vegjetacionit, në shpatet e pjerrëta dhe në tokat që rrezikojnë të rrëshqasin;
- Zbatimi i programeve për mbjelljen e sipërfaqeve të zhveshura, ato që ndodhen përreth qendrave të banuara si dhe në anët e rrjedhjeve ujore.

Mbrojtja e tokës nga erozioni

- Ndërturja e masave të karakterit inxhinierik (diga, mure, gardhe) me ato biologjike (mbjellje);
- Programet për pyllëzime apo mbjellje me bimë që kanë një cikël të gjatë prodhimi (veshja e tokës me bimësi të përhershme);
- Mbrojtja e argjinaturave të rrjedhjeve ujore me anë të punimeve inxhinierike të kombinuara me mbjellje drurësh dhe bari për mbrojtjen e shpateve nga erozioni;
- Ndërturja e masave inxhinierike me ato biologjike në rastin e tokave me pjerrësi të madhe;
- Rigjenerimi i sipërfaqeve pyjore të djegura e të dëmtuara nga prerjet.

5.3.2 Rekomandime për ruajtjen e cilësisë së ajrit

Aktualisht në territorin alpin ka argumente të mjaftueshme për të arritur në përfundimin se cilësia e ajrit është brenda normave të vendit për sa i takon niveleve të lejuara të ndotjes nga pluhurat PM10 dhe PM2.5, dioksidi i squfurit (SO₂), oksidet e azotit (NO_x), ozoni troposferik (O₃), monoksidi i karbonit (CO), komponimet volatile pa metan (benzeni C₆H₆).

Masat për parandalimin e ndotjes së ajrit janë të shumëllojshme dhe në varësi të burimit të ndotjes.

Masat kryesore janë:

- Hartimi i planeve rajonale dhe vendore me qëllim përmirësimin e cilësisë së ajrit;
- Përmirësimi i transportit publik;
- Menaxhimi efikas i rrjetit rrugor dhe trafikut;
- Promovimi i përdorimit të biçikletave;
- Rritja e sipërfaqeve të gjelbërta, pastrimi dhe larja e rrugëve;
- Përmirësimi i infrastrukturës rrugore për një qarkullim më të mirë;
- Ngritja e kapaciteteve lokale për monitorimin e cilësisë së ajrit dhe mjedisit në tërësi;
- Gjelbërimi i akseve rrugore.

5.3.3 Rekomandime për mbrojtjen e elementeve ujore

Zona e Alpeve Shqiptare është ndër zonat më të pasura më ujë. Për shkak të modulit të reshjeve, alpet përbëjnë zonën me nivelin më të lartë të reshjeve në Shqipëri. Zhvillimet e pritshme në rajonin e alpeve duhet të marrin në konsideratë natyrën specifike të gjeologjisë, gjeomorfologjisë dhe hidro-gjeologjisë në këtë zonë.

Me qëllim konservimin e burimeve të shumta ujore të zonë së alpeve, duhet të ndiqen udhëzimet e mëposhtme:

- Shmangia e ndërtimeve në zona të ndjeshme nga pikëpamja hidrologjike (përfshirë edhe burimet nëntokësore);
- Shmangia e përmblytjeve të mundshme, me qëllim uljen e impaktit të ndotjes së ujërave;
- Mbrojtja e akuifereve të zonës;
- Mbrojtja nga ngjarjet ekstreme (rrjedhjet e substancave të rrezikshme) etj;
- Ndalimi i eutrofikimit të ujërave.

5.3.4 Rekomandime për mbrojtjen e peizazhit natyror dhe kulturor

Për të siguruar mbrojtjen e peizazheve me karakteristika të dallueshme e të rralla në nivel kombëtar dhe ruajtjen e një imazhi me cilësi të lartë të peizazhit në rajonin e Alpeve Shqiptare, duhet të ndiqen udhëzimet e mëposhtme:

- Ruajtje e strukturës ekzistuese të pemëve të mbjella përgjatë rrugëve;
- Ruajtje e bimësisë autoktone të mbjellë dhe zëvendësim i bimësisë jo autoktone;
- Shtim i sipërfaqeve të pyllëzuara në zonat industriale, kryesisht në afërsi të Koplikut;
- Moslejim i ndërhyrjeve të infrastrukturës së re në zonat e veçanta të peizazhit apo peizazheve që paraqesin karakteristika të dallueshme në nivel kombëtar;
- Përzgjedhje e bimësisë përgjatë akseve rrugore urbanë për të krijuar një peizazh rrugor estetik dhe të rregullt;
- Mbrojtje ose rikonstruktivim i zonave breglumore të Cemit, Vermoshit, Lëpushës, Përroit të Thatë, Shalës, Valbonës, Lumit të Gashit, Lumit të Tropojës, Nikaj-Mërturit, etj. Ndërhyrjet kanë si qëllim mbrojtjen e tokës nga gërryerja, ndalimin e ndotjes nga sipërfaqet bujqësore në drejtim të lumit, ruajtjen e korridoreve lidhëse për habitatat, për strehimin dhe lëvizjen e specieve të ndryshme dhe përmirësimin e cilësisë së ajrit;
- Mbjellje e bimësisë, e cila krahas rregullimit të peizazhit përshtatet me tokën dhe mund të zhvillohet në mjedise relativisht të ndotura. Për mbjelljen e pemëve në zonat industriale sugjerohen bimët si: Plepi (*Populus alba*), Shelgu (*Salix sp.*) dhe Lofata (*Cercis siliquastrum*), Rrapi (*Platanus orientalis*), Bliri (*Tilia sp.*) etj;
- Ripyllëzim i zonave të shpyllëzuara dhe të degraduara nga shkaqe të ndryshme, si: zona pyjore e Kelmendit, Shkrelit, Thethit, Lekbibajt, Valbonës etj. Kjo do të sjellë një impakt pozitiv në ruajtjen e njëtrajtshmërisë dhe të bashkimit të pjesëve të copëtuara të pyjeve, duke krijuar një peizazh pyjor të vazhdueshëm.

Zhvillimi i infrastrukturës mund të ndikojë te njësitë dhe zonat kulturore, veçanërisht në aspektin e degradimit të karakteristikave të peizazhit, dëmtimit të zonave përreth njësive të trashëgimisë kulturore dhe objekteve të trashëgimisë kulturore, si dhe shkatërrimit të mbetjeve arkeologjike nga vibrimet gjatë fazës së ndërtimit.

Për të shmangur këto ndikime, duhet të merren parasysh si më poshtë:

- Shmangia e infrastrukturës së re në zonat e trashëgimisë kulturore;
- Kryerja e studimeve dhe vëzhgimeve para-prake arkeologjike, rezultatet e të cilave do të duhet të merren parasysh kur të përcaktohet vendosja e infrastrukturës së re;
- Në rast të zbulimit të gjetjeve apo mbetjeve arkeologjike, do të njoftohet menjëherë autoriteti përkatës, duke mos lejuar asnjë zhvillim të mëtejshëm në atë zonë derisa çështja të zgjidhet sipas procedurave të përcaktuara;
- Me integrimin e infrastrukturës së parashikuar në mjedis, përmirësimet brenda korridoreve apo strukturave ekzistuese kanë përparësi mbi ndërtimet e reja;
- E gjithë puna e ndërtimit duhet të jetë e kufizuar brenda korridorit të punimeve.

5.3.5 Rekomandime për mbrojtjen e natyrës dhe biodiversitetit

Mjedisi natyror në rajonin e Alpeve Shqiptare është aktualisht në gjendje të mirë, megjithatë, për të ruajtur në mënyrë të qëndrueshme mjedisin natyror dhe biodiversitetin, duhet të merren parasysh masat e mëposhtme:

- Përzgjedhja e opsioneve që kanë ndikimin më të ulët në emigrimin e kafshëve të egra apo në fragmentimin e habitateve;
- Zbatimi i sugjerimeve përkatëse të planeve të menaxhimit për zonat e mbrojtura lidhur me zonimin dhe aktivitetet e lejuara apo të ndaluara në to;
- Përdorimi sa më i madh i infrastrukturës ekzistuese në raport me ndërtimin e infrastrukturës së re;
- Sigurimi i kalimeve të përshtatshme për kafshët e egra apo faunën e vogël (amfibët, reptilet etj.), duke u bazuar në praktikat më të mira evropiane për këtë qëllim;
- Mosndërhyrja (në Zonat Qendrore dhe për llojet strikte të mbrojtura, Aneksi II i Direktivës 92/43/EEC);
- Kontrolli, pakësimi ose zhdukja e llojeve invazive;
- Nxitja dhe shtimi i llojshmërisë së florës dhe faunës, si në rastet e suksesit të shtimit të riprodhimit të kaprollit, derrat të egër, shpendëve të pyllit dhe atyre grabitqarë.

Në përputhje me objektivin SKZHI II “Një rritje e synuar prej 17% e sipërfaqes së zonave të mbrojtura të territorit nëpërmjet përmirësimit dhe menaxhimit të integruar të zonave të mbrojtura”, sipërfaqja e zonave të mbrojtura pritët të rritet. Prandaj, ndërhyrja hapësinore e infrastrukturës së parashikuar në zonat e propozuara për mbrojtje duhet të shmangët për të parandaluar konfliktet e mundshme dhe ndikimet negative në arritjen e objektivave mjedisore për ruajtjen e natyrës.

5.3.6 Rekomandime për uljen e zhurmave dhe ndotjen akustike

Në rajonin e Alpeve Shqiptare niveli i zhurmave është përgjithësisht i kufizuar. Kjo lidhet me zhvillimin e ulët urban dhe mungesën e aktiviteteve industriale. Zonat e banuara ndodhen përgjithësisht larg burimeve të zhurmës si p.sh. sistemi rrugor, dhe për pasojë ndikimi i tyre në shëndetin publik dhe atë mjedisor është reaktivisht i ulët.

Megjithatë, në rastet e planifikimit të politikave për zhvillimin e infrastrukturës në përputhje me objektivat e SKZHI II, nevojitet siguri i disa udhëzimeve si më poshtë:

- Duhet të merren masa për uljen e zhurmës që në burim (masa në rrjetin apo strukturën përkatëse infrastrukturore, masa për automjetet në përdorim, masa logjistike, masa për riorganizimin e përkohshëm ose të përhershëm të lëvizjeve tranzite, për shkurtimin e orareve të punës apo uljen e shpejtësisë në zonat e ekspozuara ndaj zhurmës, etj.);
- Në zonat ku tejkalohe kufijtë e ndotjes akustike duhet të merren masa për të parandaluar shtrirjen e zhurmës në mjedis (nëpërmjet barrierave të zhurmës, argjinturave që izolojnë zhurmat etj.) dhe për të siguruar kushte të mira jetese në ndërtesa (mbrojtja pasive);
- Duhet të shmanget sa më shumë që të jetë e mundur ndërhyrja në zonat e qeta të banuara dhe / ose në zona të përcaktuara nga legjislacioni për mbrojtjen nga zhurma si veçanërisht të ndjeshme ndaj zhurmës (qendrat e banimit, objektet e kujdesit shëndetësor, zonat turistike, shkollat etj.);
- Duhet të shmanget sa më shumë ndërhyrja në zonat e mbrojtura në natyrë (zonat e mbrojtura në përputhje me rregullat për ruajtjen e natyrës).

5.3.7 Rekomandime ndaj ndryshimeve klimatike

Zhvillimi i zonës së alpeve duhet të marrë në konsideratë edhe skenarët e ndryshimeve klimatike. Veçanërisht kjo është e rëndësishme për infrastrukturën, qendrat e banuara dhe shërbimet. Kjo do të thotë se kur planifikohet infrastruktura, duhet të merren parasysh masa për vlerësimet e rreziqeve, të cilat rrisin elasticitetin e infrastrukturës ndaj ndryshimeve klimatike, veçanërisht në raport me reshjet, përmbytjet, temperaturat e larta dhe valët e të nxehtit, thatësitë, rritjet e nivelit të detit dhe stuhitë.

Marrja e masave dhe zbatimi i mënyrave për t'iu përshtatur ndryshimeve klimatike do të mund të zvogëlonin efektet negative që po shtohen çdo ditë e më shumë. Ndër këto masa përfshihen:

- Masa të karakterit të politikave. Këtu mund të rendisim bazën e nevojshme ligjore, strategjitë sektoriale apo të përgjithshme, planet e veprimt etj., të cilat japin kuadrin e përgjithshëm të masave dhe politikave përkatëse. Në rastin konkret, politikat sektoriale duhet të marrin në konsideratë edhe ndikimin që kanë dhe do të vazhdojnë të kenë ndryshimet klimatike në këtë sektor, duke parashikuar për çdo rast masat zbutëse ndaj këtyre ndryshimeve;
- Masa të karakterit teknik. Këtu përfshihen masa të dhëna nga specialistë të fushës. Këto masa i kanë kostot e llogaritura si dhe afatin kohor se kur do të zbatohen;
- Masa në nivelin e fermës / familjes. Kjo do të thotë se fermerët e banorët do të zbatojnë një pjesë të rëndësishme të masave që janë pjesë e punës së tyre të përditshme. Në këtë kategori përfshihen masa të tilla si: zgjedhja e përshtatshme e kohës së mbjelljes, përzgjedhja e varietetit më të përshtatshëm për kushtet e fermës, koha dhe mënyra e ujitjes dhe plehërimit, qarkullimi i kulturave bujqësore, praktikat e mira të punimit dhe menaxhimit të tokës etj.

5.4

DIREKTIVA MBI NXITËSIT FINANCIARË

Mekanizmat e financimit

Për të realizuar vizionin dhe objektivat e PKST-Alpe, është e nevojshme të identifikohen edhe mekanizmat e financimit të projekteve. Mund të përmendim këtu mekanizmat kryesore:

- Fondet e vetë-gjeneruara nga turizmi vijnë kryesisht nga frekuentimi turistik i monumenteve të trashëgimisë kulturore.
- Grantet qeveritare qendrore: Mbështetje financiare për projekte me vlerë kombëtare ose për projekte të vogla me ndikim të konsiderueshëm. Këto grante qeveritare mund të shërbejnë si një katalizator për investimet private.
- Të ardhurat nga taksat: Taksat luajnë një rol të rëndësishëm në të ardhurat lokale dhe qendrore. Këto taksa mund të ri-investohen në forma të ndryshme, me qëllim nxitjen dhe zhvillimin e turizmit.
- Fondi për zhvillim rajonal: Është një mjet zhvillimi që promovon dhe mbështet financiarisht programet për projektet e zhvillimit lokal dhe rajonal. Fondet e tij ndahen në disa shtylla, ku në shtyllën e parë përfshihen programet për zhvillim lokal dhe rajonal. Këtu bëjnë pjesë grantet konkurruese për infrastrukturën, shëndetësinë, artin dhe kulturën, shërbimet publike dhe rigjenerimin e mjedisit. Secila prej këtyre pikave ka një ndikim të konsiderueshëm në turizëm.
- Donacionet personale dhe dhuratat: Financimi nga donacionet individuale dhe dhuratat është një metodë e njohur për të siguruar mbështetje për zhvillimin e zonave kulturore dhe turistike.
- Organizatat private jofitimprurëse: Roli i subjekteve jofitimprurës, si Organizatat Joqeveritare jofitimprurëse (OJQ), ka qenë i rëndësishëm për mbrojtjen e kulturës, diversitetit, florës dhe faunës, turizmit dhe zhvillimit. Roli i tyre është i rëndësishëm në financimin për zhvillimin e turizmit.

06

FISHAT E PROJEKTEVE STRATEGJIKE

- 6.1 MENAXHIMI I MBETJEVE
- 6.2 RIKUALIFIKIM I QENDRAVE TË FSHATRAVE
- 6.3 SHËRBIME, ARSIM, SHËNDETËSI, QENDRA INFORMACIONI
- 6.4 TRANSPORTI DHE INFRASTRUKTURA TURISTIKE
- 6.5 TRASHËGIMIA KULTURORE
- 6.6 UJËSJELLËS - KANALIZIME

6.1

MENAXHIMI I MBETJEVE

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i një <i>landfill</i> -i të ri në Tropojë
Objektivat:
Përmirësimi i kushteve mjedisore dhe shëndetit të popullatës përmes përmirësimit të menaxhimit të mbetjeve në bashkinë e Tropojës.
Përshkrimi:
Duke qenë një zonë e izoluar dhe larg bashkive të tjera, menaxhimi i mbetjeve për Tropojën mbetet një çështje e vështirë. Aktualisht, vendi i depozitimit është jashtë çdo standardi mjedisor dhe shkaktar i një ndotjeje të konsiderueshme mjedisore përfshirë lumin e Valbonës.
Projekti parashikon:
- Studim fizibiliteti për ndërtimin e <i>landfill</i>-it të Tropojës (proponohet ana jugore e lumit Valbona deri në njësinë administrative të Bytyçit). - Minimizim i sasisë së mbetjeve. Ky aktivitet konsiston në ndarjen e mbetjeve organike nga ato inorganike. Kjo do të realizohet përmes vendosjes së konteinereve të ndryshëm për lloje të ndryshme mbetjesh (maksimumi tre konteinerë për njësi/zonë). - Ndërtim i stacionit të seleksionimit të mbetjeve (mbetjet të ndahen në kategori të ndryshme sipas natyrës së tyre). - Blerje e mjetit për sistemimin e mbetjeve në <i>landfill</i> (buldozer i dedikuar). - Blerje mjeti të posaçëm për transportin dhe menaxhimin e mbetjeve. - Transport i mbetjeve për në <i>landfill</i> me mjete të posaçme (është e nevojshme që të ketë së paku një mjet të dedikuar për bashkinë). - Fushatë ndërgjegjësimi për dy qëllime kryesore: a) zbatimin e praktikës së ndarjes së mbetjeve organike nga mbetjet e tjera dhe dekompozimit të tyre, dhe b) fushata ndërgjegjësimi për komunitetet dhe vizitorët lidhur me mbrojtjen e mjedisit dhe veçanërisht mbetjet.
Kushtet specifike të zbatimit:
- Projekti për ndërtimin e <i>landfill</i>-it duhet bazuar në studime të thelluara gjeologjike dhe hidro-gjeologjike. - Duhet përjashtuar ndërtimi i <i>landfill</i>-it në zona të mbrojtura, në zona me vlera të trashëgimisë natyrore e kulturore dhe afër qendrave të banuara apo rrjedhjeve ujore etj. - Preferohen zona gjeologjikisht të papërshkueshme (zona me përmbajtje të lartë argjilore).
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 850.000 €
Financuesit e mundshëm:
- Qeveria Qendrore - Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw - Donatorë të ndryshëm etj.

Titulli i Projektit:
Menaxhimi i mbetjeve në liqenet e Fierzës, Komanit dhe Vaut të Dejës.
Objektivat:
Përmirësimi i kushteve mjedisore dhe shëndetit të faunës ujore nëpërmjet menaxhimit të mbetjeve në liqenet e zonës.
Përshkrimi:
Menaxhimi i mbetjeve në liqenet e Fierzës, Komanit dhe Vaut të Dejës mbetet një shqetësim i madh dhe i pazgjidhur. Një numër gjithnjë e më i madh vizitorësh preferojnë udhëtimin përmes liqeneve të zonës. Mbetjet plastike dhe materialet e ndryshme që pluskojnë mbi liqen, i dekurajojnë vizitorët dhe i largojnë nga zona.
Projekti parashikon:
• Studim fizibiliteti për sasinë e mbetjeve që gjenerohen në vit për secilin nga liqenet përkatëse. • Blerja e varkave të posaçme që merren me grumbullimin e mbetjeve të llojeve të ndryshme në mjediset ujore (rekomandohet blerja e një varke me madhësi të vogël që të vendoset dhe të qarkullojë rregullisht në secilin liqen gjatë gjithë vitit). • Fushata ndërgjegjësimi për komunitetet dhe vizitorët lidhur me mbrojtjen e mjedisit dhe veçanërisht mbetjet.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Duhet përcaktuar më parë mënyra e operimit që do të ndiqet. Nevojitet bashkëpunimi i bashkive përkatëse lidhur me mbetjet që do të grumbullohen dhe depozitimin e tyre. • Grumbullimi i mbetjeve që dalin nga liqenet duhet të kryhet në zona të përshtatshme që mos të dëmtojë peizazhin dhe mjedisin (në zona të paekspozuara). • Sugjerohet që grumbullimi i mbetjeve të kryhet në zona ku ndikimi në tokë dhe ujëra të jetë sa me i vogël. Preferohen terrene argjilore të cilët kanë përshkueshmëri të ulët, larg nga rrjedhjet ujore. • Për mbetjet e drurit apo mbetjet e tjera që rezultojnë në zonë, duhen përcaktuar më parë zonat ku do të hidhen ato. • Mbetjet e tjera duhet të transportohen drejt vendeve më të afërta të grumbullimit (<i>landfill</i>-eve të zonës).
Përfituesit: Bashkitë Kukës, Tropojë dhe Vau i Dejës
Vlera e projektit: 670.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.

Titulli i Projektit:
Vendosje koshash për mbetjet në zonën e Valbonës, Thethit, Kelmendit dhe në pikat e ndalimit përgjatë liqeneve të Fierzës, Komanit dhe Vaut të Dejës.
Objektivat:
Përmirësimi i kushteve mjedisore dhe shëndetit të popullatës përmes përmirësimit të menaxhimit të mbetjeve në Alpet Shqiptare.
Përshkrimi:
Aktualisht, në territorin e Alpeve Shqiptare përveç mungesës së koshave të plehrave, vihet re edhe mungesa thuajse totale e koshave të vegjël për hedhjen e mbeturinave. Në çdo zonë të alpeve ka mbetje të hedhura, dhe vizitorët detyrohen t'i mbajnë mbeturinat me vete ose t'i hedhin në natyrë. Kjo ka shkaktuar një pakënaqësi të madhe tek vizitorët dhe një problem serioz mjedisor. Situata mund të përmirësohet me hedhjen e mbetjeve në koshat që do vendosen për këtë qëllim në të gjitha zonat e vizituara aktualisht si Parku Kombëtar i Valbonës, Thethit dhe Kelmendit, portet dhe molet e liqeneve të Fierzës, Komanit dhe Vaut të Dejës. Gjithashtu, koshat do të vendosen edhe në pika ku vizitorët ndalojnë për të pushuar apo për të shijuar natyrën (<i>belvedere</i>) etj. Për shkak të shpërndarjes së gjerë në terren, këta kosha janë të përshtatshëm edhe në rastin e fushatave ndërgjegjëse dhe aksioneve vullnetare për të pastruar zonën.
Projekti parashikon:
• Studim fizibiliteti për vlerësimin e numrit të koshave që duhet të vendosen në zonë, përcaktim të pikave përkatëse në hartë dhe përzgjedhje të një dizajni të përshtatshëm për koshat që do të vendosen. • Blerja e koshave dhe vendosja e tyre në vendet e përcaktuara. • Fushata ndërgjegjësimi për banorët dhe vizitorët lidhur me mbetjet.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Vendosja e koshave duhet kryer në vende të dukshme për vizitorët, si dhe në vende me fluks vizitorësh (zonat ku vizitorët lëvizin, ndalojnë apo pushojnë). • Koshat nuk duhet të vendosen në zonat qendrore menaxhuese të zonave të mbrojtura, apo në vende ku rrezikohen të digjen. • Koshat duhet të realizohen në mënyrë të tillë që mbetjet të mos arrihen dhe të hapen nga kafshët e egra. • Ngjyra e koshave duhet të përshtatet me ambientin. • Preferohet që koshat të jenë prej material druri.
Përfituesit: Bashkitë Malësi e Madhe, Tropoje, Shkodër, Vau i Dejës
Vlera e projektit: 88.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.

6.2

RIKUALIFIKIM I QENDRAVE TË FSHATRAVE

Titulli i Projektit:	
Rikualifikim i qendrave të fshatrave të zonës	
Objektivat:	
• Krijimi i hapësirave publike në funksion të rezidentëve dhe vizitorëve. • Ofrimi i shërbimeve dhe promovimi i produkteve lokale. • Përmirësimi i imazhit të zonave rurale dhe rritja e cilësisë së jetesës të banorëve.	
Përshkrimi:	
Projekti synon riaktivizimin e qendrave të fshatrave që dikur identifikoheshin si vendndodhje e institucioneve publike dhe pikave të ofrimit të shërbimeve të përditshme. Infrastruktura e krijuar do të ndikojë pozitivisht në sferën socio-ekonomike të rezidentëve dhe njëkohësisht do të rrisë cilësinë e shërbimit turistik në zonë.	
Projekt 1: Rikualifikim i qendrës së fshatit Vermosh. Lokalitet i nivelit të II -të	
Sipërfaqja:	2000 m ²
Vlera e projektit:	150.000 €
Përfutuesit:	Njësia administrative Kelmend
Projekt 2: Rikualifikim i qendrës së fshatit Lëpushë. Lokalitet i nivelit të III -të	
Sipërfaqja:	2500 m ²
Vlera e projektit:	187.500 €
Përfutuesit:	Njësia administrative Kelmend
Projekt 3: Rikualifikim i qendrës së fshatit Bogë. Lokalitet i nivelit të II -të	
Sipërfaqja:	1500 m ²
Vlera e projektit:	112.500 €
Përfutuesit:	Njësia administrative Shkrel
Projekt 4: Rikualifikim i qendrës së fshatit Theth. Lokalitet i nivelit të III -të	
Sipërfaqja:	2500 m ²
Vlera e projektit:	187.500 €
Përfutuesit:	Njësia administrative Shalë

Projekt 5: Rikualifikim i qendrës së fshatit Valbonë. Lokalitet i nivelit të II -të	
Sipërfaqja:	3000 m ²
Vlera e projektit:	225.000 €
Përfituesit:	Njësia administrative Margegaj
Projekt 6: Rikualifikim i qendrës së fshatit Curraj i Epërm. Lokalitet i nivelit të III -të	
Sipërfaqja:	1500 m ²
Vlera e projektit:	112.500 €
Përfituesit:	Njësia administrative Lekbibaj
Projekt 7: Rikualifikim i qendrës së fshatit Koman. Lokalitet i nivelit të II -të	
Sipërfaqja:	2000 m ²
Vlera e projektit:	150.000 €
Përfituesit:	Njësia administrative Temal
Projekt 8: Rikualifikim i qendrës së fshatit Reç. Lokalitet i nivelit të II -rë	
Sipërfaqja:	1500 m ²
Vlera e projektit:	112.500 €
Përfituesit:	Njësia administrative Shkrel

6.3

SHËRBIME, ARSIM, SHËNDETËSI, QENDRA INFORMACIONI

Titulli i Projektit:
Përmirësimi i sistemit arsimor në zonën e Alpeve Shqiptare
Objektivat:
• Përmirësimi i cilësisë dhe kapacitetit të sistemit arsimor. • Sigurimi i arsimit për të gjithë territorin dhe të gjithë personat. • Integrimi i transportit shkollor në mënyrë që të zvogëlohen shpenzimet dhe të përmirësohet cilësia. • Orientim më i mirë i sistemit arsimor për një integrim më të mirë të fuqisë punëtore në tregun e punës.
Përshkrimi:
Sistemi arsimor në Alpet Shqiptare organizohet në: 86 shkolla 7 shkolla të mesme Ndonëse ka 86 shkolla dhe 7 shkolla të mesme në Alpet Shqiptare, ka shumë zona që nuk mbulohen nga sistemi arsimor. Sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 671, datë 29.07.2015, "Për miratimin e rregullores për planifikimin e territorit", neni 83, duhet të ketë 1 shkollë për 6000 banorë (duke ofruar shërbime me një rreze prej 1000-1500 m), dhe 1 shkollë të mesme për 9000 banorë (duke ofruar shërbime me rreze prej 2000-4500 m). Duke pasur parasysh se Alpet Shqiptare kanë një karakter të thellë rural me dendësi të ulët banimi, mbulimi i të gjithë territorit me shkolla / shkolla të mesme do të kërkojë një rritje të konsiderueshme të shpenzimeve nga komunitetet lokale dhe qeveria qendrore. Për të ulur shpenzimet e sistemit arsimor duhet të kryhet një studim i thellë, duke marrë parasysh mundësinë e krijimit / përmirësimit të sistemit të transportit arsimor. Ulja e kostove të mirëmbajtjes së ndërtesave arsimore joefikase shërben për të rritur cilësinë e shërbimeve arsimore. Për më tepër, integrimi i formimit profesional në programet e shkollave të mesme ekzistuese shërben për një orientim më të mirë të forcës punëtore në tregun e punës. Duke marrë parasysh se sektorët kryesorë të ekonomisë në Alpet Shqiptare janë bujqësia dhe shërbimet, në veçanti shërbimet turistike, formimi profesional në bujqësi dhe turizëm duket i domosdoshëm.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Ofrimi i formimit profesional në shkollat e mesme ekzistuese të Alpeve Shqiptare. • Përmirësimi i cilësisë së shërbimeve në shkollat më të mira. • Integrimi i sistemit të transportit arsimor që mbulon të gjithë zonën e Alpeve Shqiptare. • Integrimi i programeve të trajnimit bujqësor dhe turistik në formimin profesional të shkollave të larta ekzistuese.

Përfituesit: Gjithë popullsia e Alpeve Shqiptare
Vlera e projektit:
Përmirësimi i ndërtesave ekzistuese të sistemit arsimor: 1.500.000 €
Përmirësimi / organizimi i sistemit të transportit arsimor: 300.000 €
Zhvillimi i klasave profesionale: 100.000 €
Totali: 1.900.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Ministria e Arsimit
• Qeveria vendore
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Numri i shkollave / shkollave të mesme
• Numri i studentëve
• Numri i mësuesve
• Numri i autobusëve

Titulli i Projektit:
Krijimi i Qendrave të Informacionit Turistik në Alpet Shqiptare
Objektivat:
• Dhënie informacioni për vizitorët
• Promovim dhe zhvillim i produkteve turistike dhe destinacioneve turistike në rajon
• Mbështetje bizneseve turistike duke krijuar një rrjet bashkëpunues
• Mbështetje bizneseve turistike në përmirësimin e shërbimeve të tyre
• Promovim i burimeve natyrore dhe trashëgimisë kulturore.
• Mbështetje në fushatën e marketingut
• Nxitje e rritjes ekonomike duke ruajtur burimet natyrore dhe trashëgiminë kulturore
Përshkrimi:
Alpet Shqiptare kanë një numër gjithnjë e më të madh turistësh, duke arritur në 120.000 vizitorë në vitin 2016. Vizitorët janë të përqendruar kryesisht në lokalitetet e Valbonës dhe Thethit. Në Alpet Shqiptare ka pak zyra informacioni turistik të cilat ofrojnë një informacion bazë për vizitorët, si në Theth, Dedaj, Tamarë dhe Valbonë. Këto zyra punojnë në mënyrë të pavarur dhe ofrojnë vetëm informacionin për zonën ku ndodhen. Pra, edhe në qoftë se Alpet Shqiptare gëzojnë një imazh gjithnjë e më tërheqës, nuk ka strukturë që: - të mbështesë produktet turistike; - të informojë dhe të orientojë turistin në rajon; - të nxisë bashkëpunimin e shërbimeve turistike të ofruara në zonë; - të mbështesë bizneset turistike për të rritur cilësinë e shërbimeve, - të përkrahë fushatën e marketingut; - të promovojë produktet turistike, destinacionin turistik, burimet natyrore dhe trashëgiminë kulturore etj. Me fjalë të tjera, nuk ekziston organizimi i menaxhimit të zonave në Alpet Shqiptare për të mbështetur turizmin dhe rrjedhimisht rritjen ekonomike në Alpet Shqiptare. Për këtë arsye është e nevojshme të krijohet Organizata e Menaxhimit të Destinacionit, e mbështetur nga një rrjet i organizuar i qendrave të informacionit turistik.
Kushtet specifike të zbatimit:
- Prodhimi i produkteve turistike
- Përmirësimi i shërbimeve turistike
- Ngritja e kapaciteteve për bizneset e turizmit
- Krijimi i ndërmarrjeve të përbashkëta me bizneset në rajon
- Promovimi dhe marketingu i turizmit
- Informacioni për vizitorët

Përfituesit: E gjithë zona e Alpeve Shqiptare dhe turizmi
Vlera e projektit:
Qendra e Informacionit dhe Zhvillimit Turistik Valbonë: 500.000 €
Zyra e Informacionit Turistik në lokalitete: 1.000.000 €
Totali: 1.500.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Ministria e Turizmit,
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit,
• Donatorë të ndryshëm, etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Numri i turistëve / vizitorëve
• Numri i bizneseve në sektorin turistik.
• Numri i personave që punojnë në sektorin turistik
• Kthimet ekonomike nga sektori i turizmit

Titulli i Projektit:
Përmirësimi i sistemit shëndetësor në zonën e Alpeve Shqiptare.
Objektivat:
• Përmirësimi i cilësisë dhe kapacitetit të ndërhyrjes në sajë të sistemit shëndetësor të organizuar. • Sigurimi i shërbimeve mjekësore me qëllim që të mbulohen të gjitha nevojat e popullatës dhe turistëve.
Përshkrimi:
Në Shqipëri sistemi mjekësor është i organizuar në tre kategori: • Shërbimet primare • Shërbimet sekondare • Shërbimi terciar spitalor Në zonën e Alpeve të Shqipërisë ekziston vetëm një spital në Bajram Curri, i cili mbulon pjesën lindore. Pjesa perëndimore e Alpeve Shqiptare mbulohet nga Spitali Rajonal i Shkodrës. Megjithëse ekzistojnë 32 qendra shëndetësore në të gjithë Alpet Shqiptare, ka shumë zona që nuk mbulohen nga shërbimet shëndetësore primare dhe sekondare. Mungesa e infrastrukturës e vështirëson qasjen në kujdesin shëndetësor në disa zona të izoluara. Duke marrë parasysh mungesën e infrastrukturës, rrjedhimisht distancën e gjatë midis qendrës shëndetësore dhe fshatrave të izoluara si dhe numrit të madh të vizitorëve, është e qartë nevoja e përmirësimit të sistemit shëndetësor. Përveç përmirësimit të kapacitetit dhe vendndodhjes, sistemi shëndetësor në këto zona duhet t’u përgjigjet edhe nevojave turistike. Sipas vendimit të Këshillit të Ministrave nr. 671, datë 29.07.2015, "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit", neni 83 dhe organizimi i sistemit shëndetësor, qendra shëndetësore duhet të në gjendje të presë 250-1500 pacientë, me 1 mjek për 2500 pacientë dhe 1 infermier për 400 pacientë.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Mbulimi i të gjithë zonës së urbanizuar me qendra shëndetësore:
- Vermosh
- Lëpushë
- Selcë
- Vukël-Nikç
• Përmirësimi dhe garantimi i funksionimit të qendrave shëndetësore. • Sigurimi i sigurisë shëndetësore gjatë sezonit turistik.
Përfituesit: E gjithë zona e Alpeve Shqiptare dhe turizmi i saj
Vlera e projektit:
Qendra shëndetësore Vermosh: 70.000 €
Qendra shëndetësore Lëpushë: 50.000 €
Qendra shëndetësore Vukël-Nikç: 50.000 €
Totali: 320.000 €

Financuesit e mundshëm:
• Ministria e Shëndetësisë
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Numri i mjekëve
• Numri i infermierëve
• Numri i personave të mbuluar nga qendra shëndetësore

6.4

TRANSPORTI DHE INFRASTRUKTURA TURISTIKE

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Dragobi - Çerem - Vranicë				
Objektivat:				
Lidhja e fshatrave me njëri-tjetrin dhe e Bashkisë Tropojë me Plavën dhe Gucinë				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Dragobi - Çerem - Vranicë duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë lokale".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale				
• Gjatësia totale e rrugëve = 16 km				
• Gjerësia e rrugës = 6 m				
• Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Tropojë				
Vlera e projektit: 3.360.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore				
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit				
• Bashkitë përbërëse				
• Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Dragobi - Çerem – Vranicë	1,5 orë	50 min	70	400

Titulli i Projektit:				
Rikonstruksion i rrugës ekzistuese Drisht - Koman				
Objektivat:				
• Lidhja e qytetit të Shkodrës me limanin e Komanit				
• Lidhja e fshatrave me njëri-tjetrin				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Drisht - Koman duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë lokale".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale				
• Gjatësia totale e rrugëve = 30 km				
• Gjerësia e rrugës = 6 m				
• Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Shkodër dhe Bashkia Vau i Dejës				
Vlera e projektit: Drisht - Koman = 6.300.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore				
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit				
• Bashkitë përbërëse				
• Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Drisht – Koman	2 orë	90 min	70	400

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Fushë Arrëz - Fierzë				
Objektivat:				
• Rritja e aksesibilitetit të zonës së alpeve • Rehabilitimi i rrugëve				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Fushë Arrëz - Fierzë duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë interurbane dytësore".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë interurbane dytësore • Gjatësia e rrugës = 68 km • Gjerësia e rrugës = 8 m • Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Fushë Arrëz dhe Bashkia Tropojë				
Vlera e projektit: Fushë Arrëz – Fierzë = 19.040.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Fushë Arrëz – Fierzë	2 orë	1,5 orë	100	900

Titulli i Projektit:		
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Iballë - Fierzë		
Objektivat:		
• Rritja e aksesibilitetit të zonës së alpeve • Rehabilitimi i rrugëve		
Përshkrimi:		
Aksi rrugor Iballë - Fierzë duhet të rikonstruktohet, gjë që do të ofrojë një alternativë tjetër për turistët që vijnë kryesisht nga pjesa e Shkodrës dhe Malit të Zi për të vizituar parkun e Valbonës, dhe duhet të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë interurbane dytësore".		
Kushtet specifike të zbatimit:		
• Kategoria e rrugës: Rrugë interurbane dytësore • Gjatësia e rrugës = 18 km • Gjerësia e rrugës = 8 m • Rrugë me 2 kalime		
Përfituesit: Bashkia Fushë Arrëz dhe Bashkia Tropojë		
Vlera e projektit: Iballë – Fierzë = 5.040.000 €		
Financuesit e mundshëm:		
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Donatorë të ndryshëm etj.		
Indikatorët e vlerësimit:		
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit	Kapaciteti për kors

	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Iballë - Fierzë	1 orë e 30 min	50 min	100	900

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Koplik - Dedaj				
Objektivat:				
• Rritja e kapacitetit të rrugës ekzistuese • Rehabilitimi i rrugëve				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Koplik - Dedaj duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë interurbane dytësore".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë interurbane dytësore • Gjatësia e rrugës = 12,7 km • Gjerësia e rrugës = 8 m • Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Malësi e Madhe				
Vlera e projektit: Koplik - Dedaj = 3.556.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Koplik - Dedaj	35 min	15 min	100	900

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Kukës – Has – Krumë – Bajram Curri				
Objektivat:				
• Rritja e aksesibilitetit të zonës së Alpeve • Rehabilitimi i rrugëve				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Kukës – Has – Krumë – Bajram Curri duhet të rikonstruktohet duke zgjeruar dhe përmirësuar rrezet e kthesave me qëllim uljen e kohës së udhëtimit për në pjesën lindore të alpeve, duke e bërë të panevojshëm kalimin e pikës kufitare nëpërmjet itinerarit Kukës – Qafë Morinë - Prizren – Gjakovë – Qafë Morinë – Bajram Curri, dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t’u klasifikuar si “rrugë interurbane dytësore”.				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë interurbane dytësore • Gjatësia e rrugës = 88,8 km • Gjerësia e rrugës = 8 m • Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Kukës dhe Bashkia Tropojë				
Vlera e projektit: Kukës – Has - Krumë – Bajram Curri = 24 864 000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Kukës – Has - Krumë – Bajram Curri	2 orë e 10 min	1,5 orë	100	900

Titulli i Projektit:				
Ndërtimi i aksit të ri rrugor Lotaj - Vuksanaj - Salcë – Lekbibaj				
Objektivat:				
• Lidhja e Parkut Kombëtar të Thethit me Parkun Kombëtar të Luginës së Valbonës				
• Lidhja e anës perëndimore me atë lindore të Alpeve Shqiptare				
Përshkrimi:				
Aksi Vuksanaj-Salcë është rrugë e re që do të ndërtohet së shpejti, do të asfaltohet dhe pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor Shqiptar. Ndërkohë, aksi Lotaj-Vuksanaj dhe Salcë-Lekbibaj janë rrugë ekzistuese që do të rikonstruktohen.				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale				
• Gjatësia totale e rrugës = 23 km				
• Gjatesia e rruges Salcë - Lekbibaj = 12 km				
• Gjatesia e rrugës Lotaj - Vuksanaj = 1,7 km				
• Vuksanaj – Salcë = 9,3 km				
• Gjerësia e rrugës = 6 m				
• Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Tropojë dhe Bashkia Shkodër				
Vlera e projektit: 6.000.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore				
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit				
• Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Salcë - Lekbibaj	1 orë	30 min	70	400
Lotaj - Vuksanaj	1 orë	30 min	70	400
Vuksanaj - Salcë	Nuk ekziston	30 min	-	400

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Postribë – Prekal – Ndërlyaj – Theth				
Objektivat:				
• Lidhja e qytetit të Shkodrës me qendrën turistike të Thethit				
• Lidhja e fshatrave me njëri-tjetrin				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Postribë – Prekal – Ndërlyaj – Theth duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t’u klasifikuar si “rrugë lokale”.				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale				
• Gjatësia totale e rrugëve = 71,5 km				
• Gjerësia e rrugës = 6 m				
• Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Shkodër				
Vlera e projektit: 15.015.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore				
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit				
• Bashkitë përbërëse				
• Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Postribë - Prekal - Ndërlyaj - Theth	4 orë	3 orë e 20 min	70	400

Titulli i Projektit:				
Ndërtimi i rrugës Qafë Thore - Theth				
Objektivat:				
• Lidhja e Thethit me qytetin e Koplikut, si pjesë e unazës perëndimore në zonën e Alpeve • Rehabilitimi i rrugëve				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Qafë Thore - Theth duhet të ndërtohet së bashku me shtresat përkatëse dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme dhe elementët e sigurisë rrugore për të përmbushur kriteret sipas Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë lokale".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale • Gjatësia totale e rrugëve = 14,7 km • Gjerësia e rrugës = 6 m • Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Malësi e Madhe				
Vlera e projektit: Qafë Thore - Theth = 4.410.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Bashkitë përbërëse • Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Qafë Thore - Theth	1 orë	40 min	70	400

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Tamarë - Vukël - Nikç				
Objektivat:				
Lidhja e fshatrave me njëri-tjetrin dhe me qendrat turistike				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor Tamarë - Vukël - Nikç duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t'u klasifikuar si "rrugë lokale".				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë lokale				
• Gjatësia totale e rrugëve = 16,7 km				
• Gjerësia e rrugës = 6 m				
• Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Malësi e Madhe				
Vlera e projektit: Tamarë – Vukël – Nikç = 3.507.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore				
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit				
• Bashkitë përbërëse				
• Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
Tamarë – Vukël – Nikç	45 min	30 min	70	400

Titulli i Projektit:				
Rikonstruktion i rrugës ekzistuese Vau i Dejës – Koman – Liqeni i Komanit				
Objektivat:				
• Rritja e aksesibilitetit të limanit të Komanit • Rehabilitimi i rrugëve				
Përshkrimi:				
Aksi rrugor SH25 Vau i Dejës – Koman – liqeni i Komanit duhet të rikonstruktohet dhe të pajiset me sinjalistikën e posaçme për të përmbushur kriteret e Kodit Rrugor të Republikës së Shqipërisë për t’u klasifikuar si “rrugë interurbane dytësore”.				
Kushtet specifike të zbatimit:				
• Kategoria e rrugës: Rrugë interurbane dytësore • Gjatësia e rrugës = 32,5 km • Gjerësia e rrugës = 8 m • Rrugë me 2 kalime				
Përfituesit: Bashkia Vau i Dejës dhe Bashkia Pukë				
Vlera e projektit: SH25 Vau Dejës – Koman – Liqeni i Komanit = 9.100.000 €				
Financuesit e mundshëm:				
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit • Donatorë të ndryshëm etj.				
Indikatorët e vlerësimit:				
Aksi rrugor	Koha e udhëtimit		Kapaciteti për kors	
	Para	Pas	Para (mjete/orë)	Pas (mjete/orë)
SH25 Vau Dejës – Koman – Liqeni i Komanit	70 min	52 min	100	900

Titulli i Projektit:
Shtigjet për këmbësorë dhe biçikleta
Objektivat:
Pajisja me sinjalistikë e shtigjeve për këmbësorë dhe biçikleta me qëllim orientimin e turistëve
Përshkrimi:
Projekti parashikon një ndërhyrje të lehtë pa dëmtuar mjedisin në shtigjet për këmbësorë dhe biçikleta, si dhe vendosjen e sinjalistikës së nevojshme infomuese, pikave të pushimit, linjave telefonike në raste emergjence, etj. Në këtë zonë ndodhen 699,3 km shtigje për këmbësorë, ku 22 prej tyre janë paraqitur në tabelën e mëposhtme me një gjatësi totale prej 585,6 km dhe 13 shtigje për biçikleta me një gjatësi totale prej 172 km.

Nr	Shteg për këmbësorë	Gjatësia (km)	Shteg për këmbësorë	Gjatësia (km)
1	Ura Shtrenjtë - Kir - Theth	82,0	Valbonë - Maja e Thatë	7,8
2	Ndërlysaj - Syri i Kaltër	3,7	Valbonë - Theth	12,6
3	Qafa Thorës - Syri i Kaltër	3,4	Vuksanaj - Lekbibaj	23,2
4	Unaza e Thethit	10,1	Tropojë - Sulbicë	22,7
5	Theth - Hardedaj	4,2	Dragobi - Çerem	9,2
6	Theth - Maja e Arapit	10,0	Theth - Ujëvara e Grunasit	2,1
7	Dragobi - Maja e Dhive	1,6	Valbonë - Logu i Perslopit - Çerem	9,3
8	Jah Salihi - Bujan	6,7	Maja e Kollatës - Logu i Kollatës - Maja e Kollatës	4,5
9	Dragobi - Sulbicë	31,1	Majat e Ballkanit	46,5
10	Kocanaj - Çerem	21,2	Via Dinarica	8,2
11	Markaj - Kuc	25,2	Bogë - Maja e Radohimës	11,2
12	Dragobi - Stanet e Dobërdolit	9,8	Qafa e Thores - Radohimë	6,2
13	Dragobi - Maja e Dhive	10,9	Tamarë - Nikç	13,1
14	Dragobi - Maja e Dhive	2,3	Nikç - Lëpushë	10,5
15	Kroi i Gjakollit	13,5	Nikç - Shnik	8,0
16	Abati - Peraj	13,7	Razëm - Fushëzezë - Rapsh	19,1
17	Brashtë - Salcë	10,9	Lëpushë - Greben - Vermosh	17,1
18	Brashtë - Toplanë	10,4	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	18,2
19	Berishë e Vogël - Ndreaj	2,3	Vermosh - Velipojë - Vermosh	9,3
20	Peraj - Salcë	1,5	Tamarë - Brojë - Tamarë	7,9
21	Valbonë - Maja e Jezercës	8,7	Rrapsh - Bratosh - Vrith - Razëm	16,4
22	Valbonë - Maja e Roshit	6,2	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	13,2
Total			585,6 Km	

Nr.	Shteg për biçikleta	Gjatësia (km)
1	Tamarë - Nikç - Vukaj - Tamarë	20
2	Tamarë - Brojë - Tamarë	7,9
3	Shoshan - Bradoshnicë	9,2
4	Rrapshë - Bratosh - Vrith - Razëm	16,4
5	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	13,2
6	Reç - Qafë Gradë - Liqen - Reç	7,4
7	Razëm - Fushëzezë - Rrapshë	19,1
8	Rrapshë - Tamarë	17
9	Qafë Bordolec - Lëpushë - Budacë - Kanion	7,31
10	Lëpushë - Qafë Kërcum - Gropat e Selcës - Lepshë	9,9
11	Lëpushë - Greben - Vermosh	17,1
12	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	18,2
13	Vermosh - Velipojë - Vermosh	9,3
Total		172

Kushtet specifike të zbatimit:

- Vendosje e sinjalistikës
- Pikat panoramike dhe të pushimit
- Pikat e informimit
- Vendosja e linjave telefonike për rastet urgjente

Përfituesit:

Bashkia Tropojë, Shkodër, Malësi e Madhe, Pukës, Vau i Dejës, Fushë Arrëz

Vlera e projektit:

Nr.	Shteg për këmbësorë	Cmimi (Euro)	Shteg për këmbësorë	Çmimi (Euro)
1	Ura e Shtrenjtë - Kir - Theth	123.065	Valbonë - Maja e Thatë	11.678
2	Ndërlysj - Syri Kaltër	5583	Valbonë - Theth	18.969
3	Qafa e Thorës - Syri i Kaltër	5055	Vuksanaj - Lekbibaj	34.840
4	Unaza e Thethit	15.127	Tropojë - Sulbicë	34.057
5	Theth - Hardedaj	6264	Dragobi - Çerem	13.848
6	Theth - Maja e Arapit	14.955	Theth - Ujvara e Grunasit	3158
7	Dragobi - Maja e Dhive	2407	Valbonë - Logu i Perslopit - Çerem	13.946
8	Jah Salihi - Bujan	10.019	Maja e Kollatës - Logu i Kollatës - Maja e Kollatës	6784
9	Dragobi - Sulbicë	46.637	Majat e Ballkanit	69.706
10	Kocanaj - Çerem	31.789	Via Dinarica	12.276
11	Markaj - Kuc	37.814	Bogë - Maja e Radohimës	16.728

12	Dragobi - Stanet e Dobërdolit	14.699	Qafa e Thores - Radohimë	9371
13	Dragobi - Maja e Dhive	16.361	Tamarë - Nikç	19.586
14	Dragobi - Maja e Dhive	3427	Nikç - Lëpushë	15.723
15	Kroi i Gjokollit	20.182	Nikç - Shnik	12.033
16	Abat - Peraj	20.519	Razëm - Fushëzezë - Rapsh	28.632
17	Brashtë - Salcë	16.315	Lëpushë - Greben - Vermosh	25.592
18	Brashta - Toplana	15.531	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	27.362
19	Berishë e Vogël - Ndreaj	3479	Vermosh - Velipojë - Vermosh	13.967
20	Peraj - Salcë	2304	Tamarë - Brojë - Tamarë	11.867
21	Valbonë - Maja e Jezercës	13.025	Rrapsh - Bratosh - Vrith - Razëm	24.605
22	Valbonë - Maja e Roshit	9276	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	19.862
Total (585,6 km)			878.000 Euro	
Total për shtigjet e tjera (113,7km)			171.000 Euro	
TOTAL			1.049.000 Euro	

Nr.	Shteg për biçikleta	Çmimi (Euro)
1	Tamarë - Nikç - Vukaj - Tamarë	30.000
2	Tamarë - Brojë - Tamarë	11.850
3	Shoshani - Bradoshnicë	13.800
4	Rrapshë - Bratosh - Vrith - Razëm	24.600
5	Reç - Qafë Gradë - Repisht - Reç	19.800
6	Reç - Qafë Gradë - Liqen - Reç	-
7	Razëm - Fushëzezë - Rapshë	28.650
8	Rrapshë - Tamarë	25.500
9	Qafë Bordolec - Lëpushë - Budacë - Kanion	10.965
10	Lëpushë - Qafë Kërcum - Gropat e Selcës - Lëpushë	14.850
11	Lëpushë - Greben - Vermosh	25.650
12	Lëpushë - Bjeshkë Morinë - Lëpushë	27.300
13	Vermosh -Velipojë -Vermosh	13.950
Total		247.000

Financuesit e mundshëm:

- Qeveria Qendrore
- Fondi Shqiptar i Zhvillimit
- Donatorë të ndryshëm etj.

Indikatoret e vleresimit:

- Orjentimi më i mirë i turistëve
- Rritja e sigurisë së turistëve
- Rritja e numrit të turistëve

Titulli i Projektit:
Teminalet dhe limanet
Objektivat:
• Ndërthurja e mënyrave të transportit
• Staconimi i linjave të transportit qytetar, ndërqytetar dhe turistik
Përshkrimi:
Ndërtimi i terminaleve multimodale dhe stacioneve fundore të ndalimit do të mundësojë ndërthurjen e mënyrave të ndryshme të transportit në zonën e Alpeve Shqiptare. Janë propozuar 2 terminale multimodale, 10 parkime (stacione fundore ndalimi) dhe 9 limane, të cilat do të kenë edhe vende parkimi për automjete private, taksi 4+1, vendqëndrime për autobusë dhe zonën e ankorimit të tragetit në rastin e porteve. Këto janë:
1. Limani Kukës = 2000 m ²
2. Limani i Shëngjergjit (për pasagjerë) = 500 m ²
3. Limani i Fierzës së Sipërme (Poravë) = 2000 m ²
4. Limani i Dushajt = 5000 m ²
5. Limani i grykederdhjes së Shalës (për pasagjerë) = 500 m ²
6. Limani i Komanit = 1500 m ² (Rehabilitim i portit ekzistues dhe zgjerimi i tij)
7. Limani i Komani të Poshtëm = 3 000 m ²
8. Limani i Shurdhajt = 300 m ²
9. Limani i Vaut të Dejës = 3000 m ²
10. Terminali multimodal i Bajram Currit = 3000 m ²
11. Terminali multimodal i Koplikut = 3000 m ²
12. Valbonë = 2000 m ²
13. Lekbibaj = 1000 m ²
14. Tropojë e Vjetër = 1000 m ²
15. Curraj i Epërm = 1000 m ²
16. Dragobi = 1000 m ²
17. Tamarë = 1000 m ²
18. Vukël = 1000 m ²
19. Nikç = 1000 m ²
20. Lëpushë = 1000 m ²
21. Vermosh = 1000 m ²
22. Reç = 1000 m ²
23. Bogë = 1000 m ²
24. Razëm = 1000 m ²
25. Theth = 1000 m ²
26. Kir = 1000 m ²
27. Ndërlyaj = 1000 m ²

Kushtet specifike të zbatimit:
• Projektimi dhe ndërtimi i terminaleve multimodale, stacioneve fundore të ndalimit dhe porteve
• Stacionimi i linjave të transportit publik dhe turistik, vendqëndrimit të taksive 4+1, agjencie turistike dhe faciliteteve të nevojshme
• Ndërtimi i vendparkimeve për automjetet private
Përfituesit:
Bashkia Tropojë, Shkodër, Malësi e Madhe, Pukë, Vau i Dejës, Fushë Arrëz
Vlera e projektit:

1. Limani i Kukësit = 400.000 Euro
2. Limani i Shengjergjit = 100.000 Euro
3. Limani i Firzës së Sipërme (Poravë) = 400.000 Euro
4. Limani i Dushajt = 1.000.000 Euro
5. Limani i grykëderdhjes së Shalës = 100.000 Euro
6. Limani i Komanit = 300.000 Euro
7. Limani i Komanit të Poshtëm = 600.000 Euro
8. Limani i Shurdhajt = 60.000 Euro ²
9. Limani i Vaut të Dejës = 600.000 Euro
10. Terminali multimodal i Bajram Currit = 300.000 Euro
11. Terminali multimodal i Koplikut = 300.000 Euro
12. Valbonë = 200.000 Euro
13. Lekbibaj = 100.000 Euro
14. Tropojë e Vjetër = 100.000 Euro
15. Curraj i Epërm = 100.000 Euro
16. Dragobi = 100.000 Euro
17. Tamarë = 100.000 Euro
18. Vukël = 100.000 Euro
19. Nikç = 100.000 Euro
20. Lëpushë = 100.000 Euro
21. Vermosh = 100.000 Euro
22. Reç = 100.000 Euro
23. Bogë = 100.000 Euro
24. Razëm = 100.000 Euro
25. Theth = 100.000 Euro
26. Kir = 100.000 Euro
27. Ndërlyaj = 100.000 Euro

Kosto Totale = 6.160.000 Euro

Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Fleksibiliteti i lëvizjes së turistëve
• Ndërthurja e mënyrave të transportit
• Pakësimi i trafikut të mjeteve private, i ndotjes akustike dhe të mjedisit në zonën e Alpeve

6.5

TRASHËGIMIA KULTURORE

Restaurim i banesës së Lulash Kecit
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Kulla është një ndërtim karakteristik i zonës me dy kate, me çardak dhe i mbuluar me çati dërrase. Ajo është e vendosur mbi një terren shkëmbor në pjesën e sipërme të fshatit duke tërhequr vëmendjen e shumë vizitorëve. Objekti është ndërtim me gjysëm kati, ku në katin përdhes ndodhet i ashtuquajti “burg” ose vendi ku strehohej bagëtia. Në katin e sipërm ndodhen dy ambiente: ai qendror i ashtuquajtur “oda e zjarrit” dhe “oda e miqve”. Po këtu ndodhet edhe çardaku i punuar në pjesën e sipërme me lëndë druri mbështetur mbi një mur guri, pranë të cilit është vendosur shkalla prej guri. Kulla është ndërtuar me muraturë guri. Muret arrijnë trashësinë 70-80 cm në katin përdhes dhe 50-60 cm në katin e sipërm. Dyshemeja është e shtruar me dërrasë. Çardaku është prej druri, me trarë druri të kombinuar me kallama. Çatia është me furde.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrja: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Shkodër
Vlera e projektit: 7000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: 170,1 m ² / 7,15 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i banesës së Mehmet Ramës
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Banesa është trekatëshe dhe ka formën e një katërkëndëshi kënddrejtë. Skema vendosjes së ambjenteve për çdo kat të kullës rezulton e tillë: kati përdhes përmban ahre, kati i parë sobën e grave dhe një korridor që i paraprin katit të dytë, kati i dytë dhomën e miqve dhe divanhanen përpara saj. Në dy katet e sipërme janë vendosur ambientet sanitare. Në faqen jugore ndodhet oxhaku, një element i cilësuar si i domosdoshëm për ngrohjen e ambienteve të brendshme. Banesa është e ndërtuar prej guri, me dritare në formë frëngjie. Ndarjet e kateve janë të ndërtuara me konstruksion druri dhe janë të ulëta. Çatia është me konstruksion druri.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Ndërhyrje: Restaurim çatie
• Ndërhyrje: Restaurim të ndërkateve dhe tavaneve
• Ndërhyrje: Restaurim të dyerve dhe dritareve
• Ndërhyrje: Restaurim të suvatimeve të brendshme
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 25.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: S=90 m ² ; H=8,7 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i banesës së Shkurte Alisë
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Banesa e Shkurte Alisë, një ndërtim karakteristik i zonës së Veriut të Shqipërisë. Ajo dallohet për trajtimin e varfër si në brendësi ashtu dhe në trajtimin e jashtëm arkitektonik me çati të pjerrëta, të mbuluara me furde dhe frëngji të shpeshta, duke pasqyruar një karakter të mbyllur. Kjo ndërtesë i përket gjysmës së dytë të shek. XIX dhe është vendosur mbi një terren shkëmbor. Përsa i përket strukturës së jashtme, kushtet atmosferike e veçanërisht tërmeti që ka rënë në atë zonë në vitin 2002, kanë shkaktuar probleme serioze për objektin. Kulla është ndërtim dy katësh me muraturë guri. Shkallët e jashtme janë gjithashtu prej guri. Çatia është e mbuluar me furde.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrje: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Shkodër
Vlera e projektit: 38.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: 141 m ² /8,68 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i kalasë së Lekës
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Kalaja ndodhet në anën perëndimore të fshatit Selimaj e ndërtuar mbi një kodrinë shkëmbore me lartësi 700 m nga përroi, e cila në disa anë është e pangjithshme. Në rreze të kodrës kalon një përrua që quhet “Përroi i kalasë”. Traditat gojore thonë se kalaja është ndërtuar dhe përdorur prej Lekë Dukagjinit dhe është shkatërruar prej turqve. Kalaja ka formë pothuajse rrethore dhe një sipërfaqe prej 350 m ² . Përveç mureve perimetrale që rrethojnë konturin e rregullt të kodrës, brenda tyre ndodhen edhe disa mure të tjerë që e ndajnë kalanë në tre pjesë e vazhdojnë nga terreni më i ulët tek ai më i larti. Muret në disa vende ruajnë një lartësi deri në 3 m dhe janë ndërtuar me një trashësi prej 0,70 dhe 0,75 m. Gurët kanë madhësi mesatare 20 – 30 cm dhe lidhen me llaç të cilësisë së mirë. Gurët janë vendosur në rreshta të rregullt nga faqja e jashtme e mureve, dhe të parregullt nga ana e brendshme. Nga ana e jashtme dallohen disa vrime që kanë shërbyer për kullimin e ujit. Hyrja mendohet se ka qenë në anën lindore, ku ruhet një hyrje shkëmbore me gjerësi fillestare 0,8 - 0,9 m. Lartësia e shkëmbit në të djathtë është 2,10 m ndërsa në të majtë 1,38 m. Në jug të kalasë ndodhen dy kisha ose gërmadha me distancë 10 min nga njëra-tjetra, “Kisha e gjatë” dhe “Kisha e lumit”.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Ndërhyrje: Pastrim nga bimësia
• Ndërhyrje: Konsolidim muresh
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 27.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Sipërfaqja e ndërtimit: 350 m ²

Titulli i Projektit:
Restaurim i kalasë së Shoshanit
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rgjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Aty ku fillon gryka e Dragobisë, në të majtë të lumit Valbona, mbi një shkëmb të fuqishëm gjenden rrënojat e një vendbanimi të fortifikuar të periudhës romake rreth shekullit I - V i erës sonë, e njohur si kalaja e Shoshanit. Kalaja ka një sipërfaqe rreth 0,4 hektarë, rrethuar nga të tre anët me mure që arrijnë gjatësinë rreth 150 m dhe gjerësi 1 - 1,70 m mbi të cilat ishin vendosur tre kulla. Në anën e lumit nuk janë ndërtuar mure pasi mbrojtja i është besuar shkëmbit të thiktë. Kalaja e Shoshanit dallon nga fortifikimet e kësaj zone për nga përmasat më të mëdha dhe shtrirja buzë rrugës në një terren të sheshtë. Rrafshi në lindje i pasur me qeramikë tregon edhe për praninë e një vendbanimi të hapur. Muret janë ndërtuar me gurë të thyer të lidhur mes tyre me llaç të fortë. Mbushja midis faqeve të tyre është e shtresëzuar.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrje: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 23.000 €
Financuesit e mundshëm:
- Qeveria Qendrore - Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw - Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: 84 m ² / 8.80 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i Kullës së Thepit
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit të trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Kulla e Ngujimit në Curraj të Epërm është ndërtuar rreth viteve 1840-1850 dhe cilësohet si një nga kullat e gurit më të vjetra në malësinë e veriut. Ndryshe quhet dhe Kulla e Thepit sepse ngrihet në lartësi dominuese mbi ambientin rrethues. Kulla sot është e rrënuar, duke i mbetur vetëm muret anësore. Ndërhyrja për riparimin e kësaj kulle epike do të rrisë interesimin e vizitoreve për të vizituar këto zona.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrje: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 11.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: 84 m ² / 8,80 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i Mullirit të Bajram Currit
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit së trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Ndërtesa është dykatëshe. Është e ndërtuar nga fundi i 1800-ës. Krahas vlerës historike, lidhet me jetën e patriotit Bajram Curri. Ka vlerë të madhe për sa i përket tipologjisë së banesës së vjetër të arkitekturës popullore, e cila përfaqëson banesën trekatëshe prej guri. Skema kompozicionale e vendosjes së ambienteve për çdo kat të kullës është e tillë: kati përdhes përmban vetëm ahrin me dhé të ngjeshur. Nga jashtë katet lidhen me shkallë të njëpasnjëshme prej druri. Banesa është e ndërtuar me gurë, dyshemeja është prej druri, gjithashtu dhe shkalla e brendshme. Ajo ka formën e një katërkëndëshi kënddrejtë dhe dallohet nga numri i madh i frëngjive të vogla në katër faqet e banesës. Mbulesa është e bërë me furde.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrje: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 9500 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: S=68 m ² ; H=4,6 m

Titulli i Projektit:
Restaurim i sitit arkeologjik “Qyteza e Rosujës”
Objektivat:
Fuqizimi i turizmit kulturor nëpërmjet rigjallërimit dhe menaxhimit së trashëgimisë kulturore në rajonin e Alpeve Shqiptare.
Përshkrimi:
Qyteza e Rosujës është ndërtuar mbi kurrizin e dy valëzimeve shkëmbore në mes të përroit të Grazhdanit në lindje dhe atij të Gashit në perëndim. Gërmimet arkeologjike kanë dhënë mjaft dëshmi mbi lindjen dhe zhvillimin e kësaj qyteze. Materiali i pasur arkeologjik i zbuluar këtu, si vegla pune, enë të ndryshme balte, enë dhe armë prej hekuri si dhe monedha e zbukurim ari dhe argjendi etj., tregojnë se kjo qendër është banuar që në fundin e mijëvjeçarit të dytë p.e.s dhe vazhdoi të banohej deri në shekullin V të erës sonë. Rosuja ishte qendër e rëndësishme zejtaro-tregtare. Po kështu një vend të rëndësishëm zë qeramika e prodhuar në vend me ngjyrë gri në të kaltër, por edhe enët tipike ilire me ngjyra, ndonjëherë dhe me vernik të zi. Pra gjejmë zbukurime tipike ilire në formë vijash zig-zage. Në pjesën më të madhe të qytezës ka pasur mure fortifikuese dhe një kullë të periudhës romake.
Kushtet specifike të zbatimit: Ndërhyrje: Restaurim i plotë
Përfituesit: Bashkia Tropojë
Vlera e projektit: 25.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Sipërfaqja e ndërtimit / lartësia e objektit: 84 m ² / 8,80 m

6.6

UJËSJELLËS - KANALIZIME

6.6.1 Kanalizime dhe impiante trajtimi

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe trajtimin e ujërave të zeza me sisteme fitodepurimi për fshatrat: Brisë, Salcë, Palç, Peraj, Gjonpepaj, Lekbibaj, Tetaj, Shëngjergj, Curraj i Poshtëm, Curraj i Epërm, Betoshë, Fushë Lumi, Koçanaj, Shoshan, Lagja e Paqës, Bradoshnicë, Dragobi, Çerem, Lëkurtaj, Selimaj, Kojel, Viçidol, Kasaj, Gegaj, Buçaj, Papaj, Sopot, Babinë, Begaj, Shumicë-Ahmetaj, Myhejan, Kërrnajë, Shkëlzen.
Objektivat:
- Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. - Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. - Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshatrat janë të shpërndara në territor dhe kanë popullsi të vogël. Pamundësia për grupimin e tyre në rrjete të përbashkëta kanalizimesh, na çon në përdorimin e skemave të copëzuara të kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të përdorura. Sasia e prurjeve të ujërave të përdorura është shumë e luhatshme gjatë harkut vjetor dhe e pamjaftueshme për mbijetesën e biomasës së një impianti me biofiltër me rrotullim apo llum aktiv. Impiantet me fitodepurim kanë aftësi të përshaten me ekosistemin dhe ndryshimet klimatike, si dhe kanë kosto të ulët shfrytëzimi dhe mirëmbajtjeje.
Kushtet specifike të zbatimit:
- Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza - Impiantet e trajtimit me fitodepurim duhet të paraprihen nga procesi paraprak i trajtimit mekanik me zgara dhe kontenier <i>Imhoff</i>. - Sipërfaqja e vaskave të impiantit duhet të llogaritet nga 1,2 - 1,5 m² për banor, dhe bimësia që do të kryejë rolin e filtrit biologjik duhet zgjedhur në zonën ku do të zbatohet projekti. - Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësitë administrative Margegaj, Tropojë, Lekbibaj, Bujan
Vlera e projektit:
1.835.700 €
Financuesit e mundshëm:
- Qeveria Qendrore - Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw - Donatorë të ndryshëm etj.

Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 6119 (rezidentë dhe turistë)
• Prurja ditore e ujërave të zeza sipas vlerësimeve është pranuar 100 l/d/f
• Sipërfaqja e tokës që duhet për vendosjen e vaskave të impiantit llogaritet 1,2 – 1,5 m ² për frymë
• Impakti mjedisor dhe social: 3 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe trajtimi i ujërave të zeza me sisteme fitodepurimi për fshatrat: Pepsumaj, Malagji-Kajvall, Telume-Kllogjen, Arrëz, Vilë, Qerret, Palaj-Gushtë, Bena, Vukjakaj-Gebaj, Barcollë, Koman, Ndrejaj, Lotaj, Brashtë.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshatrat janë të shpërndara në territor dhe kanë popullsi të vogël. Pamundësia për grupimin e tyre në rrjete të përbashkëta kanalizimesh, na çon në përdorimin e skemave të copëzuara të kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të përdorura. Sasia e prurjeve të ujërave të përdorura është shumë e luhatshme gjatë harkut vjetor dhe e pamjaftueshme për mbijetesën e biomasës së një impianti me biofiltër me rrotullim apo llum aktiv. Impiantet me fitodepurim kanë aftësi të përshaten me ekosistemin dhe ndryshimet klimatike, si dhe kanë kosto të ulët shfrytëzimi dhe mirëmbajtjeje.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiantet e trajtimit me fitodepurim duhet të paraprihen nga procesi paraprak i trajtimit mekanik me zgara dhe kontenier <i>Imhoff</i>. • Sipërfaqja e vaskave të impiantit duhet të llogaritet nga 1,2 - 1,5 m² për banor, dhe bimbësia që do të kryejë rolin e filtrit biologjik duhet zgjedhur në zonën ku do të zbatohet projekti. • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësitë administrative Kelmend, Pult, Temal, Shosh, Shllak
Vlera e projektit:
510.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 1700 (rezidentë dhe turistë) • Prurja ditore e ujërave të zeza sipas vlerësimeve është pranuar 100 l/d/f • Sipërfaqja e tokës që duhet për vendosjen e vaskave të impiantit llogaritet 1,2 – 1,5 m² për frymë • Impakti mjedisor dhe social: 3 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për fshatin turistik të Lëpushës dhe fshatrat e Selcës.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshati i Lëpushës është ndër atraksionet kryesore të malësisë së Kelmendit. Me përmirësimin e infrastrukturës është rritur dhe fluksi turistik, çka ka bërë që pjesa më e madhe e banorëve të fshatit t'i orientohen turizmit duke kthyer shtëpitë e tyre në bujtina. Zona e Selcës shtrihet përgjatë përroit të Cemit dhe është e shpërndarë në disa qendra të vogla komunitare. Zona turistike e Lëpushës dhe e Selcës ka nevojë për ndërtimin e rrjetit të kanalizimit të ujërave të zeza dhe impianteve të trajtimit të tyre. Aktualisht ujërat e zeza derdhen në përroin e Lëpushës dhe të Cemit.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Kelmend
Vlera e projektit:
Lëpusha: 360.000 €
Selca: 660.000 €
Total: 1.020.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032: Lëpusha = 500 (turistë dhe rezidentë); Selca = 900 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut: Lëpusha = 70 m³/ditë; Selca = 120 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza: Lëpusha = 2000 ml; Selca = 3500 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të luginës së Kirit.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Lugina e Kirit është në fazën fillestare të rritjes së fluksit turistik. Potenciali natyror dhe përmirësimi i infrastrukturës do të sjellë edhe rritjen e frekuentimit dhe kapaciteteve akomoduese në zonë. Për t'i paraprirë impaktit mjedisor është e nevojshme zbatimi i skemave të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe vendosja e impiantit për trajtimin e tyre. Fshatrat që duhet të përfshihen në skemën e kanalizimeve dhe trajtimin e ujërave të përdorura janë ndarë në dy grupe sipas shpërndarjes në territor. Grupi I: Plan, Pog, Gjuraj, Mgull. Grupi II: Kir, Khan, Bruçaj.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Pult
Vlera e projektit:
Grupi I : 1.050.000 €
Grupi II: 1.400.000 €
Total: 2.450.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032: Grupi I = 800 (turistë dhe rezidentë); Grupi II = 1235 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut: Grupi I = 120 m³/ditë; Grupi II = 180 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza: Grupi I = 6000 ml; Grupi II = 8000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 3 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të luginës e Shalës.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Lugina e Shalës e sidomos zona e Thethit ka njohur një rritje të lartë të numrit të turistëve, çka sjell dhe rritjen e emetimeve të ujërave të përdorura që aktualisht derdhen të patrajtuara në mjedis duke ndotur tokën, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore. Është i nevojshëm disiplinimi i ujërave të përdorur nëpërmjet ndërtimit të rrjeteve të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe trajtimit të tyre. Duke u nisur nga shtrirja në territor dhe mënyra e grupimit të fshatrave, është menduar ndarja në dy skema e sistemit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe instalimin e ITUN për secilën skemë. Në grupin e parë bëjnë pjesë fshati i Thethit dhe zonat e banuara në afërsi të tij siç janë Okoli, Gjellaj, Nikgjonaj, Gjeçaj, Grunas. Në grupin e dytë bëjnë pjesë fshatrat Ndërlyse, Lekaj, Gimaj, Nicaj-Shalë, Abat, Bregu i Lumit.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Shalë
Vlera e projektit:
Grupi I : 1000.000 €
Grupi II: 2.100.000 €
Total: 3.100.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032:
Grupi I = 2100 (turistë dhe rezidentë); Grupi II = 1700 (turistë dhe rezidentë)
• Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut:
Grupi I = 280 m ³ /ditë; Grupi II = 230 m ³ /ditë
• Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza:
Grupi I = 5000 ml; Grupi II = 12000 ml
• Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të luginës së Valbonës.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Lugina e Valbonës ka njohur një rritje të lartë të numrit të turistëve, çka sjell dhe rritjen e emetimeve të ujërave të përdorura që aktualisht derdhen të patrajtuara në mjedis duke ndotur tokën, ujërat sipërfaqësore dhe nëntokësore. Është i nevojshëm disiplinimi i ujërave të përdorura nëpërmjet ndërtimit të rrjeteve të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe trajtimit të tyre. Skema e kanalizimeve të ujërave të zeza bashkë me impiantin e trajtimit përfshin fshatrat e Rragamit, Valbonës dhe grupe të veçuara shtëpish në afërsi të tyre.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Margegaj
Vlera e projektit:
1.050.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit = 2200 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut = 300 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza = 5000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për luginën e Vermoshit.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Vermoshi është një ndër pikat më atraktive dhe me traditë të hershme në fushën e turizmit malor. Zonat e banuara shtrihen përgjatë gjithë luginës së lumit të Vermoshit, dhe një pjesë e ujërave të përdorura shkarkohen direkt në lumë. Të gjitha zonat e banuara përgjatë luginës duhet të mbulohen me rrjetin e kanalizimeve të ujërave të zeza dhe me impiantin për trajtimin e tyre.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Kelmend
Vlera e projektit:
1.200.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 1100 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut = 150 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza = 7000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të Bogës dhe fshatrat Dedaj, Ducaj, Bzhetë-Markaj.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshatrat e lartpërmendura ndodhen përgjatë luginës së Përroit të Thatë. Boga është fshat që ka njohur rritje të frekuentimit turistik, sidomos të vizitorëve ditorë, si dhe rritje të shërbimeve, kryesisht hotele dhe restorante. Fshatrat e tjerë ndodhen në jug të Bogës dhe janë të përqendruar në krah të rrugës automobilistike. Në të gjithë zonën mungon sistemi i kanalizimeve dhe impianti i trajtimit të ujërave të përdorura. Projekti për sistemin e kanalizimeve të ujërave të zeza duhet ndarë në dy skema, një skemë për fshatin Bogë, për shkak se është më i distancuar, dhe skema tjetër të përmbledhë grupin e fshatrave Dedaj, Ducaj, Bzhetë-Markaj.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Shkrel
Vlera e projektit:
Fshati Bogë: 750.000 €
Fshatrat Dedaj, Ducaj, Bzhetë-Markaj: 1.000.000 €
Total: 1.750.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032: Boga = 500 (turistë dhe rezidentë); Dedaj, Ducaj, Bzhetë-Markaj:= 600 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut: Boga = 70 m³/ditë; Grupi II = 80 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza: Grupi I = 4000 ml; Grupi II = 6000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të Razmës.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshati i Razmës është pikë turistike e hershme, e frekuentuar kryesisht nga qytetarët e Shkodrës për verim. Afërsia me qytetin dhe përmirësimi i infrastrukturës kanë rritur ndjeshëm edhe numrin e strukturave të akomodimit dhe shërbimeve. Kjo zonë ka nevojë për ndërtimin e rrjetit të kanalizimeve dhe impiantit të trajtimit të ujërave të zeza, çka do të ulte impaktin e ndotjes në mjedis dhe rritjen e cilësisë së shërbimeve.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Shkrel
Vlera e projektit:
800.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 1500 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut = 200 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza = 4000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të kanalizimeve të ujërave të zeza dhe ITUP për zonën turistike të Vukël-Nikç.
Objektivat:
• Parandalim dhe ulje e ndotjes mjedisore duke mbrojtur trupat ujore sipërfaqësore dhe nëntokësore. • Rritje e cilësisë së shërbimit për banorët e zonës dhe turistët, si dhe shmangie e epidemive të mundshme. • Ripërdorim i ujit të trajtuar për qëllime vaditjeje dhe shërbime publike.
Përshkrimi:
Fshatrat Vukël dhe Nikç ndodhen në luginën e lumit të Cemit. Zona ka filluar të frekuentohet nga vizitorët por është akoma në fazën fillestare të zhvillimit turistik. Mungesa e kanalizimeve të ujërave të zeza i detyron banorët e zonës të kryejnë shkarkime të pakontrolluara. Për t'i paraprirë ndotjes së ujërave sipërfaqësore dhe nëntokësore me të cilat zona është mjaft e pasur, duhen ndërtuar rrjetet e kanalizimeve të ujërave të zeza dhe impianti i trajtimit të ujërave të përdorura.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Rrjete kanalizimesh posaçërisht për ujërat e zeza • Impiant Trajtimi të Ujërave të Përdorura të tipit urban nëpërmjet procesit biologjik • Vendosje e impiantit në afërsi të rrjeteve vaditëse dhe kulluese duke zbatuar distancat nga qendrat e banuara.
Përfituesit:
Njësia administrative Kelmend
Vlera e projektit:
600.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm, etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 950 (turistë dhe rezidentë) • Prurja ditore e ujërave të zeza gjatë periudhës së pikut = 130 m³/ditë • Gjatësia e parashikuar e kolektorit të ujërave të zeza = 3000 ml • Impakti mjedisor dhe social: 4 (1=impakt i ulët; 5=impakt i lartë)

6.6.2 Ujësjiellësi, furnizimi me ujë

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të furnizimit me ujë të pijshëm për fshatin e Vermoshit, Lëpushës, Selcës dhe Vukël-Nikçit.
Objektivat:
• Mbulimi me shërbimin e furnizimit me ujë • Sigurimi i sasisë së nevojshme të ujit për përballimin e pikut turistik • Siguria e furnizimit me ujë (cilësia e ujit)
Përshkrimi:
Zona ku ndodhen fshatrat e lartpërmendura është e pasur me burime ujore por pa sistem ujësjiellësi. Banorët furnizohen në mënyra individuale duke përdorur ujë të pakontrolluar dhe të patrajtuar. Terreni dhe numri i madh i burimeve të zonës mundëson zbatimin e skemave me vetërrjedhje të ujësjiellësit.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Sistem i furnizimit me ujë me rrjedhje të lirë • Ndërtim i sistemit të klorinimit të ujit • Termoizolim i linjave në zonat e ekspozuara për të shmangur problematikat nga ngricat
Përfituesit:
Njësia administrative Kelmend
Vlera e projektit:
Vermosh: 460.000 €
Lëpushë: 210.000 €
Selcë: 380.000 €
Vukël-Nikç: 400.000 €
Total: 1.450.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.

Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032:
Vermosh = 1100 (turistë dhe rezidentë);
Lëpushë = 500 (turistë dhe rezidentë);
Selcë = 900 (turistë dhe rezidentë);
Vukël-Nikç = 950 (turistë dhe rezidentë)
• Volumi i nevojshëm i ujit të pijshëm për periudhën e pikut në vitin e planifikimit:
Vermosh = 165 m ³ /ditë;
Lëpushë = 75 m ³ /ditë;
Selcë = 135 m ³ /ditë;
Vukël-Nikç = 140 m ³ /ditë

Titulli i Projektit:
Zgjerimi i rrjetit të furnizimit me ujë të pijshëm për fshatin Lekbibaj, dhe ndërtimi i rrjetit të furnizimit me ujë për fshatrat Salcë, Brisë, Betoshë, Curraj i Epërm, Curraj i Poshtëm.
Objektivat:
• Mbulimi me shërbimin e furnizimit me ujë • Sigurimi i sasisë së nevojshme të ujit për përballimin e pikut turistik • Siguria e furnizimit me ujë (cilësia e ujit)
Përshkrimi:
Fshati i Lekbibaj ka një rrjet ekzistues të furnizimit me ujë por që nuk mbulon me shërbim të gjithë popullsinë. Fshatrat e tjerë kanë nevojë për ndërtimin e rrjeteve inxhinierike të ujësjellësit. Afërsia e fshatrave me njëri-tjetrin mundëson grupimin e tyre në një sistem të vetëm ujësjellësi.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Sistem i furnizimit me ujë me rrjedhje të lirë • Ndërtim i sistemit të klorinimit të ujit • Termoizolim i linjave në zonat e ekspozuara për të shmangur problematikat nga ngricat
Përfituesit:
Njësia administrative Lekbibaj
Vlera e projektit:
460.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore • Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw • Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032 = 1150 • Volumi i nevojshëm i ujit të pijshëm për periudhën e pikut në vitin e planifikimit = 170 m³/ditë

Titulli i Projektit:
Ndërtimi i rrjetit të furnizimit me ujë të pijshëm për fshatrat Rragam dhe Çerem.
Objektivat:
• Mbulim me shërbimin e furnizimit me ujë.
• Sigurimi i sasisë së nevojshme të ujit për përballimin e pikut turistik
• Siguria e furnizimit me ujë (cilësia e ujit)
Përshkrimi:
Fshati i Rragamit ndodhet në luginën e Valbonës, kurse fshati Çerem ndodhet në anën veriore të luginës në lartësi prej afro 1100 m.n.d. Të dyja këto lokalitete kanë mungesë të rrjeteve inxhinierike të furnizimit me ujë, dhe banorët e sigurojnë ujin e pijshëm në mënyrë individuale dhe të pakontrolluar. Në këtë zonë duhen zbatuar skemat e furnizimit me ujë të pijshëm e të sigurt, për përmirësimin e cilësisë së shërbimit ndaj komuniteteve dhe prurjes turistike.
Kushtet specifike të zbatimit:
• Sistem i furnizimit me ujë me rrjedhje të lirë
• Ndërtim i sistemit të klorinimit të ujit
• Termoizolim i linjave në zonat e ekspozuara për të shmangur problematikat nga ngricat
Përfituesit:
Njësia administrative Margegaj
Vlera e projektit:
Rragam: 210.000 €
Çerem: 100.000 €
Total: 310.000 €
Financuesit e mundshëm:
• Qeveria Qendrore
• Fondi Shqiptar i Zhvillimit, Kfw
• Donatorë të ndryshëm etj.
Indikatorët e vlerësimit:
• Piku ditor i turistëve dhe rritja e popullsisë për vitin e planifikimit 2032:
Rragam = 500 (turistë dhe rezidentë);
Çerem = 220 (turistë dhe rezidentë)
• Volumi i nevojshëm i ujit të pijshëm për periudhën e pikut në vitin e planifikimit:
Rragam = 120 m ³ /ditë; Çerem = 35 m ³ /ditë

07

TAKIMET PUBLIKE DHE PALËT E INTERESUARA

- 7.1 KONSULTIME DHE DISKUTIME PUBLIKE
- 7.2 FORUMI PËR BASHKËRENDIMIN E PLANIFIKIMIT
NË NIVEL QENDROR
- 7.3 SHËNIME DHE REFERENCA

7.1

KONSULTIME DHE DISKUTIME PUBLIKE

Në kuadër të Projektit të Alpeve janë zhvilluar një sërë takimesh me institucione të pushtetit qendror e vendor, me institucione private, të huaja dhe shoqëri civile, përkatësisht si vijon:

Takimet e para të grupit të punës janë zhvilluar me donatorin e projektit të alpeve, Fondin Shqiptar të Zhvillimit (FSHZH), me qëllim krijimin e bazave për një bashkëpunim të suksesshëm dhe një proces pune të shëndetshëm. Marrëdhëniet profesionale korrekte dhe të shëndosha janë një element shumë i rëndësishëm dhe burim i padiskutueshëm suksesi, sidomos kur ato krijohen mes stafesh të kualifikuara dhe me eksperiencë të gjata në fushat përkatëse. Këto elemente gjetën një terren të favorshëm për t'u zhvilluar në bashkëpunimin e krijuar mes institucionit të IP3 dhe FSHZH, ku edhe pse projekti parashikonte mes të tjerash krijimin për herë të parë në Shqipëri të një Plani Kombëtar Sektorial në fushën e Turizmit, procesi po zhvillohet me sukses.

Takimi i parë formal i dokumentuar me këtë institucion është zhvilluar më datë 18 prill 2016. Takimi i cili shënoi edhe fillimin e një axhende të ngjeshur takimesh me shumë institucione të tjera. Qëllimi i këtij takimi ishte diskutimi për identifikimin e institucioneve me rëndësi për ata që përket informacioneve që ata kanë për fushën e turizmit. Në vazhden e takimeve të njëpasnjëshme dhe komunikimit konstant me këtë institucion dhe institucione të tjera për grumbullimin e informacioneve dhe shkëmbimin e eksperiencave, lindi nevoja për organizimin e një takimi këshillues dhe informues ku grupi i punës të prezantonte punën e bërë, integrimin e informacioneve të përftuara, planin dhe hapat që do të ndiqeshin në fazat e mëtejshme.

- Në datë 27 prill u zhvillua takimi i parë me Ministrinë e Mjedisit.

Qëllimi i këtij takimi ishte vendosja e një kontakti me këtë ministri, prezantimi i projektit dhe mbledhja e shkëmbimi i informacionit.

Drejtori i Politikave Mjedisore vuri në dukje se MM kishte Planin e Menaxhimit të Alpeve ende të pamiratur (draft), dhe na sugjeroi që të përdorim të dhënat e ofruara nga ky plan për projektin.

Duke qenë se Plani i Menaxhimit të Alpeve ishte përqendruar kryesisht tek energjia, ky mund të ishte një burim i mirë informacioni nëse projekti do të përqendrohej në ekoturizëm.

Bazuar në informacionin e dhënë nga kjo ministri:

- Nuk ka një plan për menaxhimin e parkut, gjë që do të bëhet kur të vendoset zonimi i ri;
- Agjencia e Zonave të Mbrojtura është përgjegjëse për burimet njerëzore që menaxhojnë parqet;
- Bashkëpunimi i Policisë së Gjelbër dhe Agjencisë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura për të mbrojtur zonat nga shpyllëzimi.

Në takim u paraqit edhe plani i një "parku të ri", i cili do të ishte një zonim i ri që integron parkun e Valbonës, parkun e Thethit dhe parkun e lumit të Gashit në një park të ri.

- Në datë 28 prill 2016 u realizua takimi me Ministrinë e Kulturës.

Në këtë takim u diskutuan çështjet e mëposhtme:

- Identifikimi i vendeve më interesante për turistët
- Marketingu/promovimi i përdorur në zonë
- Investimet për të nxitur interesin kulturor

Në takim u diskutua mbi mjetet më interesante që mund të përdoren për të tërhequr turistët pa dëmtuar mjedisin. Në lidhje me marketingun, u diskutua rëndësia e medias dhe personave të specializuar në këtë fushë për të promovuar zonën që do të zhvillojmë. Një tjetër pikë e rëndësishme që u diskutua ishte rreth guidave turistike që Ministria e Turizmit duhet të sigurojë në këto zona. Lidhur me këtë çështje, është e rëndësishme që të ketë një komision të specializuar për të trajnuar këto guida turistike. Pika e fundit që u diskutua ishte liqeni i Shkodrës dhe dobia e tij për zhvillimin lokal, por ku deri tani nuk është bërë asgjë për shkak të mungesës së koordinimit.

- Në datë 29 prill 2016 u zhvillua takimi me Ministrinë e Integrimit Evropian.

Ky takim shërbeu si një bazë për vendosjen e një kontakti me këtë ministri, me qëllim shkëmbimin e informacioneve dhe koordinimin e punës.

Në këtë takim u diskutua lidhur me zonat që do të kenë prioritet në këtë projekt, për nevojën e përfshirjes së partnerëve kombëtarë dhe përfshirjen e plotë të ministrive të linjës.

Objektivi i ynë janë programet e investimeve vendore (kryesisht programet e investimeve afatshkurtra) për të fuqizuar sektorin e turizmit.

Përveç kësaj, u bisedua për gjetjen e burimeve të dhënave statistikore të nevojshme për projektin.

Përfaqësuesit e ministrisë na sugjeruan që të përdorim të dhënat dhe informatat e siguruara nga Cross Border Shqipëri - Mali i Zi (2007 - 2013 dhe 2014 - në vazhdim), ose me Italinë apo Kosovën, ku Shqipëria ka qenë një vend pjesëmarrës (2014). Në kuadrin e vazhdimin të bashkëpunimit, u diskutua nevoja e një takimi tjetër të mëvonshëm për të diskutuar për çështje më specifike dhe për të konsoliduar bashkëpunimin.

- Në datë 29 prill 2016 u zhvillua takimi me Agjencinë Kombëtare të Planifikimit të Territorit.

Në këtë takim u diskutua për një masterplan sipas ligjit, si një projekt eksperimental ku duhet të konsiderohet koha, fondet në dispozicion, etj.

Objektiv janë programet e investimeve me qëllim sigurimin e objekteve turistike dhe zhvillimin ekonomik, dhe për këtë do të nevojitet buxheti, termat e referencës dhe nevojat e banoreve.

Mundësitë që u parashtruan në këtë takim ishin: një plan kombëtar sektorial për turizmin dhe një plan i detajuar për zonën me rëndësi kombëtare të luginës së Valbonës.

U cilësua si e nevojshme edhe mbështetja e komunitetit për shkak se hartimi i këtyre dokumenteve është një proces me pjesëmarrje.

Dy rrugë mund të jenë të nevojshme për të dhënat metodologjike:

- E para duke përdorur një zonë pilot me rëndësi kombëtare;
- E dyta duke zgjedhur një bashki në zonë që ka të miratuar planin e përgjithshëm vendor.

U konstatua nevoja e një takimi tjetër ku duhet të përfshihen aktorë të tjerë si: GIZ (i cili është përgjegjës për komunitetin vendas), DLDP (një program i Bashkëpunimit Zviceran, i cili është i

interesuar të hartojë një plan lokal për një bashki) dhe AKPT (i cili është përgjegjës për koordinimin e projekteve).

- Në datë 10 maj 2016 ekipi i ekspertëve zhvilloi një takim me institucionin e VIS në Shqipëri.

Ky ishte një takim informues i zhvilluar me një frymë pozitive dhe shumë bashkëpunuese.

Qëllimi i këtij takimi ishte aksesin në dokumentin strategjik të krijuar nga ky institucion, me titull "Për zhvillimin e ekoturizmit në Alpet Shqiptare", një dokument i cili do të përbënte një informacion shumë të dobishëm për grupin e punës.

Gjithashtu, VIS ka mbështetur ngritjen e një zyre informimi turistik dhe krijimin e një faqeje interneti (www.kelmend-shkrel.org) për informimin e turistëve.

- Në datë 13 maj u krye takimi me Bankën Botërore si një institucion mjaft aktiv në zhvillimin e projekteve turistike.

Gjatë këtij takimi u diskutua rreth rrugëve të mundshme për zhvillimin e turizmit në këtë zonë: e para përmes një ekspertize planifikimi dhe e dyta nëpërmjet hartimit të një plani më të saktë për parqet rajonale/bashkiake, ose bashkimi i 2-3 parqeve rajonale në një të vetëm.

Sipas Bankës Botërore kërkesa në tregun e turizmit është kritike, dhe nevojitet një studim për përshtatjen e kërkesave turistike. Për zhvillimin e turizmit në Alpet Shqiptare, nevojitet të dihet inventari i akomodimit, kultura, tërheqjet turistike, etj.

- Në datë 20 maj 2016 u zhvillua takimi i parë me Bashkinë e Tropojës, një institucion i cili na ka shoqëruar gjatë gjithë rrugëtimit tonë për zbatimin e projektit të alpeve.

Bashkia e Tropojës është një institucion me rëndësi jo vetëm për nga roli thelbësor në këtë projekt, por edhe nga sasia e madhe e informacionit që disponon, duke na i ofruar sa më herët perspektivat e zhvillimit të zonës.

Ky takim i zhvilluar me nota mjaft pozitive, shërbeu si një urë mirëkuptimi dhe bashkëpunimi mes dy institucioneve. Ai mundësoi realizimin me sukses të shumë takimeve të mëtejshme dhe pasurimin e dokumenteve tona me shumë informacione të sakta.

Duke qenë se bashkia e Tropojës përfshin Parkun Kombëtar të Valbonës, një zonë e mbrojtur dhe njëkohësisht një aset shumë i vlefshëm në aspektin e industrisë së turizmit pasi tërheq çdo vit mijëra turistë, është shumë e rëndësishme të identifikohen të gjitha çështjet me të cilat ballafaqohet kjo bashki në kontekstin e territorit, infrastrukturës dhe mjedisit.

- Në datë 20 tetor 2016 u zhvillua aktiviteti i parë me përmasa madhore për sa i përket publikut të ftuar, me titull: "Prezantimi i projektit të zhvillimit të turizmit për Alpet Shqiptare, vlerësimi gjendjes aktuale, studimi i mjedisit dhe kërkesa për turizëm, njohuri strategjike dhe projekt-propozimi për zhvillim të qëndrueshëm".

Takimi u zhvillua në formën e një seminari me qëllim paraqitjen e punës së bërë, integrimin e informacioneve në dokumentet që po hartoheshin, gjenerimin e sugjerimeve dhe opinioneve të ndryshme, si dhe bashkërendimin e informacionit për çështje të caktuara.

Në këtë takim u prezantuan në mënyrë të hollësishme fazat e zbatimit të projektit, rezultatet e arritura për sa i përket vlerësimit të gjendjes aktuale në Alpet Shqiptare, të cilat po zhvilloheshin në formën e një dokumenti analize me të njëjtin titull nga grupi i ekspertëve, si dhe u fol për procesin e hartimit të Dokumentit të Nismës për hartimin e Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit.

Në vlerësimin e situatës aktuale në Alpet Shqiptare janë analizuar: popullsia, mjedisi natyror, hendeqet socio - ekonomike, të ardhurat, sektori i bujqësisë, arsimi, infrastruktura, menaxhimi i mbetjeve dhe akomodimi turistik.

Më tej, fokusi u orientua drejt faktorëve kyç të mjedisit, nevojave të infrastrukturës dhe menaxhimit të mbetjeve.

Në takim u paraqitën rezultatet e marra prej sondazhit në terren lidhur me kërkesën e turizmit në Alpet Shqiptare, të zhvilluar në formë pyetësori. Një pjesë shumë e rëndësishme e takimit ishte faza e pyetjeve dhe diskutimeve mes ekipit të projektit dhe pjesëmarrësve që përfaqësonin palët e interesit, ku ndër shqetësimet e ngritura nga këta të fundit mund të përmendim:

- Menaxhimi i mbetjeve;
- Krijimi i një rruge që lidh Alpet Shqiptare me Malin e Zi;

- Trajtimi i trashëgimisë artistike dhe kulturore të zonës;
- Çështja e HEC-eve.

Në përmbyllje të këtij takimi u prezantuan propozimet e grupit të punës për një zhvillim të qëndrueshëm të turizmit në Alpet Shqiptare.

- Në datë 16 dhjetor 2016 u organizua takimi i parë formal me Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, si institucion i cili është pjesë e grupit të punës me përfaqësuesit e saj dhe që ka marrë nismën e hartimit të PKST-Alpe.

Qëllimi i këtij takimi ishte krijimi i një marrëdhënieje të shëndoshë bashkëpunimi si dhe komunikimi dhe bashkëveprimi i vazhdueshëm lidhur me ecurinë e punës.

Në këtë takim u fol për nevojën e krijimit të një masterplani në fushën e turizmit, duke qenë se po hartohet strategjia territoriale për çdo bashki dhe zhvillimi i turizmit është kthyer në prioritet i vëmendjes së veçantë të qeverisë shqiptare.

Deri atë çast, ekipi i projektit kishte kryer analiza të shumta lidhur me kërkesën e turizmit por jo lidhur me masterplanin, prandaj kjo duhet të ishte faza e nisjes së hartimit të masterplanit si një plan sektorial i rëndësishëm kombëtar.

Në këtë takim u fol gjithashtu me përfaqësuesen e ministrisë për vizionin e projektit dhe rezultatet paraprake të analizës së bërë nga ekipi lidhur me situatën e turizmit në alpe.

Gjithashtu, u përmend fakti se ky projekt mbulon 12 njësi administrative që u përkasin 4 bashkive (Vau i Dejës, Shkodër, Tropojë, Malësi e Madhe). Problemi më i madh që u identifikua në këtë zonë (Alpet Shqiptare) ishte shkalla e lartë e shpopullimit në fshatra për shkak të emigrimit, gjë që ka reduktuar në mënyrë drastike investimet në zonë. Gjithsesi, u vu në dukje se popullsia që jeton aktualisht atje ka zhvilluar nisma për investime në fushën e turizmit, duke njohur potencialet turistike të zonës. Në këtë kontekst, ata kanë kthyer shtëpitë / banesat e tyre në vende pritëse apo bujtina për turistët, por pa pasur përvojën e duhur në këtë fushë. Kështu, doli në pah nevoja e sjelljes së praktikave më të mira për të mbështetur këta sipërmarrës.

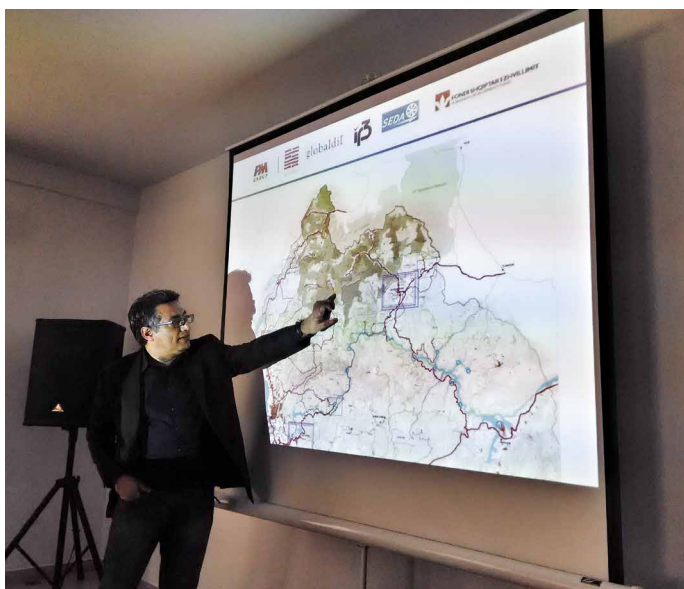
Ekipi ynë përgatiti një pyetësor drejtuar 1400 turistëve që kanë vizituar Alpet Shqiptare.

Me këtë u synua marrja e njohurive për:

- nivelin e arsimimit të turistëve;
- vlerësimin e përvojës e tyre në Alpet Shqiptare dhe produktit turistik të ofruar në këtë zonë;
- nevojat dhe shqetësimet e tyre gjatë kësaj eksperience;
- aktivitetet e kryera në zonë dhe aktivitete të tjera që do të dëshironin të bënin;
- sasinë mesatare ditore të parave që kishin shpenzuar gjatë qëndrimit të tyre në alpe.

Team leader-i i projektit përmendi disa nga rezultatet më të rëndësishme të marra nga pyetësorët:

- Së pari, shumica e turistëve që vizitojnë Alpet Shqiptare janë vizitorë të huaj me një nivel të lartë arsimimi, gjë që sjell nevojën për të zhvilluar një strategji të mirëstrukturuar zhvillimi.
- Rreth 95% e të intervistuarve do t'ia rekomandonin këtë përvojë dikujt tjetër. Kjo është një nxitje e madhe për të punuar drejt përmirësimit të situatës aktuale të turizmit me qëllim shumëfishimin e numrit të turistëve.
- Duhet punuar për të identifikuar kapacitetet e mundshme të akomodimit që mund të arrijmë në të ardhmen pa dëmtuar natyrën e zonës.

Gjatë takimit u theksua gjithashtu edhe fakti se masterplani duhet të orientojë iniciativën private të sipërmarrjes, për të investuar në këtë zonë në mënyrën e duhur e pa dëmtuar mjedisin. Së fundit, u vu në dukje se ekipi i projektit dhe Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, si një aktor i rëndësishëm në këtë projekt, duhet të mbajnë marrëdhënie të mira dhe të vazhdueshme bashkëpunimi.

- Në datë 23 dhjetor u zhvillua takimi i dytë me Ministrinë e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, konkretisht me drejtorët të cilët mbulonin sektorë strategjikë për projektin tonë.

Në këtë takim u përmbledh në mënyrë të shkurtuar puna e bërë nga ekspertët që nga takimi i fundit me këtë insitucion.

Qeveria ka ndërmarrë iniciativën për të përgatitur planin e përgjithshëm lokal për Shkodrën, ndërsa Tropoja dhe Malësia e Madhe janë duke u mbështetur nga donatorë të tjerë për hartimin e këtyre planeve të përgjithshme lokale. Kjo do të thotë se nuk ka më nevojë për të hartuar një Plan të Integruar Sektorial, por një Plan Kombëtar Sektorial Turizmi për rajonin e Alpeve Shqiptare.

- Në datë 26 janar 2017 u zhvillua takimi i radhës me institucionin e FSHZH-së. Nevoja për organizimin e këtij takimi erdhi pas miratimit ligjor të dokumentit të nismës, për të koordinuar punën në fazat e tjera të projektit. Grupi i punës u krijua nën mbikëqyrjen e Ministrisë së Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes, pasi ky institucion ndërmori iniciativën ligjërish. Ai u krijua brenda muajit janar sipas urdhrat të ministrit.

Duke qenë se dokumenti i nismës ishte miratuar, hapi i tjetër ishte krijimi i grupit të punës me specialistë të institucioneve publike, me ekspertë të huaj ose vendorë të fushave të ndryshme dhe përfaqësues të AKPT.

Në këtë takim u fol edhe për procesin e zbatimit të dokumentit të PKST-Alpe dhe hapat e mëtejshëm që duheshin ndjekur.

Gjithashtu u diskutua nevoja e menjëhershme e ngritjes së Forumit për Koordinimin e Planifikimit në Nivel Qendror.

Forum i kishte një rol këshillues dhe kritik lidhur me produktin, dhe ka dhënë kontributin e tij përmes ideve të ndryshme. Ndërkohë, grupi i punës kishte përgjegjësi institucionale dhe ka qenë më aktiv në organizimin e takimeve sesa forumi. Nga ana tjetër, çdo dokument planifikimi i përgatitur nga grupi i punës ka kaluar përmes forumit. Takimi nxiti mendimin e bashkëpunimit me ekspertë nga vende fqinje (Kosova), të cilët kishin punuar në projekte me subjekt parqet kufitare me Alpet Shqiptare. Kjo u bë me qëllim shkëmbimin e eksperiencave, por edhe zhdukjen e hendekut ekzistues në koordinimin mes vendeve fqinje dhe funksionimin e kësaj zone si park unik dhe jo si tre parqe të ndara.

- Në datë 2 mars 2017 u zhvillua në ambientet e FZHS "Takimi i thelluar i grupit të punës për Planin Sektorial të Turizmit në Alpet Shqiptare".

Qëllimi i këtij takimi ishte diskutimi mbi strategjinë dhe analizën e gjendjes aktuale në Alpet Shqiptare. Ky takim u fokusua kryesisht në ngritjen e sugjerimeve dhe opinionëve nga pjesëmarrësit për zhvillimin e Strategjisë për Promovimin e Turizmit në rajonin e alpeve.

Më tej u diskutuan temat e mëposhtme:

- Vizioni dhe objektivat e zhvillimit të turizmit
- Skenarët e zhvillimit

Siç e përmendëm më lart, grupi i punës së këtij projekti ka qenë shumë aktiv në komunikimet dhe takimet mes palëve. Kështu, grupi i ekspertëve ka kryer një sërë takimesh të tjera me grupin e punës por edhe me aktorë të tjerë, palë të interesuara të këtij projekti. Këta të fundit na kanë shërbyer si burime informacioni por edhe kritike, të shtyrë nga eksperiencia e tyre dhe dëshira për të përmirësuar produktet tona.

Më poshtë janë të listuara institucionet me të cilat kemi organizuar takime e kemi mbajtur kontakte të vazhdueshme.

Nga institucionet qendrore:

- Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes
- Ministria e Mjedisit
- Ministria e Integritimit Evropian
- Ministria e Kulturës
- Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit
- Agjencia Kombëtare e Turizmit
- Agjencia Kombëtare e Zonave të Mbrojtura

Nga institucionet vendore:

- Bashkia Tropojë
- Bashkia Vau i Dejës
- Bashkia Malësi e Madhe

Nga organizatat joqeveritare:

- VIS
- GIZ
- Banka Botërore
- RDA1

Nga shoqëria civile:

- Shoqata Shqiptare e Turizmit
- Qendra "Alpe"
- Operatorë turistikë
- Pronarë bujtinash, hotelesh, etj.
- Shoqata e Biznesit, Tropojë
- Ekspertë të pavarur të fushave lidhur me projektin

Lista e gjatë e kontakteve dëshmon zhvillimin e një pune serioze dhe të përkushtuar, me qëllim të vetëm finalizimin e një produkti dinjitoz dhe me vlerë për Shqipërinë. Duke qenë se projekti i alpeve është një projekt i një rëndësie të lartë për sa i përket përmasave, sektorit që ajo përfaqëson, vlerës që i shton Shqipërisë në promovimin e bukurive të saj si dhe kontributit në sektorin ekonomik, ai ka marrë vëmendjen e duhur nga institucionet respektive për t'u trajtuar me seriozitet. Institucionet e përmendura na kanë shërbyer mes të tjerash si udhërrëfyes për të mos gabuar gjatë rrugëtimit tonë, duke na ofruar eksperiencën dhe informacionet që disponojnë. Në këtë mënyrë, ato japin kontributin e tyre në çdo hap që e afroh Shqipërinë me promovimin e saj si një destinacion i veçantë turistik, të krahasueshëm me vendet më tërheqëse në Evropë.

Më poshtë do të përmendim në mënyrë të përmblodhur përmbajtjen e takimeve me institucionet e mësipërme.

- Në datë 3 mars 2017 u zhvillua takimi me Agjencinë Kombëtare të Turizmit.

Qëllimi i këtij takimi ishte identifikimi i produktit turistik që duhet promovuar dhe diskutimi mbi investimet potenciale në sektorin e turizmit.

Ky takim ndoqi rrjedhën e takimeve të mëparshme në kuadër të mbajtjes së një raporti të mirë dhe të vazhdueshëm bashkëpunimi për projektin e Alpeve Shqiptare. Në këtë takim u bisedua për punën e përfunduar deri atë çast nga ekipi dhe punën që ishte duke u bërë për Strategjinë për Promovimin e Turizmit.

Gjatë takimit u vu në dukje se Shqipëria duhet të zhvillojë një turizëm që nuk kufizohet në një sezon, sidomos në atë veror, por duhet të zhvillojë turizëm të të gjitha llojeve dhe të nxisë rritjen ekonomike përmes turizmit.

Për më tepër, në këtë takim u diskutua rëndësia e Alpeve Shqiptare si një aset shumë i vlefshëm për sa i përket zhvillimit të turizmit, pasi malet përbëjnë rreth 70% të territorit shqiptar.

Në takim u diskutua gjithashtu për nevojën e organizimit të takimeve me donatorë potencialë për zhvillimin e zonës, meqë zona ofron mundësi të mjaftueshme për zhvillimin e turizmit.

Nga takimi doli në pah edhe nevoja e zhvillimit të programeve të investimeve afatmesme në zonë.

- Në datë 6 mars 2017 u zhvillua një takim tjetër me Bashkinë e Tropojës, në kuadër të zhvillimit të turizmit në Alpet Shqiptare.

Temat kryesore të diskutimit ishin si më poshtë:

- Qendra e Informacionit të Alpeve Shqiptare;
 - Plani i Përgjithshëm Lokal për t'u integruar në Masterplanin e Alpeve Shqiptare.
- Në datë 8 mars 2017 grupi i eksperteve zhvilloi një takim me institucionin e GIZ, si një institucion me shumë vlerë për sa i përket eksperiencës së pasur të operimit në projekte të kësaj natyre, disa të hartuara për zonën e alpeve.

Përfaqësuesi i GIZ u njoh me faktin se grupi i punës po hartonte një masterplan për Alpet Shqiptare, plan i cili do të harmonizohej me Planet e Përgjithshme Lokale të bashkive që bëjnë pjesë në rajonin e Alpeve Shqiptare.

Gjatë këtij takimi u sugjerua drejtimi i fokusit kryesisht në zonat e lëna pas dore nga bashkitë dhe të cilat në përgjithësi janë fshatra të largëta. Grupi i punës mori edhe shumë sugjerime për trendin e zhvillimit të turizmit natyror.

- Në datë 26 maj 2017 pati një takim tjetër me GIZ, çka dëshmon edhe një herë interesin e lartë të këtij institucioni kundrejt projektit të alpeve.

Ky takim u konsiderua i domosdoshëm duke qenë se GIZ ka një përvojë të pasur në hartimin e strategjive zhvillimore, dhe gjithashtu ka përgatitur Planin e Menaxhimit të Parkut.

Objektivat e këtij takimi mund të renditen si më poshtë:

- Bashkëpunimi me GIZ për Planin Kombëtar Sektorial të Turizmit për Alpet Shqiptare
- Shkëmbimi i përvojave dhe informacioneve për funksionimin më të mirë në zonë

Takimi u hap me një prezantim të shkurtër të punës së bërë nga ekspertet dhe një informacion të shpejtë për rezultatet e nxjerra nga Analiza e Gjendjes Aktuale e përgatitur nga grupi i punës.

Gjatë takimit ishte me mjaft rëndësi diskutimi mbi vizionin që ekipi i ekspertëve kishte lidhur me trendin e zhvillimit të mëtejshëm të zonës.

Në takim u theksua gjithashtu nevoja për një bashkëpunim të shëndoshë dhe të ngushtë me GIZ, duke vlerësuar përvojën e pasur dhe besueshmërinë e lartë që ky institucion ka arritur falë punës së tij.

Në këtë takim u diskutua edhe për mundësinë e përfshirjes së zonës së Alpeve Shqiptare në mbrojtjen e UNESCO-s, si dhe puna që nevojitet në këtë drejtim.

- Në datë 4 prill 2017 u zhvilluar një takim këshillues informues me Agjencinë Kombëtare të Zonave të Mbrojtura.

Ky takim u thellua në kontekstin e kërkimeve dhe studimit për zonën e marrë në studim, duke vlerësuar të gjitha mundësitë për zhvillim dhe mbrojtje.

Në këtë takim u diskutua për PKST-Alpe duke prekur këto çështje:

- Statusi, niveli i mbrojtjes për zonat e mbrojtura;
- Mbrojtja e parqeve natyrore të Valbonës, Gashit dhe Thethit për të rritur efektin e tyre pozitiv në zhvillimin e turizmit;
- Trajtimi i trashëgimisë artistike dhe kulturore të zonës;
- Mbrojtja dhe trajtimi i monumenteve natyrore të zonës si një vlerë e shtuar për turizmin;
- Dëshmitë e zonave në të cilat zhvillimi mund të lejohet;
- Problematikat kryesore që mbart kjo zonë dhe ngritja e sugjerimeve për përmirësimin e situatës.

Ashtu si në të gjitha mbledhjet, një fazë e rëndësishme ishte momenti i pyetjeve dhe sugjerimeve. Opinionet dhe propozimet e pjesëmarrësve u regjistruan për t'u integruar më pas në analizat ose dokumentet e studimit që po përgatitej.

- Në datë 7 prill 2017, në Bashkinë e Tropojës u mbajt një seancë konsultimi me publikun dhe me palët e interesuara për prezantimin dhe diskutimin e Fazës II të Planit të Përgjithshëm Lokal të Bashkisë Tropojë.

Temat kryesore të dëgjësës publike ishin si më poshtë:

- Strategjia e Zhvillimit Territorial;
- Çështjet e trajtuara në raportin e Vlerësimit Strategjik Mjedisor.

- Në datë 10 Maj 2017 u organizua Forumi për Bashkërendimin e Planifikimit në Nivel Qendror (FBPQ) në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar Sektorial në fushën turizmit.

Ky takim synoi të bashkërendojë Strategjitë Territoriale me fokus turizmin e Alpeve Shqiptare me planet vendore të bashkive Tropojë, Malësi e Madhe, Vau i Dejës, si dhe me direktivat kombëtare.

Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit, si drejtuese e këtij forumi, kishte menduar të zgjeronte spektrin e bashkërendimit, duke ftuar në një tryezë të rrumbullaket përfaqësues jo vetëm të nivelit qendror e rajonal, por edhe të atij vendor, duke synuar një koordinim e diskutim strategjik sa më gjithëpërfshirës.

Forum i adresoi mjaft pyetje e problematika të ngritura nga pjesëmarrësit dhe u cilësua si mjaft frytdhënës, si nga grupi i punës që u furnizua me mjaft sugjerime e informacione, edhe nga pjesëmarrësit të cilët u informuan mbi ecurinë e punës. Më poshtë janë trajtuar në mënyrë të hollësishme diskutimet e mbajtura në këtë forum.

- Në datë 24 maj 2017 u zhvillua takimi i dytë i dokumentuar me Agjencinë Kombëtare të Planifikimit të Territorit.

Qëllimi i këtij takimi ishte diskutimi rreth raportit të strategjisë dhe rregullores së PKST në fushën e turizmit për Alpet Shqiptare.

Në këtë takim u diskutua për raportin e strategjisë dhe komentet për strukturën e raportit, modifikimet e disa hartave të projekteve, si dhe mbi disa sektorë kryesorë që duheshin përmirësuar si: sistemet territoriale dhe rezultatet e analizës.

Gjatë takimit u sugjeruan disa direktiva për sektorët e tjerë dhe kushtet kryesore për planet e niveleve të tjera.

Në takim u propozuan gjithashtu disa harta të tjera që duhet të bazoheshin në një afat kohor të të gjitha projekteve të zbatuara në territor. Për më tepër, u vu në dukje nevoja e identifikimit të projektit pilot së bashku me aktorët kryesorë në të.

“Alpet në UNESCO” ishte një temë shumë interesante dhe me rëndësi për t’u marrë në konsideratë për të qenë një veprim / produkt i këtij plani.

Si përfundim, u ra dakord se rregullimi i këtij plani nuk duhet të ishte në kuadrin e zhvillimit territorial, por për të ofruar produkte në fushën e turizmit.

- Në datë 8 prill, 27-29 prill dhe 5 maj 2017, janë zhvilluar një mori takimesh në terren me operatorë turistikë, pronarë strukturash akomoduese në zonë, bujtina, hotele, etj., nga të cilët është synuar të merret një tipologji tjetër informacioni i orientuar nga nevojat individuale.

Një event mjaft i rëndësishëm për sa i përket vlerësimit dhe promovimit të punës profesionale të ekspertëve, ishte ai i datës 6 qershor 2017 në Tropojë, ku u zhvillua aktiviteti i prezantimit të Strategjisë për Zhvillimin e Alpeve në praninë e Kryeministrit.

7.2

FORUMET E BASHKËRENDIMIT

Me përpunimin dhe finalizimin e “Raportit të Strategjisë të Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit për Rajonin e Alpeve Shqiptare”, janë organizuar disa takime me publikun për të arritur në një dokument final, ku mund të përmendim një nga takimet kryesore, forumin e parë të bashkërendimit, dhe dëgjesat publike.

Përmbajtjet e këtyre takimeve vijnë si më poshtë: Në datë 10/05/2017 u zhvillua takimi i parë i Forumit për Bashkërendimin e Planifikimit në Nivel Qendror, FBPNQ-së, në kuadër të hartimit të Planit Kombëtar Sektorial të Turizmit për rajonin e alpeve. Qëllimi i këtij forumi ishte bashkërendimi i PKST-Alpe me Planet e Përgjithshme Vendore dhe ngritja e sugjerimeve të përfaqësuesve të institucioneve të ndryshme.

Pjesëmarrësit në këtë takim vinin nga institucione të ndryshme si:

- AKPT;
- Përfaqësues të FSHZH;
- Përfaqësues të DLDP;
- Përfaqësues të studios B&L;
- Përfaqësues të bashkisë Malësi e Madhe dhe studios ATELIER 4;
- Përfaqësues të bashkisë Vau i Dejës dhe studios UTS-01;
- Përfaqësues të qarqeve dhe bashkive kufitare;
- Përfaqësues të konsorciumit drejtuar nga IP3;
- Përfaqësues nga ministritë dhe agjencitë (Ministria e Mjedisit, MEI, MZHETTS, MB-ZHRAU, MZHU, MTI, Shoqata Shqiptare e Turizmit, Qendra ALPE, GIZ, AdZM Shkodër, AdZM Kukës, Aleanca Alpet Shqiptare, Agjencia për Zhvillim Rajonal).

Pas një prezantimi të përgjithshëm të strategjisë, pjesëmarrësit e forumit u ndanë në panele të ndryshme diskutimi. Këto panele diskutimi i dhanë të pranishmëve mundësinë të sugjeronin e komentonin prezantimet e paraqitura.

Rekomandimet dhe komentet kryesore mund të përmbliidhen si më poshtë :

- Të promovohen edhe zona të reja përveç atyre që frekuentohen aktualisht nga turistët. Në strategjinë e turizmit janë identifikuar 22 lokalitete të ndryshme, të cilat përfshijnë dhe zona të reja me potencial të lartë të zhvillimit të turizmit, si për shembull: lugina e Kirit, Guri i Lekës - lumi i Shalës, Vukël. Pra, në kuadër të kësaj strategjie, janë identifikuar jo vetëm lokalitete që frekuentohen aktualisht nga turistët, por dhe lokalitete që kanë një potencial të lartë për zhvillimin e turizmit.
- Duhet të përmirësohet sistemi i të dhënave për sektorin e turizmit, zinxhiri i vlerave dhe bashkëpunimi. Në kuadër të promovimit, marketingut dhe orientimit të turizmit, krijimi i një baze të dhënash luan një rol kryesor. Për këtë arsye është menduar të krijohen zyra informacioni dhe platforma ndërveprimi mes aktorëve të ndryshëm turistikë, për të zhvilluar jo vetëm bashkëpunimin dhe informimin e turistëve, por dhe për të marrë informacione dhe të dhëna mbi zhvillimet turistike në shkallë lokaliteti.
- Duhet të përcaktohet një strategji për turizëm gjithëvjeter në alpe, pasi aktualisht ka vetëm turizëm sezonal. Zhvillimi i turizmit gjithëvjeter është një problematikë kryesore të turizmit në Alpet Shqiptare. Lidhur me këtë fenomen, strategjia identifikon dy mungesa kryesore: vështirësia në akses dhe mungesa e infrastrukturave dhe shërbimeve të transportit gjatë dimrit. Për këto arsye është parashikuar një numër i lartë projektesh që synojnë të përmirësojnë aksesin në Alpet Shqiptare, ndërlidhjen ndërmjet lokaliteteve, përmirësimin e strukturave turistike pritëse, zhvillimin e qendrave lokale, përmirësimin e monumenteve të kulturës etj.
- Duhet të synohet përmirësimi i produktit turistik dhe të përfshihen edhe llojet e

tjera të turizmit që mbështesin identitetin e Alpeve Shqiptare. Disa shembuj mund të jenë: promovimi i fermave lokale, produkteve lokale, legjendave dhe folklorit lokal (si “Eposi i Kreshnikëve”), mullinjve me ujë, vendeve të shenjta, shpellave etj.

Në përcaktimin e specialitetit të secilit lokalitet, merren në konsideratë të gjitha vlerat dhe potencialet turistike, pra pasuria natyrore, pasuria kulturore, tradita, produktet lokale, kulinaria etj. Në këtë kontekst mund të identifikohen dhe llojet e produkteve që një lokalitet mund të ofrojë ose ka potencial të zhvillojë. Është pikërisht promovimi i aseteve turistike lokale që përbën elementin kryesor në zhvillimin e lokaliteteve dhe specializimin e tyre.

Një ofertë e larmishme produktesh dhe shërbimesh rrit interesin turistik, konkurrueshmërinë dhe qëndrueshmërinë ekonomike të turizmit në Alpet Shqiptare. Për këtë arsye janë evidentuar projekte të ndryshme që synojnë të rehabilitojnë dhe promovojnë monumentet e kulturës dhe qendrat rurale, si dhe projekte që synojnë promovimin e produkteve, traditës dhe folklorit vendas.

- Shfrytëzimi i liqenit të Komanit për të zhvilluar aksesin në Alpet Shqiptare.

Zhvillim i aksesit në Alpet Shqiptare është një nga problematikat kryesore të marra në konsideratë nga Strategjia e zhvillimit të Turizmit në Alpet Shqiptare. Përf forcimi i transportit vozitës është një nga llojet e transportit të promovuar nga kjo strategji, për shkak se ofron mundësinë e ndër lidhjes së pjesës lindore të Alpeve Shqiptare me qendrat kryesore të Shqipërisë, por gjithashtu mundëson krijimin e itinerareve të ndryshme turistike. Rehabilitimi dhe krijimi i limaneve në liqenin e Komanit, përben një nga elementet kryesore të zhvillimit turistik të zonës.

- Duhet përmirësuar e strukturat akomoduese për rigjallërimin e kullave dhe pakësimin e ndërhyrjes në zonat brenda parkeve.

Përmirësimi i strukturave akomoduese dhe i shërbimeve të transportit në përgjithësi, është një nga objektivat kryesore të strategjisë. Kërkesa e lartë turistike për akomodim si bujtina dhe kamping, do të aktivizojë banesat e pashfrytëzuara. Për më tepër, specializimi i lokaliteteve drejt segmenteve të caktuara dhe drejt strukturave të akomodimit që këto segmente preferojnë, do të përshpejtojë fenomenin e aktivizimit të banesave ekzistuese dhe do të frenojë zhvillimin e strukturave të papërshtatshme.

- Grupi propozoi zhvendosjen dhe zëvendësimin e lokalitetit të Koplikut të sipërm.

Bazuar në rolin e rëndësishëm të qyteti të Koplikut si qendër terciare, pozicionimi i portës hyrëse në Koplikun e sipërm shfaqet si një mbivendosje rolesh; për këtë arsye Kopliku identifikohet tashmë si një lokalitet i nivelit 1

- Duhet të merret në konsideratë konkurrenca rajonale.

Alpet Shqiptare duhet të përballen me një konkurrencë të fortë rajonale. Për këtë arsye, janë studiuar të gjitha avantazhet dhe zhvillimet e konkurrentëve kryesorë, si: Parku Prokletije, Dumitori, Bjelasica dhe Komovi në Mal të Zi, lugina e Rugovës në Kosovë, mali i Sharrit dhe Parku Kombëtar i Mavrovës në Maqedoni. Konkurrenca e fortë dhe avantazhet konkurruese që synojnë segmente të ngjashme turistike, shtojnë drejt specializimit, zhvillimit të produkteve dhe cilësisë së shërbimeve turistike për të rritur konkurrueshmërinë në tregun ndërkombëtar.

Sikurse u parashikua më sipër, i gjithë procesi ka qenë gjithëpërfshirës, transparent dhe me sigurimin e pjesëmarrjes publike në dhënien e rekomandimeve dhe reflektimin e tyre në produkt.

7.3

SHËNIME DHE REFERENCA

- AKPT - Plani i Përgjithshëm Vendor Bashkia Shkodër
- AKPT - Plani i Përgjithshëm Vendor Bashkia Malësia e Madhe
- AKPT - Plani i Përgjithshëm Vendor Bashkia Tropojë
- AKPT, MZHU, Atelier Albania, IABR (2015), The Metabolism of Albania
- MZHU, AKPT (2015), Plani i Përgjithshëm Kombëtar
- Ministria e Zhvillimit Urban dhe Turizmit (2014), Strategjia Kombëtare për Turizmin 2014-2020
- Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Turizmit, Tregtisë dhe Sipërmarrjes (2016), Draft-Strategjia e Zhvillimit të Turizmit 2017-2022
- Ministria e Mjedisit, INCA (2015), “Plan Menaxhimi për Parkun Kombëtar Alpet e Shqipërisë”
- EU, IPA (2014), CBC Programme Albania – Kosovo 2014 – 2020
- EU, IPA (2014), CBC Programme Albania – Montenegro 2014 – 2020
- EU, IPA (2010), “Plani i Menaxhimit për Parqet Kombëtare të Thethit & Luginës së Valbonës dhe Rezervën Strikte Natyrore të Lumit të Gashit”, Draft
- Vendbanime dhe banesa shqiptare, Thomo, P., Muka A., Zarshari F. Martini Gj (2004) Tiranë: Instituti i Kultures Popullore, Botimet TOENA
- Biodiversity and Cultural Heritage, Prokletije, Bjeshkët e Nemuna
- Ministria e Energjisë dhe Industrisë, Shërbimi Gjeologjik Shqiptar (2014), Hartat tematike, qarku Kukës dhe Shkodër
- GIZ, GOPA (2014) Plani i Menaxhimit për Parkun Natyror Rajonal Nikaj-Mërtur
- GIZ, GOPA (2014) Plani i Menaxhimit për Parkun Natyror Rajonal Shkrel
- GIZ: botimi “The guide of Valbona”
- GIZ: botimi “Udherrefyesi i Thethit”
- GIZ: botimi “The guide of the Regional Nature Park of Nikaj-Mërtur”
- GIZ: botimi “Udhërrëfyes Parku Natyror Rajonal Shkrel”
- Ministria e Mjedisit, GIZ, GOPA (2015) “Zonimi i Parkut Kombëtar të Alpeve Shqiptare”
- Departamenti i Gjeofizikës Rajonale dhe Inxhinierik & Departamentit të Sizmologjisë së Institutit të Gjeoshkencave, Energjisë, Ujit dhe Mjedisit (2010), “Vlerësimi i rrezikut potencial dhe aktual të erozionit të tokës për gjithë territorin e Shqipërisë nëpërmjet GIS dhe ndërthurja e tij me teknologjinë e vlerësimit sipas CORINE Land Cover ”
- State Authority for Geospatial Information (ASIG)
- Furnizimi me ujë dhe KUZ - Bashkitë respektive (Malësia e Madhe, Shkodër, Vau i Dejës, Tropojë) dhe vizita në terren
- Të dhënat e agreguara për ndërmarrjet e ujësjellësve - DPUK Drejtoria e Përgjithshme e Ujësjellës Kanalizimeve
- Llogaritja e nevojës për ujë - Masterplani i Furnizimit me Ujë dhe Kanalizime për Shqipërinë
- Shtigjet turistike në rajon - www.zbulo.org
- Shtigje për këmbësorë dhe bicikleta - Albania hiking & biking map: Huber Kartographie GmbH; National Society for Mountainous Studies, Albania, Albanian Alps association, Harta dhe Udhëtime
- Shtegu Majat e Balkanit - Peaks of the Balkans: GIZ, zbulo.org

Referenca ligjore:

- Ligji 107/2014 "Për Planifikimin dhe Zhvillimin e Territorit" (i ndryshuar).
- Ligji nr. 8378, datë 22.7.1998, ndryshuar me ligjin nr. 9808, datë 24.9.2007 dhe ligjin nr. 10 488, datë 5.12.2011 "Kodi Rrugor i Republikës së Shqipërisë"
- Vendim i Këshillit të Ministrave nr. 671, datë 29.7.2015, "Për miratimin e rregullores së planifikimit të territorit"
- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 676, datë 20.12.2002 "Për shpalljen Zonë e Mbrojtur të monumenteve të natyrës shqiptare"
- Ligji nr.9048 date 07.04. 2003 "Për trashëgiminë kulturore", i ndryshuar
- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr.102, datë 15.1.1996 "Për miratimin në parim të strategjisë për zbatimin e projektit për vlerësimin mjedisor nga zbatimi i projektit të pyjeve"
- Vendimi i Këshillit të Ministrave nr. 9868, datë 4.2.2008 "Për disa shtesa dhe ndryshime në ligjin nr. 8906, datë 6.6.2002 "për zonat e mbrojtura"
- Ligji nr. 9587, datë 20.07.2006 "Për mbrojtjen e biodiversitetit", i ndryshuar
- VKM nr. 395, datë 21.6.2006 "Strategjia dhe plani i veprimit për zhvillimin e turizmit kulturor dhe mjedisor"
- VKM nr. 175, datë 19.1.2011 "Strategjia Kombëtare Shqiptare mbi mbetjet"
- VKM nr. 844, datë 11.06.2008 "Strategjia Sektoriale e Turizmit 2007 - 2013" dhe "Draft strategjia sektoriale e turizmit 2014 - 2020"
- VKM nr. 80, datë 28.01.2008 "Strategjia Sektoriale e mbrojtjes sociale"
- VKM nr.774, datë 14.11.2007 "Strategjia Ndërsektoriale Shqiptare e zhvillimit rural"
- VKM nr. 924, datë 14.11.2007 "Strategjia Sektoriale e bujqësisë dhe ushqimit"
- VKM nr. 751, datë 7.11.2007 "Strategjia Sektoriale e punësimit"
- VKM nr. 847, datë 29.11.2007 "Strategjia Ndërsektoriale e mjedisit"
- VKM nr. 348, datë 12.05.2016 "Strategjia Kombëtare për zhvillim dhe integrim 2015 – 2020"
- VKM nr. 643, datë 14.09.2011 "Strategjia Kombëtare Sektoriale e shërbimeve të furnizimit me ujë dhe kanalizimeve 2011-2017" & "Strategjia Kombëtare e mbrojtjes sociale 2015-2020"
- VKM nr. 773, dt.14.11.2007 "Strategjia Ndërsektoriale për zhvillimin rajonal" & "Strategjia Ndërsektoriale për decentralizimin dhe qeverisjen Vendore 2015 - 2020"
- VKM nr. 405, datë 01.06.2016 "Strategjia e strehimit social 2016 - 2025"
- VKM nr. 427, datë 08.06.2016 "Për organizimin dhe funksionimin e Agjencisë Kombëtare të Planifikimit të Territorit"
- Ligji nr. 93/2015 "Për turizmin"
- Ligji nr. 55/2015 "Për investimet strategjike në Republikën e Shqipërisë"
- Ligji nr. 9180, datë 5.2.2004, "Për statistikat zyrtare", i ndryshuar

AKRONIME

PKS – Plan Kombëtar Sektorial
PKST – Plan Kombëtar Sektorial i Turizmit
MZHETTS – Ministria e Zhvillimit Ekonomik, Tregtisë dhe Sipërmarrjes
MM – Ministria e Mjedisit
MZHU – Ministria e Zhvillimit Urban
AKPT – Agjencia Kombëtare e Planifikimit të Territorit
VKM – Vendim i Këshillit të Ministrave
PPK – Plani i Përgjithshëm Kombëtar
PINS – Plani i Integruar Ndërsektorial i Bregdetit
PK – Park Kombëtar
IPA – Instrument i Para Anëtarësimit
NJEF - Njësi Ekonomike Familjare
ZB – Zona Bërthame
ZF – Zona Funksionale
ZM – Zona Mbështetëse
NjAV – Njësi Administrative Vendore
NjA – Njësi Administrative
PBB – Prodhimi i Brendshëm Bruto
IUCN - International Union for Conservation of Nature
(Bashkimi Ndërkombëtar për Ruajtjen e Natyrës)
EEC - European Economic Community
VNM – Vlerësim i Ndikimit në Mjedis
PNR – Park Natyror Rajonal
TAP – Trans Adriatic Pipeline
IAP – Ionian Adriatic Pipeline
UNESCO – United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization
AMBO – The Albanian, Macedonian & Bulgarian Oil Pipeline Corporation
KE – Këshilli i Europës
BB – Banka Botërore
UNDP – United Nations Development Programme
UNEP – United Nations Environment Programme (UN Environment)
GEF – Global Environment Facility
IUCN – International Union for Conservation of Nature
WWF – World Wildlife Fund
GIZ – German Society for International Cooperation
SIDA – Swedish International Development Cooperation Agency;
Agjencia Suedeze për Zhvillim Ndërkombëtar
ADA – Agjencia Austriake e Zhvillimit
MAVA – Mava - Fondation pour la nature
EUROPARC – EUROPARC Federation is the network for Europe's natural and cultural heritage
MADA – Agjencia e Zhvillimit të Zonave Malore
INCA – Instituti për Ruajtjen e Natyrës në Shqipëri
GOPA – Specialists in developing and transition economies - leading German development consulting firm and one of the strongest consulting groups in Europe
SNV – a not-for-profit international development organisation
KESH – Korporata Elektroenergjetike Shqiptare
OST - Operatori i Sistemit të Transmetimit

